

Khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam

Country Report No 4 | 2022

Overcoming the Legacies of War in Vietnam

Country Report

VIETNAM

Independent semi-annual information on politics,
economy and society of a country in transition

No 4 | 2022

Overcoming the Legacies of War in Vietnam

THANH NIEN PUBLISHING HOUSE

Add: 64 Ba Trieu, Ha Noi City | Tel: (024) 62631704

Website: nxbthanhvien.vn | **Email:** info@nxbthanhvien.vn

Branch: 145 Pasteur, Ward 6, District 3, Ho Chi Minh City | Điện thoại: (028) 39106963

Country Report Vietnam

Independent semi-annual information on politics, economy and society of a country in transition Vietnam as a Digital Society.

Responsible for Publication:

Editorial Board: Pham Quang Minh - Detlef Briesen - Nguyen Thi Thuy Trang

Director - Chief editor: Le Thanh Ha

Editor: Nguyen Tien Thang

In cooperation with Hanns Seidel Foundation

Unit 703, Opera Business Center, 60 Ly Thai To, Hanoi, Vietnam.

Cover design & Layout: Green Media Trading JSC.,

Cover photo: Vietnamese soldiers deming with modern equipment
Source: USAID/Alamy Stock Photo

Print-run 200, format 20,8 x 29,5 cm, at My Thuat Hoang Gia printing JSC.,
Add: No.2/122 Duong Lang, Thinh Quang Ward, Dong Da District, Ha Noi City.

Publishing licence: 3061-2022/CXBIPH/12-105/TN

Pursuant to Decision No.1998/QĐ-NXB TN

Printing & Deposting duty copies in 9/2022

All rights, including the right of reproduction, dissemination and translation, reserved. The copyright and responsibility for publishing of this publication lies with the University of Social Science and Humanities (USSH).

While the Hanns Seidel Foundation provided financial and technical support to this publication, the opinions expressed in the contributions to this publication are the personal opinions by the named authors only and do not necessarily reflect the official views of the Hanns Seidel Foundation and/or the University of Social Science and Humanities.

About the Hanns Seidel Foundation

The Hanns Seidel Foundation (HSF) is a German political foundation and was established in Munich (Germany) in 1967. Currently, HSF implements over 80 projects in 60 countries around the globe. HSF is committed to democracy, peace, and development. The work of HSF is based on a human ideal that includes free personality, development, and autonomy as well as social responsibility and solidarity. HSF has been involved in projects in Vietnam for three decades. Since the establishment of a representative office in Hanoi in 2011, HSF has been strengthening its cooperation with Vietnamese partners for a social, economic and institutional development that focuses specifically on social protection as well as on sustainable development and inclusive governance.

Follow HSF Vietnam on Facebook for more information and regular updates about our work:

<https://www.facebook.com/HSF.Vietnam>

Foreword

Michael Siegner

*Resident Representative of the
Hanns Seidel Foundation in
Vietnam*

The largely peaceful period during the last decades has been a novelty in Vietnam's modern history. Decades of brutal colonial rule followed by decades of various wars and conflicts have left a deep mark in the national psyche. Given the rapid modernisation and economic development in the recent past, the international view on Vietnam has changed dramatically. From an internationally largely isolated, war-torn, and poor nation in the early 1990s, the country has gradually managed to manifest its reputation as a new Asian Tiger state with robust economic growth and a high degree of political stability.

As a nation however, Vietnam continues to face the legacy of its unique and conflict-laden history. The Government of Vietnam has invested significant efforts into the overcoming of the legacies of war. The society as a whole has shown remarkable solidarity and willingness to move forward. Consisting of articles featuring policy analysis and empirical

research, this Country Report Special Issue does not only provide an overview of these efforts and initiatives but also points out other facets of overcoming the legacies of war that deserve special attention - for example welfare programmes in terms of financial and mental health support, not only war veterans but also war victims.

For over 10 years, the Hanns Seidel Foundation (HSF) has been cooperating with various stakeholders on policy recommendations for enhancing social inclusion and social security in Vietnam. Together with the Institute of Labour Science and Social Affairs (ILSSA), we have conducted several studies and policy dialogues on employment and labour issues in the context of an aging population and increasing domestic migration in Vietnam especially during the COVID-19 pandemic and in the post-pandemic recovery. Our support to this Special Issue of the Country Report series complements these ongoing academic, regulatory and policy discussions by considering war veterans, war victims as well as people who are affected by unexploded ordnance and Agent Orange today as a vulnerable group who can contribute to achieving sustainable and inclusive development when they are given sufficient support.

Furthermore, in a global context with ever increasing tensions and armed conflicts, this report shall also serve as a reminder that conflicts will always incur heavy societal costs for decades and generations to come.

I would like to thank everyone who has been involved in this Country Report. First, I would like to sincerely thank Prof Dr Pham Quang Minh of the USSH and PD Dr Detlef Briesen of the JLU Gießen who have devoted a great deal of time, efforts, and enthusiasm to this project. I would also like to say thanks to all contributors and authors. Finally, I would like to extend a special thanks to Dr Nguyen Thi Thuy Trang of the USSH and Ms Trinh Ngoc Mai of HSF Vietnam for the tireless coordination of this project.

A handwritten signature in brown ink, appearing to read 'M. Siegner'.

Michael Siegner

Resident Representative of the Hanns Seidel Foundation in Vietnam

Editorial

Detlef Briesen

Pham Quang Minh

This is already the fourth volume of our Country Report Vietnam. It differs from the previous ones in that the hitherto very successful cooperation has been supplemented by another partner: Here in this issue, the University of Social Science and Humanities (USSH), Vietnam National University, Hanoi, the German Justus Liebig University, Giessen, and the Hanns Seidel Foundation (as our generous supporter) are working together with HANPRI, the Hanoi Peace Research Institute. Information about HANPRI can be found at the corresponding place. We concentrated on a question that has received far too little attention up to now, namely the problem of how the aftermath of war has been dealt with in a country like Vietnam after a period of almost 50 years of warfare. In doing so, we have found that coping with the consequences of war is a rather neglected topic, even on the international level - at least if one compares this with the large number of academic treatises or popular depictions in novels, memoirs, films, etc. So, our focus in this issue is a socio-political one:

- How was Vietnam rebuilt after all the destruction of war?
- And how did it try to deal with the social consequences of war?

For there have been more than enough socio-political problems to deal with in Vietnam since the outbreak of the Second World War, as the individual articles repeatedly point out. Particularly after 1954 and 1975, large parts of today's Vietnam, and beyond that of former French Indochina, were horribly destroyed, hundreds of thousands of lives were lost, and hundreds of thousands more survived the war widowed, orphaned or with severe damage to body and soul. In addition, the long-term consequences of warfare are still evident today, often many years after the end of hostilities, especially those of the countless undetonated explosives that can still be found everywhere in Vietnam. And even more terrible, the long-term consequences of chemical warfare, which the USA carried out mainly in the south of today's Vietnam using defoliants, particularly dioxin-contaminated Agent Orange.

Fortunately, this is all in the past today and there is a well-functioning cooperation of Vietnam with various international institutions as well as governmental and non-governmental aid organisations from different countries of the world to clear mines, to decontaminate soils and to improve the situation of the affected people. The future belongs to these efforts.

Finally, in the introduction we would like to draw attention to a problem with the content and especially the language, because the Country Report is again published in two parts, one in English and one in Vietnamese. In the English part, which is mainly addressed to an international audience, we use the internationally customary terms for the three wars whose consequences we are mainly concerned with: i.e. the Indochina War (1946 to 1954), the Vietnam War (1954 to 1975) and the Sino-Vietnamese War (1979).

These wars are officially referred to in Vietnam as *Cuộc Kháng chiến chống Pháp* (1946-1954), *Cuộc kháng chiến chống Mỹ* (1954-1975), and *Cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới phía Bắc* (1979).

We respect these designations and will use them in the Vietnamese text. Again, we thank all those who made this volume possible. In addition, we can already announce here another volume of the Country Report, which will be published at the end of the year: *Women in the Vietnamese Society* focuses on the status and problems of the female population in contemporary Vietnam.

Detlef Briesen

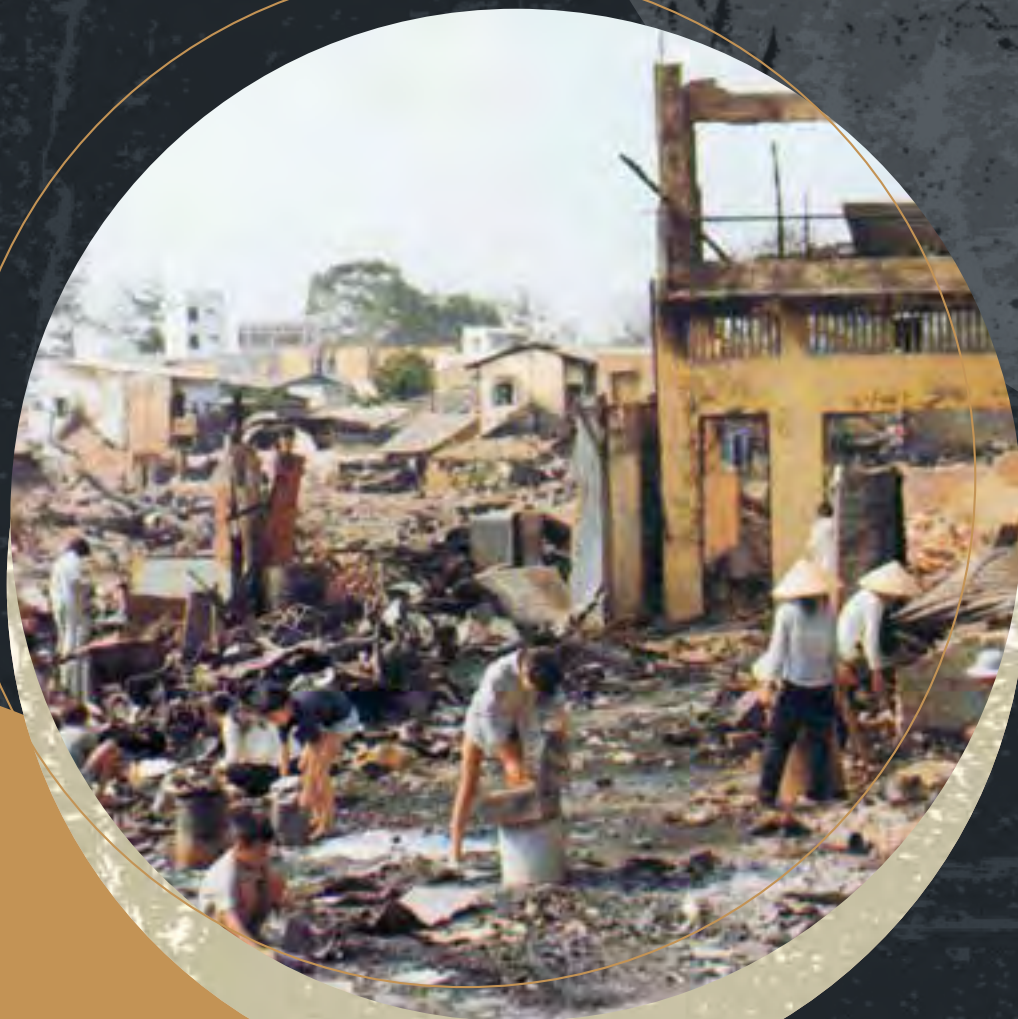
Pham Quang Minh

<https://www.ussh.vnu.edu.vn>

<https://www.uni-giessen.de>

Contents

Basic Article: Overcoming the Legacies of War in Vietnam	11
Detlef Briesen and Pham Quang Minh	
Social Policies for Persons with Meritorious Services in Wartime for Vietnam	21
Nguyen Tuan Anh	
Health Care and Therapeutic Programmes – Overcoming Legacies of War in Vietnam	33
Nguyen Ba Dat	
The New Economic Zones in Vietnam after 1975: Goals and Results	57
Pham Quang Minh and Tran Bach Hieu	
Non-Detonated Landmines and Explosives as a Socio-Economic Problem for Vietnam since 1975	71
Than Thanh Cong and Le Tuyet Minh	
The Aftermath of Toxic Chemicals from the Vietnam War	87
Than Thanh Cong and Bui Chi Trung	
Research Special: Living Conditions of Agent Orange Victims and Their Families in Vietnam – Based on a Field Survey in Thanh Hoa Province	105
Hajime Kitamura, Akira Nozaki, Kanji Ishino, Norifumi Namatame and Mayumi Kuwahara	
National Policies to Deal with War Legacies in the 20th Century – State of Research with a Focus on Vietnam	119
Detlef Briesen and Dao Duc Thuan	
Institutions and Initiatives in Vietnam	135
Nguyen Thi Thuy Trang	

War Destruction in Cho Lon 1968 during Tet Offensive
Source: CPA Media Pte Ltd/ Alamy Stock Photo

Overcoming the Legacies of War in Vietnam

● Detlef Briesen and Pham Quang Minh

This Country Report Vietnam is distinct from the previous issues and is also different from the upcoming report about Women in the Vietnamese Society. This is because we have decided to publish a special issue that contains fewer but longer articles than in the usual format and that also includes another partner for the previous cooperation between the USSH, the JLU and the HSS: HANPRI for short (Hanoi Peace Research Institute). This cooperation alone gives a clue to the topic of this special issue, namely the way Vietnam has coped in recent decades with the consequences of the numerous wars that have taken place on its soil or with its participation. For the list of these war or war-like conflicts is only too long, and therefore first a look at history again before briefly introducing the contents of this edition.

Geneva Conference, 21 July 1954. Last plenary session on Indochina in the Palais des Nations. Second left Vyacheslav Molotov, 2 unidentified Russians, Anthony Eden, Sir Harold Caccia and W.D. Allen. In the foreground North Vietnamese delegation.

Source: Unknown author, in George Esper (1983): *The Eyewitness History of the Vietnam War 1961 - 1975*. The Associated Press.

1. Historical Overview: 1940 to 1990

In French Indochina, or rather in what is now Vietnam, Cambodia and Laos, a series of wars took place between 1937 and 1991. Vietnam was always the most important regional actor and, apart from the Cambodian War from 1978 to 1991, also the main theatre of war.

The Second World War (1937 to 1945)

It all began with the Second World War, which lasted from 1937 to 1945 in Asia and involved Indochina as part of the French colonial empire (Brocheux and Hémery 2011). Since 1940, more and more parts of Vietnam were occupied by Japanese troops, but for most of that time it was controlled by a French administration that remained on the side of the Vichy government and was ousted by Japan not before March 1945. However, this form of rule over Indochina, or today's Vietnam, became increasingly difficult: because of the direct and indirect effects of the war in the Pacific region and in China, due to increasing Vietnamese resistance, and finally because Japan had been on the losing side since 1942. Today's Vietnam suffered above all from a brutal Japanese occupation policy that probably caused millions of deaths from starvation in the last years of the war. Nevertheless, in its search for allies, the Empire of Japan released the previously occupied colonies of France, the Netherlands, and the USA, and thus also Vietnam, into independence in a unilateral act towards the end of the war and handed over weapons to the core of future liberation movements.

The Indochina War (1946 to 1954)

The Indochinese liberation movement headed by Ho Chi Minh used this opportunity to seize power by proclaiming a Democratic Republic of Vietnam. The situation remained extremely complex, however, because the powers victorious in the Second World War (important for Indochina at the time were Great Britain, France, the USA, the Soviet Union and, initially, National China) had very different ideas about the future of the European colonies in Asia (Goscha 2022). Since the agreements between these governments did not even work for the provisional administration of Indochina, a conflict-ridden situation arose in today's Vietnam between various actors fighting for power: the Viet Minh under Ho Chi Minh, who

9 October 1954. Waving to the city populace, joyous Viet Minh troops enjoy a parade of victory through the streets of Hanoi.

Source: Unknown author, in: Kenneth Conboy (1994): *War in Laos 1954 - 1975*. Squadron/ Signal Publications.

considered themselves the legitimate government of the country since the August Revolution of 1945, their Vietnamese opponents, more bourgeois forces around the Vietnamese imperial house, France, which wanted to continue to govern its colonies in Indochina according to reformed ideas but directly on central points – and all this with the growing partisanship of the increasingly strong communists in China and the USA. This eventually led to the military conflict known in the West as the Indochina War. In this war, France, the State of Vietnam and especially the USA on the one side and the Viet Minh with their allies from mainly communist countries on the other side faced each other. The war ended, before any truly massive US involvement, with the defeat of France at Dien Bien Phu. The war took a terrible toll on Indochina, and in particular on what is now Vietnam as the main combat zone. It is estimated that between 200,000 and 300,000 combatants died on the side of the Viet Minh, and about 140,000 soldiers on that of France and the State of Vietnam. In addition, there were civilian casualties, estimates of which vary widely to this day, between 125,000 and more than 840,000 people. Since the Indochina War was fought as a colonial liberation, national unification, civil and proxy war at the same time, there was enormous war destruction, especially in the rural areas, which were the main combat zones.

The Vietnam War (1954-1975)

The Indochina War, however, was only the first stage of a far greater tragedy for the states that emerged from the French colonial empire in Indochina: North and South Vietnam, as well as Laos and Cambodia. Since 26 April 1954, a comprehensive peace conference on East and Southeast Asia had been meeting in Geneva, Switzerland, the only presentable outcome of which was the *Geneva Accord* on French Indochina. The conference was attended by the main belligerents, France, and the Democratic Republic of Vietnam, as well as the USA, Communist China, Great Britain, the Soviet Union, the State of Vietnam, Laos, and Cambodia. Of central importance to the conference was that the French fortress of Dien Bien Phu was captured by the Viet Minh on 8 May 1954. This weakened the French negotiating position, which originally only wanted to achieve a ceasefire along the main battle lines, internationally and in the mother country itself so considerably that France and China agreed on a partition plan for today's Vietnam along the 17th parallel. The representatives of the Democratic Republic of Vietnam in Geneva, who originally wanted to extend their republic to the entire territory of Tonkin, Annam and Cochinchina, were pressured by their Soviet and Chinese allies and finally gave in. In 1954, the decisive great powers had no interest in a further intensification of the war in Indochina: neither the Soviet Union nor China, and especially not the USA, for which one outcome of the Geneva Accord was to become central – free elections were not to be held throughout Vietnam until two years had passed. The US side saw this as crucial to its attempt to establish an anti-communist government in the south of the country (Halberstam 1965).

The US government regarded the results of the Indochina Conference as another serious defeat of its post-1945 Asia policy. It feared that a unified, communist Vietnam would trigger the loss of further Asian states to the Eastern Bloc in the sense of the domino theory. Therefore, the US government decided to build an anti-communist state in southern Vietnam and installed the US-educated Catholic Ngo Dinh Diem as prime minister. Diem's regime was supported by massive economic and military aid and directly controlled by the CIA. In the process,

the Diem regime attempted to build an alternative Vietnamese nation under conservative, Confucian, and Catholic auspices.

Diem acted as a dictator, relying mainly on his family members and the Christian minority in the country. Under his rule, functionaries, and supporters of the Communist Party, but also other real or even perceived opponents of the regime, were brutally persecuted and murdered. In addition, the regime created numerous other social tensions: Between the Catholic minority and the Buddhist majority, the often forcibly resettled ethnic minorities and the refugees streaming in from the North, and between the local peasants and the old landowners and the organs supporting them in the South, now called the Republic of Vietnam – because the Diem regime tried in parts to reverse the land reform in the areas controlled by the Vietminh until 1954. Out of all this, an armed movement against the Diem regime developed from 1956/57, which was organised as the *National Liberation Front (NLF)* from 1960. As early as 1959, the North began to support this insurgency by sending guerrilla fighters; by 1961, the NLF controlled about three quarters of the rural areas of South Vietnam and the Diem regime was on the verge of collapse. Attempts to keep a non-communist state alive in southern Vietnam thus gave rise to another military conflict with increasing US involvement, internationally known as the Vietnam War. It was again fought in what was, like its predecessor, a colonial liberation, national unification, civil and proxy war, and cannot, of course, be described in more detail here. Important events or characteristics of this war were:

- The *US air bombing war against North Vietnam*, especially through Operations Flaming Dart (1965), Rolling Thunder (1965 to 1968) and Linebacker I and II (1972). Waging this war became increasingly difficult for the USA until 1972 because of better positioned Vietnamese air defences.
- *US chemical warfare*, primarily through the use of dioxin-containing herbicides (codenamed *Agent Orange*, *Agent Blue*, *Agent Purple* and *Agent White*) in South Vietnam. Operation Ranch Hand began in January 1962, during which the US Air Force and,

to a much lesser extent, the Army of the Republic of Vietnam (ARVN) sprayed some 80 million litres of dioxin-contaminated herbicides until 1971, when the programme was discontinued (Zierler 2011).

- The *ground war* fought on the territory of South Vietnam, Laos and Cambodia. Apart from major operations (especially the Tet Offensive and the battle for Khe Sanh), this was an asymmetrical conflict between a highly technologized US army and units of the NLF and the Vietnamese People's Army. Characteristic of this war were so-called search and destroy missions in which US units attempted to wrest territorial control over South Vietnam (Turse 2013).
- Characteristic of the Vietnam War were the extensive *displacements of the civilian population*, in South Vietnam from the mainly contested rural areas to the cities, in North Vietnam from the target areas of the US bombing raids to the rural areas and mountain regions.

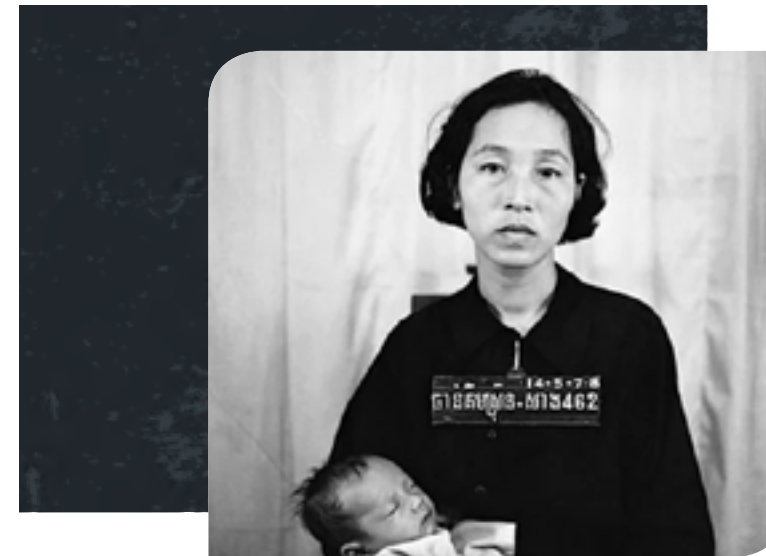
1965/1966 A U.S. Air Force Boeing B-52F-70-BW Stratofortress (s/n 57-0162, nicknamed "Casper The Friendly Ghost") from the 320th Bomb Wing dropping M117 750 lb (340 kg) bombs over Vietnam. This aircraft was the first B-52F used to test conventional bombing in 1964, and later dropped the 50,000th bomb of the "Arc Light" campaign. B-52Fs could carry 51 bombs and served in Vietnam from June 1965 to April 1966 when they were replaced by B-52Ds which could carry 108 bombs.

Source: U.S. Air Force photo 020926-O-9999G-001 from the USAF website <https://www.af.mil/News/Photos.aspx?igphoto=2000593144>

The Vietnam War finally ended with a complete victory of the government in Hanoi and the NLF allied with it over the regime in Saigon, after the USA had withdrawn from direct combat operations as a result of the *Paris Agreement of January 1973*, saw its final defeat coming and called this policy of Vietnamisation of the war. The war, however, which the USA had waged to prop up incompetent governments, caused enormous damage to people, the environment and nature. The number of the dead and wounded at that time is still not more precisely determined. For the side of the government in Hanoi, including its allies, between 500,000 and one million dead combatants are given, for the opposite side 300,000 to 400,000. In addition, there are an estimated 400,000 to two million civilian deaths for the area of today's Vietnam alone, so that today the number of war dead for Vietnam is generally estimated at two to three million. In order to correctly assess the dimension of the number of victims, one must bear in mind that North Vietnam had only 22 million inhabitants around 1973, South Vietnam only 20. This makes it much clearer what devastation and victims the Vietnam War brought with it.

The Cambodian War and the Sino-Vietnamese War (1978 to 1991)

The Vietnam War was not limited to Vietnam alone, however, but also affected the neighbouring countries of Cambodia and Laos. The situation in Cambodia in particular was more than dramatic after the withdrawal of the USA and the fall of the Lon Nol government in April 1975. The *Khmer Rouge*, under their leader Pol Pot, established a reign of terror that claimed the lives of 1.7 to 2.2 million Cambodians over a four-year period. They were either killed in death camps or perished in forced labour in the rice fields. At that time, Cambodia had about seven million inhabitants, which means that about a quarter to over 30 percent fell victim to the inhumane regime. The percentage of ethnic Chinese, Cham and Vietnamese was particularly high, which some historians explain with the racism of the Khmer Rouge. By 1978, the situation in Vietnam's neighbouring country had become increasingly intolerable and the violence spread increasingly to Vietnamese territory. In 1977 and 1978, Khmer Rouge massacres took place in the southern border regions of Vietnam and its

Mother and baby at S-21 prison (Tuol Sleng) in Phnom Penh, victims of Khmer Rouge genocide.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:S21-prison-khmer-rouge-victims-mother-and-baby.png>

government ordered several military operations into Cambodian territory. When Cambodian resistance also began to organise in the south-eastern provinces of the country, Vietnam decided to intervene: On 25 December 1978, 13 Vietnamese divisions with a total of about 150,000 soldiers marched into Cambodia and drove Pol Pot's regime out of Phnom Penh in a few days. However, Cambodia's tale of woe was not over with this, as large parts of the country remained under Khmer Rouge control, especially due to China's support – the war in Cambodia, which was now waged as a civil war and international conflict, was only ended by the *Paris Peace Agreement of October 1991* (Tully 2005).

Finally, there is another armed conflict to mention: On 17 February 1979, *Chinese troops invaded the far north of Vietnam* (Nguyen Minh Quang 2017). The aim of this operation was probably to conquer parts of the border provinces and thus force Vietnam to withdraw from Cambodia again. However, the invasion was already so hampered by resistance from local militias and a few regular troop units that it took China a month to capture the operation's objective, the town of Lang Son. China announced a day later that it would not penetrate deeper into Vietnam, as it had shown how difficult it would be to fight the experienced and well-trained Vietnamese forces. Again, there was enormous destruction on

Vietnamese territory and numerous casualties on both sides. An independent estimate puts the death toll at around 26,000 and 37,000 wounded on the Chinese side and 30,000 dead and 32,000 wounded on the Vietnamese side. However, the conflicts in the difficult-to-access mountain region flared up again and again, especially in 1987. It was not until the end of 1999 that the land border between Vietnam and China was defined in an agreement, and then on 25 December 2000 also the maritime border and fishing rights in the Gulf of Tonkin – in a treaty signed at the time by the then Presidents of the two states, Tran Duc Luong and Jiang Zemin.

2. Dealing with the Consequences of War in Vietnam

With the compilation of such a list of the numerous warlike events in Indochina/Vietnam between the time of 1937 and 1991, one question is self-evident: How was the country actually rebuilt after each of these wars or in the now fortunately long period of peace? By reconstruction we mean the effort, expressed by the bureaucratic but accurate German word *Kriegsfolgenbewältigung* (overcoming the consequences of war), to repair as best as possible the material damage left by a war to the survivors, and especially the physical and psychological damage to those left behind. From this perspective, overcoming the consequences of war is thus primarily a target area of economic and social policy after a war, and it is in this sense, as critical contributions to Vietnam's policy of overcoming the consequences of war, that we want to understand our booklet. This also makes it clear that we have not dealt with many areas of post-war reconciliation in a broader sense, such as attempts to reconcile people who were members of different warring parties or their peoples with each other – as is the goal of today's reconciliation conferences after civil wars or of bi- or multilateral dialogue and exchange programmes, which were particularly successful in the reconciliation between Germany and France after the Second World War. International aid programmes or the reconstruction of destroyed economic relations are also only marginally included in this subject area; it is already extensive enough, considering once again the great scale, harshness, and duration of the wars in Indochina and Vietnam.

In dealing with this approach, which focuses on the economic and socio-political management of the consequences of war, we made a discovery that surprised us: coping with war aftermath is generally not a strong point of international or Vietnamese research and literature. There are hundreds, even thousands of academic and popular publications outside and inside Vietnam, and numerous films about the wars since 1937: about the Second World War anyway, but also about the Indochina and Vietnam wars, and to some extent about the Pol Pot regime's genocide of its own people. However, what happened after the wars of the 20th century in general, and especially with regard to Vietnam after the end of hostilities, to mitigate the sometimes-terrible consequences of war, has received considerably less attention. It seems reasonable to assume that there is a tendency in contemporary reporting and retrospective analysis to focus on the horrors or heroic deeds of war. But what happens when the war is over? Or to paraphrase the situation after a war in the words of the great German poet Bertold Brecht from 1949:

„Die Mühen der Berge haben wir hinter uns, vor uns liegen die Mühen der Ebenen (Brecht 1993, 205).

The sentenced can be translated into: The hardships of the mountains are behind us, the hardships of the plains are ahead of us. To stay in the picture: we are dealing here with the travails of the plains, the mitigation of war damage through economic and especially through social policy. In the process, we have come across numerous gaps that future research should urgently undertake to close – in relation to Vietnam, to other countries (even Germany, for example) and with a view to the international comparisons that are so necessary. And this was one of the reasons for conceiving the present volume on coping with the consequences of war in Vietnam as a research issue.

In this respect, the articles collected here attempt to take a first look at issues that have either been insufficiently researched so far, are in urgent need of a solution or where both apply. It is therefore no coincidence that two articles in this issue deal with the follow-up problems of chemical warfare by the USA in the Vietnam War:

Map of Sino-Vietnamese War of 1979

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chi%E1%BA%BFn_tranh_bi%C3%AAn_gi%E1%BB%9Bi_Vi%E1%BB%87t-Trung.png?uselang=de

- The contribution by Hajime Kitamura's group is one of the few empirical reports on the actual situation of Agent Orange victims more than 50 years after the end of the use of this weapon. The situation of the victims is heart-breaking, and the article shows how great the need for action still is. The second article, provided by HANPRI, also makes it clear once again how important it is to make the mitigation of precisely these terrible consequences of war a core area of social policy in Vietnam. Moreover, the USA must take responsibility for this war crime.
- A similar tendency characterises the second contribution, which was prepared by HANPRI too. Here it becomes clear once again how extensive the legacy of the Vietnam War in terms of unexploded ordnance still is and what dangers unexploded bombs, mines, grenades, artillery, and any form of ammunition still pose in the soil and waters of Vietnam today. Their clearance is not only about protecting Vietnam's people and nature from danger, but to this day the removal of the explosive devices is an essential prerequisite for the economic use of the areas. This requires a much more intensive international effort than has already been made.

- Two further contributions deal with the physical and psychological damage of the war participants and war victims: Nguyen Tuan Anh convincingly shows the basic lines of the social policy that Vietnamese society pursues for those who have earned special merits for the revolution and the national liberation struggle. The achievements of the state for this group are traced in detail, and the basic features of a social policy that clearly privileges the war participants on the victorious side over other groups become discernible.
- In particular, the so-called Vietnam War, with significant US participation, destroyed the health of millions of Vietnamese. Nguyen Ba Dat shows, on the one hand, what great efforts Vietnam made, partly with international support, to repair or at least mitigate physical war damage. On the other hand, however, he rightly points out that there is still a considerable gap to be closed, especially in psychological war trauma treatment in Vietnam. It is to be hoped that psychological therapy services will be expanded in the coming years in a manner comparable to the comprehensive programmes to combat physical damage.
- Another important area of post-war management in Vietnam, especially after 1975, was the issue of redistributing its population. As a result of the fighting, millions of people had either fled to the cities (especially in the south of the country) or had been settled in rural areas (in the north). However, under the conditions of reconstruction at that time, it was necessary to distribute the population over the country in such a way that higher agricultural production could be achieved. This was the task of the New Economic Zones, which were created especially in remote areas of South Vietnam after 1975. Pham Quang Minh deals with this topic in his essay and differentiates between the successes and the problems of this redistribution of Vietnam's population.

- Detlef Briesen and Dao Duc Thuan attempt to classify the policy of dealing with the internal consequences of war after 1954 and 1975 respectively. To this end, it was important, on the one hand, to point out international development trends and the existing state of research on this. The latter, i.e., the knowledge gained so far about the ways in which attempts have been made to deal with the consequences of war after 1945 and since the 1990s, have proved rather disappointing.
- Our issue is again rounded off and completed by a careful and excellently selected overview by Nguyen Thi Thuy Trang. Anyone looking for the most important information on the legal and social framework for dealing with the consequences of war in Vietnam will quickly find it here.

To a certain extent, this also applies to Vietnam, although a certain quintessence can be stated: After the end of the war against France and the USA, Vietnam was not only concerned with overcoming the immediate consequences of the war, but also with national reconstruction in general, transcending the aftermath of the colonial era and creating a nation state under socialist auspices. Vietnam, or rather its people and government, set themselves a threefold task in both 1954 and 1975, which were initially strongly influenced by the models of national (re) construction in the other young states of the Third World and by the Eastern bloc.

That is now largely history and has been replaced by more pragmatic approaches since Doi Moi, but people and nature are still suffering from the consequences of the wars in Vietnam. We hope that our publication will provide food for thought or perhaps even help to initiate measures that will improve the situation in the future, because the past cannot be changed anyway: that of the still numerous disabled or traumatised people and of a nature that in some areas, for example in the highly contaminated former American storage sites of chemical weapons such as Agent Orange, is far from being safe in terms of health and ecology.

5. References

Brecht, Bertold (1993): Wahrnehmung (perception). In: Werke. Große kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe (Works. Extended Edition). Band 15 Gedichte 5, 205.

Brocheux, Pierre and Hémery, Daniel (2011): Indochina: an ambiguous colonization, 1858–1954. Berkeley.

Goscha, Christopher (2022): The Road to Dien Bien Phu: A History of the First War for Vietnam. Princeton.

Halberstam, David (1965): The Making of a Quagmire. London.

Nguyen Minh Quang (2017): The Bitter Legacy of the 1979 China-Vietnam War. <https://thediplomat.com/2017/02/the-bitter-legacy-of-the-1979-china-vietnam-war>.

Tully, John (2005): A short history of Cambodia: From Empire to Survival. London.

Turse, Nick (2013): Kill Anything That Moves: The Real American War in Vietnam. New York.

UNDP (2019): Viet Nam: Overcoming war legacies, endeavour for peace and sustainable development. <https://www.vn.undp.org/content/vietnam/en/home/presscenter/pressreleases/HLSE-MineAction.html>.

Zierler, David (2011): Inventing Ecocide: Agent Orange, Antiwar Protest, and Environmental Destruction in Vietnam. Proquest.

PD Dr. Dr. Detlef Briesen

Contemporary History

Department of History and Cultural Studies

Justus-Liebig Universität, Gießen

DAAD Counselor Vietnam

Email: detlef.briesen@geschichte-uni.giessen.de

Prof. Dr. Pham Quang Minh

Fulbright fellow at Columbia University of the City of New York

Department of International Development Studies

Faculty of International Studies

VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi

Email: minhpq@ussh.edu.vn

Social Policies for Persons with Meritorious Services in Wartime for Vietnam

● Nguyen Tuan Anh

1. Introduction

In thousands of years of building and defending the country, many Vietnamese generations have sacrificed their lives for the independence, freedom, and immortality of the fatherland. In the 20th century, Vietnam fought in many wars, which resulted in tremendous loss of life and wealth. In order to recognize the contributions of those who devoted their lives for the country and the revolution as well as partially improve their living conditions both in terms of material and spiritual aspects, the party and the state have implemented guidelines and policies to provide preferential treatment for people with meritorious services. The guidelines, policies, and preferential regimes for people with meritorious services exhibit the humane attitude of the party, the state, and people towards those who made sacrifice for the fatherland.

Hue, Vietnam - April 4, 2018: Group of Vietnamese veterans walking along road to the Imperial City with the Purple Forbidden City within the Citadel.

Source: iStock.com/efired

Prime Minister Nguyen Xuan Phuc meets 300 Heroes Mothers in July 2020.

Source: VOVWORLD (2020): Premierminister Nguyen Xuan Phuc trifft 300 vietnamesische Heldenmütter.
Available at: <https://vovworld.vn/de-DE/nachrichten/premierminister-nguyen-xuan-phuc-trifft-300-vietnamesische-heldenmutter-884461.vov>

To contribute to the understanding of guidelines, policies and preferential treatment for national devotees, this article will present an overview of preferential policies for people with meritorious services in Vietnam.

- First, it will focus on the process of developing and perfecting preferential policies for people with meritorious services through different development stages of the country. Some important documents in the system of documents constituting preferential policies for national devotees will be mentioned as follows: resolutions and directives of the party, ordinances of the Standing Committee of the National Assembly, decrees of the government, decisions of the prime minister, and circulars of ministries.
- Second, the paper will include important results of the process of implementing preferential policies for people with meritorious services as follows: subsidy policies and allowances, healthcare policies, housing support, preferential policies on education and training, finding jobs for people with meritorious services and their relatives, and the socialization of resources to take care of people with meritorious services.

2. The Process of Developing and Perfecting Preferential Policies for People with Meritorious Services

Various documents forming a system of preferential policies for national devotees have been forged and revised since 1945. On 16 February 1947, President Ho Chi Minh signed *Decree No. 20/SL promulgating the work injury and death gratuity for fallen heroes' families' benefits* (President of the Government 1947). Numerous documents stipulating preferences for national devotees have been published since 1947. One of the important texts is the *Ordinance on preferential treatment for revolutionary activists, fallen heroes and their families, war invalids, diseased soldiers, resistance war activists, and people with meritorious services to the revolution* approved by the Standing Committee of the National Assembly in 1994 (Standing Committee of the National Assembly 1994b). The beneficiaries of the ordinance are as follows:

- revolutionary activists before the August Revolution in 1945,

Prime Minister Nguyen Xuan Phuc meets 300 Heroic Mothers in July 2020.

Source: <https://vovworld.vn/de-DE/nachrichten/premierminister-nguyen-xuan-phuc-trifft-300-vietnamesische-heldenmutter-884461.vov>

- fallen heroes and their families,
- heroes of the People's Armed Forces, Vietnamese Heroic Mothers, and Heroes of Labour,
- war invalids, diseased soldiers, and policy beneficiaries as wounded soldiers,
- revolutionary or resistance war activists who are captured or imprisoned,
- people who fight in the resistance war for the national liberation, defend the fatherland and perform international duties, and
- people with meritorious services to the revolution (Standing Committee of the National Assembly 1994b).

Under the Ordinance, the Vietnam Fatherland is designated to preside over the campaign to build the *Gratitude Fund* and join with the Labour – Invalids and Social Affairs sector in administering this fund (Standing Committee of the National Assembly 1994b). The Ordinance on establishing the state honour title *Vietnamese Heroic Mother* has also served as a solid legal basis for the implementation of policies and preferential regimes for people with meritorious services and their relatives (Standing Committee of the National Assembly 1994b). The ordinance on preferential treatment for revolutionary activists, fallen heroes and their families, war invalids, diseased soldiers, resistance war activists, and people with meritorious services to the revolution was amended in 1998 (Standing Committee of the National Assembly 1998). In 2000, it was revised again to suit new conditions.

In 2005, the Standing Committee of the National Assembly passed the *Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to replace the Ordinance on preferential treatment for revolutionary activists, fallen heroes and their families, war invalids, diseased soldiers, resistance war activists, and people with meritorious services to the revolution*. According to article 2 of the new ordinance, beneficiaries are people with meritorious services and their relatives. People with meritorious services are as follows:

- revolutionary activists before 1 January 1945,
- revolutionary activists from 1 January 1945 to before the general uprising on 19 August 1945,
- martyrs,
- Vietnamese Heroic Mothers,
- Heroes of the People's Armed Forces and Labour heroes,
- war invalids and policy beneficiaries as wounded soldiers,
- diseased soldiers,
- resistance war activists infected with toxic chemicals,
- revolutionary or resistance war activists who are captured or imprisoned,
- people who fight in the resistance war for the national liberation, defend the fatherland and perform international duties, and
- people with meritorious services to the revolution (Standing Committee of the National Assembly 2005).

The ordinance also stipulates that

“Every year, the state spends part of the budget to ensure the implementation of preferential treatment for people with meritorious services to the revolution and their relatives.” (Standing Committee of the National Assembly 2005)

In 2012, the 5th Plenum of the 11th Central Committee of the Communist Party of Vietnam issued *Resolution No. 15-NQ/TW on some social policy issues for the period 2012–2020*. The resolution stated that

“the preferential policies for people with meritorious services and social security must correspond with the level of socio-economic development and the country's capability to mobilize and balance

resources in each period; and giving priority to people with meritorious services, disadvantaged people, the poor, and ethnic minorities.” (Central Committee of the Communist Party of Vietnam 2012)

The resolution also highlights the mission to

“raise the standard level of subsidy and allowances for people with meritorious services in line with the roadmap for minimum wage increase. By the end of 2013, people with meritorious services will get support to cope with housing problems. Appropriate, preferential policies for people with meritorious services and their relatives in terms of production development, employment, and access to basic social services, especially health, education, and training should be adopted. The renovation of cemeteries, searching and collecting the remains of martyrs, and gratitude activities will be promoted. Measures aimed at addressing negative effects in the process of implementing policies for national contributors need to be imposed.” (Central Committee of the Communist Party of Vietnam 2012)

Therefore, in terms of preferential policies for national devotees, Resolution No. 15-NQ/TW pointed out important tasks related to subsidies and allowances, housing, production and employment, and access to basic social services for people with meritorious services and their relatives. Also in 2012, the Standing Committee of the National Assembly passed the Ordinance amending and supplementing a number of articles of the *Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution enacted in 2005*” (Standing Committee of the National Assembly 2012). In 2013, the government issued the *Decree on detailing and guiding the implementation of a number of articles of the Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution* (Vietnam Government 2013). In the same year, the Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs released the *Circular guidelines on procedures for making dossiers, managing dossiers, implementing preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and their relatives* (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2013). Another significant document is the *Decision to support people with meritorious services in housing* promulgated by the Prime Minister in 2013. The decision says that:

“Housing support for people with meritorious services to the revolution and martyrs’ relatives who currently have permanent permission” is carried out through “mobilizing sources, support from the state and communities, and households’ contribution and participation in the construction process.” (Prime Minister 2013)

Under the decision, the support level from the state budget will be 40 million Vietnamese dong for the case of demolition to build a new house and 20 million Vietnamese dong when it comes to repairing frames, walls and replacing roofs (Prime Minister 2013).

In 2017, the Secretariat of the Communist Party of Vietnam issued *Directive No. 14-CT/TW on Continuing to strengthen the leadership of the party in the work of people with meritorious services to the revolution*. The directive gives the order to

“analyse and promulgate an Ordinance to replace the current Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution; and review and perfect the system of laws and policies for people with meritorious services to the revolution in order to deal with local situations. It is necessary to scrutinize and implement regimes and policies Vietnamese people with meritorious services to the revolution, people who fight in the resistance war, defend the fatherland, and perform international duties, and overseas Vietnamese who contribute to the revolution. Additionally, it is important to have policies for people of the third generation exposed to toxic chemicals during the resistance war, and those who participated in the resistance war in the period 1974–1975 but were not eligible to be awarded medals.” (Central Committee of the Communist Party of Vietnam 2017)

In 2020, the Politburo of the Communist Party of Vietnam issued *Conclusion No. 92-KL/TW on Continuing to implement the Resolution of the 5th Plenum of the 11th Central Committee on some social policy issues for the period 2012–2020*. Under the Conclusion, the Politburo asks to

“especially pay attention to preferential policies for people with meritorious services to the revolution and ensure that they and their families have a standard of living that equals to or higher than the average living standard of the locals.” (Central

Committee of the Communist Party of Vietnam 2020)

At the end of 2020, the Standing Committee of the National Assembly approved the *Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution*. It took effect from 1 July 2021. As a result, the *Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution enacted in 2005* and the *Ordinance amending and supplementing a number of articles of the Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution adopted in 2012* were annulled from 1 July 2021 (Standing Committee of the National Assembly 2020). The new ordinance defines people with meritorious services to the revolution as:

“a) revolutionary activists before 1 January 1945, b) revolutionary activists from 1 January 1945 to the general uprising on 19 August 1945, c) martyrs, d) Vietnam Heroic Mothers, e) Heroes of the People’s Armed Forces, f) Labour Heroes in wartime, g) war invalids, including type B wounded soldiers authorized before 31 December 1993, and policy beneficiaries as wounded soldiers, h) diseased soldiers, i) resistance war activists infected with toxic chemicals, k) revolutionary, resistance war activists, and people perform international duties who are captured or imprisoned, l) people who fight in the resistance war for the national liberation, defend the fatherland and perform international duties, and m) people with meritorious services to the revolution.” (Standing Committee of the National Assembly 2020).

Their relatives are as follows:

“biological fathers, biological mothers, spouses, biological or adopted children, and people having the merits of nurturing martyrs.” (Standing Committee of the National Assembly 2020)

The new ordinance also states that

“taking care of the health, material and spiritual life of people with meritorious services to the revolution and their relatives is the responsibility of the state and the society. The state encourages organizations and individuals to pay attention to implement preferential regimes for national devotees. In addition, preferential policies for people with meritorious services their relatives need to be

formulated and amended to adapt to the country’s socio-economic conditions in different stages and guarantee that these people will have a standard of living that equals to or higher than the average living standard of the locals.” (Standing Committee of the National Assembly 2020)

In order to enforce the new ordinance, on 24 July 2021, the government issued *Decree No. 75/2021/ND-CP on stipulating the level of subsidy, allowances and preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and their relatives*. The decree stipulates that the budget for the implementation of the ordinance is allocated from the state budget. The budget is included in the annual state budget estimate of the Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs (Vietnam Government 2021b).

On 30 December 2021, the government issued *Decree No. 131/2021/ND-CP on detailing the recognition and implementation of preferential policies for people with meritorious services to the revolution and their relatives*. The decree also provides measures for the implementation of *Ordinance No. 2/2020/UBTVQH dated 9 December 2020 by the Standing Committee of the National Assembly on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution* (Vietnam Government 2021a). The decree stipulates dossiers, settlement procedures and the implementation of preferential regimes for national devotees and their relatives. The preferences are as follows:

- health insurance,
- nursing services,
- provision of assistive devices, orthopaedic devices, facilities, and rehabilitation products,
- priority enrolment and job opportunities,
- support to study at university level at institutions of the national education system,
- housing support,
- land use tax exemption or reduction,
- giving prioritizing the allocation or lease of land, surface water, sea areas, and giving contracts for forest protection and development in accordance with the law on land, sea, islands, natural resources, and the protection and development of forests,
- preferential loans for production and business,
- tax exemption or reduction,

- and war invalids and diseased soldiers with the whole person impairment at 81 per cent or higher or having serious injuries or illnesses will be cared in state-owned nursing homes if they live alone (Vietnam Government 2021a).

These specific and up-to-date policies reaffirm the consistent line of party and state in looking after health, material life, and spiritual life of national contributors and their relatives.

In summary, the listed documents above in the system of different documents of preferential policies for people with meritorious services illustrate the process of framing and improving the system of preferential policies for the subjects. There are two remarkable points.

- *First*, the system of preferential policies for people with meritorious services has been shaped and refined for many years in order to suit different phases of the country’s socio-economic development. In reality, the system of preferential policies for national devotees is seen in large quantities of documents, of which the most important ones are the party’s resolutions and directives, ordinances of the Standing Committee of the National Assembly, decrees of the government, decisions of the prime minister, and circulars of ministries.
- *Second*, the documents follow the proverbial tradition of drinking water remembering the source. They demonstrate the gratitude of the country and are at the same time targeting at the provision of better care for the material and spiritual life of people with meritorious services. Along with other documents, they indicate that the whole political system has been part of the detailed implementation of caring for this group of persons. Moreover, the implementation of policies for national contributors is guaranteed at all levels. Notably, the implementation is also demonstrated in nationwide social activities among people from all social classes.

3. The Practical Implementation of Preferential Policies for People with Meritorious Services

As of 2021, more than 9.2 million people with meritorious services have been registered (Nguyen Ba Hoan 2021). The results of the implementation of preferential policies for national devotees could be evaluated in many dimensions.

First, the practical implementation of policies on subsidies and allowances for people with meritorious services is analysed. Currently, the number of national contributors receiving monthly allowances is nearly 1.4 million people and approximately 300,000 relatives of them are entitled to monthly death gratuities with a total budget of around 30,000 billion Vietnamese dong/year (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 4). Each year, the state provides one-off subsidies for 6,000 to 8,000 cases (Nguyen Ba Hoan 2021). The standard levels of subsidies and allowances have been significantly raised in line with the roadmap for increasing minimum wages (Nguyen Ba Hoan 2021). The subsidy and allowance policies have been adjusted ten times, which are suitable to the conditions of the state budget and contribute to gradually improving the living standards of people with meritorious services (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 4). In 2018, the standard level measuring the preferential allowance for national devotees was 1,515,000 Vietnamese dong, higher than the minimum wage of cadres and civil servants of 1,390,000. In 2019, the former was pushed up to 1,624,000 Vietnamese dong while the latter was 1,490,000 (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 4). Currently, the standard level of the preferential allowance for people with meritorious services to the revolution is 1,624,000 Vietnamese dong, which serves as the basis for calculating subsidies, allowances and preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and their relatives. For example, in terms of war invalids and policy beneficiaries as war invalids, if the whole person impairment is 100 per cent, the monthly allowance will be 5,207,000 Vietnamese dong (Vietnam Government 2021b). Every year, the state prioritizes people with meritorious services to the revolution regarding the allocation of resources

to provide subsidies and allowances (Dao Ngoc Loi 2020). Yet, the Vietnamese President also spends yearly more than 900 billion Vietnamese dong for gifts to workers on the occasion of Tet (Lunar New Year) and *War Invalids and Martyrs Day* (Dao Ngoc Loi 2020).

Second, the practice of providing national devotees with healthcare is examined. Since 1 January 2013, the nursing rotation program for people with meritorious services has been increased. Before 2013, the program changed every five years. It has been adjusted to every two years since 2013 (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). The adjustment meets the increasing healthcare needs of national contributors (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). Every year, more than 580,000 turns of people with meritorious services are entitled to regular health check-ups (Nguyen Ba Hoan 2021). So far, the country has sixty-five nursing homes to accommodate people with meritorious services to the revolution (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). These establishments basically satisfy the demand of healthcare and nursing services required by people with meritorious services, especially for seriously wounded soldiers (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). Until the year of 2000, the state purchased over 800,000 health insurance packages for people with meritorious services, and the state also did the same thing for their relatives in accordance with the provisions of the *Law on Health Insurance* (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). Every year, an amount of roughly 400 million Vietnamese dong is budgeted by the state for buying health insurance plans for people with meritorious services and their relatives (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). In regard to medical examination and treatment costs, national devotees are fully covered by the health insurance while their relatives enjoy a coverage rate of 95 per cent (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5).

Third, the practical implementation of housing support policies for people with meritorious services to the revolution is taken into account. According to data from the Ministry of Construction, during the period 2013–2019, 339,176 households with meritorious services to the revolution received

housing support, accounting for 98.7 per cent of the total number of them (Phong Chau 2022). After getting the support, the housing quality basically fulfils fundamental requirements and has a minimum usable area of 30m² (Phong Chau 2022). As of the end of February 2020, 328,325 households with meritorious services to the revolution were supported in housing, of which 155,688 new houses were built and 172,547 houses were refurbished (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs, 3). As of 2021, the implementation of housing support policies for people with meritorious services to the revolution across the country achieved tangible results, of which 393,707 households were supported more than ten trillion Vietnamese dong for housing improvement (Department of National Devotees 2021, 5–6).

The *fourth* point is the practical implementation of preferential policies on education, training, and employment. The total number of national devotees and their relatives benefiting from the preferences was 77,151 people as of June 2020 (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 6). As of 2020, approximately 49,000 people with meritorious services and their children were supported in initial vocational training for nearly three months, of which 24,000 ones were instructed to work in agriculture while the other 25,000 people were trained for non-agricultural occupations (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5). The Ministry of National Defence has admitted more than 2,700 people who are the children of war invalids and seriously diseased soldiers to work in military firms, of which 338 people are the children of war invalids and seriously diseased soldiers who are receiving healthcare in nursing homes (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 5).

Fifth, this paragraph delves into the socialization of resources to take care of people with meritorious services. Along with the preferential policies of the state, Vietnam has promoted gratitude activities to pay tribute to people with meritorious services to the revolution, such as the

- Gratitude Fund,
- building houses,
- planting trees,
- giving savings accounts,

- taking care parents and children of martyrs, and
- and taking care of Vietnamese Heroic Mothers (Dao Ngoc Loi 2021).

In 2019, the Gratitude Fund received more than 496 billion Vietnamese dong, built more than 6,846 new houses worth nearly 350 billion, repaired 4,560 houses worth nearly 140 billion, and gave about 10,132 savings accounts worth over 15.3 billion (Dao Ngoc Loi 2020). All Vietnamese Heroic Mothers were taken care by individuals and organizations (Dao Ngoc Loi 2020). In 2020, the Gratitude Fund received more than 472 billion Vietnamese dong, built more than 6,100 new houses and repaired about 3,000 houses with a total amount of almost 272 billion (Dao Ngoc Loi 2021). 4,183 Vietnamese Heroic Mothers received lifelong care from organizations (Dao Ngoc Loi 2021). In 2021, the Gratitude Fund received more than 100 billion Vietnamese dong, built more than 500 new houses and repaired more than 495 houses with a total amount of over 30 billion, and gave 1,010 savings accounts worth over two billion (Department of National Devotees 2021, 6). 3,830 Vietnamese Heroic Mothers received lifelong care from organizations (Department of National Devotees 2021, 6).

Overall, by the end of 2021, the country had 10,467/10,609 communes and wards that delivered good performance in terms of activities related to war invalids and martyrs, reaching 98.66 per cent (Department of National Devotees 2021, 6). Another impressive result was that by the end of the same year, the country had 2,312,906 out of 2,336,543 households with meritorious services to the revolution with a standard of living equal to or higher than that of the locals, registering 98.99 per cent (Department of National Devotees 2021, 6). These figures clearly reflect significant results in the implementation of preferential policies for national devotees.

Evaluating the results from the implementation of preferential policies for people with meritorious services to the revolution, another remarkable point is the management of martyrs' memorials and the work of searching, collecting, and identifying martyrs' remains. So far, the country has had more than 3200 martyrs' cemeteries and more than 3,000

Vietnamese National Assembly Chairwomen Nguyen Thi Kim Ngan greeted and presented gifts to the 300 Vietnamese heroic mothers Vietnam's War Invalids and Martyrs Day in Hà Nội in July 2020. - VNA/VNS Photo Trọng Đức

Source: Vietnamnews.vn (2020): Vietnamese Heroic Mothers Honoured in Hanoi. Available at: <https://vietnamnews.vn/politics-laws/770110/viet-nameese-heroic-mothers-honoured-in-ha-noi.html>

monuments (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 6). Every year, the state allocates funds for the maintenance of martyrs' graves, cemeteries, and monuments. Along with the funds from socialization sources, local authorities also draw up budgets for the maintenance tasks (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 6). Nearly 200,000 remains of martyrs have not been gathered and approximately 300,000 remains of martyrs have been collected but are yet to be identified (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 6). As of December 2019, under the project on the identification of martyrs' remains, the data of more than 2,614 martyrs were successfully handled (Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs 2020, 6). In general, these important results provide a true reflection of the implementation of preferential policies for people with meritorious services, having special significance not only for fallen soldiers but also for their relatives.

Apart from the achievements above, some difficulties and limitations in the implementation of preferential policies for national devotees in previous periods have been mentioned (Mai Ngoc Cuong 2013, 271–273).

- First, although the dossier processing confirming information of people with meritorious services has achieved many positive results recently, there are still some complicated cases that need to be thoroughly solved. The majority of the backlogs are the papers of revolutionary activists in the resistance wars against France and the United States, including those without information related to sacrifices, injuries, and diseases (Department of National Devotees 2021, 9). This situation affects the application processing times because it takes time for officers to study documents and work with other agencies in the process of certifying information of applicants (Department of National Devotees 2021, 9). In addition, the certification in some cities and provinces is not punctual (Department of National Devotees 2021, 9).
- The second point is housing support for people with meritorious services to the revolution. Nearly 80,000 households, who face housing challenges, have not received any support in some localities. This circumstance is mainly attributed to the limitations of the socialization and mobilization of resources and budget allocation of local authorities, especially due to the impact of the COVID-19 pandemic (Department of National Devotees 2021, 9–10).
- Third, the work of identifying remains of martyrs has not reached set goals. This is because that the remains of martyrs have been buried for a long time, so the quality of samples is poor. Therefore, many samples are unable to be analysed for DNA fingerprinting (Department of National Devotees 2021, 10). Moreover, the facilities, equipment and resources of inspection organizations still have certain limitations, so they cannot accelerate the implementation of the project on identifying martyrs' remains (Department of National Devotees 2021, 10).

In summary, despite considerable accomplishments in the implementation of preferential policies for people with meritorious services, there are still a few challenges and limitations that need to be addressed.

4. Conclusion

The aforementioned paragraphs examine two main contents about preferential treatment for people with meritorious services in Vietnam.

First, the paper displays an overview of the process of establishing and realizing preferential policies for people with meritorious services. In general, a quantity of documents creating a system of preferential policies for national devotees has been produced since the victory of the August Revolution in 1945. The promulgation of these different documents reflects the process of pursuing and honing preferential policies for people with meritorious services in accordance with each stage of the country's socio-economic development. The documents also demonstrate the tradition according to the proverb of drinking water, remembering the source, and showing the gratitude of the country as well as the consistent line of party, state and people towards a better care of the material and spiritual life for people with meritorious services.

Second, the article presents key findings reflecting the process of implementing preferential policies for national contributors. The most important measures can be summarised as follows:

- subsidies and allowances,
- healthcare,
- housing support,
- preferential policies on education and training,
- finding jobs for national devotees and their relatives,
- and the socialization of resources to look after people with meritorious services.

Difficulties and limitations in implementing preferential policies for persons with meritorious achievements are also highlighted.

5. References

- Central Committee of the Communist Party of Vietnam (2012): Resolution of the 5th Plenum of the 11th Central Committee of the Party: Some social policy issues for the period 2012–2020. Thư viện pháp luật. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Nghi-quyet-15-NQ-TW-nam-2012-hoi-nghi-lan-thu-nam-Ban-chap-hanh-Trung-uong-150877>.
- Central Committee of the Communist Party of Vietnam (2017): Directive of the Secretariat on continuing to strengthen the leadership of the Party in the work of people with meritorious services to the revolution. Communist Party of Vietnam Online Newspaper. <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/he-thong-van-ban/van-ban-cua-dang/chi-thi-so-14-cttw-ngay-1972017-cua-ban-bi-thu-ve-tiep-tuc-tang-cuong-su-lanh-dao-cua-dang-doi-voi-cong-tac-nguoi-3361>.
- Central Committee of the Communist Party of Vietnam (2020): Conclusion of the Politburo on continuing to implement the Resolution of the 5th Plenum of the 11th Central Committee on some social policy issues for the period 2012–2020. Communist Party of Vietnam Online Newspaper. <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/Uploads/2020/11/7/16/K%E1%BA%BFT-lu%E1%BA%ADn-s%E1%BB%91-92-Bo-Chinh-tri.pdf>.
- Dao Ngoc Loi (2020): Effectively implementing preferential policies for people with meritorious services to the revolution. Communist Party of Vietnam Online Newspaper. <https://dangcongsan.vn/tieu-diem/thuc-hien-hieu-qua-chinh-sach-uu-dai-doi-voi-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-559767.html>.
- Dao Ngoc Loi (2021): Activities showing gratitude for people with meritorious services to the revolution. Party Committee of the Central Agencies' Bloc. <http://dukqtw.dcs.vn/hoat-dong-den-on-dap-nghia-doi-voi-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-duk15320.aspx>.

Department of National Devotees, Ministry of Labour - Invalids and Social Affairs (2021): The report on summarizing and evaluating the implementation of tasks in 2021; and directions and tasks for 2022.

Mai Ngoc Cuong (ed.) (2013): Một số vấn đề cơ bản về chính sách xã hội ở Việt Nam hiện nay (Some basic issues of social policies in Vietnam today). Hanoi.

Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs (2013): Circular Guidelines on procedures for making dossiers, managing dossiers, implementing preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and their relatives. Vietnam Government Portal. https://datafiles.chinhphu.vn/cpp/files/vbpq/2013/06/tt-05_01.pdf.

Ministry of Labour – Invalids and Social Affairs (2020): Topic 3: Reforming preferential policies for people with meritorious services. Attached to Official Letter 2908 /LDTBXH-VP dated 4 August 2020).

Nguyen Ba Hoan (2021): Completing preferential policies for people with meritorious services to the revolution and raising the levels of subsidies in line with the country's economic conditions. Communist Review. https://tapchiconsan.org.vn/web/guest/media-story/-/asset_publisher/V8hnp4dK31Gf/content/hoan-thien-chinh-sach-uu-dai-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-nang-muc-tro-cap-phu-hop-voi-dieu-kien-kinh-te-cua-dat-nuoc.

Phong Chau (2022): Continuing to support home improvement for people with meritorious services to the revolution. Hanoimoi. <https://hanoimoi.com.vn/tin-tuc/Xa-hoi/1027412/tiep-tuc-ho-tro-cai-thien-nha-o-cho-nguoi-co-cong-voi-cach-mang>.

Prime Minister (2013): The Decision to support people with meritorious services in housing. Vietnam Government Portal. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=167006>.

Standing Committee of the National Assembly (1994a): The Ordinance on establishing the state honor title Vietnamese Heroic Mother. Vietnam Government Portal. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=2351>.

Standing Committee of the National Assembly (1994b): The Ordinance on preferential treatment for revolutionary activists, fallen heroes and their families, war invalids, diseased soldiers, resistance war activists, and people with meritorious services to the revolution. Cổng thông tin điện tử Bộ Công Thương Việt Nam. <https://moit.gov.vn/van-ban-phap-luat/van-ban-phap-quy/phap-lenh-uu-dai-nguoi-hoat-dong-cach-mang-liet-sy-va-gia-di.html>.

Standing Committee of the National Assembly (1998): The Ordinance of the Standing Committee of the National Assembly amending article 21 of the Ordinance on preferential treatment for revolutionary activists, fallen heroes and their families, war invalids, diseased soldiers, resistance war activists, and people with meritorious services to the revolution. Thư viện pháp luật. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Phap-lenh-uu-dai-nguoi-hoat-dong-gia-dinh-liet-si-thuong-benh-binh-khang-chien-giup-do-cach-mang-1998-sua-doi-08-1998-PL-UBTVQH10-44854.aspx?v=d>.

Standing Committee of the National Assembly (2000): The Ordinance of the Standing Committee of the National Assembly amending article 21 of the Ordinance on preferential treatment for revolutionary activists, fallen heroes and their families, war invalids, diseased soldiers, resistance war activists, and people with meritorious services to the revolution. Thư viện pháp luật. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Phap-lenh-uu-dai-nguoi-hoat-dong-gia-dinh-liet-si-thuong-benh-binh-khang-chien-giup-do-cach-mang-2000-sua-doi-19-2000-PL-UBTVQH10-46161.aspx>.

Standing Committee of the National Assembly (2005): The Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution of The Standing Committee of the National Assembly No. 26/2005/PL-UBTVQH11 dated 29 June 2005. Thư viện pháp luật. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Phap-lenh-uu-dai-nguoi-co-cong-cach-mang-2005-26-2005-PL-UBTVQH11-2450.aspx>.

Standing Committee of the National Assembly (2012): The Ordinance amending and supplementing a number of articles of the Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution. Vietnam Government Portal <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=164029>.

Standing Committee of the National Assembly (2020): The Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution. Vietnam Government Portal. <https://datafiles.chinhphu.vn/cpp/files/vbpq/2021/01/pl-02.signed.pdf>.

Vietnam Government (1947): The Decree of the President of the Government of the Democratic Republic of Vietnam No. 10/SL dated February 16, 1947. Vietnam Government Portal <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=550>.

Vietnam Government (2013): The Decree on detailing and guiding the implementation of a number of articles of the Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution. Vietnam Government Portal. <https://datafiles.chinhphu.vn/cpp/files/vbpq/2013/04/31-nd.pdf>.

Vietnam Government (2021a): The Decree on detailing and providing measures for the implementation of the Ordinance on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution. Vietnam Government Portal. <https://vanban.chinhphu.vn/?pageid=27160&docid=204951>.

Vietnam Government (2021b): The Decree on stipulating the level of subsidy, allowances and preferential regimes for people with meritorious services to the revolution. Thư viện pháp luật. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Tai-chinh-nha-nuoc/Nghi-dinh-75-2021-ND-CP-muc-huong-tro-cap-phu-cap-che-do-uu-dai-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-478188.aspx>.

The author would like to thank Mr Nghiem Xuan Nam, Deputy Director of the Gender Equality Department; Ms Ngo Dieu Linh, Deputy Director of the Gender Equality Department, Former Chief of Office of the Department of National Devotees; Ms Nguyen Thi Nhuan, Department of Legal Affairs specialist, and Ms Nguyen Thi Sam, Department of Child Affairs specialist, Ministry of Labour - Invalids and Social Affairs for their support.

Prof. Dr. Nguyen Tuan Anh

Faculty of Sociology

VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi

Email: xhhanh@gmail.com

Health Care and Therapeutic Programmes - Overcoming Legacies of War in Vietnam

● Nguyen Ba Dat

Vietnamese villagers suspected of being Communists by the United States Army and under its detention.

Copyright: Public domain

Source: Library of Congress Country Studies Series (under "Second Indochina war").

40 years after the war, its effects on the health and happiness of the Vietnamese people are still very heavy and long-lasting, especially for those who participated in the resistance war, who were born during the war, who were living in war zones and bordering areas, and who are victims of Agent Orange/dioxin and mines and explosives. Being aware of the heavy and persistent consequences of war on human health and life, from the early days after gaining independence, the Vietnamese Government has implemented preferential regimes and policies for wounded soldiers, relatives of martyrs, and people with meritorious services to the revolution. In the process of socio-economic construction and development, the Communist Party and State of Vietnam have always focused on the work of repaying gratitude to those who have contributed to the revolution and supporting Agent Orange/dioxin victims and victims of mines and explosives. Physical and mental health care for these target groups is always prioritized. However, due to the limit of resources and awareness of the community about mental health, difficulties, and challenges in implementing health care for the above target groups are inevitable.

This article is based on secondary documents published by the Communist Party and State of Vietnam, researchers, social organizations working in the field of health care for people affected by war, and qualitative data obtained from interviews with officials and staff of the fostering centres for meritorious people in Ho Chi Minh City. The article focuses on presenting and analysing

1. the effects of war on people's health,
2. the policies of the Communist Party and State of Vietnam for people with meritorious services to the revolution, victims of Agent Orange/dioxin, and landmine victims,
3. providing health care services for the above three groups of subjects,
4. advantages and disadvantages when providing physical and mental health care services for people with meritorious services to the revolution, Agent Orange/dioxin victims, and landmine victims.

1. Impact of War on Human Health

Currently published studies and reports show that the aftershocks of war on human health exist until today. In localities such as Hanoi, Bac Ninh, Thanh Hoa, Nghe An, Ha Tinh, Quang Tri, Thua Thien Hue, Gia Lai, Dong Nai, and Khanh Hoa which were war zones or bombed and fired areas with missiles and rockets by the US military during the war from 1965 to 1975, the rate of people with physical, auditory, and visual disabilities, memory disorders and other disabilities among the population increased during and after the war (Groce et al. 2015); infant and child mortality during and after the war did not decrease (Savitz et al. 1993); mental health of those born and raised during war were significantly worsened in their adulthood (Singhal 2019). A study conducted in Ha Nam, Nam Dinh, and Ninh Binh provinces, which were heavily affected by the US military air raids during the war, found that 38 per cent of veterans report negative health status, 14 per cent have functional limitations, 14.46 percent have depressive symptoms (Teerawichitchainan and Korinek 2012). The author's research also shows that war has not only affected the health of veterans – those participated directly in the front – it has also affected ordinary people's health, as evidenced by 52 per cent of the population born and raised in wartime with negative health conditions; 28 per cent of them have functional limitations and 16.17 per cent have depressive symptoms.

Reports on the effects of toxic chemicals used by the US military during the war in Vietnam deeply portray the devastation of the war on human health. It is estimated that about 4.8 million Vietnamese people have been exposed to toxic chemicals, about 3 million people are victims of Agent Orange, including many people of the second and third generations (Ministry of Defence 2012). Hundreds of thousands of victims have died and hundreds of thousands of people are struggling with serious illnesses. Agent Orange/dioxin has the potential to cause multiple lesions on the body such as causing cancer, skin damage, liver, thyroid, diabetes problems; damaging the respiratory, circulatory, digestive, endocrine and nervous systems; and causing mutations in genes and chromosomes, thereby causing birth defects and reproductive complications. In particular, toxic chemicals can be inherited through many generations and in Vietnam, the sequelae of

Agent Orange have been passed on to the fourth generation. According to incomplete statistics, in the whole country, there are currently about 75,000 victims of the second generation and 35,000 victims of the third generation. Surveys in some localities show that the consequences of Agent Orange have spread to the fourth generation (Vietnam Association of Agent Orange/Dioxin Victims 2021).

The Ministries of Health and Labour, War Invalids and Social Affairs have identified a list of diseases, deformities and malformations related to exposure to toxic chemicals used by the US military in the war, including

- cancer, soft tissue sarcoma, non-Hodgkin's lymphoma, prostate cancer, Kahler's disease, Chloracne, Type 2 diabetes, infertility, mental disorders, Porphyria cutanea tarda, malformations, birth defects, Spina Bifida (Ministry of Health and Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs 2016).

Researchers found that, compared with the national average incidence, the risk of chemical toxicity-related illness faced by people exposed to this toxin in the areas contaminated with herbicides is 19.75 per cent higher. The most common risks are high blood pressure and mobility disabilities which have negatively affected the health of wartime children, infants, and fetuses in the period 1962–1971 (Le et al. 2022). Women affected by Agent Orange/dioxin are at high risk of miscarriage, premature birth or giving birth to children with birth defects or developmental disabilities in the first years of life. Most of these people are from poor families, of which men have reduced health or the burden of caring for children with disabilities, leading to inferiority complex (Thi and Johansson 2001). In heavily dioxin-contaminated areas such as around Da Nang airport, many infants have been at danger of affected by nervous system disorders due to dioxin poisoning through breast milk (Nishijo et al. 2013). Many people after learning that they are exposed to dioxin have not dared to marry or have children. In families of children with disabilities, besides economic concerns and hard day and night caregiving, parents also worry that if they die before their children, who will take care of their children instead of them (Bui Thi Thanh Hang 2011). Children and youth with disabilities affected by

Agent Orange and their families face many barriers when integrating into the community, education, and health care systems (No. et al. 2013).

Unexploded ordnance (UXO) and explosive ordnance contamination are particularly severe in central Vietnam, with a very high casualty rate due to bombs, mines, and explosives. According to a report of Clear Path International, in 2007 alone, in some central provinces such as Quang Tri, Thua Thien Hue, Gia Lai, etc. there were 74 casualties caused by landmines. Of these, 29 people were killed, 49 injured, 63 (85.1 per cent) were men, 11 (14.9 per cent) were women, average age was 24.5 (Perlstein and Matthee 2008). In Quang Tri alone, over the past thirty years, 10,800 people in the province have been killed by landmines and explosives, including children (PeaceTrees Vietnam 2011). According to a report of the representative of the Department of Social Protection, Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs, since 1975, unexploded ordnance has killed more than 40,000 people, and left 60,000 injured. Most of the victims are the main labourers in the family and children. In some central provinces, including Nghe An, Ha Tinh, Quang Binh, Quang Tri, Thua Thien Hue, Quang Ngai and Binh Dinh, there were over 22,800 victims of landmines and mines, of which, 10,540 died and 12,260 injured (Department of Social Protection 2017).

2. Policy of the Party and State

After declaring independence, on February 16th, 1947, President Ho Chi Minh signed Decree No. 20 promulgating the pension for disability and death benefits for civil servants, and at the same time approved the proposal to select July 27th as *the National Wounded Soldiers Day*, an occasion to honour the merits of heroic martyrs, war invalids, wounded soldiers, and those with meritorious services to the revolution. Since then, a system of legal documents on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution, Agent Orange/dioxin victims, and landmine victims has been developed and promulgated in relatively comprehensive and timely manner (Nguyen Ba Hoan 2021). Health care for people with meritorious services to the revolution and those affected by war is associated with three groups of policies:

1. preferential policies for people with meritorious services to the revolution,
2. social assistance policies for social protection beneficiaries,
3. policies to support victims of mines and explosives.

Below are several legal documents directing and guiding the implementation of preferential policies for people with meritorious services to the revolution, social assistance, and support for victims of Agent Orange/dioxin and landmines.

- Resolution No. 15-NQ/TW of the 11th Party Central Committee, issued in 2012, *Some issues on social policy for the period 2012–2020*. This resolution emphasizes that preferential policies for people with meritorious services and social security policies must be in accordance with the level of socio-economic development and the country's capability to mobilize and balance resources in each period. Prioritize people with meritorious services, people with extremely difficult circumstances, and the improvement of the health care services for people at grassroots levels, in poor districts, poor communes, remote and isolated areas. Resolution No. 15-NQ/TW is an important milestone, affirming the party's interest in implementing social policies with the aim of fast and sustainable development, focusing on two basic and important groups of policies in the system of social policies which are preferential policies for people with meritorious services and social security policies.
- Conclusion No. 92-KL/TW of the Politburo in 2020 on the continuation of the implementation of the Resolution of the 5th Plenum of the 11th Central Committee, some social policy issues for the period 2012–2020. After eight years of implementing Resolution No. 15-NQ/TW, the politburo commented that social policy has made progress, achieved many positive results, helped complete many millennium goals ahead of schedule, improve Vietnam's human development index, and contributed to economic development, the improvement of social welfare, material, and spiritual life of the people. The politburo decided to continue implementing Resolution No. 15-NQ/TW, which emphasized the preferential policies for people with meritorious services, health care and universal health insurance, encouraged and

mobilized the participation and contribution of the social community, businesses, and people to implement social policies.

- Ordinance No. 02/2020/UBTVQH14 on preferential policies for people with meritorious services to the revolution. This ordinance stipulates the scope, subjects, conditions, criteria, and preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and their relatives, works of martyrs' merit, martyrs' graves and resources for implementation, state management, responsibilities of agencies, organizations and individuals involved in the implementation of policies and preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and their relatives (National Assembly of the Socialist Republic of Vietnam 2020).
- Decree No. 75/2021/ND-CP issued by the Government, stipulating the level of allowances and preferential allowances for people with meritorious services to the revolution and their relatives and other preferential regimes for people with meritorious services to the revolution from the central budget, the implementation of the ordinance on incentives for people with meritorious services to the revolution, which is included in the annual state budget estimate of the Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs.
- Decree No. 18/2019/ND-CP issued by the government on the management and implementation of post-war remedial activities. This decree stipulates that
 - (1) mine/UXO victims are those who are dead or disabled due to unexploded ordnance left over from the war;
 - (2) rights of victims of post-war bombs, landmines and explosives (UXO) (article 26): "UXO victims are supported by the state with primary medical care, health care, rehabilitation, and benefits for disability as prescribed by law;"
 - (3) activities to support post-war UXO victims (Article 27): "The state supports the medical care of the victims of landmines and UXO and the purchase of health insurance and victims will enjoy health insurance policies in accordance with regulations on health insurance, orthopaedic and rehabilitation support;"
 - (4) Duties and authority of the health sector and related branches (Article 43): "The health sector performs the state management of health care for

UXO victims on the basis of the legal provisions for disability; assume the prime responsibility for planning, formulating plans, and organizing the upgrading of medical facilities at commune and district levels in localities contaminated with mines and explosives, ensuring adequate capacity for first aid for victims of post-war bombs, mines and explosives with funds for overcoming the consequences of mines and UXO and other sources of capital."

- The Law on People with Disabilities was passed by the 12th National Assembly of the Socialist Republic of Vietnam, 7th session, on June 17th, 2010. This law stipulates the rights and obligations of people with disabilities, and the responsibilities of the state, family, and society for people with disabilities. Health care for people with disabilities is prescribed in chapter III, specifically about primary health care at the place of residence, medical examination and treatment, responsibilities of medical examination and treatment establishments, orthopaedic and functional rehabilitation establishments, community-based rehabilitation, scientific research, and training of specialists and technicians.
- Decision No. 1190/QĐ-TTg approving the program to assist people with disabilities for the period of 2021-2030, to promote the implementation of the *United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities and the Law on Persons with Disabilities* to improve the living standard of people with disabilities, create conditions for people with disabilities to participate equally in social activities, build a barrier-free environment that ensures the legal rights of people with disabilities and supports people with disabilities to develop their capabilities.
- Decree No. 20/2021/ND-CP stipulating social assistance policies for social protection beneficiaries, including those with severe and very severe disabilities. The decree stipulates the policies of regular social assistance in the community, policies of caring and fostering in the community, emergency social assistance and caring and nurturing at social assistance establishments, including health care policy. Social protection groups in general and people with disabilities in particular are granted health insurance cards and supported for medical examination and treatment costs.

3. Beneficiaries of Health Care Regimes

According to current regulations, three groups of subjects receive primary medical support, health care, and rehabilitation from the state budget and socialization:

- (1) those with meritorious services to the revolution (Ordinance No. 02/2020/UBTVQH14),
- (2) Agent Orange/dioxin victims, this group includes children and grandchildren of resistance participants infected with Agent Orange/dioxin, people infected with Agent Orange/dioxin because they have lived and are living in areas or areas adjacent to areas affected by the Agent Orange/dioxin strip by the United States military during the war (Persons with Disabilities Act 2010),
- (3) landmine victims: those who have been killed, disabled, or otherwise injured. deformities caused by bombs, mines and explosives left over from the war (Decree No. 18/2019/ND/CP).

Table 1: People with meritorious services to the revolution include the following groups

(1) People who were active in the revolution before January 1, 1945: Those who joined a revolutionary organization before January 1, 1945, and or were admitted/re-admitted to the Communist Party of Indochina before August 19, 1945. (2) People engaged in revolutionary activities between January 1, 1945, and before the general uprisings of August 19, 1945: Those who have joined the revolutionary organization or the armed forces from the district level or the equivalent or higher in the period from January 1, 1945 to the uprising date of each locality and then continue to join one of the following: two resistance wars, or operated at the grassroots during the period from January 1, 1945 to the date of the uprising in each locality, then continued to participate in one of the two resistance wars and be active at the grassroots during the period from January 1, 1945 to the date of the local uprising as Secretary, President, and Chairman of the Viet Minh, Secretary of the Peasants for National Salvation, Secretary of the Youth for National Salvation, and Secretary of the Women for National Salvation at commune level or equivalent; captain, team leader, group leader of teams, groups, groups of self-defence fighting for liberation, youth for national salvation, farmers for national salvation, women for national salvation, children for national salvation in the locality without revolutionary mass organizations at commune level; who was admitted to the Viet Minh organization and then assigned to stay in locality to develop revolutionary bases; people who participated in revolutionary activities in August 1945 and after the uprising until August 31, 1945 and held one of the leading positions specified at this article or participated in revolutionary organizations, armed forces from district level or equivalent or higher; (3) Martyrs Those who have sacrificed for the revolutionary cause of national liberation, national construction and defence or performed international obligations or obligations for the benefit of the state, or the people shall be considered and recognized by competent authorities as martyrs. (4) Vietnamese Heroic Mothers: Vietnamese heroic mother is a person who is conferred or posthumously conferred the title of Vietnamese Heroic Mother according to the provisions of the Ordinance stipulating the state honorary title Vietnamese Heroic Mother. (5) Heroes of the People's Armed Forces, Labour Heroes in the Resistance War: Hero of the People's Armed Forces means a person who is conferred or posthumously conferred the title <i>Hero of the People's Armed Forces</i> by the state in accordance with law. Labour Hero in the Resistance War is a person who was conferred or posthumously conferred the title of <i>Labour Hero during the Resistance War</i> by the state for his exceptional achievements in serving the resistance. (6) War invalids, including class B war invalids recognized before December 31, 1993, and people who enjoy the same policy as war invalids:

Officers, professional soldiers, non-commissioned officers and soldiers in the People's Army and injured officers, non-commissioned officers and soldiers in the People's Public Security with an injury rate of 21 per cent or higher shall be considered and recognized by competent agencies and units as war invalids and granted *Certificate of War Invalids*.

(7) Sick soldiers:

Officers, professional soldiers, non-commissioned officers, soldiers in the People's Army and officers, non-commissioned officers and soldiers in the People's Public Security who are infected with a disease with a body injury rate of 61 per cent or higher when performing urgent and dangerous tasks but are not eligible for the retirement regime shall be granted a *Certificate of Sick Soldier* by a competent authority when they stop serving in the People's Army or People's Public Security.

(8) Resistance activists exposed to toxic chemicals:

The person who worked, fought, served in combat during the period from August 1, 1961 to April 30, 1975 in the areas where the US military used toxic chemicals in battlefields B, C, K and a number of places in Vinh Linh district, Quang Tri province and were contaminated with toxic chemicals, leading to one of the following cases will be granted *Certificate of Resistance Activists Infected with Toxic Chemicals* by the competent authority: Having a disease related to exposure to toxic chemicals with an injury rate of 21 per cent or more; Infertility; Giving birth to deformed or malformed children.

(9) People who were active in the revolution, resistance war to defend the fatherland, or performed international obligations and captured or imprisoned by the enemy:

People who were engaged in revolutionary activities, resistance wars to defend the Fatherland, or performed international obligations and were imprisoned or exiled by the enemy without reporting information harmful to the revolution or resistance war during their imprisonment or exile, and did not act as henchmen to the enemy shall be considered and recognized by a competent authority as a person engaged in revolutionary activities, resistance wars, national defence, or international duty and imprisoned or exiled by the enemy.

(10) People who were active in the resistance war for national liberation and defence of the fatherland, or performed international obligations:

People who were active in the resistance wars for national liberation and defence of the fatherland or performed international duty are those who participated in the resistance wars and are commended by the state and granted Order of Resistance, Order of Victory, Medal of the Resistance, and Medal of War.

(11) People with meritorious services to the revolution:

A person with meritorious services to the revolution is a person who made achievements in assisting the revolution in times of difficulty and danger and is commended by the state in one of the following cases:

(a) The person who was awarded the Medal *For Merits to the Country* or *For Meritorious Services to the Country* before the August Revolution, 1945 or a member of his/her family; (b) The person who was awarded the Resistance Medal or a member of his/her family; (c) The person who was awarded the Resistance Medal or a member of his/her family.

(12) Relatives of people with meritorious services to the revolution include biological fathers, natural mothers, spouses, children (natural children, adopted children) who have merits to raise martyrs.

Thuong Duc, Vietnam, January 1967

.....A Vietnamese prisoner is interrogated at the A-109 Special Forces Detachment in Thuong Duc, 25 km west of Da Nang.

Source: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vietconginterrogation1967.jpg?uselang=de>

4. Providing Health Care Services

The provision of health care services for the three groups of subjects mentioned above is under the management of relevant ministries and branches: Ministry of Health, Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, and Ministry of National Defence. Each ministry has a different management model according to each industry, field, function, and task, and has different programs, schemes and models for physical and mental health care. For example, the Ministry of Health manages the health sector, hospitals, health centres, and medical examination and treatment facilities from central to local levels. Hospitals and medical centres make initial diagnosis and treatment conclusions and assess the extent of injuries to people with meritorious services, Agent Orange/dioxin victims and landmine victims. Meanwhile, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, through the vertical system, the Department of Labour, Invalids and Social Affairs of the localities, deals with social policy regimes for target groups, including policies on medical care, rehabilitation and convalescence. In particular, those who are seriously injured, disabled, deformed or have no one to take care of, will be put into intensive care in facilities run by the Labour, War Invalids and Social Affairs sector. Those facilities include nursing and care centres for wounded soldiers, centres for nurturing people with meritorious services, and social assistance facilities/social protection centres. The Ministry of National Defence manages military hospitals and military medical facilities that perform the function of examination, treatment and rehabilitation for veterans, soldiers, officers, employees and soldiers, families of officers and people under the health insurance or voluntary scheme.

In addition, the above groups also receive medical support from other institutions:

- Association of Vietnamese Agent Orange/Dioxin Victims, Vietnam Association for the Relief of Disabled Children; NGOs: Peace Trees – Supporting Mine Victims; governments and international organizations: Government of Japan, Korea International Cooperation Agency (KOICA), United States Agency for International Development (USAID).

4.1 Facilities of the Ministry of Health

According to Decree No. 36/2012/ND-CP issued by the Government of Vietnam, the Ministry of Health has the function of managing and operating preventive measures, medical examination and treatment, functional rehabilitation, medical assessment, forensic medicine, forensic psychiatry, traditional medicine, reproductive health, medical equipment, medicine, cosmetic, food safety, health Insurance, and family planning. The Vietnamese health system is divided into four levels:

- central, provincial, district and commune/ward (Prime Minister 2012).

In the health care work of people with meritorious services to the revolution, the Ministry of Health is responsible for

- (1) promulgating policies on implementation of health care and protection and the health insurance regime for people with meritorious services to the revolution and their relatives according to its competence or submitting to competent agencies for promulgation,
- (2) guide the medical assessment for consideration, recognition, and settlement of preferential regimes for people with meritorious services to the revolution and relatives of people with meritorious services to the revolution (Ordinance 02/2020/UBTVQH 14).

For victims of Agent Orange/dioxin and victims of landmines and UXO who are disabled, the health sector

- (1) performs state management of health care,
- (2) assumes the prime responsibility for and coordinates with the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs detailing rehabilitation activities for people with disabilities, training in rehabilitation, implementing disability prevention programs, and guiding implementation of community-based rehabilitation for people with disabilities (Law on People with Disabilities 2010).

Source: Ordinance No. 02/20/UBTVQH14 on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution

Medical examination and treatment establishments provide medical examination and treatment suitable to people with disabilities, giving priority to medical examination and treatment for people with extremely severe disabilities, people with severe disabilities, children with disabilities, and the elderly with disabilities, pregnant women with disabilities in accordance with the law on medical examination.

Agencies responsible for advising the Ministry of Health to perform the state management function on health care for people with meritorious services to the revolution and victims affected by war include the Department of Health Insurance, the Department of Medical Service Administration, Departments of Health, central hospitals, provincial hospitals, district hospitals and commune/ward health stations.

A. Central hospitals

Central hospitals include general hospitals, specialized hospitals, specialized hospitals with a general clinic under the management of Ministry of Health, in addition to Friendship Hospital, Da Nang C Hospital and Thong Nhat Hospital, and some hospitals under the management of Ministry of Defence. Currently, there are 34 central hospitals, scattered from the North to the South, from centrally controlled cities to localities. The most typical are Bach Mai Hospital, Viet Duc Hospital, Cho Ray Hospital, Central Psychiatric Hospital 1, Central Psychiatric Hospital 2, and Nursing-Rehabilitation Central Hospital. People with meritorious services to the revolution are allowed to register for initial medical examination at central hospitals and 100 per cent of medical examination and treatment costs are covered by health insurance. When come for medical examination, people with meritorious services to the revolution are always guided and supported by hospital staff in a timely manner. War-affected victims are granted health insurance cards for initial examination at district/district hospitals; during treatment, they are transferred to provincial and central hospitals, and hospital fees are paid according to regulations of the insurance agency.

Table 2: The Central Nursing-Rehabilitation Hospital

The hospital is located on Nguyen Du street, Sam Son ward, Sam Son town, Thanh Hoa province. Previously, the hospital had the function of taking care of the health of cadres with meritorious services to the revolution from the central to local levels. Today, the hospital has the mission of providing health care and rehabilitation treatment for people with severe disabilities, implementing community-based rehabilitation programs so that people with disabilities can soon integrate into the community, taking care of the elderly and providing medical examination and treatment for people in the area.

Source: "Ministry of Health, <https://bvphcntw.gov.vn/index.php/vi/about/>"

B. Provincial hospitals

Provincial hospitals include general hospitals of provinces and centrally run cities, Level I and Level II general hospitals owned by ministries, sectors and units of ministries and sectors; specialized hospitals, specialized institutes, specialized centres and preventive medical centres in provinces and centrally run cities with polyclinics; Children's Hospital, Obstetrics and Pediatrics Hospitals of provinces and centrally run cities; private general hospital equivalent to Level I and Level II hospitals; traditional medicine hospitals of provinces, centrally run cities, ministries and branches; private traditional medicine hospitals equivalent to Level I and Level II hospitals. Provincial hospitals provide medical examination, treatment, rehabilitation, and medical assessment – according to the degree of injury and disability for people with meritorious services to the revolution, and for victims affected by war under the health insurance regime and current regulations.

In localities such as Thanh Hoa, Nghe An, Ha Tinh, Quang Binh, Quang Tri, Thua Thien Hue, Quang Nam, Dong Nai, etc. which have large number of people with meritorious services to the revolution and victims affected by war, provincial hospitals play a particularly important role in the work of repaying gratitude to those with meritorious services to the revolution and overcoming the consequences of war.

Table 3: Health care for people with meritorious services to the revolution. At Quang Tri Traditional Medicine and Rehabilitation Hospital

In the second quarter of 2018 alone, the Provincial Rehabilitation Hospital received nearly 300 people with meritorious services to the revolution. The people's health and dietary and sleeping habits were examined and monitored by medical staff. They were consulted and guided with treatment techniques of traditional medicine-rehabilitation. The meals are always full of nutrients and there is a separate diet for those on a specific regimen. In addition, through collective activities, the elderly were also propagated by hospital staff about policies related to the elderly. They were provided with advice and guidance on how to prevent common diseases. In particular, this was also an opportunity for the elderly to exchange and share experiences in health care, raising children and grandchildren, as well as mobilizing family members and villages to well implement strategies, policies and laws of the party and state.

"During a week of nursing here, I am very happy that the staff, doctors and nurses take care of me very enthusiastically and thoughtfully. They often come to visit us. Rooms are clean and fully equipped. Every day, everyone enjoys delicious meals and is guided to use rehabilitation machines, plays sports, chess, reads newspapers, etc. So, though having been here for only a few days, fathers (the elderly), brothers and sisters in the group all feel that their health is getting better. They can eat, sleep and feel very happy,"

Mr. Ho Xuan Hai, Ba Linh village, A Vao commune, Dakrong district excitedly said.

Source: Quang Tri Department of Health 2018b

C. District-level hospitals

District-level hospitals include district, town and provincial city-level general hospitals; district health centres that have the function of medical examination and treatment; district health centres that have polyclinics; polyclinics; regional polyclinics; Level III, Level IV and unranked general hospitals belonging to ministries, sectors or affiliated to units of ministries and sectors; private general hospitals equivalent to Level III, Level IV or not yet ranked hospitals; private traditional medicine hospitals equivalent to Level III, Level IV or not yet ranked hospitals; health departments and infirmaries under the management of Ministry of Public Security; Public Security Hospitals in the provinces and centrally-run cities; military-civilian medical centres, military-medical infirmaries, military-civilian medical infirmaries, Level III, Level IV military hospitals or not yet ranked, Level III, Level IV military-civilian hospitals or not yet ranking, other medical examination and treatment establishments as prescribed by the Minister of National Defence. District-level and equivalent hospitals have the function of providing initial examination for people with meritorious services to the revolution and victims affected by the war under the health insurance regime.

D. Medical facilities at commune level and equivalent

Health facilities at commune level and equivalent include commune, ward, and town-level health stations; dispensaries, medical stations, medical agencies, units, and organizations; independent private family doctor clinics; military-civilian medical stations, military-civilian medical clinics, battalion-level military medical units and other medical examination and treatment facilities as prescribed by the Minister of National Defence (Ministry of Health 2015). Commune, ward, and town-level health stations have the function of providing and performing primary health care services for people in the commune. Duties of commune/ward, town-level health stations: implementing preventive medical activities, medical examination, treatment, and rehabilitation according to technical classification and scope of professional activities; providing reproductive health care, essential medicine supply, community health management, communication, and health education. Commune/ward, town-level health stations play a key role in taking care of the health of people with meritorious services to the revolution and victims affected by war. Commune/ward health workers make a list of people with meritorious services to the revolution, provide first aid and health care advice, and participate in disability assessment council for victims of landmines and explosives and victims of Agent Orange/dioxin.

E. Private medical facilities

Carrying out the work of repaying gratitude to people with meritorious services to the revolution and veterans, every year, on July 27 – the War Invalids and Martyrs’ Day – or on December 22 – National Defence Day –, private medical facilities regularly organize general health check-ups, provide health consultations, and distribute free medicines to veterans, wounded soldiers, sick soldiers and their families. Activities of private medical facilities show gratitude to veterans who sacrificed their youth for the resistance wars to defend the country, contributing to improving health care for the veterans.

Table 4: An Phu General Hospital, No. 5, 22 December Street, An Phu Ward, Thuan An City, Binh Duong Province

The hospital's doctors have conducted general health checks and examinations for veterans, invalids and sick soldiers with a full range of specialized rooms and departments such as ultrasound, electrocardiogram, eye, internal medical treatment, etc. In addition to examining and detecting diseases, the hospital has provided common medicines such as: antibiotics, fever reducers, pain relievers, eye drops, vitamins, etc. and some functional foods to support treatment. The hospital's doctors also guide and explain thoroughly how to prevent and treat diseases according to each individual to improve health.

Source: An Phu General Hospital 2020

4.2 Facilities of the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs

According to Decree No. 36/2012/ND-CP issued by the Government of Vietnam, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs performs the function of state management in the fields of employment, vocational training, labour, salary, wages, social insurance, occupational safety, people with meritorious services, social protection, child protection and care, gender equality, and prevention of social evils, for example drug use and prostitution (Prime Minister 2012). Agencies under the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs in charge of health care for people with meritorious services and victims affected by war include:

- Department of National Devotees – performing the function of state management in the work related to people with meritorious services nationwide according to the provisions of law,
- the Department of Social Assistance – performing the function of state management in the work related to the elderly and disabled people, assisting the beneficiaries of social assistance, poverty reduction nationwide in accordance with the law, and
- the Departments of Labour, War Invalids and Social Affairs of the localities.

In addition, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs is responsible for coordinating with the Ministry of Health to carry out health and nutrition care activities for people with meritorious services and victims affected by war. Every year, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs coordinates with the Ministry of Finance to provide funds to provinces and cities with social protection beneficiaries eligible for the policy, including families whose relatives are victims of Agent Orange/dioxin and landmine victims.

The labour, war invalids and social sectors are also divided into four levels: central, provincial, district and commune/ward.

The *central level* includes

- (1) Department of Social Insurance, Department of National Devotees, Department of Social Assistance – performing the function of state management on policies for people with meritorious services and social protection.
- (2) Non-business units – directly providing medical examination, treatment, rehabilitation, care and nurturing services for people with meritorious services to the revolution, social protection beneficiaries, including victims affected by war: Agent Orange/dioxin victims and landmine victims.

At the *provincial level* are the Departments of Labour, Invalids and Social Affairs, Divisions of Social Policies, Divisions of Social Assistance that perform the state management on policies for people with meritorious services and social protection and on social protection centres/or social work centres/or social assistance centres which have the function of nurturing of and fostering people under social protection without help and without caregivers. For example, children with disabilities due to heavy exposure to Agent Orange/dioxin without care will be taken into care at social protection centres. In each of the localities with large number of people

with meritorious services to the revolution such as Hanoi, Ho Chi Minh City, Da Nang, and Nghe An, there is also a centre for nurturing people with meritorious services under the management of the Department of Labour, War Invalids and Social Affairs of a province or a centrally run city. One example is the Ho Chi Minh City nursing centre for the meritorious and lonely elderly.

At the *district level*, there is a Division of Labour, Invalids and Social Affairs that performs the function of state management in the field of labour, war invalids and social affairs of localities, including policies for people with meritorious services and beneficiaries of social assistance regime, including victims affected by war.

At the *commune level*, there are cadres of cultural affairs or cadres of labour, war invalids and social affairs who are responsible for monitoring, making list and completing dossiers of beneficiaries of the state’s preferential regimes and policies for people with meritorious services, victims affected by war, coordinating with social health stations to perform primary health care functions for these target groups.

At the district and commune levels, there are no non-business units providing health care services or centrally nurturing people with meritorious services to the revolution and victims affected by war. In the following sections, health care services provided by facilities of the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs will be presented.

A. War invalids nursing centres

Across the country, there are currently five nursing centres for war invalids:

- Long Dat Invalids Nursing Centre located in Ba Ria Vung Tau province, Duy Tien Invalids Nursing Centre in Ha Nam province, Kim Bang Invalids Nursing Centre in Nam Dinh province, Lang Giang War Invalids Nursing Centre in Bac Giang province, and Thuan Thanh War Invalids Nursing Centre in Bac Ninh province.

These centres have the function of receiving, managing, treating, nurturing, rehabilitating, and implementing regimes and policies for seriously wounded soldiers with working capacity decline rate of over 81 per cent and more across the country. Every day, medical staff closely monitor the progress of injuries and illnesses, the health of each wounded and sick soldier to classify diseases and health, from which

the *Treatment and Nutrition Council* prescribes specific treatment and nourishing measures. The centres work closely with local health departments and hospitals inside and outside the military to provide periodic medical examination, recovery, emergency treatment, and timely treatment for wounded and sick soldiers. In addition to the function of nurturing and taking care of seriously wounded and sick soldiers, invalids nursing centres also welcome light and moderate wounded soldiers to the centres for convalescence.

Table 5: Long Dat Nursing Centre for War Invalids and Revolutionary Contributors, Ba Ria-Vung Tau

The Centre was established in 1977 and managed by the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs with the task of receiving, managing, nurturing, and treating seriously wounded soldiers, wounded soldiers with severe chronic mental illness, and providing alternate nursing care for people with meritorious services in the southern provinces. In addition, the centre regularly receives delegations of wounded and sick soldiers and Vietnamese Heroic Mothers from provinces and cities for term nursing.

Since its establishment, the centre has nurtured and treated over 500 seriously wounded soldiers. Currently, the centre is managing, nurturing and treating 38 wounded soldiers, including 18 wounded soldiers with schizophrenia, 20 wounded soldiers with a combination of paralysis, tuberculosis and multiple wounds. In addition to nurturing, treating, and rehabilitating the above subjects, each year the centre is assigned to organize alternate nursing for from 2,500 to 2,700 turns of people with meritorious services from the southern provinces and cities. It also provides support the treatment for 22 seriously wounded soldiers in Ba Ria-Vung Tau province who have returned to their families to recuperate.

Source: E-newspaper of Communist Party of Vietnam 2021

B. Nursing centres for meritorious people

Implementing the policy of taking care of the health of people with meritorious services to the revolution, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs is responsible for managing and operating two nursing centres for people with meritorious services:

- (1) Nursing Centre for people with meritorious services in the Central region built in Da Nang city and
- (2) Sam Son Rehabilitation Centre for people with meritorious services in Thanh Hoa province.

Table 6: Nursing Centre for People with Meritorious Services in the Central Region

The Centre was established on July 19, 2016, under Decision No. 979/QĐ-LĐTBXH of the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs. After a period of preparation and completion, on July 20, 2017, the Centre officially received the first group of patients. The centre has the function of nursing and restoring health to people with meritorious services to the revolution with the following tasks:

- (1) receiving, managing alternate nursing, and restoring health to people with meritorious services to the revolution in the Central region and nationwide according to the annual targets and plans set by the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, Department of National Devotees,
- (2) carrying out policies and regimes for people with meritorious services during the period of convalescence and health rehabilitation at the Centre.

Source: "Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, <http://dieuduongmientrung.com/>"

C. Orthopaedic and rehabilitation hospitals

Currently, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs manages five orthopaedic and rehabilitation hospitals. The hospitals are located in Hanoi, Da Nang, Can Tho, Quy Nhon, and Ho Chi Minh City. The tasks of rehabilitation hospitals are providing medical examination, diagnosis, treatment, orthopaedic surgery, trauma surgery and rehabilitation in the form of inpatient treatment, outpatient treatment, day rehabilitation for people with meritorious services to the revolution, social policy beneficiaries, people with disabilities, people suffering from work accidents, occupational diseases, people with health insurance and other subjects in need. Da Nang Orthopaedic and Rehabilitation Hospital cooperates with Clear Path International (CPI) to provide equipment and funding

for mine victims and with Korea Veterans Association to provide medical examination and treatment, surgery, and equipment.

D. Facilities for fostering children and people with disabilities

In addition to the above-mentioned facilities, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs also manages the Thuy An Rehabilitation Centre For People With Disabilities in Ba Vi District, Hanoi, and the Rehabilitation and Support Centre for Disabled Children in District 3, Ho Chi Minh City. In their early days, these two facilities only received concentrated care at the centre for children with disabilities who were eligible for policies, children, and grandchildren of people with meritorious services to the revolution. Currently, in addition to long-term or regular intensive care for children under the policy, these two facilities take care of children with disabilities, deformities, helpless and abandoned children. Health care activities for children and people with disabilities include medical examination, treatment and rehabilitation by medical staff and rehabilitation specialists of the centre.

E. Nurturing centres for people with meritorious services in centrally run provinces/cities

In each locality, particularly localities with a large number of people with meritorious services to the revolution and children who are victims of Agent Orange/dioxin, and there are centres for nurturing people with meritorious services in centrally run provinces/cities. These centres have the function of nursing, taking care of the health of people with meritorious services, and local families under preferential treatment policies. The mission of the centre is to receive, organize nursing and carry out alternate nursing for people with meritorious services to the revolution, Vietnamese Heroic Mothers, parents of martyrs, wounded soldiers, and resistance activists. The centre organizes medical examination and treatment, cultural and artistic activities, physical training and nursing, extracurricular visits to improve the health of people with meritorious services at the centre.

The centre is a non-business unit under the Department of Labour, War Invalids and Social Affairs of Ho Chi Minh City. It has the task of receiving, managing, nurturing, and rehabilitating for war invalids, seriously ill soldiers of all kinds and seriously

wounded soldiers suffering from chronic mental illness and fully implementing regimes and policies of compensation treatment of the state for seriously wounded soldiers under its management; providing rehabilitation for people exposed to Agent Orange/dioxin in extremely difficult circumstances.

4.3 Facilities of the Ministry of Defence

In the military, the physical and mental health care for soldiers, officers and personal life is undertaken by the Army Medical Department. During the resistance war against the US, with the spirit of selfless service and application of science and technology, military medical staff tried every way to bring staff and technology to the frontlines. Mobile surgical teams, specialized intensified groups, emergency medicine to treat malignant malaria, and specialized surgery were deployed at the front, contributing to timely treatment of wounded and sick soldiers, limiting deaths due to having to be transported to the rear (Binh 2011). The first-level hospitals are deeply specialized, combining modern medicine with traditional medicine in diagnosis, treatment, orthopaedics, and rehabilitation. They are characterized by many good remedies, valuable experience in the treatment of chronic diseases and special diseases, treatment of wounds and burns, effective application of acupuncture methods in treatment, and acupuncture in complex surgery contributed to improving treatment outcomes. Military medical staff treated more than 400,000 wounded soldiers and more than one million sick soldiers, of which 57–66 per cent of wounded soldiers and 82–88 per cent of sick soldiers recovered and returned to fight on the battlefield. More than a million wounded and sick soldiers returned to their units, making a great contribution to enhancing combat strength in the battlefield (Binh 2011).

After the war, the Army Medical Branch has closely cooperated with the State Health Sector to implement the program Combining military and civil medicine to build all-people national defence and protect people's health; coordinated with functional agencies of the Ministry of National Defence and the Ministry of Health in building a reserve medical force; participated in overcoming the consequences of natural disasters and have left a deep impression on people's hearts. Models of medical stations combining military-civilian medicine in remote and isolated communes, border areas, islands, and other disadvantaged areas are the bright spots of grass-

Nurturing Centre for People with Meritorious Services in Ho Chi Minh City. The centre's medical room

Source: Nguyen Ba Dat

root healthcare. Military medical veterans have organized many activities to examine, consult and treat veterans living in their local areas.

On April 29, 2022, the government approved the program to combine military and civil medicine to provide healthcare for people until 2030. One of the objectives of the program is to improve the quality of medical examination and treatment of facilities, especially those in remote, border and island areas. Regarding the combination of military-civilian medicine at grassroots medical level, the program sets targets to support investment in renovating and upgrading physical facilities and medical equipment for 30–50 military-civilian medical facilities in the following areas:

- investing in five military medical centres in island districts that have capability to carry out type-2-surgery, emergency treatment and local treatment, limiting cases that have to be transferred to the first level hospitals,
- organizing courses to train and update professional knowledge for 5,000–10,000 turns of officials and employees of military-civilian medical facilities,
- providing medical examination and treatment for more than 200,000 people and policy beneficiaries in safe areas, remote, border and island areas affected by natural and other disasters (Prime Minister 2022).

Table 7: Veterans of the Quang Tri Military Medical Branch examine and provide medicine for veterans and their families on the 24th anniversary of the establishment of the Vietnam Veterans Association

On November 30th and December 1st, the medical team of the Veterans Association of the Quang Tri Department of Health together with nearly 20 medical doctors coordinated with the provincial Veterans Association to organize free medical examination and medicine supply for patients who are family of veterans and people with meritorious services in Thuan commune, Huong Hoa district. On this occasion, more than 100 people who are veterans' families and people with meritorious services in Thuan commune received free health check-ups, consultations, and medicines. The medical examination team said that the majority of members here suffer from diseases such as blood pressure, joints problems, insomnia, etc. Besides, the team carried out health care communication to prevent epidemics, and guide how to use clean water resources, diet for the elderly, etc. in combination with grassroots mass mobilization. Doctor Nguyen Minh Chung, Head of Personnel and Organization Department – Chairman of the Veterans Association, Office of the Department of Health, said: “This is an activity in the coordination program between the Provincial Veterans Association and the Department of Health to show the interest in charity work following the spirit of the party and state, providing health care for veterans in remote areas.” On this occasion, the delegation visited Ban Dong relic site (Museum of the 9th road campaign in Southern Laos) which is associated with the Lam Son 719 campaign.

Source: Quang Tri Department of Health 2018a

4.4 Social Organizations

Prominent in health care programmes for victims affected by war are the *Vietnamese Association for Victims of Agent Orange/Dioxin* and the *Vietnam Friendship Village*.

The *Vietnamese Association for Victims of Agent Orange/Dioxin* was established on January 10th, 2004, under Decision No. 84/2003/QĐ-BNV dated December 17th, 2003 of the Ministry of Home Affairs. The mission of the association is to mobilize resources to care for and help Agent Orange victims and fight for justice for Vietnamese Agent Orange victims. The association is the defender and representative of the legitimate rights and interests of the Agent Orange victims in Vietnam. Up to now, the association has a system of organizations in 63/63 provinces and cities, 615/713 districts, towns, and cities directly under provinces, 6,551/11,161 communes, wards, towns and thousands of branches of villages, hamlets, residential groups, etc. with nearly 400,000 members (Vietnamese Association for Victims of Agent Orange/Dioxin 2022).

The *Vietnam Friendship Village* is under the Central Committee of the Vietnam Veterans Association, established under the decision of the Chairman of

the Council of Ministers (now the Government) of Vietnam. The village is a social service unit (non-profit) performing humanitarian, charitable and friendly social activities with the support of the state, Vietnam Fatherland Front, social organizations, businesses, NGOs, benevolent individuals, and veterans of some countries (Germany, the USA, France, Japan, Canada, the UK, etc.). It provides nurturing, nursing, treatment, and rehabilitation to children of veterans and veterans who were exposed to Agent Orange/dioxin during the resistance war in Vietnam. For the children of veterans, when they come to the village, they receive special education, inclusive education, career guidance, and conditions to integrate into the community. Every year, the village receives hundreds of veterans from provinces and centrally run cities for alternate nursing, helping health recovering and convalescence.

4.5 Support from Governments and International Organizations

Over the past three decades, the US Government has contributed more than 126 million US dollars to activities supporting people with disabilities in Vietnam, with the establishment of the *Patrick Leahy War Victims Fund of the United States Agency*

Table 8: Veterans Association of Nam Dinh Province is to send veterans to Hanoi Friendship Village for convalescence

Towards the 46th anniversary of the liberation of the South and reunification of the country (April 30th, 1975–April 30th, 2021), on March 30th, the Provincial Veterans Association will send 20 members who are veterans contaminated by Agent Orange/dioxin for nursing and rehabilitation at the Vietnam Friendship Village (Hanoi). The veterans receiving nursing this time used to participate in the resistance war against the US to defend the country and are currently in poor health due to the influence of the Agent Orange/dioxin; their family life is difficult. They have not benefited by preferential regimes and policies of the state. The nursing period starts from March 30th to April 18th. During the nursing period at the Vietnam Friendship Village, veterans will receive medical care, nursing, rehabilitation, physical therapy, etc. according to regulations and regimes. The joint program to send veterans who are contaminated by Agent Orange/dioxin to receive medical care and rehabilitation every year at the Vietnam Friendship Village has been implemented since 2009. This is a regular and essential work implemented by the Central Committee of the Vietnamese Association for Victims of Agent Orange/Dioxin and the Provincial Veterans Association. It demonstrates the principle of drinking water, remembering the source of the nation, in order to improve and enhance the health of policy beneficiaries and people with meritorious services.
--

Source: Nam Dinh Province Portal 2018

for *International Development (USAID)*. In Vietnam, US Government’s support has helped improve the quality of life for people with disabilities by addressing health and social needs, improving disability policy, and reducing social and environmental barriers. The USAID office in Vietnam is currently providing services to people with severe disabilities in Agent Orange sprayed areas. This project is a part of the US Government’s efforts in overcoming the aftermaths of the war in Vietnam.

USAID’s assistance projects for people with disabilities have evolved over time, from providing direct services to meet humanitarian needs such as prosthetics and orthopaedic devices to building a system providing essential services to people with disabilities, supporting the development of disability policies and regulations, and accelerating advocacy for the rights and inclusion of people with disabilities. These projects have contributed to improving the quality of life for people with disabilities in Vietnam with the following impacts:

- 1) Direct support for more than 46,000 people with disabilities in Vietnam,
- 2) Improve rehabilitation and social services for people with disabilities,
- 3) Policy improvement and advocacy for people with disabilities, and

- 4) Capacity building for partners in terms of management, implementation, and support for people with disabilities.

USAID has a diversified portfolio of projects in eight provinces heavily sprayed with Agent Orange (Quang Tri, Thua Thien-Hue, Quang Nam, Binh Dinh, Dong Nai, Binh Phuoc, Tay Ninh and Kon Tum) led by ten national and international partners to cover a wide range of services for people with disabilities such as early intervention for children, direct support in hospitals and at home, and development of national guidelines and educational programs. The latest program with a budget of 65 million US dollars (implementation period: 2020–2024) under the Memorandum of Intent signed in April 2019 between USAID and the Office of the Standing Body of the National Steering Committee on the Settlement of Post-war Unexploded Ordnance and Toxic Chemical Consequences (Office 701) in the presence of nine US Senators as well as the Limited Scope Grant Agreement (LSGA) signed between USAID and the National Action Centre for Toxic Chemicals and Environmental Treatment (NACCET) in December 2019. This marks the opening of a new chapter in the cooperative partnership between USAID Vietnam and the Vietnamese Ministry of National Defence which manages Office 701 and NACCET.

Table 9: Some projects of USAID in Vietnam

Advancing Medical Care and Rehabilitation Education aims to improve the quality of care and service delivery for persons with brain function impairments, build capacity for rehabilitation professionals, and strengthen rehabilitation training at the national level and in three provinces: Quang Tri, Hue and Dong Nai. [2015–2023, 10.3 million US dollars]
Disability Rights Enforcement, Coordination and Therapies enhance disability rights and policies enforcement; improve occupational therapy services and training in three provinces: Tay Ninh, Binh Phuoc and Dong Nai. [2015–2023, 10.7 million US dollars]
Disabilities Integration of Services and Therapies Network for Capacity and Treatment aims to provide early detection and early intervention services for children with disabilities under the age of 6 years in Tay Ninh, Binh Phuoc, and Dong Nai provinces. [2015–2022, 5.6 million US dollars]
Moving Without Limits provides quality, appropriate assistive devices for persons with disabilities; improve capacity for health practitioners; promote assistive device services information and policy advocacy in three provinces: Hue, Quang Nam and Binh Dinh. [2015–2021, 7.9 million US dollars]
Hold My Hand II builds on the success of the Hold My Hand I activity to continue improving the quality of life of persons with disabilities through strengthening care and support for persons with significant disabilities in Binh Dinh, Kon Tum and Quang Nam provinces. [2021–2023, 1.9 million US dollars]
I-Thrive aims to provide rehabilitation services to children and adults with intellectual and developmental disabilities (IDDs) in Thua Thien–Hue and Quang Nam provinces. [2018–2022, 1.9 million US dollars]
Raising Voices, Creating Opportunities II builds on the success of the Raising Voices, Creating Opportunities I to continue generating positive changes in awareness, attitudes, institutions and policies with the objective of removing barriers to inclusion of persons with disabilities in Quang Tri, Thua Thien Hue and Quang Nam provinces. [2021–2024, 2 million US dollars]
Inclusion aims to improve the quality of life of persons with disabilities in eight provinces heavily sprayed with Agent Orange (Quang Tri, Hue, Quang Nam, Binh Dinh, Kon Tum, Binh Phuoc, Tay Ninh and Dong Nai), by expanding and improving rehabilitation and social services, enhancing policy implementation, and building capacity for counterparts. [Phase I: 2020–2022, 19 million US dollars]

Source: USAID 2022

The Korea International Cooperation Agency (KOICA), together with the Korea-Vietnam Peace Village Project (KVPVP), the People's Committees of the provinces of Thua Thien-Hue, Quang Ngai and Binh Dinh implement a project to remediate post-war bombs, mines and develop rural areas in Vietnam. Some of the objectives of the project are

- to provide specialized medical services for mine victims based on data from the victim information registration system that was developed in the early stages of the project,
- carry out mine/UXO risk education communication and raise awareness of disasters,
- 50 commune health stations will be built or upgraded to serve local people in these three provinces.

PeaceTrees Vietnam is an international non-governmental organization working in the field of supporting landmine victims. The organization provides health care services, including emergency and long-term medical treatment, improving the nutritional status of children who are landmine victims or whose parents are landmine victims. As results of its support, 215 landmine victims received emergency medical assistance, 62 families received long-term support, 250 families received credit loans and participated in 14 training courses and 2,314 individuals received scholarships (PeaceTrees Vietnam 2011).

5. Advantages

Health care for people with meritorious services to the revolution and victims affected by war in Vietnam has many advantages.

First, this work has received deep attention of the party and state and the authorities at all levels, thus, the system of preferential policies for people with meritorious services to the revolution, supporting victims affected by war have been issued and guided in a timely manner and adjustments have been made to adapt to the country's socio-economic development.

Second, this work receives the consensus and support of the whole society. In the minds of the Vietnamese people, taking care of and supporting people with meritorious services to the revolution and victims affected by war is not the responsibility of the party and the state alone but the responsibility of the whole society and all people, social organizations, and mass organizations. This is a result of the history of four thousand years of building the country, going through many resistance wars against foreign invaders of the Vietnamese nation. Soldiers who died or sacrificed a part of their bodies in the resistance wars are always honoured, remembered and grateful by the state and people. Since then, the activities of caring and supporting people with meritorious services to the country and victims affected by war show gratitude to those who sacrificed for the country. Such sentiments create compassion and altruism in cadres and employees working in centres for nurturing people with meritorious services, centres for nurturing, caring for wounded and sick soldiers, and social protection centres, and among the medical staff at the grassroots level, helping them overcome difficulties in their daily lives and dedicate to their work.

Thirdly, the number of people with meritorious services to the revolution and victims affected by war is updated regularly and stored on the health and social insurance system. This helps to facilitate the regular medical examination, treatment, rehabilitation, and administrative procedures related to medical care.

Fourthly, people with meritorious services to the revolution and victims affected by wars (victims of Agent Orange/dioxin and victims of landmines) are granted health insurance cards. This policy creates favourable conditions for people with meritorious services to the revolution to access the best medical services during medical examination, treatment, and rehabilitation.

Fifth, the health sector and military medicine, during and after the war, have always applied modern medicine and traditional medicine in first aid, diagnosis, treatment, orthopaedics, and rehabilitation for wounded and sick soldiers, contributing to reducing the rate of casualties and serious injuries, and swift recovery.

Sixth, there is a connectivity in the health care activities for people with meritorious services to the revolution between the health sector, the labour, invalids and social affairs sector and the military medicine sector, from which, patients who are people with meritorious services to the revolution or war-affected victims can be transferred from facilities of the labour, invalids and social affairs sector to medical facilities for timely examination and treatment. In addition, periodic health checks and alternate nursing for veterans, Agent Orange/dioxin victims and landmine victims are held quarterly, contributing to the early prevention and detection of incurable diseases.

Seventh, over the years, Vietnam has received support from the government, international organizations, and friends around the world in overcoming the consequences of war in general and taking care of the health of the victims affected by war. Support packages of the US government through USAID have contributed to improving the quality of health care, orthopaedics, and rehabilitation for people with disabilities and Agent Orange/dioxin victims in the central provinces in particular. Support packages from the governments of Korea, Japan, or international organizations from Germany and Norway have contributed to improving the health care and rehabilitation of victims affected by post-war landmine accidents in Quang Tri, Thua Thien Hue, Gia Lai, and Kom Tum provinces.

6. Challenges

The biggest challenge in healthcare for revolutionaries and war-affected victims is the approach to health and disability. The documents guiding the classification of wounded and sick soldiers and the degree of disability issued by the Ministry of Health and the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs only emphasizes the degree of physical and sensory disability but not mental health and social aspects. We know that health is a state of complete physical, mental, and social well-being, and not simply the absence of disease or infirmity. Mental health is a state of well-being where an individual realizes his or her own abilities, can cope with life's challenges and work effectively, making contributions to his or her family and community (WHO 1978). Such an approach to health leads to limitations in health care for those with meritorious services to the revolution and victims affected by war. We only focus on physical health care and treatment and motor rehabilitation since mental health care programs, counselling and psychotherapy are not available.

Another challenge is the lack of reliable scientific studies on the effects of war on people's physical and mental health, especially for veterans, militiamen, and ex-youth volunteers, communities of people in war zones and areas bordering war zones, localities bombed by the US military, second- and third-generation victims of Agent Orange/dioxin and landmine victims. Some research results of domestic and foreign authors introduced in the first section are exploratory studies which partly, not fully, reflect the severe impacts of war on human health. In taking care of physical and mental health for people with meritorious services to the revolution and victims affected by war, there are no applied scientific studies effectively evaluate models and methods of recovery, rehabilitation, physiotherapy, and alternate nursing for people with meritorious services to the revolution. It is the absence of such applied scientific research which can solve practical problems that leads to the fact that health care programs for people with meritorious services, Agent Orange/dioxin victims, and landmine victims mainly based on experience, spontaneously and asynchronously.

Vietnamese soldiers, Vietnam, May 1968

Original caption: With fear and apprehension showing on their faces, and at the urging of South Vietnamese troops, women and children loaded down with salvaged possessions scurry past the bodies of three Vietnamese soldiers killed in the fighting. (The stall in the background is an ice cream stand.)

Source: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vietcong.jpg>

A significant challenge in the health care of people with meritorious services to the revolution and victims of Agent Orange/dioxin and landmines who are fostered at establishments under the management of the labour, invalids and social affairs sectors is the lack of facilities and equipment to support rehabilitation activities and meet the special needs of the patients. In the visits to social assistance centres and fostering centres for people with meritorious services in some localities such as An Giang, Ho Chi Minh City, Kom Tum, Dong Nai, Da Nang, Hanoi, and Quang Ninh, with the participation of experts from the International Social Service (ISS) based in Switzerland during the period 2015–2017, we found that in the room of children with disabilities, there are only beds, mats, blankets, some toys and equipment such as wheelchairs or crutches for children with mobility impairments. The facilities are very simple like those of children without disabilities. Specialized facilities such as special pillows for children with cerebral palsy, muscle atrophy, rehabilitation toys for each type of disability or rehabilitation facilities are rare.

Another challenge hindering health care for people with meritorious services to the revolution and victims affected by war is the overload and work

pressure of grassroots health workers and medical staff concentrated fostering facilities managed by the labour, war invalids and social affairs sector. This tension comes from downsizing and restricting the recruitment of new employees to work in agencies, organizations, and administrative and non-business units receiving salaries from the state budget, leading to work overload. For example, at commune and ward health stations, there are about ten to twelve people, taking on nine different tasks, ranging from professional work such as preventive medicine, medical examination and treatment, application of traditional medicine in disease prevention and treatment, reproductive health care, essential medicine supply, community health management, health education and communication, population and family planning, to administrative work such as supervision of private medical and pharmaceutical practice, participation in the standing committee to protect and improve people's health care in the community, statistics and medical records preparation, etc. Therefore, they have almost no time to carry out work of health monitoring, periodical visits to groups with special health care needs living in the locality. Commune health workers come only when they are ill, and their family contact the health stations. Overload at work also occurs in concentrated facilities managed by the labour, invalids, and social affairs sector. A health care worker working in an intensive facility must take on a variety of tasks ranging from professional to administrative work and direct care of the patient. Especially for those in old age who are weak or children with severe disabilities who cannot take care of themselves, the workload increases and the worker do all the work: feeding, personal hygiene, walking, massage, talking, and daily health monitoring. The work stress of healthcare workers is also caused by low wages and benefits. Their income from the main job is not enough for personal and family expenses, which force them to work overtime to have enough income. Another cause leading to stress in the work of health care workers is that they do not have professional nursing expertise. They graduated from different training disciplines but due to their family relations or love for the job of supporting the disadvantaged, they accepted jobs with low wages. That leads to pressure and limitations in work.

The challenge comes from people with meritorious services to the revolution and Agent Orange/dioxin victims and landmine victims: They do not have full awareness of mental health and of the connection between mental and physical health and social activities. Symptoms such as flashbacks to the war, remembering the scenes of comrades dying on the battlefield or sleepless nights, trouble sleeping, restless sleep, delirium, easily stressed when changing times, body pain, anxiety, stress in life are not recognized as clinical symptoms signalling unstable mental health and are not considered consequences of years of participating in the resistance war or being caused by trauma or disability. Therefore, mental health care activities such as examination, diagnosis, counselling-psychotherapy are not carried out, leading to more serious condition. This challenge stems from

At the Ho Chi Minh City's Centre for Nurturing People with Meritorious Services

Source: Nguyen Ba Dat

PTSD. Post traumatic stress disorder vector illustration. Mental health concept with soldier in stress. PTSD card with vector military flat icons - parachute, tank, weapon, airplane, bomb

Source: iStock-1054663212.jpg

- (1) Inadequate awareness of mental health among Vietnamese people in general, people with meritorious services to the revolution and Agent Orange/dioxin victims, landmine victims and their relatives in particular.
- (2) Prejudice about mental illness and mental illness examination and treatment in the community is too big. An individual going to see a mental health professional such as a psychiatrist, clinical psychologist, or counselling-psychologist is always discriminated against by others and stigmatizes himself as a person with mental problems which implies a weak person who is unable to adapt to social life. Social stigma and self-stigmatization about mental illness and mental illness treatment increased among people with meritorious services to the revolution, especially veterans, because they were socially recognized as strong people, winners, so they cannot be weak or have mental health problems.
- (3) From the lack of mental health service providers, which has been recognized in reports and studies (Minas et al. 2017; UNICEF Vietnam 2018).

7. Conclusions and recommendations

Research results show that, in the process of national construction and development, the party and state have always attached great importance to improving the quality of health protection and care for people with meritorious services to the revolution, the elderly, children, people with disabilities and those in need of social assistance. Over the past years, health care for people with meritorious services to the revolution, Agent Orange/dioxin victims, and mine/UXO victims has achieved a number of outstanding achievements:

- (1) completion and timely adjustment of preferential policies for people with meritorious services, landmine victims, and Agent Orange/dioxin victims, in which, special attention is paid to health care and improvement of living conditions for these target groups,
- (2) build a national database on people with meritorious services to the revolution and Agent Orange/dioxin victims, landmine victims and store it on the national data system, creating favourable conditions for management and macro policy making,
- (3) create consensus among people to do the work of repaying those who have contributed to the revolution, sacrificing a part of their blood and bones for the country, and those affected by the war such as victims of Agent Orange/dioxin, landmine victims,

- (4) grant health insurance cards to the above-mentioned groups and send people with meritorious services to the revolution to nursing centres every year or every two years,
- (5) create a connection between the health sector, labour, invalids, social affairs sector and military medicine in medical examination, treatment, rehabilitation, and settlement of other policy regimes for people with meritorious services to the revolution and victims of Agent Orange/dioxin, victims of landmines and UXO as soon as possible.

Based on the research results, the article proposes the following recommendations:

- (1) Studying the impacts of war on veterans participating in the resistance war, wounded soldiers, sick soldiers, people living in war zones, border areas and areas bombed by the US military, and second- and third-generation victims of Agent Orange/dioxin and landmines in order to raise awareness among managers and people about the fierceness and long-term effects of war on human's health. Based on research results, the state has identified the target groups and localities that need prioritizing in the implementation of preferential policies for people with meritorious services to the revolution, Agent Orange/dioxin victims and landmine victims. It is necessary to evaluate the effectiveness of physical and mental health care models being implemented in care facilities to draw lessons from experience and provide a scientific basis to replicate effective health care models.
- (2) Supplementing and completing policies that refer to mental health care through mental health examination, medical treatment, counselling, and psychotherapy for people with meritorious services to the revolution and Agent Orange/dioxin victims in the community and in concentrated nursing/nursery facilities managed by the labour, invalids and social affairs sectors.

- (3) Improving and raising the quality of health care services for people with meritorious services to the revolution, Agent Orange/dioxin victims, landmine/UXO victims in the community or in concentrated nursing/nursery facilities. In addition to medical care such as periodic medical examination, medical examination, and treatment when patients are sick, health counselling and monitoring programs for target groups should be carried out regularly in the community. In nursing/nursery centres, rehabilitation programs and counselling-psychotherapy should be increasingly focused.

- (4) Improving the quality of human resources in charge of health care for the target groups in the community or in concentrated nursing/nursery facilities through training activities and measures to increase their income. Forming a human resource who work professionally to provide physical and mental health care services to meritorious people in the community and in intensive care facilities.
- (5) Raising awareness of the need for mental health care for people with meritorious services to the revolution, Agent Orange/dioxin victims, and landmines victims through communication and counselling activities of medical staff, commune/ward health workers, and health workers at the upper level during the initial examination for the above target groups.
- (6) Developing and implementing mental health care services for the community in general, the above target groups at the commune/ward health stations and in nursing/nurturing centres for war invalids and sick soldiers, fostering centres, and social assistance establishments that take care of Agent Orange/dioxin victims, landmine victims in particular. Helping the community and the above target groups to easily access mental health care services through activities such as examination, diagnosis, drug therapy, and social counselling-psychotherapy.

8. References

Binh, V. Q. (2011): Military Medicine Sector of the Vietnam People's Army – 65 years of striving for a good doctor who must be like a good mother, wholeheartedly in curing and serving wounded and sick soldiers. In: *Journal of Military Medicine*, No. 269 (3).

Department of Defence (2012): Some data on Agent Orange/dioxin victims. Web portal. <http://mod.gov.vn/wps/portal>.

Ministry of Health (2015): Circular stipulates registration of medical examination and treatment under primary health insurance and referral for medical examination and treatment covered by health insurance.

Ministry of Health and Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs (2016): Joint Circular No. 20/2016/TTLT-BYT-BLDTBXH, guiding the examination and assessment of diseases, illnesses, deformities and abnormalities related to exposure to toxic chemicals for resistance activists and their children. <https://baochinhphu.vn/can-cu-xac-dinh-benh-do-phoi-nhiem-chat-doc-hoa-hoc-102295679.htm>.

Bui Thi Thanh Hang (2011): The Impact of Dioxin on Vietnamese Families – Victims of War After the Vietnam War. In: *VNU Science Journal, Law School*, 27, 58–67.

Department of Social Protection (2017): More than 100,000 people are victims of bombs, mines and explosives. http://btXH.gov.vn/danh-muc-tin/ho-tro-nhan-bom-min/hon-100000-nguoi-la-nhan-cua-bom-min-vat-no_t114c251n1394.

People's Committee of Nam Dinh Province (2018): Send 20 veterans to nursing, rehabilitation centres. Web Portal of Nam Dinh Province. <https://namdinh.gov.vn/portal/Pages/2021-3-31/Dua-20-cuu-chien-binh-di-dieu-duong-phuc-hoi-chuc-54av0s.aspx>.

Groce, N., Mitra, S., Mont, D., Nguyen, C. V. and Palmer, M. (2015): The Long Term Impact of War: Evidence on Disability Prevalence in Vietnam. Available at SSRN 2748084.

Vietnam Association of Agent Orange/Dioxin Victims (2021): Outline of propaganda for 60 years of the Agent Orange disaster in Vietnam. https://vava.org.vn/tin-tuc-su-kien/de-cuong-tuyen-truyen-60-nam-tham-hoa-da-cam-o-viet-nam-10-8-1961-August-10,2021-205.html#_ftn3.

Vietnam Association of Agent Orange/Dioxin Victims (2022): Information about Vietnam Association of Agent Orange/Dioxin Victims. <https://vava.org.vn/gioi-thieu>.

Le, D. T., Pham, T. M. and Polachek, S. (2022): The long-term health impact of Agent Orange: Evidence from the Vietnam War. In: *World Development*, 155, 105813. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105813>.

Minas, H., Edington, C. and La, N. K. R. (2017): Mental Health in Asia and the Pacific. Historical and Cultural Perspectives. In Minas, H. and Lewis M. (eds.): *Mental Health in Asia and the Pacific. Historical and Cultural Perspectives*. Springer US. 145–161.

Ngo, A. D., Brolan, C., Fitzgerald, L., Pham, V. and Phan, H. (2013): Voices from Vietnam: Experiences of children and youth with disabilities, and their families, from an Agent Orange affected rural region. In: *Disability & Society*, 28(7), 955–969.

Nguyen Ba Hoan (2021): Complete preferential policies for people with meritorious services to the revolution, to raise the level of subsidies in line with the country's economic conditions. In: *Communist Magazine*, 7/17/21.

Nishijo, M., Anh, N. T. N., Maruzeni, S., Nakagawa, H., Van Luong, H., Anh, T. H., Honda, R., Kido, T. and Nishijo, H. (2013): Dioxin exposure in breast milk and infant neurodevelopment in Vietnam. In: *Occupational and Environmental Medicine*, 70(9), 656–662.

Perlstein, A. and Matthee, I. (2008): ERW and Survivor Assistance in Central Vietnam. In: *Journal of Mine Action*.

Phu An General Hospital (2020): Free medical examination and treatment for veterans, wounded and sick soldiers of Nghia Phu ward on the occasion of December 22. An Phu General Hospital.

National Assembly of the Socialist Republic of Vietnam (2020): Ordinance 02/2020/UBTVQH14 on preferential treatment for people with meritorious services to the revolution. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=202243>.

Savitz, D. A., Thang, N. M., Swenson, I. E., and Stone, E. M. (1993): Vietnamese infant and childhood mortality in relation to the Vietnam War. In: *American Journal of Public Health*, 83(8), 1134–1138.

Singhal, S. (2019): Early life shocks and mental health: The long-term effect of war in Vietnam. In: *Journal of Development Economics*, 141, 102244.

Quang Tri Department of Health (2018a): Office of the Department of Health examines and provides medicine for families of veterans and veterans in Thuan Commune, Huong Hoa District. In: *Electronic Information Publication, Quang Tri Department of Health*.

Quang Tri Department of Health (2018b): Health sector with the health care work of people with meritorious services. <http://dohquangtri.gov.vn/thong-tin-y-hoc/tin-chuyen-mon/nganh-y-te-voi-cong-tac-cham-soc-suc-khoe-nguoi-co-cong.html>.

Teerawichitchainan, B. and Korinek, K. (2012): The long-term impact of war on health and wellbeing in Northern Vietnam: Some glimpses from a recent survey. In: *Social Science & Medicine*, 74(12), 1995–2004.

Thi, N. T. Le and Johansson, A. (2001): Impact of chemical warfare with agent orange on women's reproductive lives in Vietnam: A pilot study. In: *Reproductive Health Matters*, 9(18), 156–164. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(01\)90102-8](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0968-8080(01)90102-8).

Prime Minister (2012): Decree No. 36/2012/ND-CP of the Government: Regulations on functions, tasks, powers and organizational structure of ministries and ministerial-level agencies. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=157796>.

Prime Minister (2022): Approving the program to combine military and civilian medicine to care for people's health until 2030 (No. 545/QĐ-TTg).

USAID (2022): Support for people with disabilities. <https://www.usaid.gov/en/vietnam/persons-with-disabilities>.

PeaceTrees Vietnam (2011): Annual Report.

UNICEF Vietnam (2018): Mental health and psychosocial well-being of children and young people in some provinces and cities in Vietnam. <https://www.unicef.org/vietnam/media/1016/>.

Dr. Nguyen Ba Dat
Counseling psychology and mental health service
Department of Psychology
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: nbdat@vnu.edu.vn

The New Economic Zones in Vietnam after 1975: Goals and Results

● Pham Quang Minh and Tran Bach Hieu

Building new economic zones under the direction of the state represents a typical form of planned migration in Vietnam with the migration movement since 1961 in the North and since 1975 in the whole country. During the planned migration and resettlement process, millions of people had been resettled from densely populated areas to remote, sparsely populated and unexplored areas. After 1975, the state organized many large-scale waves of planned migration from the North to the Southern provinces and rural areas.

1. Historical Background

In the spring of 1975, after more than 20 years of a long and arduous resistance war, Vietnam finally achieved its goal of peace, independence, and reunification. From the Nam Quan Pass to the Cape of Ca Mau, the nation became one whole entity. Vietnam has completed the people's democratic national revolution to transition to the socialist revolution on a national scale, with the focus on building a new society: a socialist society (Truong Chinh 1975).

In 1976, after completing the liberation of the South and reunifying the country, Vietnam held a general election to elect the first unified National Assembly for the whole country. This was the basic premise for the construction of socialism in the future. However, the country still had many difficulties, especially due to serious consequences of the war.

The situation in the South after 1975 was truly tragic. Thousands of hectares of land were contaminated with Agent Orange. Millions of hectares of forests were deciduous and abandoned. Even in the so-called free regions, farmers had no land to cultivate (Marr and White 1988, 2). According to various figures, about three million people were unemployed, nearly four million were illiterate, and there were many social evils. Half a million hectares of land was fallow, millions of hectares of forests were destroyed, and some residential areas were severely damaged. The nature of complete dependence of the South's economy on the US empire in the past had left great difficulties for the restoration of production and the stabilization of people's lives. However, the workload and problems that the leaders needed to continue solving was still heavy and required a lot of time (Document of the National Assembly: The current situation in 1976).

Young people departed for building new economic zones in 1976.

Source: www.hinhanhlichsu.org.jpg

The situation in the North was much more difficult. According to the *Outline of the situation in the North* dated September 23, 1975, detailed data showed the big picture of the socio-economic landscape of the North after the war. In the North, the total six cities at that time were attacked, of which three cities were completely destroyed: Vinh, Viet Tri and Thai Nguyen. Similarly, the ratio of attack was 28 out of 30 (with twelve completely destroyed); 96/116 lower-level towns (with 51 completely destroyed); 4,000/5,788 communes (with up to 300 communes completely destroyed). In terms of damage to the infrastructure, 350 hospitals were razed, of which ten were flattened; nearly 3,000 schools at all levels from primary to tertiary were destroyed; 491 seminary churches were demolished; 530 temples were destroyed, including 100 famous historical sites; 66/70 state-owned farms were razed, of which ten farms were completely destroyed; 1,600 irrigation works were destroyed; more than 1,000 vital dikes were bombed and destroyed. In addition, bombs and bullets killed 40,000 cattle. All six railway lines and all railway and road bridges were destroyed to the point of being unusable. The entire system of seaports, rivers and storage places were razed or flattened. All power plants were severely damaged; all industrial zones were razed; the sea area and all estuaries were blocked. Tens of thousands of civilians were killed; there were about 70,000 orphans caused by American bombs; tens of thousands of people were left disabled. Also, 5 million square meters of brick and tile houses were destroyed, not to mention tens of thousands of thatched houses being razed and tens of thousands of hectares of fields and gardens being destroyed (Archives Department of the Party Central Committee Office, Outline presenting the situation in the North).

Young people departed for building new economic zones in 1976.

Source: www.hinhanhlichsu.org.jpg

Given the above historical circumstances, the Central Committee of the Communist Party of Vietnam issued the *State Plan of 1976*, which thoroughly grasped the guideline of socialist construction in Vietnam and set out the tasks of the new period. Some issues of focus included

- building new economic zones, redistributing the social labour force along with creating jobs for the unemployed,
- exerting efforts to boost exports, doing well in external economic work,
- stabilizing and improving people's lives step by step after the war, actively addressing urgent needs for food, accommodation, medical treatment, education, transportation, renovating economic management, consolidating socialist production relations in the North, actively researching and firmly preparing for socialist reform in the South,
- preparing the conditions for further promoting socialist industrialization in a practical and planned manner in the following years,
- closely combining economic development and defence consolidation (Document of the National Assembly: The current situation in 1976).

2. Causes of the Policy of Building New Economic Zones

2.1 Economic Reasons

In 1976, the National Assembly of reunified Vietnam approved the decision to unify the North and South, changing the country's name to the Socialist Republic of Vietnam with Hanoi as the capital. Then, at the 4th National Congress of the Communist Party of Vietnam, the Political Report of the Central Committee on the main directions, tasks, and objectives of the five-year Plan 1976–1980 emphasized:

“Using all social labour force; organizing and managing labour well, redistributing labour among regions and sectors in order to significantly increase social labour productivity.”

During the same period, in Vietnam, there were different migration flows, including labour and residential migration from the Northern Delta provinces to the Central Highlands (especially Dak Lak and Lam Dong), Southwestern provinces (especially Ba Ria-Vung Tau and Dong Nai), and migration from Ho Chi Minh City to rural areas in the East and Southwest.

The organization of migration was assigned to the local authorities and the *General Department of Reclamation for New Economic Construction* and later the *Central Steering Committee for Distribution of Labour and Population* for implementation.

The government encouraged all workers and their families to move to new economic zones, first of all to workers in rural areas with a low level of area of land and no favourable conditions for professional development, as well as unemployed residents or those with no favourable conditions for personal development. In terms of age, new economic regions recruited workers according to the maximum age of 40 for men and 35 for women. In special cases, for example, workers with professional skills, ethnic minorities, or both husband and wife, it was possible to recruit men up to 45 years old, and women up to 40 years old.

New economic zones were mainly concentrated in islands, remote or mountainous areas and areas with severe labour shortage such as the Central Highlands

and the Mekong River Delta. The movement also depended on the characteristics of each region. For example, people in the North used to travel by trains across Vietnam, while people in the South used to travel by bus or coach. They were all provided with travel fare, and each worker was equipped with two appropriate production tools. The government also considered providing additional subsidies for families facing many difficulties. Their health was protected, and supplies were provided to them before they went to the new economic zone.

2.2 Political Reasons

After 1975, in addition to economic reasons, the migration to the new economic zone also had another important political reason, which was to reduce the concentration of people who had worked for the government of the Republic of Vietnam in urban areas, especially in the Saigon area for ease of control and management. In the period from 1975–1980, 832,000 people were brought from Ho Chi Minh City to the countryside. Despite advocacy, explanations, and propaganda, many displaced people still did not feel completely comfortable. Sometimes the government had to use coercive administrative measures including revoking household registration, withdrawing cards to buy rice and other necessities, and disallowing children from attending school, forcing them to comply with their travel requests by the government (Desbarats 1987).

According to the government's regulations issued on May 19, 1976, the following subjects had to leave urban areas to build new economic zones:

- Those who were unemployed or without jobs,
- second, those who were illegal temporary residents,
- third, those who were residents in areas reserved for civil servants and military personnel,
- fourth, those who were the families of small traders, merchants and landlords,
- fifth, those who were people of Chinese descent or Catholics.

The target was to move 1,200,000 people in the city of Saigon out of the place. The number of big merchants remaining in Ho Chi Minh City should not be more than 10 per cent of the original total.

3. The Process of Building the Country's Economic Zones after the War

From 1976 to 1985

After the country was unified, the situation of Vietnam continued to face many difficulties. The centralized management mechanism of bureaucracy and subsidies still existed, so agricultural production was slow to develop and could not meet the needs of the people in the country. In addition, due to the influence of wars and natural disasters, some provinces in the North and North Central region lost their crops, whereas in the South, the large area of unexploited wasteland still had a lot of potential for development. Therefore, there was a large need for a workforce here.

When looking at this issue from both economic and political perspectives, the migration to build new economic zones was considered as one of the important tasks and was carried out on a large scale. Migration flows to build a new economy in this period mainly concentrated in the Mekong River Delta, the Central Highlands, and the Southeast region.

At this time, the government also mobilized and encouraged a part of Northern officials and people from central-affiliated cities such as Hanoi, Hai Phong, and Ho Chi Minh City to move to the Central Highlands provinces and the Southeast region to settle down and make a living there in order to fulfil the task of developing the country right after liberation.

Regarding the side of the state apparatus, to ensure that migration activities in the construction of new economic zones would be closely followed and go according to plan, the state established the *General Department of Reclamation* to help the Government Council in the management of the new economic zones. In 1981, according to Decision No.226-CP dated June 1, 1981, the government established a *Central Steering Committee* for the allocation of residential labour directly under the Government Council. Simultaneously, the task of organizing labour mobilization in the whole country was also assumed by the Ministry of Labour and implemented according to Decision No. 217/CP dated May 29, 1981. Thus, regarding the issue of migration to

build new economic zones, the government had established a system of agencies and organizations to manage, allocate and mobilize labour from the central to local levels. In particular, during this period, the state issued three major decisions:

- Decision of the Government Council No. 95-CP dated March 27, 1980, on the Policy of building a new economic zone.
- Decision of the Council of Government No. 254-CP dated June 16, 1981, on Encouraging reclamation and restoration.
- Resolution of the Government Council No. 82-CP, dated 12/03/1980 on Mobilization and recruitment of laborers to work at state-owned farms and forestry farms in new economic zones (Dang Nguyen Anh 2010).

According to the Resolution of the Government Council No. 82-CP, on March 12, 1980, migrant workers who went to build new economic zones enjoyed the following benefits:

- a) Enjoy the same level of main salary, if one goes to a new place of work and is assigned a higher task or position, one will be ranked with a higher salary until one returns to his/her old job. One is entitled to salary allowances according to new jobs and new areas (if any).
- b) Receive an initial subsidy of 150 Vietnamese dong (if moving to mountainous areas, border areas, islands), 100 Vietnamese dong (if going to midlands and plains) to buy necessary items. The workplace needs to shop necessary items for the workers when they leave: one mosquito net, one mat, one blanket, one piece of knitwear (if one goes to the northern mountainous areas, one will be provided with a cotton shirt, a cotton blanket, and if one goes to other areas, one will be provided with a sanitary shirt, and light blanket). Workers in saltwater areas are provided with an extra set of underwear each year, this money will be subtracted from the initial allowance at the provision price, and one is not required to submit cloth vouchers. In addition, the workplace needs to provide one set of clothes in advance (additional provision outside of the existing regime), one pair of shoes or sandals, 1.50 meters of rain cloth, and one hat or cone hat for working.

- c) Upon arrival at a new place of work, an additional monthly incentive allowance shall be paid at the following rates based on the main salary: 20 per cent (if one goes to a highland area, border or remote island with a regional allowance level from 40 per cent or more), 10 per cent (if one goes to mountainous areas with a regional allowance of less than 40 per cent), 6 per cent (if one goes to other regions).
- d) To take a few days off from work (in addition to annual leave) to arrange family business: five days for those who do not bring their families, ten days for those with their families. Enjoy travel allowance including train fare, baggage fee according to the current regime.
- e) Housing, bed, catering in canteens, water for daily life, entertainment, study, medical treatment, etc. shall be settled according to the current regime.
- f) To get food and rationing standards according to the general regime.
- g) During annual leave, transportation and travel expenses are paid for according to the general regime. Female workers and public employees are entitled to two and a half months of maternity leave (if in the plains and midlands), three months (if in mountainous areas with a regional allowance of 25 per cent or more).
- h) Workers are allowed to bring their families and if they bring their families or get married in a new place, they will be provided with residential land and land for family business from 300 to 1,000 square meters depending on the number of extra workers in the family and on the land capacity of each region. Family members, if meeting certain criteria, will be given priority to be considered for recruitment into the farm or forestry enterprise; others will be arranged to work with a seasonal contract, exchange contract or do family business.
- i) Collectives of agricultural and forestry units are given a loan by the state with the average level being 50 Vietnamese dong/person to use as capital for the production of vegetables, short-term fruit trees, and livestock to improve the overall living conditions of the unit. The unit is allocated about 5 per cent of the working days to focus on self-sufficient production.

- j) Workers and public employees who are temporarily assigned for one year or less are entitled to the above-said benefits, except for points b, c, h.

For students graduating from state schools who are permanently assigned to work in new economic regions, they will get 100 per cent of starting salary and a third (1/3) reduction of the probationary period. During the probationary period, they are entitled to initial and incentive allowances, granting in kind. They are also provided with capital for production to ensure material needs and spiritual activities, as well as work clothes. There will be annual leave, maternity leave and they are allowed to bring along their families. All of these will be the same as long-term employees and civil servants.

For employees outside the state sector who are newly recruited for a long-term job, they will receive an initial allowance of 100 Vietnamese dong (if going outside the province or moving from the plains to the mountains in the province), or 50 Vietnamese dong (if going to the plain and midlands in the province) to buy necessary supplies.

Those who go outside the province or from the plains to the mountains in the province are granted in-kind items by the workplace, this money is deducted from the initial allowance, and workers do not have to pay cloth vouchers like long-term employees and employees (including provision of protective equipment in advance).

People migrating inside a province (going to the plains and midlands) are provided with one blanket and one mat according to the provision price, this money is subtracted from the initial allowance. They do not have to submit cloth vouchers. They are entitled to initial allowances and incentive allowances. They are also provided with capital for production to ensure material needs and spiritual activities, as well as work clothes. There will be annual leave, maternity leave and they are allowed to bring along their families. All of these will be the same as long-term employees and civil servants.

For young volunteers: For young people reaching military service age who are not eligible to join the army, they are encouraged to join youth volunteer teams to build new economic zones. Regarding the

organization of mobilization, use and remuneration, Directive No. 460-TTg dated September 23, 1978, of the Prime Minister would be applied. Particularly, the initial subsidy for buying clothes was raised to 100 Vietnamese dong/person (Resolution No. 82-HDCP).

In general, the migration work in this period had achieved remarkable results, namely: having mobilized and moved over 1,365,000 laborers and 2,760,000 people, of which 768,770 workers and 1,387,820 people moving outside their province. During this period, the work of sending of people to the wasteland to explore and build new state-owned agro-forestry enterprises or to supplement the labour force for agro-forestry enterprises has been promoted. As a result, 796,590 hectares of land have been reclaimed and put into production, mainly in new economic zones in the South with 606,792 hectares (accounting for more than 70 per cent of the whole country). Besides cooperatives and new production groups, many agro-forestry enterprises were formed through organized migration during this period (Dang Nguyen Anh 2010). It can be said that these are the years of strong migration activities to build new economic zones nationwide. Typical for the new economic zones in this period is the new economic zone in Lam Ha district (Lam Dong province). Currently, Lam Ha has developed and become a rich and potential place in the Central Highlands.

From 1986 to 1995

Entering the early 1980s, the situation of the country in particular and the world in general saw many changes. This had a direct impact on economic and social policies in Vietnam, especially on the migration to build new economic zones.

According to the Government Council's Resolution No.82-CP, the form of migration to build state-owned farms faced many obstacles because agroforestry enterprises still applied the old management methods. They could not attract labourers and their yield and productivity was not significant. Migration to unexplored areas had many limitations due to lack of investment capital and productive land. As mentioned above, at the time of the end of the war, the country still faced many difficulties, due to both overcoming the consequences of the war and fighting against natural disasters. Until the

1970s and 1980s, the country had not yet met the domestic demand for food. Viewing from that reality, the issue of migration to newly reclaimed lands and building economic zones became more urgent and important than ever. Migration to gain human strength to expand agricultural production, increase the proportion and output of rice, and renovate operation and management methods were the top economic tasks of the country in the 1986–1995 period.

At this stage, the government offered a subsidy approved by the competent authority for households who moved to new economic zones or islands. In addition, the government also made many decisions and regulations on concentrated investment for localities that received migrants. However, there was a problem: although the land fund was abundant, it was mainly wasteland, with poor quality and it was located in remote areas without basic physical conditions such as irrigation or roads. Therefore, it was difficult to ensure good service for the people's life. In order to improve the land and environment in these areas, the state must make a significant investment in human and material resources and ensure the concentration and maintain it continuously for a long time. This was indeed a big challenge for the state and people because the economic conditions at that time made it difficult to meet these requirements. On the people's side, after moving to a new land, each household is contracted with a certain area of land. This plan also met with difficulties when the support funding was limited while the amount of land allocated to households was increasing. Therefore, the allocation of land and funding at the same time for people to do economic work also became a difficult problem for the state. Due to the lack of response to the actual situation, in the late 1980s and early 1990s, a trend to free migration began to appear.

In terms of results, a summary of the situation of this period showed that the state could only emigrate 1,123,000 workers/2,264,000 persons. Among these, there were 181,000 workers and 361,200 people who emigrated to other provinces. The work of reclaiming land for production only reached 253,876 hectares. More notably, the issue of free migration during this period became a trend and appeared on an

increasingly large scale. According to statistics of the Ministry of Agriculture and Rural Development, from 1991 to June 2003 there were 294,651 households (1,352,445 people), of which the main immigration area was the Central Highlands with 41 per cent of the total number of free migration households (Dang Nguyen Anh 2010). This situation set a new task for migration management to build new economic zones, which was to organize, arrange and move the number of free migrants into specified areas, and even to apply some coercive measures to force people to return to their homeland. Although the government and provincial steering committees strengthened management over the population and resolutely handled those who destroyed forests, encroached on land, and illegally traded land, the results had not been significant or as effective as expected. A number of people still sought to return to their settlements or move to deeper and farther areas to avoid the control of the authorities.

The period from 1996 to present

Since 1996, the work of migration to build new economic zones has had more positive changes, and in particular, it was integrated with state programs aimed at making full use of fallow land and developing the economy. The state has launched a series of programs such as:

- Program 327 to use fallow land, hills, forests, coastal alluvial grounds, and water surface.
- Program 773 on exploitation and use of wasteland, alluvial, coastal and water surface in the delta areas.

Since 1998, organized migration has been associated with a new task of realizing the goal of poverty reduction and socio-economic development in extremely difficult areas.

Along with national target programs on hunger eradication and poverty alleviation through Decisions 133, 135, 138, and 143 issued over the years, the state continuously encourages people to reclaim land, cultivate crops and develop the economy, with priority being given to the poor who do not have land and to ethnic minorities. They are provided with land to work and earn a living. This is a practical action of the state in order to create all favourable conditions for people to develop the economy, eliminate hunger and reduce poverty. It can be seen that, in programs

and policies, it is always emphasized that migration to build a new economy is one of the important parts of the national economic development goal. In addition to the new economic goals and poverty alleviation, as already mentioned, in terms of political reasons, the state also associates migration with the goal of political stability, protection of national security and defence, especially in areas with many difficulties, for example border areas and islands. The main content of the new economic migration policy in this period is to emphasize on population planning where necessary, to properly organize people's daily life step by step in places with favourable conditions, and to create better conditions for stabilizing people's lives.

In 2003, the government issued Decision 190/2003/QĐ-TTg on immigration policy to implement the planning and population arrangement for the period 2003–2010, clearly defined the objectives:

“By 2010: arranging and stabilizing the population in necessary places in order to exploit the potential of labour and land to develop agricultural, forestry and fishery production; creating jobs, increasing incomes, implementing hunger eradication, poverty reduction, and stabilizing and improving people's living standards; minimizing free migration; at the same time, forming new residential areas with sufficient essential infrastructure, serving sustainable socio-cultural – economic development for the people, contributing to maintaining political security, social order and security.” (Decision No. 190/2003/QĐ-TTg)

Thus, unlike in previous periods, migrants have built new economic zones since 1996 for the purpose of socio-economic development and new rural development for the purpose of industrialization and modernization of the country. To do this, migration projects to build new economic zones are paid attention to and integrated into poverty reduction programs chaired by the Ministry of Agriculture and Rural Development.

In 2004, the *Department of Settlement and New Economy* changed its name to the *Department of Rural Development and Cooperation*. In addition, the organizational structure, functions, and tasks of provincial departments have also been adjusted appropriately to most effectively manage migration, alleviate poverty, achieve agricultural and rural development in the new economic zones.

The new economic zone in Thơm Garden on March 11, 1976

Copyright: 1999-2002 GoDaddy, LLC.

Source: <https://www.hinhanhlichsu.org>

4. Situation of Building New Economic Zones in some Provinces in the Southwest Region and the Central Highlands

4.1 Building a New Economic Zone in Dong Thap Muoi-Tien Giang

In the Southwest region, Dong Thap Muoi-Tien Giang province new economic zone is considered a good example of the strategy to overcome the consequences of war. The special thing is the creative application of strategies by the party and the government in implementing this strategy to Tien Giang by making the destination more attractive, rather than enforcing push-factors at the place of departure. The method of Tien Giang is that in addition to the support of the state, the province also focuses on investing in many resources, gradually investing in building infrastructure to serve production and people's life. Besides, Tien Giang province has also increased exploitation of fallow land to put it into production. The province also researches plants that are suitable to its hydrogeological conditions, then they decided to plant trees such as melaleuca, yams and especially pineapple, bringing high economic efficiency to the New Economic Zone. On the basis of the expanded area, the province decided to establish the new district Tan Phuoc according to Decree No. 68/CP dated July 11, 1994, of the government.

The migration to exploit the new economic zone of Dong Thap Muoi of Tien Giang province can be divided into three phases: 1975–1987; 1987–1994 and from 1994 to present.

Migration work and construction of Dong Thap Muoi new economic zone in the period of 1975–1987

After the South was completely liberated, Dong Thap Muoi in Tien Giang province was a wasteland, sparsely populated and there were many wild plants such as bamboo, papaya, sugarcane and so on. Implementing the policy of new economic zone construction, the state has decided to establish two new economic zones, Tan Lap and Tan Hoa Dong in Chau Thanh district. Hundreds of households from Ho Chi Minh City and My Tho City have been moved here to build these two new economic zones. On that basis, Tien Giang province has also established a committee to reclaim and build new economic zones and a steering committee for construction of specialized farming areas. However, difficulties are still piling up for several reasons as follows:

- The goal of migration was mainly to reduce the population density in the cities.
- There was no production planning that is suitable to the geological and hydrological conditions of the region.
- There was no infrastructure system to serve production and people's life in the region.

As a result, most of the households that were moved to the new economic zone have left one after another again, except for a few cases. However, there are also some poor households without productive land who have come to reclaim wasteland and settle down there.

Facing that situation, Tien Giang province has directed the establishment and large investment from the state budget and socialization capital in a few agricultural and forestry farms directly under the province, My Tho city, and districts. As a result, a large area of melaleuca forest with tens of thousands of hectares has been formed, along with pineapple trees, which were initially put into cultivation and gradually developed to become one of the main trees in the new economic zone today.

The organization of the apparatus for migration and construction of new economic zones during this period also encountered some changes. At the end of 1983, the *Sub-Department of Labour and Population Mobilization* was established, then renamed the *Sub-Department of Migration and Development of New Economic Zones* (now the *Sub-Department of Rural Development*).

In general, migration work to develop Dong Thap Muoi as a new economic zone in this period was not very effective due to the lack of appropriate planning, lack of infrastructure, lack of labour, and inappropriate exploitation of land resources. This period can be considered as a lesson learned for the period right after the issuance of the government's policy to focus on exploiting the Dong Thap Muoi region.

Migration work to develop Dong Thap Muoi new economic zone in the period 1987–1994

Implementing Directive No. 74/HDBT, dated 18/3/1988 of the Council of Ministers on focusing on exploitation and socio-economic development in Dong Thap Muoi region, Tien Giang province established a Steering Committee for exploitation and socio-economic development in the Dong Thap Muoi region for the province and districts. At the same time, the province has also developed a project to exploit its potential and socio-economic development in Dong Thap Muoi serves a basis for implementation.

In order to implement the above project, Tien Giang province has carried out a series of specific measures: first, dissolving the previously inefficient agricultural and forestry farms, except Tan Lap farm, to allocate land to the people and create favourable conditions to attract resources from the people to invest in exploiting new land. Second, the province creates investment projects such as *The Migration Project to Build the Dong Thap Muoi New Economic Zone in Tien Giang Province*, the *Northeast Irrigation Project* to take advantage of and concentrate capital sources. Third, the province prepares conditions to submit to the government for decision on the establishment of a new district (Tan Phuoc) and new communes.

What is special and different in Tien Giang's policy of building a new economic zone is the creation of attraction by pulling in investment rather than pushing people to move. Specifically, firstly, localities have organized to allocate most of the land fund managed by the locality as well as from the previous agricultural and forestry farms to people in need. During this period, more than 3,000 hectares of fallow land has been exploited and put into production, attracting nearly 2,000 households to settle down. Secondly, the locality has also built a part of essential infrastructure to create an attraction for people to settle down, invest in reclamation, and develop production on the new land.

As a result, until the establishment of the new district, the district's agricultural and forestry land area has been increased to about 17,000 hectares (out of a total of more than 33,000 hectares of natural land) and there are more than 7,000 households with a population of more than 42,000 people (Nguyen Van Lam and Le Luong 2016).

With such an area of cultivated land and population, Tien Giang province requested the government to issue Decree No. 68/CP dated 11 July 1994 to establish a new district Tan Phuoc (Decree No. 68/CP of the Government).

Migration and development of Dong Thap Muoi new economic zone from 1994 to present

After the new district of Tan Phuoc was established, the Dong Thap Muoi new economic zone of Tien Giang province saw a new development. The establishment of Tan Phuoc district has created a new impetus for the program to build a new economic zone with more investment capital and higher mobilization of people. Up to now, Tan Phuoc district has successfully served production and stabilized people's lives. As a result, the district has attracted more than 4,000 households from other places to settle down and has turned more than 15,000 hectares of wasteland into productive land with the main crops being pineapple, melaleuca, rice and potatoes.

In addition, implementing the policy of the government in 1989, Tien Giang was also assigned a land area of about 5,000 hectares by the People's Committee of Long An province (north of the Bac Dong canal), in the area of the four communes Tan Dong, Tan Tay, Thuy Dong and Thuy Tay of Thanh Hoa district. As a result, up to now, more than 1,000 households in Tien Giang have come to settle down and reclaim production in this area. In the near future, according to the agreement of the two provinces, Long An province will continue to invest to gradually improve the infrastructure in the region to better meet the needs for the common development of two places: Tan Phuoc district, Tien Giang province and Thanh Hoa district, Long An province (Nguyen Van Lam and Le Luong 2016).

4.2 Lam Ha-Lam Dong New Economic Zone

The program to build a new economic zone dates to the 1960s already, but since the 1970s it focuses not the Northwest mountains but on the Central Highlands. After 1975, the leaders of Hanoi and Lam Dong had discussions and reached an agreement to bring a part of the capital's population to settle on Lam Vien plateau. In February 1976, more than 120 young men from the Gia Lam Piloting Youth Group set out to the South-Central Highlands to reclaim land and build a second Hanoi amid the old forests. Then, in turn, the piloting labour teams from Dong Anh, Tu Liem, Thanh Tri, Ba Dinh, Dong Da, and Hoan Kiem brought the brought the land and street names from their old homeland with them. By August 1978, there were 2,662 young men piloting the project in Nam Ban area (Mai Van Bao 2016).

The question is why Lam Dong? In addition to economic factors, the selection of Nam Ban in Lam Dong was also based on a long-term strategy by the party and the government, as there were tensions in the border area with Cambodia at that time. To prepare for this settlement programme, pilot projects have been carried out into this rugged but attractive mountainous region since 1976. The pioneer in this campaign was a volunteer group organised by the Youth Union in Hanoi. Following these pioneers were thousands of families from the districts of Ba Dinh, Hai Ba, Dong Da, Tu Liem, Dong Anh, Thanh Tri, and Gia Lam. In some places, the whole neighbourhood or family migrated jointly.

Difficulties that migrants face included meagre subsidies, poor living conditions, little choice of means of transport, harsh climate and especially the harassment of FULRO forces. Unable to bear the hardship, some families left the new economic zone and returned to the capital city. Although the number was not large, this action also affected the general plan and the general mentality of everyone.

To implement this plan, party and government paid special attention to communication. Each region had a radio station. For example, in Nam Ban area, there was a regional radio station. According to the journalist Tran Ngoc Trac, every day he had to go to the localities to get news, write articles, then edit and be the radio announcer. The regional radio had a very important effect. It was both an alarm clock and provided information on domestic and international political news and served as entertainment when reporting sport events such as football matches. The equipment

of the regional radio station was a 15W loudspeaker of soviet production installed in every home. In total, there were 1,500 loudspeakers in the Nam Ban area. In addition, in the power poles on big streets and old trees in the villages, people also arranged two to three large loudspeakers. To encourage the movement, the government also arranged visits and working sessions by important leaders. In 1977, General Vo Nguyen Giap personally visited Hanoi's new economic zone in the Central Highlands. In addition, a number of writers, poets and musicians also visited the new economic zone to encourage the movement, including musician Tran Hoan, then Deputy Secretary of the Hanoi Party Committee, and the poet Bang Viet with some singers in 1982.

Among those who migrated from Hanoi to the Central Highlands in the first wave, there were hundreds of volunteer teachers. Most of them were teachers who had just graduated from school. With the enthusiasm of youth, many people volunteered to stay and build a stable and long-term life in the new economic zone. Besides the teachers from Hanoi, there was also an additional force of teachers who had just graduated from high schools, pedagogical colleges, and universities in Da Lat.

Regarding the meaning of the name Lam Ha, Nguyen Quoc Mien (78 years old, Dong Anh residential group, Nam Ban town; originally from Dong Anh, Hanoi), said:

"The name Lam Ha is a combination of the first two words of Lam Dong and Ha Noi, which is very meaningful. And October 28, 1987, marked the birth of the new district Lam Ha in the red basalt land." (Mai Van Bao 2016)

In the early years of building a new economic zone, from 1976 to 1987, Lam Ha welcomed more than 5,100 households, with 23,665 Hanoians migrating here to start a new life. Now, Lam Ha district's population is more than 140,000 people, including 31 ethnic groups from all parts of the country, living in 14 communes and two towns. Among which, most of them are people from Hanoi and Ha Tay (former) who came to establish a new economic zone after the country was reunified. In October 1987, Hanoi New Economic Zone officially completed its tasks. Lam Ha district is considered as a meaningful connection between Lam Dong and Hanoi, Mr. Tran Ngoc Lanh shared:

"It is from this moment that the economic people really stop thinking of returning to the capital and

they can stand firm and build a new homeland, creating another Hanoi on the highlands." (Pham Hien 2020)

After many efforts, now, people's life is richer and more prosperous. If in 2007, the total per capita income of Lam Ha district was only 10 million Vietnamese dong, until now, according to the statistics at the end of 2019, this figure reached 59.5 million. The total production value of the district was over 10 trillion Vietnamese dong. The total state budget revenue in 2019 for the whole district reached 281,459 million (Pham Hien 2020).

The result of this movement is a new Hanoi in the middle of the sunny and windy Central Highlands. Farms with an area of several tens of hectares of coffee and mulberry trees have sprung up, bringing in billions of Vietnamese dong of profit. New economic models, ranging from agricultural production, business to service, were born, bringing a prosperous life to the people. Hanoi new economic zone in Lam Dong has become a good example in the process of overcoming the consequences of war and changing the lives of millions of people. Currently, the locality is actively promoting planning, building, and completing infrastructure, attracting investment resources, giving priority to industry, commerce, and services to create sustainable development in Lam Ha district.

5. Impacts of Building New Economic Zones in Overcoming the Consequences of War and Developing the Country

5.1 Political and Social Aspects

The reduction of population in urban areas and the implementation of migration to the Central Highlands and Southwest regions have helped stabilize the socio-political situation and created a quick solution to urgent internal security issues immediately after the war. As discussed in the political reasons section, cities in the South had significant concentrations of potential troublemakers:

- Catholic refugees who fled the North in 1954,
- military and police forces of the former Southern regime,
- civilian employees of the former regime and the merchant community, especially Chinese merchants.

Building a new economic zone in Dak Lak province

Copyright: Daklakmuseum

Source: <https://www.daklakmuseum.vn>

Therefore, the immediate priority task for the South right after liberation was to strengthen the government by sending a part of the population and these people to different provinces. This was done to stabilize political security and to develop the economy. Besides, with the relatively large scale of migration, the movement of North Vietnamese cadres to the South is considered to be decisive for the formation of a new social order. Likewise, loyal Northern revolutionary families can help officials monitor the behaviour of untrustworthy subjects. Accordingly, the redistribution of the population will help restore social order and create a stable foundation for security in the new situation.

5.2 Economic aspects

The migration policy to build economic zones is one of the important planning works of Vietnam, having a great impact on national economic development. In the post-war time, agriculture was the top priority sector to create agricultural output to serve the domestic food demand, while solving unemployment problems and facilitating crop specialization, paving the way for the establishment of state-owned farms, and laying the groundwork for rapid collectivization.

Some outstanding achievements of the migration process to build a new economic zone are:

- the settlement and long-term cultivation of more than one million ethnic people living in shifting cultivation, nomadism, and stable residence for tens of thousands of people in border areas.

40th anniversary of establishment of new economic zone in Lam Ha (Lam Dong province)

Copyright: Photographer Mai Van Bao

Source: <https://lamdong.gov.vn/sites/lamha/tintonghop/datvanguoi/SitePages/lam-ha-hon-40-nam-xay-dung-vung-kinh-te-moi.aspx>

- Economic development was combined well with national defence, planted forest area and greenery have replaced bare land and barren hills and new economic zones have been gradually formed, bringing better efficiency and income.
- The land area from reclamation has been expanded and this has increased the output in agricultural production, especially to solve the domestic food demand and initially form a basis to export the country's agricultural products.
- Facilities, infrastructure, roads, electricity supplies, water supplies, schools have been built new and improved; projects in service of planning, migration and construction of new economic zones have been implemented, creating even development across the country.

All of this is the foundation for building a strong nationaleconomy. However, the policy of overcoming the consequences of war and building a new

Lam Ha new economic zone meets Hanoi on Tay Nguyen Plateau

Copyright: Photographer Mai Van Bao

Source: <https://nhandan.vn/gap-ha-noi-giua-long-nam-tay-nguyen-post275928.html>

economic zone also encountered many difficulties and obstacles and was not always successful. Vietnam wanted to build socialism on a national scale and decided to apply the socialist management model of the North into the South, where socio-economic conditions were completely different, to carry out economic reform. The renovation of private capitalist industry and commerce in the city, when done alongside the construction of production corporations in the countryside, did not bring about the expected results. In addition, in terms of foreign affairs, Vietnam was also embargoed by the US and Western countries after helping Cambodia to overthrow the Khmer Rouge regime in 1978. Due to all these difficulties, both five-year plans of 1976–1980 and 1981–1985 were not completed. Nevertheless, it was also an opportunity for Vietnam to carry out the Doi Moi work after 1986, ending the centrally planned economic system, opening a new stage for Vietnam's development.

6. References

Archives Department of the Party Central Committee Office, Outline presenting the situation in the North, file 11, table of contents 03, DVBQ 1065.

Dang Nguyen Anh (2010): Migration policy to build a new economic zone in Vietnam. In: Sociological Review No. 1. <http://tailieudientu.lrc.tnu.edu.vn/chi-tiet/chinh-sach-di-dan-di-xay-dung-vung-kinh-te-moi-o-viet-nam-32197.html>.

Decision No. 190/2003/QĐ-TTĐ of the Prime Minister: Decision on immigration policy, implementation of population planning and arrangement for the period 2003–2010. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&doid=12233>.

Decree No. 68/CP of the Government: Decree on the establishment of Tan Phuoc district in Tien Giang province. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&doid=2335>.

Desbarats, Jacqueline (1987): Population Redistribution in the Socialist Republic of Vietnam. <https://www.jstor.org/stable/1972120?origin=crossref>.

Document of the National Assembly, Volume IV, 1971–1976: The current situation in the North and the tasks of the State plan in 1976. <https://quochoi.vn/tulieuquochoi/anpham/Pages/anpham.aspx?AnPhamItemID=1185>.

Mai Van Bao (2016): Celebrating 40 years of construction and development of Hanoi New Economic Zone in Lam Dong. <https://nhandan.vn/tin-tuc-king-te/ky-niem-40-nam-xay-dung-vu-pha-t-trien-vung-kinh-te-moi-ha-noi-tai-lam-dong-276416/#:~:text=Th%C3%A1ng%202%2D1976%2C%20h%C6%A1n%20120,%2C%20%C4%90%E1%BB%91ng%20%C4%90a%2C%20H%C3%A0n%20K%E1%BA%BFm%E2%80%A6>.

Marr, David and White, Christine P. (1988): Post-war Vietnam: Dilemma in Socialist Development. Ithaca.

Nguyen Van Lam and Le Luong (2016): Migration work to develop new economic zones in Tien Giang province – looking back on nearly 40 years. <https://tanphuoc.tiengiang.gov.vn/chi-tiet-tin?cong-tac-di-dan-pha-t-trien-vung-tinh-te-moi-tinh-tien-giang-gan-40-nam-nin-lai/8874921>.

Pham Hien (2020): Lam Ha – Over 40 years of building a new economic zone. <https://lamdong.gov.vn/sites/lamha/tintonghop/datvanguoi/SitePages/lam-ha-hon-40-nam-xay-dung-vung-kinh-te-moi.aspx>.

Resolution No. 82-HĐCĐ on mobilization and recruitment of laborers to work at state-owned farms and forestry farms in new economic zones. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Lao-dong-Tien-luong/Nghi-quyet-82-HĐCĐ-dieu-dong-va-tuyen-dung-lao-dong-va-o-lam-viec-tai-nong-truong-lam-truong-quoc-doanh-o-cac-vung-kinh-te-moi-44152.aspx>.

Truong Chinh (1975): Vietnamese People's National Democratic Revolution. Hanoi.

Prof. Dr. Pham Quang Minh

Fulbright fellow at Columbia University of the City of New York
Department of International Development Studies
Faculty of International Studies
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: minhqp@ussh.edu.vn

Dr. Tran Bach Hieu

Department of Religious Studies
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: bachhieu168@gmail.com

Non-Detonated Landmines and Explosives as a Socio-Economic Problem for Vietnam since 1975

● Than Thanh Cong and Le Tuyet Minh

1. Introduction

Unexploded Ordnance (UXO) is a collective term used for bombs, mines, grenades, explosives, torpedoes, missile warheads, projectiles, artillery warheads, ammunition, detonators, and other explosive devices that are left after the war (Clause 1, Article 3 of Decree 18/2019/ND-CP 2019 on management and implementation of remedial activities regarding mines, bombs, and explosives during and after the war). The Revolutionary War in Vietnam has ended many decades ago, but its painful resonance still exists today. According to surveys, before 2010, the annual average number of UXO victims in Vietnam was nearly 400 people, of which nearly 200 died. In recent years, the respective number has decreased to less than 50 persons per year, and some localities have not had these accidents for many years. In addition to projects to overcome the consequences of *the pain of Agent Orange*, Vietnamese people have also been working to remove the remaining explosive devices from the war. In addition to the activities of the Ministry of National Defence of Vietnam, other ministries, local branches, and international organizations have comprehensively realised the tasks of the *National Action Program to Overcome the Consequences of Landmines and Explosives after the War*. Ministries and other administrative units have fostered communication and education to prevent landmine accidents, with the active participation of foreign embassies and international organizations in Vietnam, through many effective and substantive measures in various ways.

Demining at Quang Tri Province.

Source: Quang Tri Province Mine Action Center; <https://www.qtmac.vn/en/library/picture>

Join hands to check and remove landmines.

Source: Quang Tri Province Mine Action Center; <https://www.qtmac.vn/en/library/picture>

Vietnam is also promoting the mobilisation of its own social resources and, in particular, support from international donors. Many landmine removal projects have been supported by the governments of the United States, Japan, Korea, the United Kingdom, Norway, Germany, Australia, and Russia, as well as by United Nations agencies such as UNDP and UNICEF. In addition, assistance, including implementation, has been provided by many other international organisations, donors, and individuals. In the coming period, Vietnam will continue to pool its resources and thoroughly solve the problem of mines and explosives, which includes the following main objectives:

- Overcoming the consequences of bombs, mines and toxic chemicals after the war is a very urgent task of high importance, because the life, health and safety of people must be protected.
- People's safety must come first, and people are put at the centre, as the subject, driving force and main beneficiary of the measures.
- Party committees and authorities at all levels must ensure leadership, guidance, human and financial resources for this work.
- Further, regulations must be developed to deal with the problems posed by explosive devices and toxic chemicals in the aftermath of the war, especially through the formulation of relevant regulations to be submitted to the Standing Committee of the National Assembly for consideration.
- The capacity of the National Centre for Mine Action and the agencies to deal with the consequences of landmines and explosives in the various localities must be improved.
- Organisations as well as individuals need to be assisted in the removal of wartime bombs and mines.
- International cooperation and mobilisation of domestic and foreign resources for the elimination of explosive ordnance and toxic chemicals must be strengthened.
- Awareness-raising activities must be carried out to increase the population's alertness to the dangers posed by landmines.

- The goal is to achieve zero accidents caused by bombs and mines in the whole of Vietnam by 2025.
- The timely treatment of victims of mine and explosive accidents must be guaranteed, and the livelihoods of landmine victims ensured, also to meet the requirements of sustainable, inclusive and humane development.
- Other tasks include promotion of research and development and mastery of demining techniques, proactive application, and implementation of mine management methods according to practical requirements.
- There is an urgent need to conduct basic research and build a database for post-war bomb and landmine clearance.
- Vietnamese practice to date must be summarized and conclusions drawn, effective ways to learn from international experience must be found in order to improve methods in this field of work and apply them outside Vietnam in the future.

2. Results

2.1 Overview of Wars and Explosives used in Vietnam since 1945

With a history of nation-building and defence that goes back more than two thousand years, after many hundreds of years under the rule of feudal dynasties from the North, and after a good hundred years of French colonial rule, the Vietnamese people never stopped striving for independence. The opportunity arose with the end of the Second World War, when Japan, occupying Indochina, surrendered to the Allies. At that time, the Communist Party of Indochina, led by President Ho Chi Minh, seized the opportunity and the Democratic Republic of Vietnam was proclaimed (on 2 September 1945). Like the other western allies, France did not simply give up its colonies at the end of the war. It did not recognise the declaration of independence of Vietnam, which became the main target of French efforts to re-stabilise its rule over Indochina. With the support of its World War II allies (first Britain and then mainly the United States), France attempted to regain control of Indochina in a military campaign described by the

Vietnamese side as an invasion. The ensuing war of resistance by the Vietnamese people lasted nine years (1946–1954) and ended with the Dien Bien Phu campaign. Finally, the Geneva Accords were signed, and nearly one million Vietnamese were killed or wounded in the so-called French War.

Even with such great sacrifices and losses, Vietnam have not yet gained its independence. Under the Geneva Accords, the country was temporarily divided into a northern and southern part. Not allowing Vietnam to be reunified, the US replaced the French in the South in order to permanently divide Vietnam. Already on November 1, 1955, another war broke out, this time with the main opponents of the governments in Hanoi and Washington.

The bitter war lasted almost 20 years and more bombs and shells were used than ever before in the history of the world. The total weight of bombs dropped on Vietnam by US aircraft was 7.85 million tonnes, almost three times the number of bombs used by all countries in World War II; this was equivalent to the destructive power of 250 atomic bombs with the explosive force that the US had dropped on Hiroshima and Nagasaki. On average, each Vietnamese person had to endure about 250 kg of bombs dropped by American planes at that time. Not to mention the 7.5 million tonnes of munitions used by the US on the ground (including shells, mines, explosives, and artillery shells of all kinds), and 45,260 tonnes (about 75 million litres) of toxic chemicals used by the US (Quan Khu Newspaper 2019). It was not until 30 April 1975, after the historic Ho Chi Minh campaign, that the war was truly over, and Vietnam was reunified. It is estimated that between two and five million Vietnamese were killed in this war, and millions more were injured or permanently war-wounded as a result. The aftermath of the war continues to this day.

Vietnam's independence did not last long before the country was confronted with a war to protect its southwestern and northern borders. More than 30,000 Vietnamese civilians were displaced, and 60,000 hectares of productive land were abandoned. The war between Vietnam and the Khmer Rouge army was not characterised by extensive military operations, but it was protracted, lasting until October 1989, when Vietnam was able to withdraw

its army completely from Cambodia. Thousands of Vietnamese soldiers and civilians had to bleed again. From May 1975 to 23 December 1978, up to 30,000 Vietnamese became victims of the Khmer Rouge in their attacks along the border (more than 5,230 Vietnamese civilians were killed, almost 5,000 people were injured, more than 20,000 people were abducted or killed). It is estimated that Vietnam suffered a further 8,500 casualties, of which almost 3,000 died (Pham Huu Thang 2018).

In addition to the war on the Cambodian border, there was also a brief but very intense military conflict in the far north of Vietnam. On 17 February 1979, China sent hundreds of thousands of troops, supported by artillery and tanks, to attack Vietnam across the common border. In total, China used 1.06 million artillery shells, 23.8 thousand tons of ammunition, 55 million rounds of ammunition and a variety of other military equipment (Thu Giang 2022). On 16 March 1979, China announced the completion of its troop withdrawal from Vietnam. China's campaign was thus over, resulting in tens of thousands of dead and wounded Vietnamese soldiers and civilians. However, armed conflicts continued along the border of the two countries and in the South China Sea. It was not until 1991 that diplomatic relations between Vietnam and China were officially normalised again.

Today, the wars are over, and Vietnam is an independent nation. But the consequences of these wars for the people of Vietnam were dramatic. It is estimated that during the war of resistance against the US alone, between three and five million Vietnamese were killed, and millions more were injured and have suffered permanent health impairments (University of Social Sciences and Humanities 2015). For Vietnamese soldiers only, during the 30 years of war with France (1946–1954), with the US (1954–1975) and the wars on the Southwest and Northern border (1978–1979), along with several campaigns against bandits and FULRO, Vietnam has over 1,140,000 officially recognized (Vietnam Communist Party Electronic Newspaper 2014), of which many who served as soldiers are still missing today. Those who have survived the war and still live today continue to face severe economic, social and environmental problems that the war has caused.

2.2 Impact of Bombs and Mines on Environment and People in Vietnam

Vietnam has an area of 331,212 km² with a population of 95,540,395 (in 2018). The population density is high (about 290 persons/km²) compared to other countries in the world and in the region (ranked 49th out of 244 countries and territories). Although Vietnam is a predominantly an agrarian country, the area of cultivated land is not large, only 0.12 ha per capita, which is equal to one sixth of the global average. As already mentioned above, Vietnam is one of the countries which's area is most intensively affected by the burden of historical warfare. Even today, about 800,000 tons of bombs, landmines, and other explosives from the American War in particular are still scattered throughout all regions. Many of Vietnam's plains, forests, mountains, rivers, streams, and ponds, in total nearly 6.1 million hectares, are contaminated with explosives or are suspected to be (accounting for 18.71 per cent of the total area of the country). All 58 provinces and five municipalities were identified with different levels of contamination with mines and explosives. According to the results of a nation-wide assessment of 11,134 in Vietnam's 58 provinces and five municipalities, as of December 2014, 9,116 communes and wards are still affected. There are localities where the contaminated area accounts for more than 80 per cent of the total land (Military Zone 5 Environmental and Mine Handling Center 2022). This greatly affects the socio-economic development, especially in agriculture and forestry.

Landmine victim

Source: flickr.com/ Clear Path International

Young boy with injuries from Vietnam War era ordnance

Source: flickr.com/ Clear Path International

From 1975 up to now, explosives devices from the wartimes have killed approximately 40,000 persons and injured another 60,000 (Vietnam Social Insurance 2019). Notably, most of the landmine victims are either the main labour force of the family, or children – the future of family and society. Many survivors of the accidents have lost their working ability. In some central provinces, over 22,800 people were affected, of which more than 10,540 died, and 12,260 were injured (Minh Tu 2022). In the five years between 2013 to 2018 alone, there were 1,813 accidents, with a death toll of almost 1,000 persons. Accidents with unexploded ordnance, cause grief and loss, and put heavy burdens on families and society. Therefore, to solve the problem of un-detonated landmines and other explosives is extremely urgent. It requires great resources, enormous efforts by the political system and the population, and support from the international community.

2.3 Vietnam Overcomes the Post-War Effects of Landmines and other Explosives and the Related International Support

Since 1975, right after the end of the war against the USA, the Vietnamese government has tried to mobilise resources for the removal of unexploded ordnance under difficult economic conditions. Various ministries, agencies and municipalities have been entrusted with carrying out this work, but the guidelines, implementation instructions and legal documents issued have not been sufficient to do so. The clearance of landmines in particular and the removal of unexploded ordnance in general still do not follow a master plan and are not really uniform or coordinated nationwide, which significantly affects the speed of landmine clearance. As far as dealing with landmines and unexploded ordnance alone is concerned, it is estimated that it will take hundreds of years before Vietnam has completely eliminated them, given the current state of affairs and the continuing rate of processing. However, overcoming the consequences of war in Vietnam, especially clearing landmines by 2030, is a major goal of a United Nations development programme. In the quest to become a bomb-free country, Vietnam must therefore establish a master plan for mine clearance as soon as possible. This, together with full international integration, would be a prerequisite

for obtaining support from the international community for the capacity or funding that would accelerate the work. Many countries in the world, including those in South-East Asia, have received considerable support from the United Nations and a number of industrialised countries for the clearance of non-detonated explosive devices following full international integration.

On April 21, 2010, the Prime Minister issued Decision No. 504/QĐ-TTg approving the *National Action Program to overcome the consequences of bombs and mines after the war for the period 2010–2025* (hereinafter referred to as Program 504) with the objectives to mobilize all domestic and international resources, gradually overcome the contamination with bombs and mines, in service of socio-economic development; ensure the safety of the people. Program 504 also sets out more tasks such as

- the assessment of landmine residues across the country,
- the formulation of legal documents, mechanisms, and policies in overcoming the consequences of mines and UXO,
- the management of a national landmine database,
- bomb and mine clearance,
- accident prevention education, and victim support,
- and the mobilization of funding for resettlement for people in heavily contaminated areas.

In terms of organizational structure, to unify direction and implement the contents of Program 504, dated 22/12/2010 2338/QĐ-TTg, the Prime Minister issued Decision No. 2338/QĐ-TTg to establish a *State Steering Committee on the National Action Program to overcome the consequences of bombs and mines after the war (Steering Committee 504)*, later the *Steering Committee for overcoming consequences of landmines and toxic chemicals after the war in Vietnam* (referred to as *Steering Committee 701*), headed by the Prime Minister under Decision No. 701/QĐ-TTg dated May 24 2017. The Steering Committee has the following tasks:

- to propose to the Prime Minister directions and solutions to solve important and cross-ministerial issues,

- to develop solutions for mobilizing funding in order to attract domestic and foreign resources to quickly overcome the consequences of bombs, mines and toxic chemicals after the war,
- to assisting the Prime Minister in directing the formulation and implementation of national programs and plans for overcoming the consequences of bombs and mines and toxic chemicals after the war.

For the implementation of *Program 504*, on March 4, 2014, the Prime Minister issued Decision No. 319/QĐ-TTg to establish the Vietnam *National Mine Action Center* (VNNMAC for short). VNNMAC has the task of presiding over and coordinating with the relevant agencies in research, development, implementation, and management of respective measures. Since its establishment, VNNMAC has developed legal documents, relevant standards, and regulations for landmine remediation according to its function within the National Action Program. Besides surveying and clearing mines, VNNMAC also mobilizes resources to support victims, is active in the field of social security policies, conducts communication and awareness-raising work, raises international sponsorship, and educates the population how to prevent bomb and landmine accidents.

On September 11, 2014, the Ministry of Home Affairs issued *Decision No. 949/QĐ-BNV to establish the Vietnam Association of Assistance in overcoming the consequences of landmines and explosives*. The Association has the following functions:

- To attract members, to link domestic and international organisations and individuals, to promote activities to overcome the problem of undetonated explosive devices in Vietnam, and to help ensure a safe and clean environment for the people and the socio-economic development of the whole country.

The main tasks of the association include

- focusing on mass communication of the guidelines and policies of the State of Vietnam on overcoming the consequences of landmines,
- preventive measures to minimize the consequences of landmines,
- connecting and mobilizing domestic and international funding to clear landmines and provide support to victims.

Up to now, the *Vietnam Association of Assistance* has admitted nearly 1,500 members to participate in the activities of two sub-associations and 17 branches across the country. In 2019, after five years of operation (in co-operation with the *Vietnam Landmine and Explosive Remedial Fund*, *My Lai Peace Foundation*, and *Ho Chi Minh City Charity Group*, the Vietnam Association of Assistance has conducted 26 support rounds to improve the living conditions of victims in 19 provinces and municipalities which are heavily contaminated with landmines. Nearly 5,500 people benefited from support and donations:

- 240 families of victims were supported with breeding cows,
- new houses, capital for economic activities and production tools were donated to nearly 5,000 persons,
- houses were repaired,
- hearing and vision aids, hundreds of prostheses, wheelchairs, orthopaedic and rehabilitation equipment for the victims were donated to the needy,
- a sum of money for Tet and 200 gifts were handed over to 957 families of the victims,
- the Vietnam Association of Assistance organized medical check-ups and financial support for nearly 1,000 landmine victims and their families who benefit from social welfare,
- fundraising activities amounting to 156 million dong were held for a foundation to bring children to school,
- thousands of books and learning materials were donated to ethnic minority boarding school students, as well as 3,000 landmine awareness and prevention comic sets for children and students at local schools,
- families of landmine victims were visited, encouraged, and provided with timely support to help them overcome difficulties (Chi Tam 2020).

Up to now, after more than ten years of implementing Program 504, the post-war bomb and mine recovery work has made remarkable progress. A series of legal documents have been issued and continuously reviewed, amended, and supplemented, such as national regulations and standards on unexploded bombs and landmines and regulations on

management and implementation of landmine remediation. Policies and regimes on people with disabilities in general as well as mine victims in particular serve as a basis for implementing remediation work in a synchronous and effective manner throughout the country. Notably, *Decree No. 18/2019/ND-CP on the management and implementation of post-war bomb and mine remediation activities* was issued by the government on February 1, 2019. This decree applies to domestic and foreign agencies, organizations and individuals involved in post-war remedial activities of landmines and explosives in the territory of the Socialist Republic of Vietnam. Post-war UXO remediation is specifically regulated, including:

- investigation, survey, information collection, assessment of residue levels and post-war clearance of mines,
- mass communication and education on accident prevention and support for victims of mines and explosives,
- training, scientific research, engineering and technology related to overcoming the consequences of UXO.

The financial sources for remedial action against the mine risk and UXO come from the state budget (including aid, ODA, and concessional loans), and from capital of enterprises and other sources as defined by law. Post-war UXO victims have the right to primary medical assistance by the state, including health care, rehabilitation, education, vocational training, employment, and social protection. Children of mine and explosive victims covered by the policy, and children of poor or near-poor households or in extremely difficult circumstances are supported in attending school with scholarships and funds. They also enjoy all the rights of people with disabilities as defined by law.

Mass communication and education on mine accident prevention is an important issue, which is prioritized for investment by the government and is often integrated in post-war recovery projects. Over the past time, this work has been widely deployed with the active participation of central and local departments, ministries, branches, and the cooperation of international agencies and

Vietnamese soldiers demining with modern equipment

Source: USAID/ Alamy Stock Photo

organizations operating in the field of remediating the problems of landmines and explosives in Vietnam. There have been press conferences, photo exhibitions and meetings to respond to World Mine Prevention Day (April 4), as well as educational activities about the risk of landmine accidents in the vicinity of schools and residential areas. All of these have contributed to raising people's awareness of the dangers of landmines and UXO, significantly reducing the number related accidents. The average annual number of victims has decreased from 400 before 2010 (of which about 200 died) to 50 in recent years. In particular, Quang Tri, the province with the highest UXO density in the country, has had no landmine accidents in 2019 and 2020. Most recently, *Catholic Relief Services Vietnam* (referred to as CRS Vietnam) has signed a *Memorandum of Understanding on mass communication and education to prevent landmine accidents after the war in Vietnam* with VNNMAC (Hong Pha 2021). Accordingly, CRS Vietnam commits to provide technical and financial support for VNNMAC:

- to develop and complete the draft national strategy on mass communication and education on mine accident prevention,
- to assist in the development of national standards on UXO mass communication and education and national standards on UXO victim support,

Dangerous demining with mine detectors and spades
Source: iStock.com/Roman Budnyi

- to strengthen the capacity of VNMAC staff in designing, implementing, and coordinating the *Mine Risk Education* program,
- to provide technical support for mine risk education activities implemented by VNMAC, and
- to connect VNMAC to general information and increase its participation in events in the international mine remediation community.

The protection of rights and implementation of policies for people with disabilities, including landmine victims, has always been of great importance to the Party and State of Vietnam. In 2014, Vietnam ratified the *United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. In 2019, Vietnam ratified the *ILO Convention 159 on occupational re-adaptation and employment for people with disabilities*. Relevant legal frameworks for people with disabilities, such as the *Law on Medical Examination and Treatment*, the *Law on Health Insurance*, the *Law on Persons with Disabilities* are to be promulgated.

In 2019, the Central Secretariat of the Communist Party of Vietnam issued *Directive No. 39 on strengthening the party's leadership in the work of people with disabilities*, which affirms the policy, raises awareness and responsibility for people with disabilities and for organizations handicapped

persons. This document is also oriented towards improving policies and laws to ensure the rights of persons with disabilities. In order to concretize guidelines and policies for handicapped persons, the Prime Minister promulgated

- the Program to assist people with disabilities for the period 2021–2030,
- the Implementation Plan of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, and
- *Directive 39 Implementation Plan*.

Ministries, sectors, and localities have issued many programs and plans to care for and assist people with disabilities,

- to ensure that people with disabilities have equal rights to participate in economic, political, cultural, and social activities,
- to receive health care, rehabilitation, cultural education, vocational training, and job opportunities,
- to have access to socio-cultural activities, public facilities, means of transport, and information technology suitable to each type and degree of disability.

The quality of life of UXO victims is constantly being improved.

According to the report of the *National Committee for People with Disabilities*, Vietnam currently has about 6.2 million people with disabilities (accounting for 7.06 per cent of the population aged two years and more), of which 28.3 per cent are children, and nearly 29 per cent are persons with severe and especially severe disabilities. To date, nearly three million persons have been granted disability certificates. Every year, the state budget provides social subsidies and distributes health insurance cards to about 1.1 million people with disabilities (Hong Phuong 2020). Among these, many persons with disabilities in difficult circumstances are cared for at rehabilitation centres and social protection facilities across the country. Every year, about 20,000 people with disabilities receive vocational training support, and hundreds of thousands of disabled students are exempted from tuition fees and are provided with learning aids and assistive devices (wheelchairs, strollers, etc.). Currently, 100 per cent of Vietnam's provinces and municipalities have built rehabilitation networks. The education system is increasingly developing, helping children with disabilities attending school, and the number of disabled people getting vocational training and jobs is increasing. Organisations of people with disabilities are being expanded in most places. Vietnam has also completed "investigation, survey, and mapping of mines and explosives contamination nationwide." This is the basis for the development of programs, plans and orientations prioritizing the use of domestic resources in combination with international funding for post-war bomb and landmine clearance. In ten years between 2010 and 2020, the whole country has carried out surveying and clearing mines and explosives on 485,000 ha (the speed is about 30,000 to 50,000 ha/year). Responsible for the clearance of explosive ordnance were

- Program 504 for an area of 74,000 ha,
- investment projects for socio-economic development for 300,000 ha and
- humanitarian demining projects for 111,240 ha (Hien Hanh 2021).

The effectiveness of mine disposal projects in Vietnam has attracted the attention of other governments and international organizations. The total investment value for surveying and clearing bombs and mines is estimated at 12,614 billion Vietnamese dong. For this total amount,

- the state budget has directly allocated 1,417 billion Vietnamese dong,
- the contribution from investment projects for socio-economic development is more than 9,000 billion, and
- the rest comes from foreign grants with 2,197 billion.

With these resources, landmine and other land clearance projects bring benefits for the socio-economic development of localities, give people more security in their economic activities and stabilize their livelihoods. The state-funded project to demine and clear land for the collection of the remains of war dead who protected the northern border in Ha Giang province has expressed gratitude to the fallen heroes while creating favourable conditions for the socio-economic development of the area.

One of the leading localities in the work of overcoming the consequences of landmines and UXO that must be mentioned is Quang Tri province. Starting from 1995 until now, the province has mobilized nearly 144 million US dollars of international funding. There are many NGOs that have been cooperating with the province in implementing humanitarian mine action activities, including:

- Project RENEW, Norwegian People's Aid (NPA), Mine Advisor Group (MAG), Danish Demining Group (DDG), Solidarity International (SODI), APOPO, Peace Trees Vietnam (PTVN), Clear Path International (CPI) and Catholic Relief Services (CRS).

As a result,

- over 214 million m² of land has been cleared,
- cluster bombs have been surveyed on 449 million m² of land,
- more than 446 million m² of cluster-bomb-contaminated land has been identified and
- over 86 million m² of land has been treated.

A total of more than 740,700 shells and cannons of all kinds were detected and handled. In addition, tens of thousands of victims received livelihood support. Awareness of mine accident prevention among the people has been improved. 2018 is the first year that Quang Tri has recorded no cases of accidents caused by landmines. From those successes, Quang Tri aims to become the first province in Vietnam being safe from bombs and mines by 2025 (N.L. 2021).

International cooperation in overcoming the consequences of mines and explosives after the war is a consistent and long-term policy of Vietnam given the context that the economy is still facing many difficulties and the capacity in management and implementation is limited. Over the years, with the efforts of the authorities, Vietnam has received support in terms of funding, technical equipment and staff from other governments and international donors with a value of hundreds of millions of US dollars. Thus, international cooperation has made important contributions to accelerate overcoming the post-war problems with landmines and other explosives in Vietnam. At first, Vietnam had only received aid from the Governments of the United States and South Korea, but in the meantime, many other states or organisations are involved in remedying these problems, such as

- Australia, Japan, the Federal Republic of Germany, Mine Advisory (MAG), International Centre (IC) and Geneva International Centre for Humanitarian Mine Action (GICHD), Norwegian People's Aid (NPA), Golden West, SODI, and Vietnam Peace Tree Organization (Peace Tree) (Nguyen Hanh Phuc 2020).

With the purpose of mass communication and mobilizing international funding, Vietnam actively participates in international forums, meetings, multilateral, and bilateral exchanges about Vietnam's needs, and learns from the experiences of other countries around the world how to deal with post-war landmine and explosive issues. Many Vietnamese central and local agencies have actively cooperated with foreign non-governmental organizations operating in Vietnam and on an international level to

- improve database management capacity and quality of mine clearance,
- implement projects of investigation, survey, demining, and
- manufacture detection and de-mining equipment.

Financial promotion and cooperation were included in the joint work programme of senior leaders from Vietnam and many other countries. Many delegations negotiated and worked with Vietnamese agencies, including those from the United Kingdom, Norway, Switzerland, Germany, Japan, Australia,

and New Zealand; cooperation was promoted with India, Hungary, France, Poland, and Italy. In addition, agreements and memoranda of understanding were signed on cooperation with the United States, Korea, Australia, and international organisations, which have contributed to the creation of significant resources to address the consequences of mines and unexploded ordnance.

The *Mine Action Partnership Group (MAPG)* was established in 2017 and includes agencies and units participating in Vietnam's mine action program and international partners with a commitment to help the country overcome the effects and remnants of UXO. MAPG is an initiative to create a dialogue mechanism between *Vietnam and international partners on strategies, policies and measures related to Vietnam's National Action Plan to overcome the consequences of landmines and explosives after the war* (Program 504). Thanks to the call and activities of the MAPG group, the UK, Japan, Ireland, and later Korea gave grants to improve Vietnam's capacity for mine recovery and UXO clearance in Quang Binh, Quang Tri, Binh Dinh and other areas. At the first meeting of the MAPG Group in 2017, US Ambassador to Vietnam Ted Osius affirmed that the US is a long-time partner of Vietnam in supporting the mine action program and considered it one of the important goals of the comprehensive partnership between the two countries. US assistance focuses on landmines and explosive remnants in highly contaminated areas and assists in the management of related risks. Since 1993, grants from the US Department of State have been close to 100 million US dollars for these activities. The US Department of Defense also continues to work with the Vietnamese Ministry of Defence and the Vietnam National Mine Action Centre (VNMAC) on building capacities and developing best practices to solve the problem of explosive remnants of war on land and water. The Japanese Government has provided over 5.5 million US dollars to treat 3,240 hectares of land contaminated with landmines in Quang Tri and Ha Tinh; it also supported victims of bomb and landmine accidents in Quang Tri province (Ha Quan 2021). The Korean Government granted 20 million US dollars for the project *Vietnam-Korea Cooperation in overcoming the consequences of landmines and explosives after the war* under the

coordination of the United Nations Development Program (UNDP) in the two provinces of Quang Binh and Binh Dinh. The tasks of the are:

- information management,
- technical survey of about 20,000 ha and demining of more than 8,000 ha,
- access to information and education on mine risk prevention for the people,
- supporting victims and
- building capacity for dealing with landmines and UXO consequences (Vietnam-Korea project to overcome the consequences of landmines and explosives after the war 2019).

From 1990 up to now, there have been nearly 40 foreign NGOs interested in supporting capacity building as well as organizing the implementation of projects on technical survey, contamination mapping and demining in an area of 80,000 ha; supporting victims to reintegrate into the community and resettle; mass communication and education on prevention of bomb and mine accidents in the central provinces with a total budget of more than 1,610 billion Vietnamese dong (equivalent to 70 million US dollars). Since 2004, UNICEF has provided Vietnam with five million US dollars to educate children and adolescents about mine awareness in Nghe An, Ha Tinh, Quang Binh, Quang Tri, Thua Thien-Hue, and Da Nang (Communist Party of Vietnam 2014). In 2010, the Governments of Norway and the United States, through the Norwegian People's Aid (NPA), sponsored the construction of the *Vietnam Bomb and Mine Data Centre* (Vietnam-Korea project to overcome the consequences of landmines and explosives after the war 2020). The Governments of the UK, Belgium and India have supported training and capacity building on clearance activities for Vietnamese officials. In 2016, GICHD implemented the *Project on Management of Remaining Mines and Explosives*, combined with a pilot tool for long-term risk management. The project *Management of ordnance remnants after the war (MORE)* with the participation of GICHD, Golden West (USA) and FENIX Insight (USA), has researched the risks from explosives and mitigation methods. In 2018, GICHD also supported research on the ageing

process of unexploded bombs and mines, making landmine disposal more effective and sustainable, and reducing risks to the people as well as to the bomb disposal forces. Thanks to the support of the US Department of State, Golden West has trained and provided mine detection equipment and field medical support according to international standards (IMAS) for mine disposal forces in Quang Tri (Vietnam-Korea project to overcome the consequences of landmines and explosives after the war 2019).

There is also a focus to improve the national mine data system. The Vietnamese Government aims to develop a training program for managers, surveyors and deminers according to Vietnamese and international de-mining standards, and to regularly organize additional trainings of human resources in the fields of investigation, survey, demining, risk education and support for landmine victims. Vietnam has also conducted research and development in the field of design and manufacturing of equipment for mine clearance and disposal; and do well the job of coordinating the collection of information and data to ensure accuracy, comprehensiveness and consistency to complete the national database on bombs and mines in Vietnam.

Poster for landmine awareness campaign
Source: iStock.com/takota

3. Conclusion

Over the past time, mine remediation has been implemented synchronously in many aspects and achieved many important results. The organizational apparatus as well as the system of guiding and operating documents are built and unified nationwide. Legal documents have been developed and supplemented to create a legal corridor for mine remediation activities. Mass communication and education activities to raise awareness about mine accident prevention have gradually come into effect and achieved certain levels of standardization. International cooperation and sponsorship activities have created more resources as well as contributed to improving Vietnam's capacity to manage and implement mine remediation activities. However, due to the severity of the landmine problem in Vietnam, accidents still occur, and many victims still live very difficult lives. Also, many areas have not been cleared of UXO, which affects socioeconomic development. Therefore, Vietnam needs to implement the objectives of the National Action Program and must mobilize and effectively use all domestic and international resources to reduce and proceed to basically overcome the consequences of bombs and mines, serving the socio-economic development of the country, guarantee safety for people's life and activities, and help UXO victims integrate into the society. It is also important to ensure that mine remediation activities comply with Vietnamese law and international treaties and agreements to which Vietnam is a signatory.

In the period 2021–2025, under the condition that international funding is predicted to decrease globally, Vietnam needs to be proactive in mine management to be able to mobilize and use domestic and international resources effectively. At the same time, international donor projects will be implemented in an integrated way between countries in the region. In other cases, multiple components of these projects will be implemented within one country to meet the criteria of sustainability of the aid. In addition to continuing to develop programs, plans, mechanisms, and policies, including supplementing, and perfecting the system of legal documents, it is also necessary to adjust properly the systematic organizational structure from central to local levels. The relevant agencies should study and propose mechanisms and policies on funding mobilization management to support the completion of the contents of the 504 Program according to the set plan and schedule. Methods of managing mine action after the war need to be researched, developed, organized, and implemented according to the principles of proactiveness, focus and unity.

It is also important to promote international cooperation, mobilize funding and create conditions for international organizations to work in mine remediation in Vietnam; resources must be increased, and long-term, sustainable, and more effective programs must be implemented. Activities of the MAPG group should be promoted and continued. At the same time, Vietnam must

- implement solutions to improve the capacity of research institutions and training units,
- research and manufacture equipment to improve efficiency, and
- ensure safety for mine clearance tasks in accordance with conditions in Vietnam and with international standards.

Other important issues are: The information and data management systems need to be improved; plans and programs must be implemented to speed up clearance and handling of bombs and mines and explosives, serving socio-economic development. It is aimed that about 800,000 hectares of bomb-contaminated land will be cleared by 2025, and priority is given to heavily contaminated areas. The project Survey of zoning technique in areas with confirmed UXO contamination as a basis for planning a strategy to deal with unexploded ordnance.

Mass communication and education activities on mine accident prevention and implementation of projects to support UXO victims to reintegrate into the community should be promoted, including the task of completing the national database of victims, first in areas that are heavily affected and have many landmine accidents. A national strategy on mine risk education needs to be developed to raise awareness through the implementation of propaganda projects on the status of landmines and UXO in Vietnam. The objective is that by 2025, there will be no more accidents caused by bombs and mines nationwide. Finally, timely treatment of victims of accidents should be organized and the livelihoods of landmine victims must be secured in order to meet the requirements of sustainable development.

4. References

- Chi Tam (2020): Supporting livelihoods and giving gifts to nearly 5,500 landmine victims. <http://laodongxahoi.net/ho-tro-sinh-ke-va-tang-quach-cho-gan-5500-luot-nan-nhan-bom-min-1316450.html>.
- Communist Party of Vietnam (2014): Overcoming the consequences of landmines and explosives after the war: A need for cooperation of the whole community. <https://dangcongsan.vn/xa-hoi/khac-phuc-hau-qua-bom-min-sau-chien-painting-can-su-general-hand-crab-ca-cong-dong-234611.html>.
- Electronic Newspaper of the Communist Party of Vietnam (2014): Launch of Website Grateful to teammates to receive and provide information about martyrs. <https://dangcongsan.vn/tu-tuong-van-hoa/ra-mat-website-tri-an-dong-doi-tiep-nhan-vacung-cap-thong-tin-ve-liet-si-258926.html>.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2010a): Decision No. 2338/QĐ-TTg of the Prime Minister on the establishment of the State Steering Committee on the National Action Program to overcome the consequences of landmines and explosives after the war.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2010b): Decision No. 504/QĐ-TTg of the Prime Minister approving the National Action Program to overcome the consequences of landmines and explosives after the war for the period 2010–2025.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2014): Decision No. 319/QĐ-TTg of the Prime Minister: Establishment of Vietnam National Mine Action Center.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2017): Decision No. 701/QĐ-TTg of the Prime Minister: On the establishment of the National Steering Committee to overcome the consequences of landmines and toxic chemicals after the war in Vietnam.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2019a): Decree No. 18/2019/ND-CP of the Government: On the management and implementation of activities to overcome the consequences of mines and explosives after the war.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2019b): Decree No. 18/2019/ND-CP of the Government: On the management and implementation of activities to overcome the consequences of mines and explosives after the war.
- Ha Quan (2021): Overcoming the consequences of landmines: Vietnam needs 3,450 billion VND in foreign aid. <https://tuoitre.vn/khac-phuc-hau-qua-bom-min-viet-nam-can-3450-ti-dong-vien-trouble-foreign-country-20211203122222782.htm>.

Hien Hanh (2021): Vietnam strives to have no further impacts of landmines. <https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-no-luc-de-khong-con-anh-huong-tac-dong/-crab-bom-min/703977.vnp>.

Hong Pha (2021): Signing of mass communication and education to prevent landmine accidents after the war in Vietnam. <https://www.bienphong.com.vn/ky-ket-tuyen-truyen-Giao-duc-phong-picture-tai-nan-bom-min-sau-chien-art-tai-viet-nam-post438183.html>.

Hong Phuong (2020): Vietnam National Committee for People with Disabilities summarizes its tasks for 2020. <http://laodongxahoi.net/uy-ban-quoc-gia-ve-nguoi-khuyet-tat-viet-nam-tong/-ket-nhiem-vu-nam-2020-1317903.html>.

Military Zone II Newspaper (2019): The spirit of April 30 Victory is immortal. <https://doanhung.phutho.gov.vn/Chuyen-muc-tin/Chi-tiet-tin/tabid/92/title/6875/ctitle/18/Default.aspx>.

Mine Handling and Environment Center of Military Region 5 (2022): Nation-wide mine contamination data. [https://ttxlbmmtquankhu5.vn/so-lieu-o-nhiem-bom-min-tren-ca\)-nuoc.html](https://ttxlbmmtquankhu5.vn/so-lieu-o-nhiem-bom-min-tren-ca)-nuoc.html).

Minh Tu (2022): Economic support and jobs for millions of landmine victims. <https://hoanhap.vn/chi-tiet/ho-tro-tinh-te-viec-lam-cho-hang-trieu-nan-nhan-crab-bom-min1648891366.html>.

Ministry of Home Affairs (2014): Decision No. 949/QB-BNV on permitting the establishment of Vietnam Association for Mine Remediation Support.

N. L. (2021): Journey towards the first province that is safe from landmines. <https://cadn.com.vn/hanh-trinh-huong-den-tinh-dau-tien-an-toan-voi-bom-min-post240909.html>.

Nguyen Hanh Phuc (2020): Strengthening international cooperation in overcoming the consequences of mines and explosives after the war. <http://tapchiquptd.vn/Sites/print.aspx?newid=14367>.

Pham Huu Thang (2018): The heinous crimes committed by Pol Pot in Vietnam. <https://www.qdnd.vn/40nam-chien-thang-chien-tranh-bao-ve-bien-gioi-tay-nam/su-kien-nhan-chung/toi-ac-tay-troi-cua-tap-doan-pol-pot-gay-ra-cho-viet-nam-559461>.

Project Vietnam-Korea to overcome the consequences of landmines and explosives after the war (2019): The international community joins hands with Vietnam in the persistent war with unexploded ordnance. <http://kvmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/quoc-te-chung-hand-cung-viet-nam-in-cuoc-chien-dai-dang-voi-bom-min-chua-no-7700.html>.

Project Vietnam-Korea to overcome the consequences of landmines and explosives after the war (2020): Vietnam is not alone in its journey to overcome the consequences of landmines and explosives after the war. [http://kvmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/viet-nam-khong\)-don-doc-in-hanh-trinh-khac-phuc-hau-qua-bom-min-vat-no-sauce-compassion-9810.html](http://kvmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/viet-nam-khong)-don-doc-in-hanh-trinh-khac-phuc-hau-qua-bom-min-vat-no-sauce-compassion-9810.html).

Secretariat (2019): Directive No. 39-CT/TW dated November 1, 2019, of the Secretariat on strengthening the leadership of the Party in the work of people with disabilities.

Thu Giang (2022): Lessons from the fight to protect the Northern border <https://moitruongxaydungvn.vn/bai-hoc-tu-cuoc-chien-dau-bao-ve-bien-gioi-phia-bac>.

University of Social Sciences and Humanities (2015): Consequences of Vietnam War (1954–1975) – some issues to discuss. <https://ussh.vnu.edu.vn/vi/nckh/san-pham-nghien-cuu-tieu-bieu/hau-qua-cuoc-cuong-de-ban-luan-viet-nam-1954-1975-may-van-de-ban-luan-11757.html>.

Vietnam Social Insurance (2019): From today (March 20), victims of landmines and explosives after the war are supported to buy health insurance cards. <https://baohiemxahoi.gov.vn/tintuc/Pages/hoat-dong-bo-nganh-lien-quan.aspx?CatelD=0&ItemID=12354&Otltem=date>.

Colonel, Dr. Than Thanh Cong

Former Chief of Office of the Standing Office of the National Steering Committee for overcoming the consequences of bombs and mines and toxic chemicals after the war in Vietnam (2017-2020)

Dr. Le Tuyet Minh

Economist
Founding member of Hanoi International Peace Research Institute – HANPRI
Email: ltminh.91a@gmail.com

Hanoi International Peace Research Institute (HANPRI) is a scientific research and international cooperation organization for peace; a non-governmental, non-profit research center with the role of knowledge creation and sharing, people-to-people diplomacy, assistance in solving national and international problems, and training in social science majors on peace.

The Aftermath of Toxic Chemicals from the Vietnam War

● Than Thanh Cong and Bui Chi Trung

1. An Overview

The year 2021 marks the 60th anniversary of the Agent Orange tragedy in Vietnam (August 10, 1961 – August 10, 2021). The legacy and impacts of hazardous chemicals on environment and human health are still substantial and lasting, even though the war ended nearly five decades ago. The chemicals applied during the Vietnam War have a huge variety of negative consequences, including skin cancer, gene alterations, birth defects, and reproductive abnormalities. What is most noteworthy is it has been passed down through several generations. Around 4.8 million Vietnamese individuals have been exposed to harmful substances, with over three million becoming victims. Hundreds of thousands of Agent Orange victims remain in Vietnam today; in addition to direct participants in the resistance battle who were subjected to harmful chemicals, there are approximately 75,000 second-generation victims, 35,000 third-generation victims, and victims of the fourth generation as well (Nguyen Van Rinb 2021). Many victims' families are no longer able to maintain their lineage; many women are unable to enjoy being a wife and mother, and some families have three generations of victims. Hundreds of thousands of people are suffering from hazardous ailments, slowly dying, and suffering from pain because of Agent Orange's dreadful diseases. 70 per cent of the victims' families are destitute; 90 per cent of them have no profession or employment, and the majority of them have to make do with agony, disease, and poverty.

The Vietnamese Communist Party's Central Committee Secretariat issued Directive 43-CT/TW on May 14, 2015, titled *Strengthening the Party's Leadership in Addressing the Consequences of Toxic Chemicals Used by the US Military in the War in Vietnam*. Overcoming the post-war consequences of toxic chemicals is a critical humanitarian task that requires the cooperation of government authorities and organs at all levels, as well as relevant countries, organizations, and individuals; it must be organized and implemented in a timely and systematic manner, with specific goals, targets, tasks, and solutions for each time and period, with the goal of protecting human health and the environment. It should be incorporated and integrated into various strategies, programs, plans, schemes, and projects; to achieve this goal, favourable conditions such as the mobilization and encouragement from domestic and international organizations and individuals are required. This article explains the history of US chemical warfare in Vietnam, the effects of toxic chemicals on the environment and human health during and after the war, Vietnam's efforts to overcome the effects of toxic chemicals, the results of chemical remediation cooperation, and the US's responsibility.

Spraying Agent Orange. Mekong Delta near Can Tho Defoliation Mission 336th Avn. Co. Stationed at Can Tho, Department of the Army Special Photographic Office (DASPO). Photograph, VA002930.

Source: Bryan Grigsby Collection (1969) VA002930, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA002930>

2. Findings

2.1 History of the US Chemical Warfare in Vietnam

Apart from using nearly 15 million tons of bombs, bullets, and explosives during the War in Vietnam, the US military also sprayed a large quantity of herbicides (also known as toxic chemicals) on the battlefields. Between two and five million Vietnamese died and millions more were injured throughout the 20-year war (from November 1, 1955, to April 30, 1975). It was thought to be the bloodiest conflict in Vietnam's history. Since 1961, the US military developed, tested, and sprayed roughly 80 million litres of herbicides intended expressly for military use into South Vietnam's tropical forests and fertile lands (Vietnam Association for Victims of Agent Orange/Dioxin 2022). These chemicals were used in Operation Ranch Hand to damage forest trees and crops to detect military involvement and eliminate food supplies, and to create a white belt to defend US and allied military facilities.

2,4,5-T (2,4,5-trichlorophenoxyacetic acid), 2,4-D (2,4-dichlorophenoxyacetic acid), picloram (4-amino-3,5,6 trichloro picolinic acid), and cacodylic acid (containing hydroxy dimethylarsine oxide and sodium cacodylate salt) are herbicides that are prepared, packaged, and named after the paint colours used for the outer layers of containers, namely *Agents Blue, Pink, and Purple*. The constitution of Agents Green, Pink, Purple, and Orange is 2,4,5-T, which comprises 2,3,7,8-TCDD (tetrachlorodibenzo-p-dioxin). This is the most hazardous of 419 substances classified as PCBs (polychlorinated biphenyls), a class of carcinogens (Vietnam Association for Victims of Agent Orange/Dioxin 2022). TCDD was discovered to be a potential health hazard and to cause birth malformations in children in the late 1960s and early 1970s. 2,4,5-T was outlawed in the United States and many other nations throughout the 1970s of the twentieth century. The United States stopped spraying all herbicides in October 1971, although the Army of the Republic of Vietnam continued to spray some

until 1972. In April 1972, the US military conducted *Operation Pace Ivy* in Vietnam, retrieving all 5.2 million litres of Agent Orange, and transporting it to Johnson Island in the Pacific Ocean (Vietnam Association for Victims of Agent Orange/Dioxin 2022). These quantities of Agent Orange were burnt with a shipboard incinerator during Operation Pacer Ho from June to August 1977, formally terminating herbicide-based operations in the Vietnam War (Nhat Anh 2019).

2.2 Consequences of Toxic Chemicals on the Ecological Environment

The US military sprayed around 74,175,920 litres of herbicides on forests, hamlets, and agricultural lands over a total area of 3.06 million hectares (almost 25 per cent of South Vietnam's landmass) in ten years (from 1961 to 1971). Dioxin was found in two-thirds of this amount (47,621,022 litres), mostly from Agent Orange (43,332,640 litres). The remaining substances were Green, Pink, and Purple. The amount of dioxin detected in herbicides used in Vietnam was estimated to be around 366 kg. Agent White and Agent Blue were also utilized in the amount of 21,789,400 litres and 6,100,640 litres, respectively (Alvin 2008). The US military sprayed these pesticides at concentrations 17 times higher than permitted for agricultural use. In battle locations such as Cam Lo, Gio Linh (Quang Tri), A Luoi (Thua Thien Hue), and Sa Thay, 86 per cent of the region was sprayed more than twice, and 11 per cent more than ten times (Thua Thien Hue). Tan Bien (Tay Ninh), Ma Da (Dong Nai), Can Gio (Ho Chi Minh City), and Ca Mau. Tan Uyen (Binh Duong), Bu Gia Map (Binh Phuoc), Tan Bien (Tay Ninh), Ma Da (Dong Nai), Can Gio (Ho Chi Minh City). According to statistics supplied by the US Department of Defense, the volume of Agent Orange sprayed in A Luoi, Thua Thien-Hue province was roughly 434,812 gallons, with an amount of dioxin of 11 kg between 1965 and 1970. The spraying program is thought to have devastated 5 million acres of mountain and mangrove forests, as well as 500,000 acres of crops and food plants (Hong Minh 2021). Border territories between Vietnam and Laos, as well as Cambodia, were also targeted.

Spraying Agent Orange. Mekong Delta near Can Tho Defoliation Mission 336th Avn. Co. Stationed at Can Tho, Department of the Army Special Photographic Office (DASPO). Photograph, VA002930. Vietnam Center and Archive.

Source: Bryan Grigsby Collection (1969) VA002930, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA002930>

In the areas sprayed with herbicides, many species of wildlife, as well as livestock and poultry were exterminated due to poisoning or the lack of food. Tropical ecosystems were severely damaged. Cultivated pieces of land were eroded and drained of nutrients. Many fields had to be abandoned, damaging people's livelihoods, leading to unemployment, poverty, and malnutrition. Many years after the war, the collaborative environmental investigations and surveys by Vietnamese and international scientists show that herbicides containing dioxin in sprayed areas have basically decomposed. Dioxin concentrations are substantially lower than the authorized limits in Vietnam. Due to photochemical reactions, progressive erosion from rain and light, and other factors, dioxin is not identified in many sites. Most still polluted sites are found around military airports, where herbicides were stockpiled, produced, and coordinated into spraying operations throughout the war. Herbicide spills from containers have caused severe levels of pollution at the airports of Bien Hoa, Da Nang, Phu Cat, and later A So. Herbicides contaminated soil, groundwater, and especially lakes in the airport areas for many more years after the war. The findings of joint investigations and surveys conducted by Vietnam, the United States, and international organizations show that there are tens to hundreds of thousands of cubic

meters of dioxin-contaminated soil and sediments with concentrations far exceeding the allowable thresholds, deeming them polluted hotspots that must be treated first to avoid dioxin entering humans through grazing animals or aquatic species found at airport reservoirs.

2.3 Consequences of Toxic Chemicals on Humans (during and after the War)

On January 7, 1962, the herbicide spraying campaign was formally launched. The Government of the Republic of Vietnam used propaganda to reassure its citizens about the safety of defoliants (herbicides) in preparation for this campaign. Many public health and environmental problems began to be noticed in the late 1960s and early 1970s, and they grew in severity over time. The North Vietnamese delegation warned about the negative consequences of herbicides on human health at the *International Conference on Harmful Impacts of Chemicals on the Environment in France* in 1970. The conference arrived at the preliminary conclusion that chemical warfare in Vietnam had destroyed nature, resulting in a variety of neurological diseases, reproductive accidents, cancer, genetic mutations, teratogens, deformities, and other effects on humans, as well as heritability for future generations.

U.S. Army Operations In Vietnam: River Bank Defoliation, National Archives: 111-CC-42650. Originally found in Box Folder 9 of Admiral Elmo R. Zumwalt Jr. Collection: Agent Orange Subject Files. Photograph, VA042083. Vietnam Center and Archive.

Source: Admiral Elmo R. Zumwalt (n.d.) Jr Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042083>

There was essentially no research or data on the impact of herbicides on humans during combat. Several years after the war, Vietnam intended to develop a set of criteria for identifying victims of hazardous chemicals/dioxins and to determine the number of casualties nationwide. However, this mission has proven to be nearly impossible. Because of the poor economic situation, the identification of Agent Orange victims focuses mostly on those who took part in resistance operations and their descendants who received subsidies and compensation under the *Ordinance on the preferential treatment of meritorious citizens*. Hundreds of millions of US dollars were spent by the US government between 1979 and 1989 on studies of the effects of Agent Orange/dioxin on the health of American veterans who may have been exposed to dioxin during the Vietnam

War. They did not, however, produce any reliable results. Agent Orange has also not been proven to have no health consequence in studies. According to some research findings, some people's blood and milk exhibit higher quantities of dioxin produced from Agent Orange than a focus group with no link to it. The information about Agent Orange casualties is mostly based on guesswork and speculation:

"Among the hamlets in which population data were available, 3,181 villages were directly sprayed, and at least 2.1 million, if not up to 4.8 million Vietnamese people present during the spraying period were likely to be exposed to dioxin,"

Stellman and Stellman (2018) wrote, citing records of herbicide spraying and demographic data from South Vietnam in the 1960s.

That figure did not include temporary migrants, soldiers on both sides, victims in Laos and Cambodia, and the Vietnamese people working at air bases where herbicides were stored and transported, or the ones who continue to be exposed after the war at hot spots with high permanent dioxin contamination. Over time, herbicides as well as dioxins at the surface of sprayed areas can degrade or wash away, erode, deposit on pond bottoms, and enter humans through the food chain (Chinh tri quoc gia Publisher 2012). In the human body, dioxin accumulates in fat and can pass through the umbilical cord or accumulate in breast milk and pass to the baby. Dioxin penetrates cellular walls, disrupts DNA, and causes a variety of diseases, including cancer, malformations, and a several types of dysfunctions. It is one of the main causes of degraded health, shortened life expectancy and birth defects for exposed people and their later descendants. Therefore, Agent Orange/dioxin and its impact on people and the environment in Vietnam has become a research topic piquing the attention international scientists, among them many Americans.

According to the Vietnam Red Cross Society, around 3,000,000 Vietnamese citizens are recognized as Agent Orange victims who thus suffer from the consequences of exposure to dioxin. This poisonous chemical has rendered around 1,000,000 Vietnamese victims incapacitated or sick. At least 150,000 children are born with congenital abnormalities. Around 400,000 adults are believed to have perished or been crippled, and 500,000 infants have been born with abnormalities or deformities, according to Vietnamese health officials. Up to now, the whole country still has hundreds of thousands of people considered Agent Orange victims. Many of the victims are those having participated in resistance activities and were contaminated with toxic chemicals. Among them, about 75,000 victims belong to the second generation and 35,000 belong to the third generation and there are victims of the fourth generation who have developed sequelae because of Agent Orange (Vietnam Association for Victims of Agent Orange/Dioxin).

As for the US and its allies, during the period when herbicides were used (1962–1973), five countries were involved in the war (Australia/New Zealand 46,852 troops, Thailand 11,790, South Korea 312,853 troops, and the US 3.2 million troops). Herbicides pose a threat to all of these combatants in varying degrees. According to the *Vietnam Dialogue Group on Agent Orange/Dioxin*, approximately 2.8 million US veterans who served in Vietnam from 1962 to 1975 may have been exposed to dioxin-containing herbicides. This number excludes Americans who passed through poisoned areas, US Navy veterans who served off the coast of Vietnam, and those who flew over sprayed areas in air fleets outside Vietnam, as well as any veterans or civilians who have been in other areas where herbicides were used, experimented with, or sprayed. Even though health problems caused by herbicides to American veterans of the War in Vietnam were not legally recognized (under the *US Agent Orange Act of 1991*), the US government provided medical care and humanitarian restitution to 1,347,433 American veterans who served in the war until 2015. The condition for this was: These soldiers must have served in Vietnam between January 9, 1962, and May 7, 1975, and suffer from at least one of the ailments identified by the US government which are considered to be herbicide related. Similar criteria to identify Agent Orange/dioxin victims are also used in Vietnam: a history of dioxin exposure, and an illness or disease syndrome recognized on the regulated list of dioxin-related ailments (although the Vietnamese and the US criteria differ).

2.4 Vietnam's Efforts in Overcoming the Consequences of Toxic Chemicals

After the end of the war, the serious and long-term consequences of dioxin (2,3,7,8 TCDD) in herbicides, mainly Agent Orange (commonly known as Agent Orange/dioxin) used by the US. in the war became apparent; thus began the attempts by the State and Party of Vietnam to mitigate the damages. The remedial activities focus on investigating and comprehensively assessing the impacts of toxic chemicals on humans and the environment, developing mechanisms and policies to treat and assist Agent Orange victims, especially those participating in resistance activities and their descendants, and dealing with contaminated areas. In October 1980, Vietnam established a *National Committee to investigate the consequences of toxic chemicals used by the US in the war (referred to as the 10-80 Committee for short)* chaired by Professor, Doctor Hoang Dinh Cau. The catastrophic and long-term impacts of dioxin were proven in the committee's report in 2000. Since then, many administrative documents issued by party, government, and instructions by ministries and departments have urged accelerating efforts to alleviate the effects of toxic chemicals, focusing on repairing the worst-affected areas and providing mechanisms and policies to assist the victims, with a focus on finding ways to lessen the difficulties and improve the quality of life of those involved in the resistance war.

On June 16, 1997, the Politburo Standing Committee affirmed the serious and long-term consequences of toxic chemicals used by the US during the War in Vietnam, and called for proactive, expeditious, comprehensive, and accurate studies and assessments of the consequences in order to devise fundamental and comprehensive remedial solutions. On April 3, 1998, the Government of Vietnam initiated a nationwide initiative to identify victims, especially those who had worked, fought, or lived near known sprayed areas. It became apparent that they or their children endured deformities and deformations, as well as terrible diseases. Phase 1 lasted from 1998 to 1999, with phase 2 taking place between 2002 and 2004. In order to focus and unify activities to overcome the consequences

of war in general, the *National Steering Committee for overcoming the post-war consequences of bombs, mines and toxic chemicals in Vietnam (Steering Committee 701)* was established under Decision No. 701/QD-TTg dated May 24, 2017 headed by the Prime Minister by merging the Steering Committee 33 and the *National Steering Committee on the Action Program on overcoming the after the post-war consequences of landmines (Steering Committee 504)*.

Since its establishment, the Steering Committee 701 has strengthened coordination among ministries, departments and localities in activities aimed at overcoming the post-war consequences of toxic chemicals on the environment and humans. It also promulgated and directed

- the implementation of the Action Plan for the period 2004–2010 to overcome the consequences of toxic chemicals used by the US in the War in Vietnam, issued under Decision No. 67/2004/QD-TTg dated April 27, 2004,
- the *National action plan on fundamentally overcoming the consequences of toxic chemicals used by the US in the war in Vietnam until 2015 and orientation to 2020* under Decision No. 651/QD-TTg dated June 01, 2012,
- and most recently the *National action plan on overcoming the post-war consequences of toxic chemicals/dioxins in Vietnam for the period of 2021–2030* under Decision No. 2215/QD-TTg dated December 28, 2021 by the Prime Minister.

The Prime Minister issued Decision No. 26/2000/QD-TTg on February 23, 2000, already established:

“a variety of measures for preferential treatment of those engaging in the resistance war and their offspring contaminated with harmful chemicals employed by the United States in the War in Vietnam.”

The decision lays out the terms under which revolutionary armed forces cadres and soldiers, civil and political party members, and young volunteers who worked, fought, and served in the military in areas where the US sprayed toxic chemicals from August 1961 to April 30, 1975, and their offspring, would receive preferential treatment. There are also

- *Decision No. 16/2004/QD-TTg* dated February 5, 2004, on supporting households with two or more people unable to maintain self-sufficiency due to toxic chemicals;
- *Decision No. 120/2004/QD-TTg* dated July 7, 2004, of the Prime Minister on a number of mechanisms for people participating in the resistance war and their offspring infected with toxic chemicals;
- and *Decree No. 35/2010/ND-CP* April dated 6, 2010 of the Government on the main regulations on allowances and preferential treatment for resistance activists infected with toxic chemicals, etc.

The Politburo stated on July 5, 2002, that dealing with the effects of Agent Orange/Dioxin is a long-term but urgent matter. It is critical to concentrate on leading and directing the development of appropriate mechanisms and policies for victims, particularly cadres and soldiers who participated in the resistance war and other infected subjects, as well as strengthening international advocacy to help curb the effects of Agent Orange and assist victims. The *Vietnam Association for Victims of Agent Orange/Dioxin* was created on December 17, 2003, by the Ministry of Home Affairs under Decision No. 84/2003/QD-BNV, with the mission of mobilizing resources to care for, aid, and seek justice for the victims. The association's organizational structure has been established in 63 provinces and cities; 615/713 districts, towns, and cities; 6,551/11,161 communes, wards, townships, and thousands of village associations, hamlets, sub quarters, and other communities, with approximately 400,000 members.

From its establishment to December 2020, the Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims raised 2,663 billion Vietnamese dong, of which nearly 1,745 billion Vietnamese dong was from domestic organizations and individuals and nearly VND 134.597 billion Vietnamese dong from foreign organizations and individuals. The funds were spent on building semi-boardings establishments and charity houses and supporting livelihood, rehabilitation, medical examination and treatment, vocational training, nurturing and supportive scholarships, loans for productive activities, wheelchairs, bicycles, and gifts for the victims. Thanks to these donations, twelve *Peace Villages and Friendship Villages*, and 26 centres

for fostering disabled children were established in the form of shelters or boarding homes, nurturing thousands of victims (mainly children). The Vietnam Association for Agent Orange/Dioxin Victims also built sauna and detox facilities to restore the victims' health. Birth defect rates have been steadily decreasing thanks to the efforts of reproductive genetic health counselling centres.

One of the most essential objectives of the Association for Agent Orange/dioxin Victims is to fight for justice for victims, especially demanding compensations from chemical corporations that have created and supplied herbicides to the US military and requesting the US government to cooperate in the remediation of the repercussions of hazardous chemicals employed by its armed forces in Vietnam. The Association for Agent Orange/dioxin Victims has gathered witnesses and evidence to support this cause, together with several plaintiffs. The lawsuit against chemical companies at a US court, the case at the International Tribunal of Conscience in Paris (France), and later the lawsuit filed by Ms. Tran To Nga (a victim of Agent Orange) have all attracted the attention of the domestic and international public sphere, including American, despite the lack of a legal outcome. After all, the result was that the contamination of Vietnam by means of herbicides by the US military became even more internationally known, thus increasing the pressure on the US government to take responsibility for those damages that had been inflicted on people and environment.

The Vietnam Fatherland Front's Central Committee decided on June 25, 2004, to designate August 10 as *Day for Victims of Agent Orange/Dioxin* every year. The National Assembly Standing Committee issued *Ordinance No. 26/2005/PL-UBTVQH11* dated June 29, 2005, on incentives for people who have rendered meritorious services to the revolution, which stipulated that resistance activists infected with toxic chemicals, as well as their direct descendants, are entitled to preferential treatment. The National Standing Committee revised and updated this Ordinance with *Ordinance No. 04/2012/UBTVQH-13* on July 16, 2012. On April 9, 2013, the government issued Decree No. 31/2013/ND-CP, which detailed and guided the implementation of several articles of the *Ordinance on Incentives for People with Meritorious*

Services during the Revolution, including providing a monthly allowance to those who were active as resistance fighters, infected with toxic chemicals, and had their labour capacity reduced.

On December 18, 2009, the Secretariat of the Party Central Committee issued *Notice No. 292-TB/TW on the settlement of the consequences of toxic chemicals caused by the US during the war in Vietnam and the care and support for Agent Orange victims; and the organization of activities of the Vietnam Association for Agent Orange/Dioxin Victims Association*. On May 14, 2015, the Secretariat issued Directive No. 43-CT/TW on Strengthening the Party's leadership in dealing with the consequences of toxic chemicals used by the US during the war in Vietnam and on July 19, 2017, the Secretariat issued Directive 14-CT/TW on continuing to strengthen the Party's leadership in supporting people with meritorious services during the revolution, which affirmed:

"Implementing mechanisms and policies for people affected by toxic chemicals of the third generation of resistance fighters affected by toxic chemicals."

The 12th Party Central Committee's Secretariat issued *Directive No. 39-CT/TW on strengthening the Party's leadership in helping individuals with disabilities* on November 1, 2019. On June 3, 2020, the Prime Minister issued *Decision No. 753/QĐ-TTg promulgating a Plan for Implementing Directive No. 39-CT/TW of the Secretariat of the Party Central Committee*. The Prime Minister then released Decision No. 1190/QĐ-TTg on August 5, 2020, approving the Program for Assisting People with Disabilities for the 2021–2030 period.

To make sure that 100 per cent of people participating in the resistance war and their descendants affected by toxic chemicals are given preferential policies for their meritorious services during the revolution, every year, the state spends more than 10,000 billion VND on monthly allowances, health care and rehabilitation services for Agent Orange victims and for particularly affected communities. Between 2000 and 2019, 312,000 persons received benefits, among them 232,000 veterans of the war as well as 80,000 of their offspring. They are also entitled to incentives such as education and training, housing support, rehabilitation, and orthopaedic equipment services through programs and projects to improve capacity

and develop health care and rehabilitation networks, such as the *Project on Organization of Rehabilitation Activities in Communities in the Provinces of Thai Binh, Quang Ngai, and Dong Nai* with a total budget of 40 million US dollars for the years 2008–2013 and 2014–2016 (Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs 2019). As a result, health, and the quality of life of the victims have improved, and this has also improved their integration into society.

Persons who are not subject to the *Ordinance on Incentives for People who have made contributions to the Revolution*, depending on the degree of their contamination, can receive support from the Disabled Persons Programme if they qualify. According to the *National Survey on People with Disabilities in Vietnam*, there were 6.2 million people with disabilities aged two and above in 2016, accounting for 7.06 per cent of the population, with 663,000 disabled children aged between 2 and 17 (Hanh Quynh 2019). Agent Orange/dioxin is thought to be responsible for roughly 10–15 per cent of the overall number of mentally or physically disabled persons in Vietnam. According to the regulations on people with disabilities, Agent Orange/dioxin victims in particular and people with disabilities in general, depending on the severity of their disability, are beneficiaries of monthly social allowances and provided with a free health insurance card in accordance with the law on health insurance. In addition, they are also supported with formal and vocational training and several other benefits such as coverage of funeral expenses, and daily living necessities.

In addition to the establishment of the *Vietnam National Mine Action Center* (March 4, 2014), following an international model, the *National Action Centre for Toxic Chemicals and Environmental Treatment* was also established according to *Decision No. 761/QĐ-TTg* dated June 21, 2019, of the Prime Minister. This is a centre that carries out the operation, coordination and implementation of tasks to overcome the aftermath of the Vietnam War regarding intoxicating chemicals and related environmental problems. Currently, the centre carries out remediation activities against dioxin contamination in A Luoi, Thua Thien-Hue province, and cooperates with US organisations to implement support for people with disabilities in areas which were heavily intoxicated during the war. As far as

the environment is concerned, attempts were made to record the level of contamination in the following areas: generally former US airfields, areas already known to have been contaminated with herbicides during the war, and areas suspected of being more heavily contaminated in the future. Research was also conducted on how dioxin-contaminated soils can be treated under Vietnam's general environmental conditions. Communication and education activities for people about infected areas and measures to prevent the risk of dioxin exposure have also been implemented, which have contributed to reduce the harm to humans from dioxin.

Especially for people living in the heavily contaminated areas near airports, the risk of further Agent Orange/dioxin exposure must be avoided at all costs. As early as the 1990s, therefore, measures were taken with the financial support of the Vietnamese government and those of international organisations to limit the spread of toxic substances into the environment there. Since 1995, an assessment has been conducted at Bien Hoa airport, zoning 2.3 hectares of the former toxin storage areas, constructing a rainwater system, and limiting the erosion of contaminated soil. In the period of 2007–2010, about 100,000 m³ of dioxin-contaminated soil from the airport area (4.3 hectares) was deposited, isolated, and processed with biodegradation testing. In 2015–2017, over 50,000 m³ of dioxin-contaminated soil in the southern area of the airport was removed and deposited (Center for Technology Environmental Treatment Technology/Chemical 2022).

At Da Nang airport, Vietnamese authorities demined and demarcated 4.86 hectares of contaminated land and built flow separation structures and drainages from 1997 to 1998 to limit the spread of toxic substances. In 2005, the Vietnamese authorities, together with the US Environmental Protection Agency (EPA) and with financial support from the Ford Foundation, coordinated further measures: a heavily contaminated area of 6,900 m² was assessed, demarcated, and concreted; and construction measures were taken to limit further spread of dioxin contamination and thus contribute to the safety of the airport premises.

At Phu Cat Airport, an area of 2.5 ha was cleared

of mines and explosives between 1999 and 2002. Geological and hydrological surveys were conducted, samples were taken, the soil was analysed and assessed to predict the direction of dispersal of toxins and to build engineered structures that can limit the harmful effects of toxins on the environment, especially during the rainy season. At A So Airport, in Thua Thien-Hue province, the Vietnamese government is investing in a project to treat soil contaminated with dioxin from 2020 to 2022. The total volume of polluted soil here is estimated at 35,000 m³, with about 6,600 m³ having a dioxin content of over 200 ppt (Office of the Steering Committee 33 of the Ministry of Natural Resources and Environment 2013). The *National Action Center for Toxic Chemicals and the Environment (NACCET)* is the responsible for this project. Research on the long-term consequences of Agent Orange/dioxin on children's health has also been conducted.

Moreover, the actors and goals of action of those involved in the fight against dioxin pollution in Vietnam have changed over the past decades. Prior to 2000, scientific and technological activities were mainly carried out by individual ministries, their subdivisions, and local authorities. Between 2000 and 2010, research on dioxin contamination was made a state task. Since then, the research topics focus on the assessment of the harmful effects of dioxins on environment and human health in general, and especially on the assessment of dioxin contamination in heavily sprayed war zones and in those bases where the US military stored and processed the poison and eventually organised the spraying by air.

Ho Chi Minh. Professor Nguyen Thi Ngoc Phuong, at Tu Du Obstetrics and Gynecology Hospital is pictured with a group of handicapped children, most of them victims of Agent Orange
Source: Alexis Duclos (2004): *Agent Orange*. <http://alexisduclos.com/index.php/agent-orange/>

In the period 2011–2015, the *Research to overcome the long-term consequences of Agent Orange/dioxin used by the US during the war in Vietnam on the environment and human health* focused on studying the long-term consequences long-term effects of Agent Orange/dioxin for humans and nature. It serves the following main purposes:

- to develop solutions for the technical handling of dioxin,
- to establish, on a scientific basis, diagnostic criteria for chronic diseases resulting from dioxin contamination, which can be used to identify victims,
- and studying the US and international legal systems to obtain compensation for victims and funds to fight dioxin pollution in Vietnam.

In the period of 2015–2020, research activities were carried out through independent state-level projects and oriented toward the tasks of the *National Action Plan on overcoming the consequences of toxic chemicals issued by the US. used in the war*. Current activities include in particular: Preparation of legal documents, treatment of dioxin-contaminated environments, diagnosis and treatment of dioxin-related diseases, medical care, and preferential treatment for the victims.

2.5 Co-operation in the Clean-up of Harmful Chemical Effects and the United States' Responsibility

The extent to which the US military used toxic substances during the Vietnam War led to massive international criticism as early as the early 1970s, and the US was called upon to stop spraying chemicals immediately. After the end of the war, several countries and international organisations cooperated with Vietnam and supported it in researching and monitoring the effects of these chemicals used as combat agents. Since 1994, with financial support from the Ford Foundation (a New York-based NGO), a relatively comprehensive first report on the human and environmental consequences of Agent Orange/dioxin in Vietnam has been produced through studies by the 10-80 Committee in collaboration with Hatfield Consultants (Canada). Based on information from the National Archives in Washington DC, former US military bases at Da Nang, Pleiku, Phu Cat, Nha Trang, Bien Hoa, Can Tho, Tan Son Nhat and other areas in South Vietnam polluted with dioxin were investigated and surveyed. A series of studies have shown that the US military bases at Da Nang, Bien Hoa and Phu Cat are the most heavily contaminated

ones with dioxin. It is necessary to prepare a soil pollution control plan there as soon as possible. The 10-80 Commission also investigated (in collaboration with Hatfield Consultants) the dioxin pollution in the A Luoi valley, Thua Thien-Hue province. There, not only site-specific data were collected, but also a synthesis of ecological consequences of Agent Orange use was elaborated for the entire food chain: from contaminated soil to polluted fishpond sediment and fish to people who have eaten fish and ducks at other heavily contaminated sites.

From 2000 to 2011, the Ford Foundation invested a total of 17.1 million US dollars in projects to support Vietnam overcome the post-war effects of Agent Orange. Many countries, including the Czech Republic and Japan, have contributed funds to help Vietnam address the environmental repercussions of dioxin poisoning and support debilitated Agent Orange victims. The United Nations Children's Fund continues to aid Agent Orange victims in Da Nang and Hanoi's Friendship Village, among other places.

In 2012–2013, the *Office of Steering Committee 33* (Ministry of Natural Resources and Environment) worked with the *United Nations Development Program (UNDP)* to remove and deposit more than 7,500m³ of contaminated soil at Phu Cat airport, Binh Dinh province, with funding from the *Global Environment Facility (GEF)*. This project also included structural precautions to temporarily limit the spread of dioxin in the extremely polluted area of Pacer Ivy, Bien Hoa airport, Dong Nai province (Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims 2021). The Czech Republic's government supports the creation of an environmental monitoring and control system, as well as public awareness campaigns aimed at lowering the danger of dioxin exposure. Even though the repercussions of chemical warfare agents were not legally recognized by the US, its government has provided some funding to overcome the post-war consequences of the intoxication of Vietnam's people and environment during the war. This is due to the support of the international community and the fact that bilateral diplomatic relations have developed between Vietnam and the US. Since the 2000s, the two countries have made joint declarations at high-level meetings to work together to address the post-war consequences of toxic chemicals.

In March 2000, during his visit to Vietnam, US Secretary of Defense William Cohen announced that the US would cooperate with Vietnam in studying the effects of Agent Orange. In November 2000, during President Bill Clinton's visit, the two sides agreed on more collaboration regarding this matter. Thus, American scientists were officially allowed to collaborate with their Vietnamese counterparts to examine the effects of intoxication of humans and environment. Vietnamese experts have been trained in environmental cleaning by the US Environmental Protection Agency since 2001. In 2005, scientists from both sides exchanged documents on the US military's use of herbicides throughout the war to help lead investigations into pollution and its control. The *Joint Advisory Committee (JAC)* was established during Bill Clinton's visit to Vietnam in November 2000. Its tasks is to coordinate the implementation of research programs and provide advice to the two governments in the collaborative remediation of Agent Orange's aftereffects (Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims 2021).

Following US President George W. Bush's visit to Vietnam in November 2006, a *Vietnam-US Joint Statement* was published, declaring:

"The two sides will make more efforts to solve the problem of environmental pollution near toxic substance storage facilities, which will contribute significantly to the further development of bilateral relations."

The subsequent high-level meetings between the two countries were further important milestones in their cooperation to address the impact of hazardous chemicals used by the US in the war in Vietnam. On July 25, 2013, President Obama reaffirmed, following President Truong Tan Sang's visit to the United States, that

"The United States is committed to increasing support for medical care and other forms of care and assistance for people with disabilities due to any causes in Vietnam." (Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims 2021)

In July 2015, the General Secretary of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam Nguyen, Phu Trong paid a visit to the United States. The two sides issued a *Declaration on a Vietnam-*

US common vision in the humanitarian field of addressing war consequences. The US presidents continued confirming support for Vietnam in dealing with heavily polluted spots, for example during the high-level meeting on May 23, 2016, between President Tran Dai Quang and US President Barack Obama, and later during a meeting with President Donald Trump on November 23, 2017.

Specifically, after the decontamination in Da Nang, the US will provide another 390 million US dollars to do the same at Bien Hoa airport, Dong Nai province (Vietnam Association of Agent Orange/dioxin Victims 2021). On behalf of the government, the United States Agency for International Development (USAID) administers these funds.

According to USAID, the joint implementation of projects on reparations is part of the US government's efforts to leave the past behind, build trust and facilitate ongoing cooperation between the US and Vietnam. In this context, supporting people with disabilities is one of the main priorities of the US government in its cooperation with Vietnam in the fight against the war aftermath. With the establishment of the *Patrick Leahy War Victims Fund* and the support of the US government, Vietnam has succeeded in addressing medical needs and promoting the full integration of handicapped people into society for more than 30 years since 1989. US interventions to support disabled persons fall into three categories:

- policy advocacy and coordination,
- direct assistance, such as physical therapy and provision of assistive devices, and
- strengthening the health system to provide quality care and treatment to people with disabilities.

By increasing access to health, education and social services, people with disabilities are better integrated into society. Local authorities can use USAID programmes to support their efforts to implement disability laws or the *UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities* to influence public policies that affect handicapped persons. To date, the US government has invested more than 100 million US dollars in programs that support disabled persons, improving the lives of over 30,000 of them, and improving Vietnamese government's ability to offer higher-quality services to people with disabilities.

USAID supports the provision of rehabilitation services for tens of thousands of people with disabilities, as well as their education and vocational training to information technologies and employment opportunities and assists parent associations in educating people about disabilities. Assisting disabled people contributes to a more effective partnership between Vietnam and the United States, and thus helps in a joint effort to overcome the terrible past. Of particular note for the 2015-2020 period are the following six USAID-supported projects:

- Disabilities Integration of Services and Therapies Network for Capacity and Treatment.
- Protecting the Rights of Persons with Disabilities.
- Access to Social Inclusion for People with Disabilities.
- Enhancing Health Care and Rehabilitation Training.
- Going beyond everything: Comprehensive Support for the Coordination and Enforcement of Disability Rights and Policy.

These projects aim to support the enforcement of disability laws and regulations, strengthen rehabilitation service systems, and provide direct aid to people affected, especially those with severe handicaps. USAID also fosters the development of disabled people's associations and promotes their activities as interest representatives.

With a budget of 65 million US dollars, USAID focuses on the following issues:

- provision of services to enhance the quality of life for the disabled through medical and social assistance,
- improvements in policies in general, and
- reduction of social and environmental barriers in areas heavily sprayed with Agent Orange in eight provinces (Quang Tri, Thua Thien-Hue, Quang Nam, Binh Dinh, Dong Nai, Binh Phuoc, Tay Ninh, and Kon Tum) (implementation time: 2020–2024).

To mitigate environmental damage, USAID collaborated with the *Ministry of National Defence of Vietnam* to implement the project *Treating dioxin contaminated environment at Da Nang airport* with a budget of 110 million US dollars. The financial resources were provided by the US government and counterpart capital from Vietnam from 2012 to 2018. Almost 90,000 m³ of dioxin-contaminated soil and sediment have been properly treated, and about 50,000 m³ of low-concentration dioxin-contaminated soil and sediment have been identified and handled. After being processed, more than 32 ha of land were handed over to the Vietnamese for the construction and expansion of the airport, contributing to the local socio-economic development. Environmental remediation programs included capacity-building activities for Vietnamese agencies and units.

In 2014–2016, the US and Vietnam collaborated to undertake an environmental assessment at Bien Hoa airport to evaluate the extent and severity of pollution there and propose a remedial strategy. Vietnam established a strategy and performed an infrastructure construction project at Bien Hoa airport in 2017–2019 to prepare for the overall treatment of dioxins. The anti-dioxin project at Bien Hoa airport was formally launched on December 5, 2019. About 500,000 m³ of polluted soil will be treated, with a 10-year implementation term and a cost estimate of 390 million US dollar, which is to be provided from the US government's budget. First and foremost, the United States has pledged 183 million US dollars for the project's first phase from 2020 to 2024 (Pham Truong 2020).

3. Conclusion

The effects of hazardous chemicals deployed by the United States during the Vietnam War are severe and long-lasting. But the remediation of polluted areas and intoxications has achieved significant results over the years, as a combined effort: under the supervision of the Vietnam's party and state and through various contributions of social and political organizations, the people of Vietnam, assisted by the international community and the US government. Dioxin residue hot spots at military airports have been gradually treated or isolated, preventing harmful compounds from spreading into the environment and safeguarding people from additional dioxin exposure. Agent Orange/dioxin victims, particularly those who fought in the resistance wars and their descendants, are entitled to social benefits, health insurance, and health care and rehabilitation services. However, congenital abnormalities in motor, cognitive, and developmental processes produce substantial problems for most Agent Orange victims. The victims' and their families' lives are still more than challenging. Therefore, the *National Action Plan for overcoming the post-war consequences of toxic chemicals/dioxins in Vietnam for the period 2021–2030* has identified the following goals:

- completing the treatment of hot spots and areas with toxic chemical/dioxin contamination,
- controlling all human health risks, and curbing the rise of the number of victims,
- reviewing and identifying victims and providing support and help them integrate into the community, and
- effectively evaluating, controlling, handling, analysing, and managing all activities to overcome the consequences of toxic chemicals/dioxins.

The *National Action Plan* also identifies specific tasks to address the aftermath of intoxication by herbicides used as warfare agents:

- perfecting the system of legal documents, regulations, and standards related to toxic chemical/dioxin remediation,
- promoting communication to raise public

awareness of the consequences of toxic chemicals/dioxins and ongoing remedial work,

- accelerating the treatment of toxic chemicals/dioxins, controlling exposure risks, and curbing the rise of the number of victims,
- ensuring the implementation of mechanisms and policies to support victims of toxic chemicals/dioxins,
- improving the capacity for state management and scientific and technological research aimed at overcoming consequences of toxic chemicals/dioxins, and
- promoting international cooperation and mobilizing social resources to appeal for financial support from countries, international organizations, and individuals to overcome the consequences of toxic chemicals/dioxins.

In the field of healthcare, it is necessary to

- increase public awareness about examining and treating Agent Orange/dioxin victims,
- provide professional training and retraining for doctors and staff at medical and healthcare establishments and social protection centres, and
- upgrade and strengthen rehabilitation departments at hospitals and medical facilities in effectively treating and caring for patients in general and Agent Orange/dioxin victims in particular,
- expand international cooperation in the field of prevention and treatment of diseases and illnesses related to Agent Orange/dioxin exposure,
- study the characteristics of diseases and illnesses related to Agent Orange/dioxin exposure and the factors that can affect those diseases and illnesses, in order to devise appropriate methods and forms of treatment and prevention of diseases related to Agent Orange/dioxin exposure, and
- develop streamlined policies to ensure the rights to be examined and treated for diseases left behind by the war for victims of Agent Orange/dioxin and those with meritorious services in the resistance war.

4. References

- Center for Technology Environmental Treatment Technology (2022): Hối sinh những vùng đất chết (Revive the dead lands). <http://trungtammoitruong.vn/hoi-sinh-nhung-vung-dat-chet.html>.
- Chính trị Quốc gia Publisher (2012): Nỗi đau da cam (The pain of Agent Orange). Hanoi.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (1999): Decision No. 33/1999/QĐ-TTg promulgating the establishment of a National Steering Committee for overcoming the post-war consequences of bombs, mines, and toxic chemicals in Vietnam.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2000a): Decision No. 26/2000/QĐ-TTg of the Prime Minister dated February 23, 2000, establishing a variety of measures for preferential treatment of those engaging in the resistance war and their offspring contaminated with harmful chemicals employed by the United States in the War in Vietnam.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2004): Action Plan for the period 2004–2010 to overcome the consequences of toxic chemicals used by the US in the War in Vietnam approved in Decision No. 67/2004/QĐ-TTg of the Prime Minister.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2004b): Decision No. 16/2004/QĐ-TTg on supporting households with two or more people unable to maintain self-sufficiency due to toxic chemicals.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2010): Decree No. 35/2010/NĐ-CP of the Government: on the main regulations on allowances and preferential treatment for people with contributions during the revolution.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2012): Decision No. 651/QĐ-TTg on the National action plan on fundamentally overcoming the consequences of toxic chemicals used by the US in the war in Vietnam until 2015 and orientation to 2020.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2013): Decree No. 31/2013/NĐ-CP of the Government on detailing and guiding the implementation of a number of articles of the Ordinance on Incentives for people with meritorious services to the revolution.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2017): Decision No. 701/QĐ-TTg On the establishment of the National Steering Committee for overcoming the post-war consequences of bombs, mines and toxic chemicals in Vietnam.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2019): Decision No. 761/QĐ-TTg dated June 21, 2019, of the Prime Minister establishing the National Action Centre for Toxic Chemicals and Environmental Treatment.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2020a): Decision No. 753/QĐ-TTg of the Prime Minister on promulgating the Plan for Implementing Directive No. 39-CT/TW of the Secretariat of the Party Central Committee dated November 1, 2019, by the Central Committee Secretariat on helping individuals with disabilities on November 1, 2019.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2020b): Decision No. 1190/QĐ-TTg of the Prime Minister: approving the Program for assisting people with disabilities for the 2021–2030 period.
- Government of the Socialist Republic of Vietnam (2021): Decision No. 2215/QĐ-TTg of the Prime Minister: National action plan on overcoming the post-war consequences of toxic chemicals/dioxins in Vietnam for the 2021–2030 period.
- Hanh Quynh (2019): Việt Nam có khoảng 6,2 triệu người khuyết tật từ 2 tuổi trở lên (Vietnam has about 6.2 million people with disabilities aged 2 and over). Vietnam Plus Electronic Newspaper. <https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-co-khoang-62-trieu-nguoi-khuyet-tat-tu-2-tuoi-tro-len/611076.vnp>.
- Hong Minh (2021): Xoa dịu nỗi đau da cam – lương tâm và trách (Alleviate the pain of Agent Orange – conscience and responsibility). <http://laodongxahoi.net/xoa-diu-noi-dau-da-cam-luong-tam-va-trach-nhiem-1319931.html>.
- Ministry of Labor – Invalids and Social Affairs (2019): Kết quả giải quyết chế độ cho người trong vùng bị ảnh hưởng chất độc da cam trong chiến tranh chống Mỹ" (Results of settlement of mechanisms for people in areas affected by Agent Orange during the war against the US). <https://dientudacam.vn/thu-ban-doc/tu-van/ket-qua-giai-quyet-che-do-cho-people-in-vung-bi-anh-huong-chat-doc-da-cam-trong-chien-tranh-chong-my-290.html>.

National Assembly of the Socialist Republic of Vietnam (2005): Ordinance No. 26/2005/PL-UBTVQH11 of the National Assembly Standing Committee on incentives for people who have rendered meritorious services to the revolution.

National Assembly of the Socialist Republic of Vietnam (2012): Ordinance No. 04/2012/UBTVQH13 of the National Assembly Standing Committee: Ordinance on amending and supplementing a number of articles of the Ordinance on incentives for people who have rendered meritorious services to the revolution.

Nguyen Van Dinh (2021): Đẩy mạnh khắc phục hậu quả chất độc hóa học trong chiến tranh ở Việt Nam (Promoting the settlement of consequences of toxic chemicals in the war in Vietnam), in: Journal of National Defence. <http://tapchiquptd.vn/Sites/print.aspx?newid=17492>.

Nhat Anh (2019): Di sản chất độc hậu chiến vẫn chưa vơi ám ảnh (The legacy of post-war poison is still haunting). <https://www.thiennhien.net/2019/08/22/di-san-chat-doc-hau-chien-van-chua-voi-am-anh/>.

Office of the Steering Committee 33 of the Ministry of Natural Resources and Environment (2013): Project on the Treatment of Dioxin Contamination at Hot Spots in Vietnam. Hanoi.

Pham Truong (2020): Bước tiến đáng kể trong quan hệ Việt-Mỹ đối với việc khắc phục hậu quả chất độc hóa học (Significant progress in Vietnam-US cooperation in overcoming consequences of toxic chemicals. <https://dientudacam.vn/the-gioi-voi-nan-nhan/buoc-tien-dang-ke-trong-quan-he-viet-my-doi-voi-viec-khac-phuc-hau-qua-chat-doc-hoa-hoc-2509.html>.

Secretariat of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam, Notice No. 292-TB/TW on the settlement of the consequences of toxic chemicals caused by the US during the war in Vietnam and the care and support for Agent Orange victims; and the organization of activities of the Vietnam Association for Agent Orange/Dioxin Victims Association.

Secretariat of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam. Directive No. 43-CT/TW on Strengthening the Party's leadership in dealing with the consequences of toxic chemicals used by the US during the war in Vietnam.

Secretariat of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam (2017): Directive 14-CT/TW on continuing to strengthen the Party's leadership in supporting people with meritorious services during the revolution.

Secretariat of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam (2019): Directive No. 39-CT/TW on strengthening the Party's leadership in helping individuals with disabilities on November 1, 2019.

Secretariat of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam (2015): Directive 43-CT/TW on May 14, 2015, on Strengthening the Party's Leadership in Addressing the Consequences of Toxic Chemicals Used by the US Military in the War in Vietnam.

Stellman, Jeanne M. and Stellman, Steven D. (2018): Agent Orange During the Vietnam War: The Lingering Issue of Its Civilian and Military Health Impact. In: American Journal of Public Health 108 (6), 726–728.

Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims (2021): Đề cương tuyên truyền 60 năm thảm họa da cam ở Việt Nam, 10/8/1961–10/8/2021 (Communication agenda for 60 years of the Agent Orange disaster in Vietnam, August 10, 1961–August 10, 2021). <https://vava.org.vn/tin-tuc-su-kien/de-cuong-tuyen-truyen-60-nam-tham-hoa-da-cam-o-viet-nam-10-8-1961-10-8-2021-205.html>.

Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims (2022): 120 câu hỏi – đáp về chất độc da cam do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam (120 questions and answers about Agent Orange used by the US during the war in Vietnam. <https://vava.org.vn/tin-tuc-su-kien/120-cau-hoi-dap-ve-chat-doc-da-cam-do-my-su-dung-trong-chien-tranh-o-viet-nam-107.html>.

Vietnam Ministry of Home Affairs (2003): Decision No. 84/2003/QĐ-BNV on the establishment of Vietnam Association for Agent Orange/dioxin Victims.

Young, Alvin Lee (2009): The History, Use, Disposition and Environmental Fate of Agent Orange. New York.

Colonel, Dr. Than Thanh Cong

Former Chief of Office of the Standing Office of the National Steering Committee for overcoming the consequences of bombs and mines and toxic chemicals after the war in Vietnam (2017-2020)

Assoc. Prof. Dr. Bui Chi Trung

Senior Lecturer at VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi

Founding member of Hanoi International Peace Research Institute – HANPRI

Email: buichitruong@ussh.edu.vn

Hanoi International Peace Research Institute (HANPRI) is a scientific research and international cooperation organization for peace; a non-governmental, non-profit research center with the role of knowledge creation and sharing, people-to-people diplomacy, assistance in solving national and international problems, and training in social science majors on peace.

Research Special: Living Conditions of Agent Orange Victims and Their Families in Vietnam - Based on a Field Survey in Thanh Hoa Province

● Hajime Kitamura, Akira Nozaki, Kanji Ishino, Norifumi Namatame and Mayumi Kuwahara

1. Introduction

This year marks the 47th anniversary of the end of the Vietnam War. However, a considerable number of people are still suffering from war damage. Above all are those affected by Agent Orange (AO) – a defoliant heavily deployed by the U.S. military forces during the war – who have been struggling under extremely difficult living conditions for generations.

Currently, a national project investigating the effects of dioxin – the most highly toxic component of AO – is being conducted by the Vietnamese Ministry of National Defence and the Ministry of Natural Resources and Environment. Nonetheless, as its scope is limited to bionomic and epidemiological aspects, a further, thorough investigation of the living conditions of victims of AO and their families is urgently needed. This research was partly made possible by a grant provided by the Heiwa Nakajima Foundation 2015 and 2016.

In 2015 we were given the opportunity to take part in research focusing on AO victims. We selected Hai Phong City in northern Vietnam, 102 km east from Hanoi, as our research area for three reasons. First, no research had yet been done in the area. Second, the Hai Phong Chapter of the Vietnam Association for Victims of Agent Orange (VAVA) offered a solid and well-organized foundation for conducting a socio-economic survey. Third, we concluded that Hai Phong City presented the best opportunity to gather authentic data on three generations of AO victims. There were approximately 17,000 victims in Hai Phong City at the time we embarked on the research – 10,000 first generation, 6,000 second generation, and 371 third generation.

In 2017, a second research opportunity presented itself. The VAVA chapter in Thanh Hoa Province, 162 km south of Hanoi, had been conducting a pioneering investigation of AO victims; gathering quantitative data on third generation victims for the first time in Vietnam, and we were invited to join in their research. The project was initiated in response to an increase in deaths among aged first-generation victims, combined with an apparent increase in the number of third generation sufferers with disabilities seemingly inherited from their grandparents and/or parents. Figures released before this research indicated a population of 1,643 third generation victims, with the number revised to 1,808 after our research.

In this paper, we unveil some aspects of the socio-economic conditions AO victims are facing. Due to space limitations, we will only refer to findings from the field survey in Thanh Hoa Province.

Valley of A Luoi. Kan Lay, 55 years old, and her son, Ke Van Bec, 14 years old, physically and mentally handicapped, pose in front of the billboard denouncing the operation Ranch hand.

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Two_Vietnamese_pose_in_front_of_the_billboard-cropped.jpg

2. Historical Background and Current Situation of Agent Orange Victims

The spraying of AO and other defoliants was to have a heavy impact on several generations, but at the time, the United States, under John F. Kennedy and South Vietnam, under President Ngo Dinh Diem, had three objectives in spraying the toxic material:

- strip away foliage in South Vietnam Liberation Front-controlled areas to expose the Ho Chi Minh trail, communication paths and facilities, and carry out air raids,
- destroy crops essential for the enemy's food supply, break down food supplies to Liberation Front troops, and thus prevent them from establishing zones of military control, and
- establish visible safety zones surrounding facilities, transportation routes and warehouses of U.S. and allied troops (DACAMVIETNAM, November 5, 2020).

After John F. Kennedy reconfirmed the U.S. goals in Vietnam on May 11, 1961, at a National Security Council meeting, large amounts of herbicide were shipped to South Vietnam by air and sea, beginning in July of the same year. They were mainly stored at air bases in Tan Son Nhat (now Ho Chi Minh City), Bien Hoa (now Dong Nai Province), and Da Nang City. Some herbicides were temporarily stored at air bases in Phu Cat (now Binh Dinh Province), Nha Trang (now Khanh Hoa Province), and Tuy Hoa (now Phu Yen Province). On August 8, 1961, a meeting was held in Kon Tum, the capital of Kon Tum Province, at which the U.S. Military Assistance Command, Vietnam (MACV), agreed to carry out the spraying of defoliants in a targeted area of Dak To District.

On August 10, 1961, the first test spraying was carried out from Kon Tum Township to Dak To along Route 14 to examine the effects on foliage. This was the first ever large-scale spraying of herbicides in South Vietnam. A few days later, the second test spraying was also carried out in Kon Tum. In these tests, 2,4-D hedonal trinoxol was sprayed over sweet potato, cassava, and banana plants, with all plants dying within two hours. A series of similar tests followed. U.S. researchers concluded that mixing 2,4-D and

2,4,5-D at a ratio of 1:1 proved most effective. This tactical herbicide, containing dioxin, became known as Agent Orange. Unfortunately, dioxin is the most toxic substance produced in human history. What is worse, it accumulates in the human body and continues to affect even the offspring of its victims.

Following successful experiments, U.S. troops and the Republic of South Vietnam entered a new phase of expanded spraying. The *Center for Developing and Testing Fighting Capability (U.S.)* drafted an extensive chemical warfare plan targeting the Vietnamese borders with Laos and Cambodia, the western portion of the Central Highlands, War Zone D, mangrove jungles, and regions where Liberation Front troops were believed to be present. The spraying carried out on August 10 was part of *Operation Hades*, renamed *Operation Ranch Hand* in 1962. *Hades* better describes the damage caused to Vietnam to this day.

On August 15, 1961, the U.S. Air Force sprayed herbicide, killing crops, in the western portion of Ham Thuan District, Binh Thuan Province. On August 24, 1961, South Vietnamese military aircraft, at the direction of President Ngo Dinh Diem, sprayed AO along 80 km of Route 13, north of Saigon, for the first time. In Chau Thanh District (now Dong Thap Province, and formerly known as Vinh Long Province), a number of people suffered from severe headaches and breathing difficulties after the spraying of herbicides by three U.S. jet fighters. Many cows fell seriously ill or died, and orchard trees and other crops also died.

On December 30, 1961, the U.S. and South Vietnam founded the *Center for Combat Capability Experiment and Development*, with its primary responsibilities being procurement and application of herbicides and defoliants and evaluation of their effectiveness. They devised Plan 202 based on Operation Ranch Hand.

The U.S. Air Force aerial spraying program, Operation Ranch Hand, continued from January 1962 until February 1971, mainly using C-123 cargo planes. Spraying from cargo planes accounted for 95 per cent of total herbicides sprayed. The remaining 5 per cent was sprayed from helicopters or by hand, from trucks – mainly to improve visibility around military bases.

Thus, from 1961 to 1971, the U.S. sprayed over 190 million gallons of toxic chemicals (defoliants and

herbicides) in southern and central Vietnam. The herbicide applied in the largest quantities was the notorious Agent Orange (AO) (mostly in the late 1960s), containing a dangerous level of 2,3,7,8-TCDD. The World Health Organization designated the toxin as one of the most dangerous persistent organic pollutants (POP). In some areas, the concentration of TCDD in soil and water was several hundreds of times greater than the levels considered safe by the U.S. Environmental Protection Agency. AO was produced primarily by Monsanto Corporation (acquired by Bayer in 2018) and Dow Chemical, both under contracts with the U.S. Department of Defense.

Since the Kennedy administration, U.S. government officials had been aware of the risk of these herbicides to human health. However, the risks were intentionally neglected for the sake of anti-communist policy and their use was camouflaged in cunning ways. For example, the South Vietnamese flag was painted on aircraft deployed for spraying and pilots dressed in civilian clothes. Furthermore, the Saigon government concealed their toxicity, declaring that they were safe for contact with the human body.

There is increasing scientific evidence that individuals exposed to herbicides during the war – whether friend or foe, military or civilian – faced consequent health problems including certain types of cancer, type 2 diabetes, damage to the nervous system, reproductive problems, and heritable disorders. And the dangers of exposure did not end with the end of the war. Environmentally, Vietnam is still dealing with the impact of the loss of jungle canopies and the presence of hotspots polluted with high levels of residual dioxin. Most of the identified hotspots are former military bases where defoliants were loaded onto aircraft for spraying, and, like other toxic waste sites, would be subject to the *Superfund Act* if located in the U.S. Decontamination of Da Nang International Airport was only completed in November 2018, when the Vietnamese Ministry of Defence and the United States Agency for International Development (USAID) transferred control to the Vietnamese government. As for Bien Hoa Airport, the most polluted site, the plan is to decontaminate 500,000 m² over ten years, with 150,000 m² decontaminated by 2025. Obviously, the use of herbicides like AO has an enduring human and environmental negative legacy in Vietnam.

3. Research Methodology

Supported by VAVA we visited the homes of officially recognized victims of defoliants, as well as families suspected of being victims.

Thanh Hoa Province is located 162 km south of Hanoi. According to Duong Dinh Khai, the president of VAVA Thanh Hoa, there are 24,000 AO victims in the province. Among them, 17,000 have already been officially recognized, while 7,000 have not because submitted documents were incomplete. Among the 17,000 official victims, 3,000 of them have already passed away. The 14,000 survivors include 8,200 first-generation victims who were directly exposed to AO. They participated in the war in the southern and central Vietnam and returned to Thanh Hoa after the war. The other 5,800 victims are second-generation. In this province considered three generation victims including third-generation victims who have not been officially recognized and therefore receive no support from the government. In our interview on August 26, 2017, VAVA Thanh Hoa President Khai said that 1,808 children are considered to be possible AO victims, with that number likely to increase.

According to VAVA, 10,500 households had victims of defoliants, with some having more than one. 275 of the 10,500 families were in extreme poverty. President Khai of VAVA Thanh Hoa explained that many individuals with defoliant-related disabilities are unable to move independently or take care of themselves. Furthermore, there were 5,800 second- and 1,808 third-generation victims of defoliants.

We conducted qualitative and quantitative socio-economic research, as outlined below:

- Place: Thanh Hoa City, Dong Son district, and Hoang Hoa district in Thanh Hoa Province, Vietnam.
- Period of survey: August 26 to September 1, 2017.
- Target group: Three generation AO victims and their family members (17 households).
- Survey method: Using a prepared questionnaire, we interviewed heads of household, their spouses, and some of their family members who were third-generation victims.

A particular feature of the research was Kitamura’s use of narrative techniques established through his long experience as a journalist. Important facts and stories were elicited by interviewing victims and their family members in this style through a Vietnamese interpreter fluent in Japanese. The average length of the interviews was around two hours. We collected victims’ experiences and personal stories – recorded with a voice recorder and later transcribed in Vietnamese and Japanese.

The questionnaire included the following sections:

- Basic information: name, sex, age, term of their service in war.
- Family structure: family members, their sexes, ages, etc.
- Disease: types, their seriousness, what kinds of medicines they take, etc.
- Life situation: family income, expenses, debt, etc.

Victims and their families spoke frankly on these topics, though sometimes reluctantly. When memories were unclear, accompanying local officials from VAVA were often able to help subjects recall and/or provided us with supplementary information or explanation.

Table 1: Types of AO victims under the national AO victim recognition system

Type	Male	Female	Total
AO-V1	10	1	11
AO-QV1	2	2	4
AO-V2	10	8	18
AO-QV2	5	0	5
AO-QV3	18	15	33
Total	45	26	71

Source: Compiled by author from the field survey

4. Findings of the Field Survey in Thanh Hoa Province

Mainly focusing on the aggregated results of the field survey in Thanh Hoa Province, we here examine findings regarding AO victims and their families from a socio-economic perspective.

4.1 Types of Agent Orange Victims under the National Agent Orange Victim Recognition System

Table 1 shows the types and numbers of AO victims among the 17 families involved in the survey (under the national AO victim recognition (NAOVR) system):

- First-generation victims who participated in the war and were directly exposed to AO: (a) recognized as AO victims by the state (AO-V1), and (b) not recognized as AO victims by the state for some reason (AO-QV1).
- Second-generation victims considered to have been indirectly affected by AO through parents (either or both) who were directly exposed: (a) recognized as AO victims by the state (AO-V2), (b) not been recognized as AO victims by the state for some reason (AO-QV2).
- Third-generation (AO-QV3) victims with some disability who may have been indirectly affected by AO through grandparents and parents. Under the NAOVR system, these third-generation sufferers are not currently recognized as AO victims.

However, unlike the government, VAVA considers all disabled children and/or grandchildren of directly exposed victims to be indirect AO victims as well. Of the 71 victims we surveyed, these third-generation victims were the greatest in number (33), followed by second-generation victims (23). Each of the 17 families had two or more victims. One household had 10 AO victims, and the majority of the households had three or four victims each (Table 2). The average number of AO victims per family was 4.2 persons.

4.2 Age Distribution of First-Generation AO Victims

As 47 years have passed since the end of the Vietnam War, former soldiers directly exposed to AO are growing old. Among our 17 families, there were twelve living heads of household, while five had died. Observing the ages of living heads of household, three persons were aged 60–64, four were 65–69, and five were 70 or older. Considering spouses (15 living spouses, one dead, one unknown), two were aged 50–60, four were 61–65, four were 66–69, and five were 70 or older. The aging of first-generation victims and spouses leads to serious economic and care problems, which will be described later.

The Đỗ Đức Địu family lost 12 of 15 children to premature births and stillbirths, possibly a result of "Agent Orange", family grave. Copyright: Matthias Leupold - Eigenes Werk

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:12_Kindergrabstellen_Familie_Do_family_%C4%90%E1%BB%97_%C4%90%E1%BB%A9c_%C4%90%E1%BB%8Bu_Qu%E1%BA%A3ng_B%C3%ACnh_Province_Vietnam_2012_03_21_MATTHIAS_LEUPOLD.jpg

Table 2: Household distribution by the number of AO victims

AO-V	2	3	4	7	8	10
Households	2	6	6	1	1	1

Source: Compiled by author from the field survey

4.3 War Experience and Illness of the First-Generation Victims

Those who served in the war were directly exposed in areas sprayed with AO, drank water from rivers and ponds contaminated by AO and used it for cooking, as well. Moreover, some were injured by bullets, shrapnel, or debris, some of which remain in their bodies to this day. One of our subjects had seven surgeries to remove debris from his head, but without complete success. Most who served survived the war with multiple illnesses. Many suffered from severe headaches thought to be aftereffects of injuries inflicted during the war, but they also dealt with pain in the joints limbs and chest, dyspnoea, visual and hearing impairments, hypertension, digestive system disorders (e.g., gastrointestinal disease, diabetes), and brain or mental disorders. In addition, each had multiple illnesses or impairments. In some cases, we heard stories like this:

"I had multiple illnesses and had surgery, and a few years after my discharge, I developed a mental disorder, which continues to this day."

Most of the people who served in the army generally said that their current health condition was "very bad."

4.4 Diseases of Second- and Third-Generation AO victims

Among 23 second generation victims, mental disorders were the most common (nine), followed by limb disorders (six), intellectual disabilities (five, including one with Down's syndrome), and visual/hearing/speech disorders (four, one deaf and dumb), and severe headaches (four). In addition, visceral disease, heart disease and skin disease were also found. One individual with mental illness required care in a residential support centre. In addition, one of the second-generation victims (43 years old) who, after the war, worked and lived in an

Table 3: Number of public assistance and pension recipients by generation

Allowance/ Generation	First	Second	Third
A-AOV	11	18	-
A-SWS	4	-	-
A-PWD	1	1	10
P	10	-	-

Source: Compiled by author from the field survey

AO-contaminated area (Da Nang Airport and its surroundings) may have been exposed to AO at that time. However, his claim has not been recognized by the state. Pain in his limbs and headaches get worse as the seasons change.

Among 33 third generation victims, visual/hearing/speech disorders (ten persons, including five deaf-and-dumb) were the most common, followed by limb disorders (seven) and intellectual disabilities (six). There was also one person with mental disorders, one with genital abnormalities, one with kidney malformation, and one with skin disease.

Compared to the first-generation victims, the second- and third-generation victims were characterized by more cranial nerve system diseases, visual/hearing/speech disorders, and limb disorders. Comparing the second- and third-generations, the former had a relatively large number of cranial nerve system disorders. The proportion of disabled individuals with multiple diseases was approximately 41 per cent among both the second- and third-generation AO victims (ten in the second and nine in the third generation). However, the names of the diseases of eleven AO victims in the third generation were unknown. In general, it can be said that the proportion of persons with disabilities who had multiple diseases was high for all generations.

4.5 Public Assistance and Pensions

The public assistance AO victims (AOV) receive includes

- the AO victim allowance (A-AOV),
- the war injury and illness allowance (A-SWS),
- the general disability allowance (A-PWD), and
- the public pension (P).

However, when beneficiaries die, their families no longer receive benefits.

As mentioned above, under the current AO victim recognition system, third-generation victims are not classified as AO victims, so they cannot receive A-AOV. But if their disability is recognized, they are eligible for general disability assistance (A-PWD) under the *General Relief System for Persons with Disabilities*.

Out of the 15 first-generation victims, four did not receive A-AOV, and only one received A-PWD. Ten received a public pension (P), with a single individual receiving payments in four households and the first-generation husband and wife each receiving payments in three households. There were only four A-SWS recipients. A-AOV payments are based on the degree of labour capacity decline of the victim, and the average amount is 1,673,000 Vietnamese dong per month, somewhat lower than the A-SWS (1,900,000–2,200,000 Vietnamese dong).

Out of the 23 second-generation victims, five did not receive A-AOV (see Table 1). Of these, one received A-PWD only and four did not receive any public assistance.

Out of the 33 third-generation AO victims, only ten received A-PWD, and the rest did not receive any public assistance at all. At that time, though, six were applying for assistance under the NAOVR system. We do not know if their applications met the recognition criteria, but the issue of accurately identifying third generation AO victims will continue to be a major issue moving forward.

4.6 Household Economy

Our survey of 17 households targeted family members living with first generation victims. Compare our survey results (see Appendix) with (a) income class data (see Table 4) and (b) the absolutely poor class data. The absolutely poor class is the income class below the poverty line, which is calculated by monthly average income per capita of household: 630,000 Vietnamese dong for rural areas in 2016 (General Statistics Office 2019b). The following observations can be made:

- Two households belong to the absolutely poor class.

Table 4: Monthly average income per capita in 2016 by income quantile and region

Region / Quantile	Regional average	Quantile 1	Quantile 2	Quantile 3	Quantile 4	Quantile 5
Whole country	3,098	771	1,516	2,301	3,356	7,547
Urban	4,551	1,452	2,511	3,436	4,743	10,623
Rural areas	2,423	667	1,233	1,865	2,706	5,644
Thanh Hoa Province	2,212	713	1,137	1,748	2,644	4,823

Source: Compiled by author from General Statistics Office (2019a), unit 1,000 Vietnamese dong

- Seven households are between the lowest income class (Q1) and the second lowest income class (Q2), with two of these very close to the absolutely poor class.
- Four households are between the second lowest income class (Q2) and the middle-income class (Q3).
- One household is between the middle-income class (Q3) and the second upper income class (Q4).
- Three households are between the second upper income class (Q4) and the highest income class (Q5).

77 per cent of the target households belong to the absolutely poor class or lower income class. The monthly average income per capita for only two households exceeds the national average income.

13 households in our survey had small farms of less than 0.5 hectares. The average size of twelve farms was 0.12 hectares, with one farm of size unknown. Three households did not own a farm. Only a few households earned income from selling rice, with most producing food for their own consumption. One farmer rented a pond from the local government to run a fish farming business, earning around 30,000,000 Vietnamese dong from a harvest of one ton of fish annually. However, the business was unstable due to annual fluctuations in production and price. Twelve farmers had side jobs, earning some non-agricultural income through factory labour, masonry, and electrical work, etc., but such earned income was generally not sufficient to cover household expenses. Considering living expenses, medicine and other medical expenses were a major burden for eight households, especially for children with disabilities, particularly costly.

Eight households owed money to banks, agricultural organizations and relatives (maximum: 20,000,000 Vietnamese dong; minimum: 3,000,000 Vietnamese dong). Of the eight, three households had a family budget surplus, and three had a family budget deficit (with the other two unknown). Six households had no debt (with the other three unknown), with five of these having budget surpluses. Therefore, out of 14 households, nearly 60 per cent were in debt.

Public assistance amounted to 60 per cent of total household income for eleven households (65 per cent of all the households), and the public assistance received only by the first generation amounted to 50 per cent or more of total household income for ten households (59 per cent of all the households). The standard amount of general disability allowance is 540,000 Vietnamese dong, which is lower than the income level of the poverty line (630,000 Vietnamese dong). It can be said that the recipients of general disability allowance belong to the class of absolute poor.

As we have already seen, first generation victims are reaching advanced ages, and when they die, their families will no longer receive their benefits. Without some kind of new public assistance for the second- and third-generation victims or an increase in earned family income, remaining family members will be further impoverished.

4.7 Worries and Concerns of the Victim’s Families

In our survey, interviewees expressed worries in the following three areas in particular:

- (1) family illness and medical treatment (twelve households),

- (2) family economic problems (nine households), and
- (3) anxiety about the future of descendants with disabilities (eight households).

Regarding (1) illness and treatment, a total return to health for these victims was unlikely because many of them had multiple, intractable diseases. This was also linked to economic problems. For example, if you are hospitalized or go to hospital regularly, you may not be able to pay for medical treatment (possibly related to problems with the medical insurance system) and/or may go into debt. This, in turn, could cause you to refrain from needed medical treatment or surgery, further exacerbating the disease. Regarding (2) economic problems, this was obvious from the survey, showing that the families of most AO victims were very poor. Regarding (3) future anxiety, in families with children with intractable diseases, the mental and physical burden on mothers (and fathers in some cases) was extremely heavy for both first- and second-generation members caring for third-generation children. With the advanced age of most first-generation members, the large burden of work fell on the second generation (especially women) who must take on care duties and housework previously handled by first-generation members (especially grandmothers), in addition to working to earn income for the family (see Section 5 for specific examples). It is not surprising that first-generation grandparents were most anxious.

4.8 Requests to the Government

Most requests to the government from AO victims' family members (mainly heads of household and/or their spouses, or in some cases second-generation children) were for financial support. The main requests were these:

- (1) to recognize third-generation victims as AO victims, enabling them to receive A-AOV,
- (2) to increase the current amount of public assistance, especially the amount of public assistance for second- and third-generation victims,
- (3) to provide financial support to AO victims who have not received any support,
- (4) to provide financial support for families with children who cannot work, and
- (5) to help find jobs for family members who can work.

5. AO Victims from the Perspective of Gender

In this section, we examine the physical and mental burdens that women in each household must bear. As we interviewed families in Thanh Hoa, we found that women were mostly responsible for doing housework and taking care of disabled or ill parents, siblings, and children, so we placed additional focus on the role and burden of women in each household based on their responses in the course of interviews and extra individual inquiries.

In this study, interviews were conducted by a group of strangers (the authors), and few of the subjects' initial responses revealed any depth of feeling. In many cases, they provided answers calmly and never blamed anyone for their plight. Most answers were idealized, indicating that others in the community always sympathized with the victims and their families, for instance:

"Even if a disabled baby was born in the family, the people around understood and helped me."

Some mothers, however, uttered their true feelings with tears. Thus, when possible, we tried to talk with the women individually so that we could hear the real reasons behind their unexpected tears.

The most notable answers were largely related to third-generation childbirth and subsequent child-rearing. In answer to the question: *How did people around you react to you and your disabled children?* several women replied that they were told, "You parents did something wrong, and your children incurred divine punishment," "The troubles are your fault," or "It happened because you parents and your family are fools." Others shared that people labelled their disabled children *as stupid kids* or *pigs*, and if the parents appeared healthy, they said, in front of the children, "Is the child's disability really caused by Agent Orange?" Often these children had experienced being excluded by groups of playmates and being unable to attend schools lacking facilities to accommodate them.

The damage caused by AO was confirmed well before the end of the war and was widely known by 1969. In early days, second-generation women

giving birth did not know the causes of their children's disabilities, but they now understand the genetic effects AO can have. Nevertheless, as three out of the five housewives with whom we were able to hold extended interviews expressed, we found that many Vietnamese people do not yet accurately understand the situation of AO victims. Several women testified that they had experienced stillbirth, premature birth, or abortion under compulsion due to a prenatal diagnosis. Some had experienced this multiple times. Some women whose first children had foetal conditions such as head loss, limb loss, and encephalopathy were instructed by doctors to give up any subsequent pregnancy.

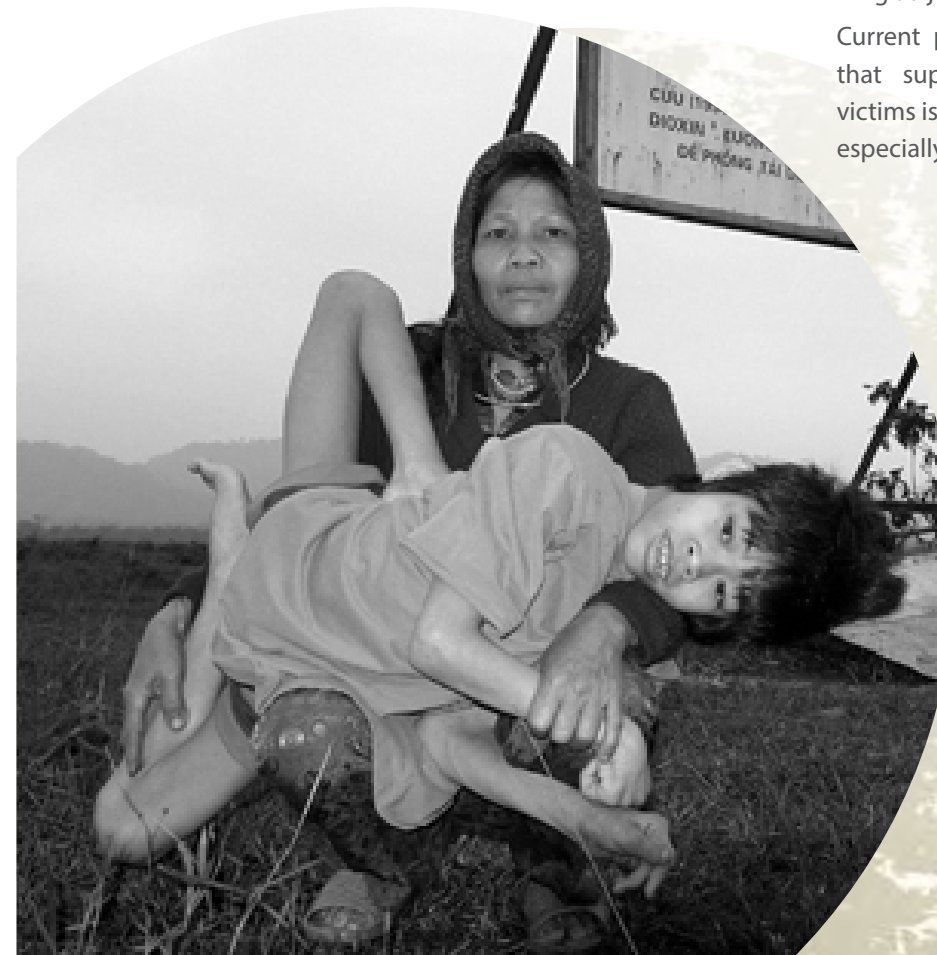
Two cases were mentioned in our interviews in which children were healthy at the time of birth but at the age of three and five suddenly became unable to walk and bedridden. In some cases, mental illnesses were gradually progressing as children grew, and mothers expressed fears for their future health and ability to function. In several households raising little girls, grandparents and parents testified in tears about their anxiety for

these girls as future mothers and what disabilities their children might have. The suffering from such experiences and feelings, including the heartache of giving up on future childbearing, involves mental pain difficult to imagine. For women living harsh, everyday lives of constant toil and care, it is extremely difficult to bear or escape these mental burdens on their own. There is thus an urgent need for mental care for mothers in such households. For example, creation of a place where families in similar situations can gather to share their thoughts and struggles, and where children can play in a space free from prejudiced eyes, could be quite significant. As the households of AO victims are scattered over a wide area, it is important for public organizations to plan and provide support programs at provincial levels.

In this study, we observed that AO victims and their families were generally poor, but they spoke with tears:

"I will be very happy to have money and physical support, but they are not necessary. If anything, I would like to see our children play with their friends... I'm glad just to see people get interested in us."

Current public monetary support and expanding that support to second- and third-generation victims is not enough. Moral support is also needed, especially for poor families.

Valley of A Luoi. Kan Lay, 55 years old, and her son, Ke Van Bec, 14 years old, physically and mentally handicapped, pose in front of the billboard denouncing the operation Ranch hand.

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Two_Vietnamese_pose_in_front_of_the_billboard-cropped.jpg

6. International Aid to AO Victims

In this section, we consider international aid to AO victims and their families. According to Son and Bailey (2017), from 2000 to 2011 the Ford Foundation provided 26 grants, totalling around 7.4 million US dollars, to various non-governmental organizations (NGOs) to assist Vietnamese with disabilities and reduce risks to public health. Although these were among the largest international grants to Vietnam, they benefited people with a range of disabilities, not only AO-related ones. And projects supported by these grants have focused mainly on services or technical support for healthcare, and job training and counselling. Thus, they have provided little direct help to AO victims' households. One of our prepared survey questions asked whether households received any direct international aid. Although we were unable to discuss this question with some households for lack of time, there were a small number of households who received direct international aid. Despite various projects organized through official development assistance (ODA) from foreign countries and foreign NGOs existing in Vietnam, it seemed that there was almost no direct aid to AO victims' households.

The authors, however, have initiated small projects to provide direct aid to AO victims' households. We introduce these below.

In 1989, Kitamura (one of the authors) started a project providing used clothing to AO victims. Subsequently, a swimming pool was constructed in 1990 with funds provided by the director of a Japanese kindergarten. As citizen's interest in AO victims increased in Japan, so in 1995, Kitamura organized the NGO, *Love and Support Vietnam (LSV)*, with five members in 1995. Since then the group has since supplied old clothes and some funds to AO victims' households annually.

In 2001, LSV began an annual summer study tour to Vietnam. Japanese participants visit AO victims' households, interview them on their current situations and distribute clothes and money as resources and needs dictate. In 2005, a scholarship fund was begun to facilitate educational opportunities (primary school to university) for children of AO victims' families. Scholarships, funded by concerned Japanese individuals, have increased to 2,800,000 Vietnamese dong per child, and have aided around 300 children to date.

VA042094 Agent Orange, U.S. Army Operations in Vietnam, National Archives, originally found in Box 1 Folder 9 of Admiral Elmo R. Zumwalt, Jr. Collection: Agent Orange Subject Files. Photograph, VA042094. Vietnam Center and Archive. No Date, Admiral Elmo R. Zumwalt, Jr. Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University.

Copyright: Public domain

Source: <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042094>

LSV's activities are small-scale, indeed, but they reveal some potentially helpful strategies or avenues for international aid. First, a two-pronged approach of direct aid to AO victims' households in addition to educational scholarships may help families meet ongoing living expenses. Secondly, because LSV's activities include visits to households and interviewing AO victims, study tour participants can understand directly the living conditions and difficulties of these families and better see what

kinds of assistance are needed. For example, from our study in 2017 as seen in section 4 in addition to participating into the study tour continuously, we have found that many households of AO victims are under severe living conditions.

We thus believe that ongoing study tours like LSV's could be a very useful component of full-scale international aid programs, allowing agencies to better understand the lives and needs of aid recipients and assess the outcomes of small-scale direct aid prior to assigning more significant resources.

7. Conclusion

After the war, AO victims suffered from multiple diseases and/or disabilities and had children and grandchildren with disabilities thought to be caused by AO (second- and third-generation AO victims). In addition, women and mothers in these families, especially if there are multiple AO victims, bear terribly heavy physical and mental burdens of labour and care, further exacerbated by the poverty in which many such families live. Most households own farmland but practice small-scale, subsistence farming in rural area of our survey, and only a few earn a small income from selling rice. Even with that, the combined earned income of family members is often not large enough to support their livelihoods, and

65 per cent of households are heavily dependent on public assistance. In interviews with AO victim families about their worries or concerns, they mainly cited

- family illness and treatment,
- family financial problems, and
- anxiety about the future of their disabled offspring.

Most of the respondents also expressed a desire for the government to provide greater financial support.

Finally, we would like to offer some recommendations for support measures to address the requests and concerns of AO victims' families.

Regarding financial support, public support should be increased, especially the AO victim allowance for second-generation victims, and at the same time, third-generation disabled offspring should be officially recognized as AO victims by the state and given an AO victim allowance that is greater than the general disability allowance.

Since most of the victims' families practice small-scale farming, agricultural policies and training are also needed. For example, *integrated farming*, involving digging fishponds in rice paddies, growing fruit trees along the rice paddies, and raising ducks and other livestock in the rice paddies, could help provide a more stable income from agriculture. If a single family is unable to manage integrated farming, it could be done cooperatively within a community. Funding could be provided through government support for this farming and foreign grants-in-aid or interest-free loans from *Vietnam's Social Policy Bank for the Poor*.

Source: Bryan Grigsby Collection (1969) VA002930, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA002930>

To ease the burden of family caregiving, we propose the training of visiting caregivers and the construction of more care facilities for AO victims, some of which could also be day-care facilities. It is also necessary to train social workers who can consult with family members about their problems and concerns. If caregivers and social workers can be trained not only as a national policy, but also on a voluntary basis within the community, a sense of solidarity with AO victim families may emerge. In any case, such support measures should be given top priority for families with severely affected AO victims.

To increase international funding, the Vietnamese government could enact a bill to collect an exit tax from visitors to Vietnam, people from other countries living in Vietnam, and Vietnamese citizens leaving the country, so as to support AO victims, to finance care costs, maintain care facilities for victims, and thereby relieve the burdens of AO victims and widen the circle of people who can share in relieving their difficulties.

8. References

Agent Orange disaster in Vietnam War and the struggle for justice of Vietnam’s AO victims Agent Orange. Conscience and responsibility of humankind. In: DACAMVIETNAM, November 5, 2020. <https://dientudacam.vn/struggle-for-justice/agent-orange-disaster-in-vietnam-war-and-the-struggle-for-justice-of-vietnam-s-ao-victims-agent-orange-conscience-and-responsibility-of-humankind-1856.html>

General Statistics Office (Vietnam) (2018): National Survey of People with Disabilities 2016, Statistical Publishing House. <https://www.unicef.org/vietnam/media/2786/file/Main%20report%20people%20with%20disabilities%20survey.pdf>.

General Statistics Office (2019a): Result of the Vietnam-Household Living Standards Survey 2018, Statistical Publishing House. <https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2020/05/VHLS2018.pdf>.

General Statistics Office (2019b): Statistical Yearbook of Vietnam, Statistical Publishing House.

Kitamura, H. (2005): Amerika no Kagaku Senso Hanzai-Betonamu Senso Karehazai Higaisha no Shogen [Japanese] (Chemical War Crimes – Testimonies of Agent Orange Victims of the Vietnam War).

Kuwahara Mayumi (2021): Research on the Real Life of Victims of Dioxin and Their Families in Thanh Hoa Province - Gender-Related Issues and Recommendations Based on the Interview. <https://en.dientudacam.vn/>

Le Ke Son and Bailey, Charles R. (2017): From Enemies to Partners. Vietnam, the U.S. and Agent Orange. G. Anton Publishing, Chicago.

Teramoto, M. (2018): Vietnamese Families and the Lives of Family Members with Disabilities: A Case Study in a Commune of the Red River Delta. In: IDE Discussion Paper No.720, June.

In addition, we recommend that VAVA organize anti-war eco-study tours in places that have historical ties with AO including Da Nang, Bien Hoa, and Cau Mau by training guides who can pass down the memories of the war to the next generation.

There is nothing more terrible than war among human activities. The Vietnam War was no exception, and the use of an inhumane weapon, AO, deprived many of life and hope. Over the years, those afflicted with disabilities and/or injuries caused by AO have struggled to maintain their strength and lead productive lives in society, with many falling into poverty. The spraying of Agent Orange by U.S. troops that devastated the lives of several generations should never have been allowed and represents a crime against the sanctity of human life. We strongly believe that the facts of what happened and the toll it has taken on Vietnamese people affected by AO should be shared and remembered throughout the world.

Appendix: Household economy survey

Hous holds	Family members (*) (person)	Household income per month (HI) (Thous. VND)	Monthly average household income per capita (Thous. VND)	Amount of public assistance (PB) (**) (Thous. VND)	PB/Hi (%)	Amount of public assistance for the first generation (FPB) (Thous VND)	FPB/Hi (%)	Earned income (Thous. VND)	Expenditure (Thous. VND)	Debt (Thous. VND)
No.1	6	24,276	4,046	3,062	13	2,522	10	21,214	n.a.	n.a.
No.2	5	7,146	1,429	2,346	33	2,346	33	4,800	n.a.	40,000
No.3	6	5,280	880	1,080	21	0	0	4,200	2,400	n.a.
No.4	5	6,441	1,288	945	15	0	0	5,496	2,800	180,000
No.5	5	3,407	681	2,240	66	1,700	50	1,167	5,000	300,000
No.6	4	6,457	1,614	1,080	17	0	0	5,377	6,000	0
No.7	4	1,167	292	700	60	0	0	467	n.a.	n.a.
No.8	5	4,053	811	2,470	61	2,470	61	1,583	n.a.	72,000
No.9	7	3,874	553	3,291	85	2,346	61	583	2,000	20,000
No.10	6	6,924	1,154	5,200	75	5,200	75	1,724	8,000	200,000
No.11	7	8,128	1,161	1,461	18	0	0	6,667	10,000	30,000
No.12	6	5,675	946	4,800	85	3,900	69	875	4,000	0
No.13	8	7,450	931	6,600	89	4,000	54	850	8,000	0
No.14	7	10,092	1,442	9,645	96	8,300	82	447	n.a.	0
No.15	6	14,000	2,333	10,000	71	9,100	65	4,000	10,000	0
No.16	4	12,400	3,100	12,400	100	10,500	85	0	7,000	130,000
No.17	5	15,150	3,030	9,370	62	8,430	56	5,780	10,000	0

(*) The household economy survey targeted families living with the first generation.
(**) Public assistance includes AO victim allowance, the war injury and illness allowance, the general disabilities allowance, and public pension
Source: Compiled by author from the field survey.

Mr. Hajime Kitamura

Freelance Journalist

Email: gensan0202@gmail.com

Prof. Emeritus. Akira Nozaki

Tohoku Gakuin University

Faculty of Economics

Email: sawasdee828@yahoo.co.jp

Prof. Dr. Kanji Ishino

Tohoku Fukushi University, Faculty of Comprehensive Management

Email: ishino@tfu.ac.jp

Prof. Dr. Norifumi Namatame

Tohoku Fukushi University, Faculty of Comprehensive Management

Email: namatame@tfu.ac.jp

Prof. Mayumi Kawahara

Tohoku Fukushi University, Faculty of Comprehensive Management

Email: mayumi@tfu.ac.jp

National Policies to Deal with War Legacies in the 20th Century – State of Research with a Focus on Vietnam

● Detlef Briesen and Dao Duc Thuan

1. Introduction

In wars, people die or are wounded, women and men lose their spouses, children their parents, residential buildings, traffic routes, roads and industrial plants, cities, entire regions together with their natural or man-made environment are devastated. This destruction is the result of deliberate acts of war or is accepted by the warring sides as so-called *collateral damage* since each war tends to escalate to the extreme (Clausewitz 1976). Moreover, wars permanently harm relations between states and their peoples, between individual population groups in a country itself; they often destroy economic development and international trade for many years. In this essay, we focus on the first of the above consequences of wars and a consequent necessity: to rebuild a war-torn country and alleviate the suffering of its people through social and economic policies. In doing so, we concentrate on Vietnam.

Our aim here is not to provide a comprehensive account of the efforts to overcome all the wars Vietnam was subjected to between 1940 and 1991 – this would be the task of an international, multi-volume scholarly work that will hopefully take shape in the future. Because current research is far from being able to offer such an overview. There is an almost unmanageable number of academic and popular publications, memoirs, films, documentaries, etc. about the wars in Vietnam in the 20th century. But the vast majority of these deal with their domestic and foreign policy causes, military courses, suffering of soldiers and civilians, war crimes, and how the conflicts were finally ended. Compared to this, coping with their effects through social and economic policy is a much-neglected topic. This is surprising, because in general, all wars of the 20th century caused catastrophic damage to people and to man-made and natural environment. Vietnam was also faced with such a challenge, especially after the war against the USA: to rebuild a country that was largely devastated and to mitigate the enormous health and psychological damage suffered by its population. What happened in this regard after 1975, however, is far too little scientifically researched, especially from an international perspective.

In order to do some justice to this demanding task, we have divided our essay into two parts. In the first part, we deal with the management of war aftermath in the context of the general developments of belligerence in the 20th and 21st centuries. We are looking for indications of the conditions under which, and how the mitigation of war damage generally took place, especially in the economic and social policy area. In a second part, we look at Vietnam itself: How did the country try to cope with the enormous damage after the Indochina War (1954) and especially after the Vietnam War (1975)?

The research team have currently been continuing investigations on victims of Agent Orange with official and private research grants, side by side with activities of NGO 'Love and Support Vietnam' to help them.

Warfare in the 18th century. Prussian Infantry attacking in lines during the Battle of Hohenfriedberg.

Source: [https://en.wikipedia.org/wiki/Line_\(formation\)#/media/File:Hohenfriedeberg_-_Attack_of_Prussian_Infantry_-_1745.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Line_(formation)#/media/File:Hohenfriedeberg_-_Attack_of_Prussian_Infantry_-_1745.jpg)

Warfare in the 20th century. Demolished vehicles line Highway 80, also known as the "Highway of Death", the route fleeing Iraqi forces took as they retreated from Kuwait during Operation Desert Storm.

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Highway_of_Death?uselang=de#/media/File:Demolished_vehicles_line_Highway_80_on_18_Apr_1991.jpg

2. Warfare and Dealing with the Legacies of War – a Look at International Developments

2.1 Military Destructive Force and Increasing War Damage

To put it simply: the greater the military destructive force, the greater the need for an active policy to deal with the war aftermath. The times are long gone when fighting took place on battlefields in front of an audience, as was the case in Europe in the 18th century (Parker 2008). Since then, five developments have decisively changed warfare:

- From the late 19th century on (and on an ever-increasing scale), modern weapons systems have had a power of destruction that was previously almost unimaginable. War has developed into industrialised mass killing, with thousands of combatants facing each other who (can) use so-called conventional weapons systems, but also chemical, bacteriological, and nuclear weapons of mass destruction (Hippler 2019).
- From First World War on, the boundaries between combatants and non-combatants have become increasingly blurred again. Since then, war propaganda began to focus on the dehumanisation of an entire enemy people whose livelihoods (and even existence) were to be destroyed. Against all international agreements, this blurring of boundaries and dehumanisation reached a first terrible climax as early as the Second World War. Complete cities

were wiped out by bombing and mass murders of entire populations were organised, especially by Nazi Germany and Imperial Japan (Keegan 1994; Strachan 2013).

- The civilian population and its livelihoods have become even more central to warfare after 1945, for example in the colonial wars of liberation in Asia and Africa, in the numerous post-colonial proxy and civil wars there (Hewison, Glassmann and Hansson 2020) and in Latin America, and in the bloody conflicts that followed the collapse of the Soviet Union, for example in former Yugoslavia (McMahon 2017).
- Especially since 1990, wars have shifted to the so-called failed states of the global South, i.e., to areas where there are hardly any security structures anyway. They have also become more morally and religiously charged. The consequence of this, in turn, are acts of terrorism, especially by allegedly religiously motivated violent communities from the Islamic world and supposedly humanitarian or pre-emptive military operations, especially by the USA. The primary victim or even target in these conflicts is the civilian population (Münkler 2018).
- New forms of warfare have emerged, so-called *asymmetric warfare* (i.e., hostilities between government troops and combat units declared as armed rebel groups) and, most recently, *hybrid warfare*. It has moved today's military strategies even further away from the norms of international law (James and Sharma 2006; James and Friedman 2006).

2.2 Overcoming the Legacies of Wars in the First World after 1919

The need to deal with the *internal* repercussions of war has thus increased steadily in recent decades. In the industrialized countries of the Global North, this has been combined with a developing social and economic policy. There, overcoming the aftermath of war became tangible for the first time in the 17th century already: In connection with the paternalistic state and because of the permanent warfare in Europe at that time. Since then, the rulers helped with reconstruction – new subjects were settled in heavily devastated and depopulated areas, veterans could find employment in the civil service, invalids received medals and alms and, with a bit of luck, were housed in state facilities.

The First World War (1919–1918) changed this way of tackling, because it had been waged by the belligerent states as a mass mobilisation for a just national cause (Crouthamel 2018). Moreover, the dimension of damage changed. Between 1914 and 1918, millions of soldiers had died or suffered the most severe wounds, and the question arose of how to provide for the war veterans and wounded and the millions of widows and war orphans. Hundreds of thousands had been displaced from their ancestral homes or had fled from them, extensive areas had been destroyed, many people had been ruined by war and post-war inflation. In addition, a wave of political unrest or revolutions spread to large parts of the world. All this led to the need for a state compensatory social policy. This had already existed in rudimentary form in the German Empire and its

neighbouring states before the outbreak of war. The aim was to provide the population with basic provisions in old age, illness and unemployment. This idea – to secure a life in dignity – was extended after 1918 to the numerous wounded, widowed and orphaned. As a result of the First World War, social policy expanded or even came into being in the first place, for example in Italy shortly after 1918 and in the USA additionally due to the Great Depression of 1929; the world economic crisis had plunged millions of American veterans into social misery (Adler 2017).

After 1945, socio-political approaches to dealing with the aftermath of war intensified even further in Western Europe and North America; on the one hand, because the damage had reached a far greater dimension, and on the other hand, because a basic socio-political idea now prevailed there in many countries, the social or welfare state (Schulz 2006).

The Federal Republic of Germany is a telling example of this because its territory, initially the Western Occupation Zones, faced extensive destruction. This had been the result of a terrible war of aggression waged by the Nazi state since 1939. In 1945, the area that later became the Federal Republic was ruined by bombing and fighting; large parts of the housing stock, industrial and transport facilities were destroyed. In addition, the humanitarian situation was catastrophic: there were countless homeless people, wounded, widows and orphans. Since the founding of the new republic in 1949, dealing with the consequences of the war increasingly became an important component of social and economic policy in a society that was rapidly getting more prosperous than ever before.

Destroyed Hohenzollern Bridge with view of the cathedral, Cologne 1945

Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_B_145_Bild-P008041_K%C3%B6ln,_Hohenzollernbr%C3%BCcke_nach_Bombenangriff.jpg

Especially since the mid-1950s, the target groups and the volume of social and economic compensation and support measures were therefore expanded, for example within the framework of

- Reparation of injustice to the victims of the Nazi state and the restitution of their assets and property.
- The granting of war-disabled persons', widows', and orphans' pensions.
- The *equalisation of burdens*, a kind of New Deal, within the framework of which federal citizens made financial payments to those persons who had suffered more than themselves from the war, for example to expellees, refugees, bombed-out persons, etc.

In addition, there were reconstruction programmes for the destroyed infrastructure and housing and comprehensive measures to clear the many undetonated ordnance (Döll 1958). This was facilitated by extensive international cooperation for the reconstruction of West Germany, especially with the USA. An important part of the entire system to

mitigate war damage was a deep restructuring of the economy: towards modern consumer goods and steered by a new socio-political model, that of the social market economy. This was linked to internal and external reconciliation policies and a new value placed on international cooperation.

Since the early 1950s, many countries in the industrialised Western world followed a path like that of the Federal Republic of Germany. From Japan to the USA and from Italy to Great Britain, there were state social and economic policy packages to reduce the damage of the war and at the same time to modernise state, society, and economy.

In many countries, by no means only in the then emerging Eastern bloc, the state or the systematic development of society was given a major role. Particularly in the central sectors of the economy, the state's share remained high even in many so-called capitalist countries – on the one hand, this was an after-effect of the war economy in the world wars and the national autarky policy of the interwar period. On the other hand, direct state ownership or high state participation and regulation in central economic sectors was also understood as a means of national reconstruction in countries now called Western, for example in France, Italy, Japan and even in Great Britain. Starting with the Russian October Revolution in 1917, a socialist model of society developed in Eastern Europe after 1945, with almost complete state ownership of the means of production and the demand for central state control of the economy. Within the framework of this model, the socialist states after the Second World War achieved in part considerable achievements in a reconstruction that was at the same time understood as the creation of a new kind of society. Since the 1950s, therefore, many countries adopted such *socialist* reconstruction policies, often without belonging directly to the Eastern bloc. A good example of this was the central economic governance in India under Nehru and Indira Gandhi, which was understood as a crucial means to build a new, post-colonial India. This leads on to how, under the conditions of the changing world system after 1945, attempts were made to deal with the consequences of war in the Global South.

2.3 War Legacies in the Global South after 1945

Outside the privileged area of Western Europe, North America and Japan, the situation was different, especially in the Third World, which was emerging after 1945 from the collapse of the colonial empires. It was there that warfare shifted on a global scale. The wave of colonial liberation, proxy and civil wars that were fought until the beginning of the 1990s thus took place in already disadvantaged areas – in the colonies and semi-colonies striving for independence in Asia, Africa, and Latin America. In the process, they initially found themselves in a twofold plight. On the one hand, they suffered from the legacy of the colonial era: inadequate state and civil society structures, often deficient national cohesion, and considerable economic development deficits. On the other hand, the often-violent transition to national independence exacerbated these problems: arbitrarily drawn colonial borders remained, enormous cross-border refugee flows were recorded, and internal refugees moving from the hidden rural areas to the cities further exacerbated the already striking urban-rural divide in many parts of Asia, Africa, and Latin America.

All of this confronted the young states in the so-called Third World with considerable consequences of war, often for decades, which they were hardly able to overcome with their own means or according to the model of the former colonial powers that were reforming themselves socio-politically at the time. Their answer to the multiple dilemmas of the Third World – to the consequences of colonialism, world wars, liberation wars, proxy wars and civil wars, to inadequate state structures and often hardly any national cohesion and to the multiple deficits in social and economic development – was development aid (Büschel and Speich Chassé 2009). It unfolded above all since the 1950s as normative development policy, which praised the respective own social models considered advanced as paradigmatic concepts – from the Western perspective as well as from that of the Eastern bloc and finally even China. As a result, a two-stage procedure in dealing the war consequences became common internationally during the Cold War: a phase of remedying the greatest need (for example, after the Biafra or

Bangladesh Wars) by international aid organisations was to be followed by comprehensive development policy measures (at least according to the claim) to eliminate not only the consequences of conflict, but also the identified development deficits in the first place (Götz, Brewis and Werther 2020).

The world has not become more peaceful even after the end of colonial, proxy, and civil wars, as they were waged in times of system competition between the Western and Eastern blocs. The Cold War had at least had one advantage: armed conflicts took place within the framework of the West-East confrontation and the efforts of the superpowers to avoid nuclear peril whenever possible. The collapse of the Soviet Union, on the other hand, gave the initially victorious side, the USA, a variety of options for waging wars in its own interest: now as intended *regime change* (as in the Second and Third Gulf Wars and in Afghanistan) or missions to establish a minimum of statehood (above all in Africa, this also through other international actors) or as a drug war in Latin America. Parallel to this, warfare has changed and takes place primarily as asymmetric combat operations of highly technical armies against rebel or terrorist groups (for example in the Middle East), as combat between paramilitary or para-state armed groups and increasingly also in the form of hybrid warfare (Metz and Cuccia 2011).

Dadaab, Kenya - August 14, 2011: Somali children refugees fetch water at the new Ifo-extension in Dadaab on August 14, 2011.

Source: [iStock.com/journalturk](https://www.istock.com/journalturk)

This has made it even more difficult to deal with the aftermath of war, since already weak states are not at all in a position to mitigate war damage through economic and social policies. Here are just a few more points:

- Aid originating from abroad has become of paramount importance and is now often the only source of help, such as in Africa. Consequences of war have therefore become a task of aid organisations, such as the UN, by foreign governments or also by non-governmental organisations (Rousseau and Sommo Pende 2020). Today, countries ravaged can usually neither implement nor organise aid programmes on their own (Coulon 1998).
- Since the 1980s, new instruments of moral-discursive war consequence management have been established: e.g., peace and reconciliation conferences, for example in Afghanistan, Cambodia, South Africa, Rwanda and in Colombia (Ingouville Burton 2017) and a more systematic international criminal jurisdiction against war crimes.
- In many areas of the Global South, poverty and violence ensure that strife becomes a permanent condition as an economic resource (Münkler 2019). This makes it impossible to systematically deal with the after-effects of war. Examples of this are many states in Africa and Latin America.
- The permanent unpeaceful conditions, combined with poverty and the growing effects of climate change, therefore lead to enormous refugee flows. They have now become one of the main problems facing the aftermath of war: across national borders throughout Africa, in Latin America towards the USA, and from Africa and the Middle East into the European Union. Within national borders, as in India, there are sometimes millions of so-called internal refugees (Ghoshal 2021).

3. Warfare and Dealing with the Legacies of War – the Case of Vietnam since 1954

3.1 The Impact of the Wars on Vietnam and the Principles of its Mitigation Policy

If we look at Vietnam and its history in the 20th century, we can find much of what has been said so far about the international development of wars and their consequences. The tragedy of Vietnam was that multi-dimensional wars were fought, which greatly increased destruction and suffering. From 1940, the Second World War directly affected Vietnam and other colonies or protectorates of France. The withdrawal of the Japanese occupation forces then led to the Indochina War, initially a classic anti-colonial liberation struggle. This was about the national independence and unity of Vietnam and its neighbouring states and how this national sovereignty was to be shaped. The conflict in Indochina was also a civil war between different national actors and a proxy war between France and, increasingly importantly, the USA on the one side and the People's Republic of China on the other. All this was further exacerbated when the Geneva Agreement of 1954 failed to lead to a lasting peace settlement. Until 1975, therefore, the proxy and civil war intensified: the actors were now the two governments in the north and south, the liberation movements in the south as well as the superpowers of the time, the USA, China and finally the Soviet Union. Even after the collapse of the South Vietnamese government (or the defeat of the USA), peace was not achieved at first. The terrible events in Cambodia led to Vietnam's intervention there, which resulted in another long-lasting war. This in turn led to China's short-term invasion of its neighbour Vietnam in 1979. It was not until the Paris Peace Treaty of 1991 that a period of peace began for the former French Indochina that has fortunately lasted until today.

All of this has left deep scars: Hundreds of thousands of Vietnamese died or were wounded during the fighting, as Viet Minh, Viet Cong, soldiers for North or South Vietnam or as civilians, further hundreds of thousands of widows and orphans were left behind, vast areas of land were destroyed and depopulated, the population before depending on the war situation in the cities or in remote areas and the bombing war as well as wanton destruction annihilated buildings and crops and via the chemical warfare of the USA even nature.

The reaction in Vietnam to the catastrophic situations after 1954 and 1975 was in each case an attempt to approach the reconstruction of the country in terms of a socialist modernisation strategy: in 1954, initially focused on the north of the country, and since 1975 on the whole country. This brief statement already broadly explains the peculiarities of the way Vietnam dealt with the terrible devastation of the Indochina and Vietnam Wars at least until 1986: as clearly defined attempts in each case to simultaneously mitigate the war damage and create a new, post-colonial nation with a socialist character. As in West Germany after the Second World War (this comparison suggests itself here), Vietnam attempted to take the path to modernisation in reconstruction, albeit under quite different socio- and world-political conditions. In addition, there was also a completely different modernisation strategy for South Vietnam, which lasted only for a few years under Ngo Dinh Diem and then perished in the Vietnam War: the building of a Vietnamese nation under Catholic and Confucian auspices. We will not deal with this here, as it only describes a side path of Vietnamese history.

Therefore, in the specific Vietnamese version of national reconstruction, the enemies of the Diem government, the country's communist party (CPV) and the government it led had a function that could hardly be overestimated. The goals and means of the reconstruction policy envisaged by the CPV differed from phase to phase but were primarily geared towards three goals: restoring and developing the economy, stabilising people's lives and gradually ushering in the country's general development into that of a post-colonial and socialist society. In 1954 or 1975, (North) Vietnam was thus about much more

than just repairing the war damage: the destruction was to be used for a reconstruction that would create a modern socialist nation state and finally free the country from its colonial backwardness. After 1954 and again after 1975, foreign support, especially from other socialist countries, played a major role in these attempts. In doing so, Vietnam initially used the means that had prevailed in many countries of the world, not only in the Eastern bloc, since the end of the Second World War within the framework of a socialist development model: in economic policy, central planning and in social policy, the privileging of those groups of war victims who had been on the right side in the struggle for independence.

If one compares Vietnam with other former colonies, one notices that the path to a post-colonial society – economically independent, nationally sovereign and, in the Vietnamese case, oriented towards a socialist development model – began more than twenty years later compared to India for example. This was a consequence of the extreme rigour and long duration with which post-colonial liberation wars had to be fought in Vietnam. While the model of state-controlled development, to use the comparison with India again, lasted 40 years there, this policy was not completely abolished for all of Vietnam as early as 1986, with Doi Moi, but its importance was already significantly reduced again.

3.2 Vietnam's Economic Recovery Policy after 1954

The government in Hanoi began the reconstruction policy outlined in the previous section immediately after the implementation of the Geneva Accord. It was signed on July 20, 1954, the Indochina War ended, and the North came completely under the control of Ho Chi Minh's government. For the sake of protecting the independence of the Democratic Republic of Vietnam, the most urgent tasks were to overcome the consequences of the war. Therefore, restoring the economy, ensuring food supply, and stabilizing people's livelihoods were key issues of both the CPV and the government. At the same time, a fundamental restructuring of society began, especially through land reform in the areas that had not been under Viet Minh control until 1953 (Lawrence and Logevall 2007; McHale 2021; Goscha 2022).

Until French colonization in the mid-19th century, Vietnam's economy was uniformly agrarian, subsistence-, and village-oriented. Under French rule, a stronger process of regional differentiation set in, as the colonial power developed the economy in the different parts of the country according to its interests: France needed raw materials and a market for French manufactured goods. Accordingly, the south of contemporary Vietnam, better suited for agriculture and relatively poor in industrial resources, was designated to be developed agriculturally; the North, naturally wealthy in mineral resources, was selected as the region in which industrial development was to be concentrated. These basic economic structures created by the colonial power influenced reconstruction policy to a considerable extent, as did the enormous degree of war destruction (Brocheux and Hémery 2011).

In terms of the degree of industrialisation already in place, the North therefore had advantages over the South, but this should not obscure the extent of the disruption caused by the Indochina war. As far as agriculture is concerned, vast areas of arable land lay fallow, water control systems were destroyed, livestock was decimated, there was a great shortage of agricultural tools. Craft and industrial production had also been considerably affected by the war. The conditions for reconstruction were as difficult as the living conditions of the people. The task of overcoming the war's consequences was first and foremost focused on economic restoration.

Therefore, the most important task after the end of the war was initially to revive economic life. However, this took place under very different preconditions in North (communist) and South (capitalist) Vietnam. As the first Five-Year Plan of North Vietnam (1961–65) showed, the government there was at the beginning strongly influenced by the priorities of the construction policy in other socialist states with a first focus on land reform and a second one on heavy industries; but it had gradually abandoned this orientation in favour of light industry and agriculture already in the 1950s. After 1954, therefore, the focus was mainly on two areas of economic life: On the one hand, Vietnam needed to restore and develop agriculture and combine this attempt with an all-encompassing land reform. On the other hand,

it had to simultaneously restore and improve the production facilities established under colonial rule: light industrial production sites as well as cottage and handicraft industries. All this should serve to improve the living conditions of the population as well as to create financial, monetary and market stability (Communist Party of Vietnam Vol. 18, 2005, 127).

This form of North Vietnamese reconstruction policy was a specific way to combine the fight against war destruction with the creation of a socialist society. On the one hand, it was based on internal Vietnamese efforts, but on the other hand it was promoted by cooperation with the socialist states of the time. They supported North Vietnam with goods for the basic needs of the population and supplied machines and tools for the reconstruction of industrial plants up to complete production facilities. Furthermore, they provided technical support for the construction of factories and cooperated in the training of managers and technicians. Within three years, until 1957, significant results were achieved in post-war reconstruction and in the establishment of a socialist society: the land reform (with its bright and dark sides) was completed, and considerable successes were also achieved in small scale business. Here, by the end of 1957, the whole North had more than 150,000 production facilities employing over 430,000 people. Most of the traditional industries were restored but also new industries and professions appeared.

Many of these industries exceeded pre-war production levels soon. At the end of 1957, the value of their production reached 541 billion Vietnamese dong, representing 63.7 per cent of the total value of industrial goods produced domestically, of which 350 billion dong were consumer goods (64.76 per cent of total demand), over 75 billion dong were means of production for industry, agriculture, fisheries, and construction (40 per cent of total demand) and 28 billion dong were export goods, 13 per cent of total export value (Communist Party of Vietnam Vol. 19, 2005, 147).

These reconstruction successes of North Vietnam were challenged by the escalation of the so-called Vietnam War, i.e., by a comprehensive expansion of US military deployment on the side of the government of South Vietnam. Especially since

1966, the US strategy of bombing North Vietnam back to the Stone Age has had an increasingly severe impact on living conditions there and reversed reconstruction. In many cases, the American military operations involved serious breaches of international law as a whole and of the international law of war in particular (Communist Party of Vietnam Vol. 37, 2005, 468).

At the end of 1966, severe friction occurred in the economy of the North due to wartime conditions. The disruption of electricity, the destruction of oil storage facilities and the lack of labour led to a slowdown in industrial and agricultural production. The destruction of transport routes by US bombing further hindered the distribution of raw materials and consumer goods. As a result of the air strikes, in North Vietnam all six industrial cities, 28 out of 30 provincial towns, 96 out of 116 district towns and 4,000 out of 5,788 communes were either severely damaged or completely destroyed. All power plants, 1,600 hydraulic structures, all roads, railway lines, bridges and sea and inland ports were severely damaged or destroyed. In addition, 400,000 cattle were killed, and several thousand square kilometres of farmland were damaged. About 5 million square meters of housing (not including the countryside) were destroyed as were all railway lines, 100 per cent of bridge and port systems, sea routes, rivers, and warehouses. The US. caused damage to 1,600 irrigation works, most of the farms and hundreds of thousands of hectares of fields and gardens. The US ravaged 3,000 schools, 350 hospitals, of which 10 were totally flattened (Communist Party of Vietnam Vol. 37, 2005, 482).

The war had even changed the settlement structure of the country: In the north, many people had been resettled from the big cities and coastal zones to mountain regions that were more difficult for the USA to attack. In the south, large parts of the population had fled to the cities or had even been forcibly resettled there. At the end of the war, large cities like Saigon or Danang resembled gigantic refugee camps. The flight and migration movements intensified even further with the end of the war. The flight of many people (including many ethnic Chinese) across the sea, for example to Hong Kong or Malaysia (boat people), became internationally known (Bösch 2017).

3.3 Vietnam's Economic Recovery Policy after 1973

On 27 January 1973, the Agreement on Ending the War and Restoring Peace in Vietnam, was signed in Paris: by the Democratic Republic of Vietnam (North Vietnam), the Republic of Vietnam (South Vietnam) and the United States, and the Republic of South Vietnam (PRG). The latter represented a part of the opposition in southern Vietnam. It was readily apparent to observers at the time that the government of the Republic of Vietnam had been forced by the US representatives to sign a treaty that would herald its end in a few months. It was therefore tacitly agreed that the South Vietnamese government would be granted a transitional period. This ended on 30 April 1975 with the capture of the presidential palace in Saigon. It is therefore not surprising that the then North Vietnamese government had reconstruction plans drawn up even before the war effectively ended.

Thus, on January 22, 1974, the 22nd Conference of the Central Committee of the Party issued Resolution No. 229-NQ/TW on tasks and directions for economic recovery and development in the North in the two years 1974–1975. The following goals were proclaimed: to begin quickly to repair the damage caused by the war; to restore and develop the economy and culture; to continue to build the material and technical foundations of socialism; to consolidate the productive system and socialist governance; to stabilise the economic situation and the livelihoods of the people; to strengthen national defence; and to make every effort to support the revolutionary struggle in the south of the country and to build liberated areas there (Online newspaper Communist Party of Vietnam 2018).

Already from early 1974 on, a modernisation process was initiated, which was basically the second attempt in Vietnam to combine the reconstruction after a terrible war with the establishment of a socialist nation state. This was to be done in the long term based on large-scale economic and socio-political planning. Since this attempt was now also to be extended to the south of the country, the latest after the final victory in 1975, the government in Hanoi sent tens of thousands to the south. The mission was on the one hand to organize control and

to mitigate the worst consequences of war, on the other hand to initiate the economic renewal of this part of the country.

The specific policy of reconstruction as the creation of a socialist nation state was officially sanctioned by the Political Consultative Conference on National Unification. It took place in Saigon from 15 to 21 November 1975 and brought together the National Assembly of the Democratic Republic of Vietnam and the joint conference of the Central Committee of the National Liberation Front of South Vietnam, the Provisional Revolutionary Government of the Republic of South Vietnam and its Advisory Council. The conference decided on the creation of a national, socialist unitary state and the associated basic guidelines on how the economic reconstruction of the country was to be carried out and how the consequences of the war were to be mitigated. However, due to the often-desolate consequences of the war, it also required the direct initiative of the population. Therefore, many initiatives were directly launched by the population to revive production in agriculture, handicrafts, and industry. The Five-Year Plan (1976–1980) of the unified Vietnam had been developed as a central planning element for this purpose; however, the reconstruction was faced with a further challenge due to the war in Cambodia and in the northern border region of Vietnam with China by late 1978, early 1979.

One consequence of the Chinese invasion, in addition to further severe war destruction in the far north, was the threat of a considerable shortage in the supply of food in 1979. Since the capture of Saigon in April 1975, Vietnam had been subject to a heavy US trade embargo, probably contrary to international law, which was only softened in 1994 by US President Clinton. Apart from economic contacts with other socialist states, Vietnam was therefore largely dependent on self-sufficiency in food. As the spring rice harvest threatened to fail due to renewed hostilities, extensive efforts began in Vietnam to cultivate new foodstuffs with short-term yields, in particular in the North of the country. On March 19, 1979, the Prime Minister issued Directive No. 92-TTg on dealing with the consequences of the war in the Northern border region. As a result of the war with China, in the following years, the extreme north of

the country as a whole received increased priority in reconstruction policy (Nguyen Minh Quang 2017).

Basically, therefore, it was only the years of the Third (all-Vietnam) Five-Year Plan (1981–1985) in which attempts were made to advance reconstruction and the creation of a socialist society in the style of large-scale planning projects. During these years, therefore, the influence of development planning and reconstruction aid from other socialist states was also most pronounced. Central to this was a combination of reconstruction and defence policy, at a time when Vietnam was closely linked to other socialist states. In the process, what had already happened after 1954 was repeated on a much larger scale in selected development centres or areas. In addition to the Soviet Union, the GDR played an important role in the reconstruction: among other things, in the housing sector (Kaiser 2016), and in agriculture, for example in the establishment of more extensive Vietnamese coffee production in the Central Highlands.

It was characteristic of this era that a State Planning Committee was given central tasks; in the preparation of the Five-Year Plan, it proposed some main objectives to the Politburo, which were adopted by the Fifth National Congress of the Communist Party. These included above all: securing the basic supply of the population; Developing the technical infrastructure of socialism, especially to increase the production of agricultural products and other consumer goods and for export purposes; Completing the socialist transformation in the South; Enhancing production conditions in the North; Improving national defence and social security. But, facing an enormous task under the pre-conditions of an American embargo which aimed at isolating Vietnam from its neighbouring countries and despite all efforts, in the first half of the 1980s, living conditions in Vietnam began only slowly to stabilise again. In the decade after 1975, Vietnam was one of the poorest countries in the world.

The policy of centrally planned reconstruction to build a socialist society was abandoned as early as 1986. What exactly led to the establishment of a policy called *Đổi mới* (renewal) in Vietnamese is still disputed today (Fforde 2018). Central political processes of decision-making (such as the death

of General Secretary Le Duan in July 1986 and the succession of Nguyen Van Linh at the Sixth Party Congress in December 1986), as well as impulses from Vietnamese society and, in particular, the realisation that Vietnam's previous supporters, the socialist states, had fallen into a comprehensive crisis, are all cited. In any case, a reform process began that initiated the transition from a centrally administered economy on the Soviet model (which was only just emerging in Vietnam in 1986) to a socialist market economy or a multisectoral economy. It was to consist of a specific mixed form of state, cooperative and finally private enterprises.

The new course was officially decided at the VI Party Congress of the CPV in 1986; in the medium term it meant a considerable change in economic and construction policy. Increased decision-making powers for state-owned enterprises were gradually introduced and a market-oriented monetary policy was created to control inflation. The establishment of private enterprises was made possible (until then they had only existed in the form of family businesses) and trade with foreign countries was expanded to the point of direct investment. The agricultural sector was given more freedom. In a first step of the economic reforms, farmers could decide more independently on production and pricing; cooperatives and forced deliveries were largely abolished (Boothroyd and Pham Xuan Nam 2000; Tam T. T. Nguyen 2014).

In international research, *Doi Moi* is seen as the starting point for a new economic policy. Since then, it has no longer been oriented solely towards the previously prevailing link between reconstruction and the creation of a socialist society, but towards general development goals, such as the 17 SDG of the United Nations. In Vietnam, overcoming the consequences of the war has thus become a predominantly socio-political task.

3.4 Vietnam's national debt of gratitude

However, the management of the consequences of war in Vietnam had a second objective. It was about the burdens and damages that the people were directly exposed to or had suffered. The basic principle was that there was a winning and a losing side in the Indochina and Vietnam wars. Since the

former determined the priorities of the victim-related honour and social policy after the end of the wars, this social policy was directed towards the war-disabled, war dead, widows, orphans, and other persons who had rendered services to the revolutionary, winning side. The social policy and the corresponding politics of remembrance are asymmetrical towards the defeated side until today. A notable exception is the aid programmes for the victims of the chemical warfare conducted by the USA at the height of the Vietnam War.

This was already evident shortly after the end of the Indochina War, when the government of North Vietnam at the time passed numerous decrees, in particular:

- Circular No. 47-TT/TW dated July 16, 1955, of the Board of Secretariat on the implementation of policies towards wounded soldiers, sick soldiers, families of soldiers and martyrs.
- Directive No. 11/CT-TW dated February 20, 1956, of the Secretariat supplementing the care of martyrs' graves.

The tendency to deal with the social consequences of the war as a part of an official politics of remembrance were even more pronounced after 1975 (Margara 2012).

Gratefulness was insofar organised as a socio-political task that was directed towards the social security and health rehabilitation of the corresponding population groups as shown by a whole series of political decisions, some of which are listed here:

- Directive No. 223-CT/TW dated 8/7/1975 of the Secretariat On the work of war invalids and social affairs after the war,
- Notice of the Secretariat No. 322-TT/TW dated October 22, 1975, On the implementation of the regime for cadres and soldiers on work or retire in the south,
- Directive No. 226-CT/TW of the Secretariat dated November 17, 1975, On Health-care activities in the new situation,
- Circular No. 16-TT/TW of the Secretariat dated June 25, 1977, On the enhancement of the leadership capacity on invalids and social affairs after war.

It was also important that such a social and commemorative policy was expressly reaffirmed by the then General Secretary Le Duan at the 4th National Congress of the CPV in 1976. Le Duan made the support of the war-disabled and survivors a central task of the party and the mass organisations, and of the entire Vietnamese people (Communist Party of Vietnam Vol. 37, 2005, 576).

Over the following decades, this has remained the basic tendency until today, as the following documents show:

- Directive No. 68-CT/TW of the Secretariat dated July 15, 1985, On strengthening care for war invalids, martyrs' families, and families with meritorious services to the revolution.
- Directive No. 14-CT/TW dated September 7, 1987, on strengthening the organization and promoting the positive effects of the Vietnam Red Cross Society.
- Directive of the Politburo No. 09-CT/TW dated December 14, 1996, on opening a campaign to celebrate the 50th anniversary of Vietnamese War Invalids' and Martyrs' Day (July 27, 1947 – July 27, 1997).
- Directive of the Secretariat No. 08-CT/TW, dated March 01, 2002, on strengthening the Party's leadership in the work of war invalids, martyrs and people with meritorious services to the revolution and the Gratitude movement in the new period.
- Directive of the Secretariat No. 07-CT/TW dated December 14, 2006, on strengthening leadership and direction for war invalids, martyrs, people with meritorious services and the gratitude movement.
- Directive No. 14-CT/TW, dated July 19, 2017 of the Secretariat on continuing to strengthen the leadership of the Party in the work of people with meritorious services to the revolution.

Recently, on 9 December 2020, the Vietnamese National Assembly again summarised these trends of compensation and honour policies in its Decree No. 02/2020/UBTVQH14 on Incentives for Persons with Services to the Revolution. Those who have rendered outstanding services to the revolution continue to be entitled to the relevant benefits. These include:

- People who participated in the revolution before January 1, 1945.
- People who were active in the revolution from January 1, 1945, to the date of the August Uprising, 1945.
- Martyrs; Vietnamese heroic Mothers; Heroes of the People's Armed Forces.
- Hero of Labour in the period of resistance; war invalids, including class B war invalids recognized before December 31, 1993.
- Policy beneficiaries such as war invalids; sick soldiers.
- Resistance activists infected with toxic chemicals.
- People who are active in the revolution, resistance war, defence of the Fatherland, or perform international obligations are imprisoned or exiled by the enemy.
- People who are active in the resistance war for national liberation, defence of the Fatherland, and international obligations.
- People with meritorious services to the revolution and relatives of people with meritorious services to the revolution include biological fathers, natural mothers, spouses, children (natural children, adopted children)
- People who have merits to raise martyrs, etc.

The same was set out again in the party's 10-year socio-economic development strategy for 2021 to 2030:

“to implement well the policy of favouring people with meritorious services; promote gratitude activities. Continue to improve the material and spiritual life of people with meritorious services; ensure the preferential regime for people and their families with meritorious services in line with the trend of economic growth, progress, and social justice (Documents of the 13th National Party Congress 2021, 270).”

These measures are intended to improve the situation of those affected and to ensure their recognition today in Vietnam. Practical measures aim to support invalid and sick soldiers, the construction of gratitude houses, celebrations on the Day of War Invalids and Martyrs, and care for the families of war invalids and martyrs. There are special programmes in health

insurance, incentives in education, training, and job creation, in health care and poverty alleviation. A particular problem is the care of victims of chemical warfare; however, this problem area is as well as that of demining dealt with in detail in another article in this Country Report. As in the area of economic policy-oriented coping with the consequences of war, it is also evident here that a connection with general development goals is in the offing. The UNDP has emphasised the need to link war consequence management with the so-called SDGs and Agenda 2030 goals in a corresponding report (UNDP 2019). The change in social policy geared to the consequences of war that this implies has become particularly evident in recent years regarding those serious consequences that the use of chemical warfare agents by the USA in the Vietnam War has brought with it to this day. The measures of the Vietnamese government listed below document a certain change in this respect:

- Notice No. 292-TB/TW dated December 18, 2009, of the Secretariat On handling the consequences of Agent Orange/dioxin.
- Issuance of Decision No. 84/2003 QD-BNV of the Ministry of Home Affairs on organization and operation of Vietnam Association of Agent Orange/dioxin Victims.
- Decision No. 120/2004/QD-TTg dated July 5, 2004, of the Prime Minister On some guidelines for resistance participants and their offspring infected with toxic chemicals used by the US in the in Vietnam.
- Directive No. 43-CT/TW, dated May 14, 2015, of the Secretariat, on strengthening the Party's leadership in dealing with the consequences of toxic chemicals used by the US in the war in Vietnam.
- Decree 18/2019/ND-CP dated February 1, 2019, On management and overcoming of consequences of bombs, mines and explosives after the war.

4. Summary

If we summarise the results obtained here, we can see, on the one hand, the considerable deficits in international research on the consequences of war and how they were dealt with in the 20th century. Compared to the sheer mass of publications and other media reappraisals, this does not reveal a blind spot in international research, but it does expose considerable gaps. On the other hand, it applies even to a country like Vietnam, which was ravaged by a whole series of military conflicts in the 20th century. Even here, so far only the basic lines of dealing with the consequences of war can be identified:

- Firstly, the attempt to use the consequences of the wars after 1954 and 1975 respectively to build a post-colonial, socialist nation state. Such a policy was gradually abandoned in Vietnam after 1986.
- Secondly, the tendency to concentrate the mitigation of the immediate suffering of the people harmed by the war on those who were not on the losing side. It would certainly be desirable, after the now 47 years between the end of the Vietnam War and today, to perhaps extend the government's social programmes more to the other side, as the number of those still alive is now rapidly declining for demographic reasons.

In any case, it would be desirable that internationally, as in Vietnam, social science research would take on this terrible but urgent problem much more than it has so far.

5. References

Adler, Jessica L. (2017): Burdens of War: Creating the United States Veterans Health System. Baltimore.

Boothroyd, Peter and Pham Xuan Nam (eds.) (2000): Socioeconomic Renovation in Viet Nam. The Origin, Evolution, and Impact of Doi Moi. Ottawa.

Bösch, Frank (2017): Engagement für Flüchtlinge. Die Aufnahme vietnamesischer Boat People in der Bundesrepublik (Commitment to refugees. The reception of Vietnamese boat people in the Federal Republic of Germany). In: Zeithistorische Forschungen 14, 13–40.

Brocheux, Pierre and Hémery, Daniel (2011): Indochina: an ambiguous colonization, 1858–1954. Berkeley.

Büschel, Hubertus and Speich Chassé, Daniel (eds.) (2009): Entwicklungswelten. Globalgeschichte der Entwicklungszusammenarbeit (Development Worlds. Global History of Development Cooperation). Frankfurt.

Clausewitz, Carl von (1976): On War (Vom Kriege. Berlin 1832–1834). Princeton.

Communist Party of Vietnam (2005): Complete Party Document. Vol. 18. Hanoi.

Communist Party of Vietnam (2005): Complete Party Document. Vol. 19. Hanoi.

Communist Party of Vietnam (2005): Complete Party Document. Vol. 37. Hanoi.

Communist Party of Vietnam (2005): Complete Party Document. Vol. 37. Hanoi.

Coulon, Jocelyn (1998): Soldiers of Diplomacy: The United Nations, Peacekeeping, and the New World Order. Toronto.

Crouthamel, Jason (2018): Psychological Trauma and the Legacies of the First World War. Cham.

Documents of the 13th National Party Congress (2021): National Political Publishing House, volume 1. Hanoi.

Döll, Heinz (1958): Allgemeines Kriegsfolgengesetz. Handkommentar (General War Consequences Act. Commentary). Berlin.

Förde, Adam (2018): Der Mythos des 6. Parteitages 1986 (The myth of the 6th Party Congress in 1986). In: Will, Gerhard and Wischermann, Jörg (eds.): Vietnam: Mythen und Wirklichkeiten (Vietnam: Myths and Realities). Bonn. 235–259.

Ghoshal, Anindita (2021): Refugees, borders, and identities: rights and habitat in east and northeast India. New York.

Goscha, Christopher (2022): The Road to Dien Bien Phu: A History of the First War for Vietnam. Princeton.

Götz, Norbert, Brewis, Georgina and Werther, Steffen (2020): Humanitarianism in the Modern World: The Moral Economy of Famine Relief. Cambridge.

Hewison, Kevin, Glassmann, Jim and Hansson, Eva (2020): Special issue: Legacies of the Cold War in East and Southeast Asia. Journal of contemporary Asia, volume 50, number 4 (September 2020), 494–678.

Hippler, Jochen (2019): Krieg im 21. Jahrhundert: Militärische Gewalt, Aufstandsbekämpfung und humanitäre Intervention (War in the 21st Century: Military Violence, Counterinsurgency and Humanitarian Intervention). Wien.

Ingouville Burton, Mary (2017) The Truth and Reconciliation Commission. Athens.

James, Paul and Friedman, Jonathan (2006): Globalization and Violence, Vol. 3: Globalizing War and Intervention. London.

James, Paul and Sharma, R.R. (2006): Globalization and Violence, Vol. 4: Transnational Conflict. London.

Kaiser, Tim (2016): Transnational Impact on Urban Change: Modern Projects in Vinh. Passau.

Keegan, John (1994): A History of Warfare. Pimlico.

Lawrence, Mark Atwood and Logevall, Fredrik (eds.) (2007): The First Vietnam War: Colonial Conflict and Cold War Crisis. Harvard.

Margara, Andreas (2012): Der Amerikanische Krieg. Erinnerungskultur in Vietnam (The American War. Memory Culture in Vietnam). Berlin.

McHale, Shawn F. (2021): The First Vietnam War: Violence, Sovereignty, and the Fracture of the South, 1945–1956. Cambridge.

McMahon, Patrice C. (2017): The NGO game. Post-conflict peacebuilding in the Balkans and beyond. Ithaka.

Metz, Steven and Cuccia, Philip R. (2011): Defining War for the 21st Century. Strategic Studies Institute. U.S. Army War College. Washington.

Münkler, Herfried (2018): Die neuen Kriege (The New Wars). Berlin.

Münkler, Herfried (2019): Gewalt als Wirtschaftsressource. Fünf Gründe, warum die Kriege nicht mehr richtig enden. Ein Essay (Violence as an economic resource. Five reasons why wars no longer end properly. An essay). In: Der Tagesspiegel, 16. Februar 2019.

Nguyen Minh Quang (2017): The Bitter Legacy of the 1979 China-Vietnam War. <https://thediomat.com/2017/02/the-bitter-legacy-of-the-1979-china-vietnam-war>.

Online newspaper Communist Party of Vietnam (2018): Resolution No. 229-NQ/TW, dated January 22, 1974, of the 22nd Conference of the Party Central Committee on tasks and directions for economic recovery and development in the North in the two years 1974–1975. <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/van-kien-tu-lieu-ve-dang/hoi-nghi-bch-trung-uong/khoa-iii/nghi-quyet-so-229-nqtw-ngay-22-1-1974-hoi-nghi-lan-thu-22-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-ve-nhiem-vu-phuong-huong-khoi-phuc-va-812>.

Parker, Geoffrey (ed.) (2008): The Cambridge Illustrated History of Warfare: The Triumph of the West. Cambridge.

Rousseau, Elise and Sommo Pende, Achille (2020): Humanitarian diplomacy. London.

Schulz, Günther (ed.): (2006): Geschichte der Sozialpolitik in Deutschland seit 1945. Teil: Bd. 3., Bundesrepublik Deutschland. 1949–1957. Bewältigung der Kriegsfolgen, Rückkehr zur sozialpolitischen Normalität (History of Social Policy in Germany since 1945. Part: Vol. 3, Federal Republic of Germany. 1949–1957. Coping with the consequences of war, return to socio-political normality). Baden-Baden.

Strachan, Hew (2013): The Direction of War. Cambridge.

Tam T. T. Nguyen (2014): Vietnam und sein Transformationsweg: Die Entwicklung seit der Reformpolitik 1986 und aktuelle Herausforderungen (Vietnam and its transformation path: Development since the 1986 reform policy and current challenges). Hamburg.

UNDP (2019): Viet Nam: Overcoming war legacies, endeavour for peace and sustainable development. <https://www.vn.undp.org/content/vietnam/en/home/presscenter/pressreleases/HLSE-MineAction.html>.

PD Dr. Dr. Detlef Briesen

Contemporary History

Department of History and Cultural Studies

Justus-Liebig Universität, Gießen

DAAD Counselor Vietnam

Email: detlef.briesen@geschichte-uni.giessen.de

Assoc. Prof. Dr. Duc Thuan Dao

Modern World History, Archival Science

VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi

Email: thuan.ussh@gmail.com

Institutions and Initiatives in Vietnam

● Nguyen Thi Thuy Trang

Being one of the countries suffering heavy consequences of war, Vietnam has been implementing policies to overcome the consequences of war-time landmines and unexploded ordnance (UXO), the consequences of toxic chemicals used in war, and enhance the search, collection and identification of martyrs' remains.

1. Overcoming the Consequences of War-time Landmines and Unexploded Ordnance

- On April 21, 2010, the Prime Minister issued Decision No. 504/QĐ-TTg approving the National Action Program to overcome the consequences of landmines and UXO in the period 2010–2025.
- On December 22, 2010, the Prime Minister signed and promulgated Decision No. 2338/QĐ-TTg on the establishment of the State Steering Committee on the National Action Program for Overcoming the Impact of Post-War Bombs and Mines (Steering Committee 504) and Decision No. 581 on the establishment of the Standing Body of the Steering Committee 504.
- On March 4, 2014, the Prime Minister issued Decision No. 319/QĐ-TTg establishing the Vietnam National Mine Action Centre (VNMAC). This is an organization placed under the management of the Prime Minister, assigned to the Ministry of National Defence to directly manage to execute, coordinate and implement the tasks of the National Action Program for Overcoming the Impact of Post-War Bombs and Mines (Program 504).
- In November 2014, Vietnam Association for Mine Remediation Support was established. The Vietnam Association for Mine Remediation Support is a social organization operating under the Charter approved by the Minister of Home Affairs, and complying with the provisions of law, and subject to the management of the Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs and other related Ministries and Agencies. The purpose and principle of the Association is to propagate among the people about the guidelines and policies of the state on the task of overcoming the consequences of landmines and mines in Vietnam; and on preventive measures to minimize the consequences of landmines and UXO, focusing on localities heavily contaminated with UXO.

U.S. Huey helicopter spraying Agent Orange over Vietnam, National Archives: 111-CC-59948; originally found in Box 1 Folder 9 of Admiral Elmo R. Zumwalt, Jr. Collection: Agent Orange Subject Files.

Source: Admiral Elmo R. Zumwalt (n.d.) Jr Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042084>

- In 2016, the Mine Action Partnership Group (MAPG Group) was established. MAPG has the task of enhancing dialogue for mutual understanding of policies, plans and solutions to implement Program 504; mobilize and coordinate international funding to improve the efficiency of the management and use of funding for the 504 Program; share knowledge and experience in managing and implementing post-war mine remediation activities; raise voice and strengthen the role of Vietnam in the field of post-war bomb and mine recovery within the framework of regional and international cooperation; and conduct technical consultations with regional and international partners on post-war mine recovery.
- On May 25, 2017, the Prime Minister issued Decision No. 701/QD-TTg on the establishment of the National Steering Committee for overcoming the consequences of bombs and mines and toxic chemicals after the war in Vietnam (Steering Committee 701) uniting of the State Steering Committee on the National Action Program on overcoming the impact of landmines and mines after the war and the National Steering Committee on overcoming the consequences of toxic chemicals used by the US in the war in Vietnam. The Prime Minister is the Chairman of the Committee.

Over the years, party, state and prime minister have promulgated many guidelines, policies and laws to overcome the consequences of landmines and UXO and assist people with disabilities, including landmine and UXO victims:

- Decision No. 738/QD-TTg dated May 13, 2013 approving the Implementation Plan of Program 504 to 2015;
- Decision No. 213/QD-BCD504 dated 11/4/2017 approving the Implementation Plan of the National Action Program for Overcoming the Impact of Post-War Bombs and Mines in the 2016–2020 period.
- Decision No. 701/QD-TTg dated May 24, 2017 on the establishment of the National Steering Committee to overcome the consequences of mines and toxic chemicals after the war in Vietnam.

The Ministry of Labour, War Invalids and Social Affairs has advised and submitted to the government for promulgation many documents, of which the important ones are:

- Decree No. 20/2021/ND-CP dated March 15, 2021 of the Government regulating social assistance policies for beneficiaries of social protection.
- Decision No. 1190/QD-TTg dated August 5, 2020 of the Prime Minister approving the Program to assist people with disabilities for the period of 2021–2030.
- Decision No. 753/QD-TTg dated June 3, 2020 of the Prime Minister promulgating the implementation plan of Directive No. 39-CT/TW dated November 1, 2019.
- Decision No. 112/QD-TTg dated January 22, 2021 of the Prime Minister approving the social work development program for the period 2021–2030.
- Decision 1942/QD-TTg dated January 18, 2021 approving the Program to improve the quality of health care and protection for people with meritorious services to the revolution, the elderly, children, people with disabilities and other objects in need of social assistance for the period 2021–2025.

Results

It is estimated that about 800,000 tonnes of bombs, mines, and other explosive weapons were left over and buried in Vietnam after its resistance war against America and around 6.1 million ha of land (equal to 18.82 per cent of the country's total area) are contaminated with unexploded ordnances. The unexploded bombs and mines are still scattered across the country, mostly in the central provinces.

From 1975 to 2020, more than 40,000 people have died and 60,000 people have been injured due to the detonation of these explosive devices. In some central provinces alone, including Quang Binh, Binh Dinh, Nghe An, Ha Tinh, Quang Tri, Thua Thien-Hue and Quang Ngai, there are over 22,800 people who are victims of landmines, with 10,540 deaths and 12,260 injured (Social Protection Department 2022).

In the 2010–2020 period, about 485,000 ha across the country, or nearly 50,000 ha of land each year, were surveyed and cleared of bombs, mines, and explosives, marking an increase of 35 per cent compared to the previous period. As of 2020, the area contaminated with landmines has decreased to 5.6 million ha of land, equivalent to 17.71 per cent of the country's area. Nearly 500 thousand ha of land have been surveyed and cleared; a national map of mine pollution has been published; more than 5,000 victims and related subjects have been supported; More than three million residents and students have been provided with risk education. Over ten years of implementing the National Action Program to overcome the consequences of landmines, nearly 13,000 billion Vietnamese dong has been mobilized, of which nearly 100 million US dollars has been mobilized from international organizations. All the people with severe disabilities who are landmine victims are entitled to a monthly social allowance, and families of mine victims with extremely severe disabilities are entitled to a fixed allowance for nurturing and care (Phan Hoat 2022).

The Vietnam Association for Mine Resurrection Support is also active in supporting the livelihoods of landmine and UXO victims. The association has supported the livelihoods of victims in 21 provinces and cities, focusing on key provinces that are heavily contaminated with landmines. Up to now, more than 5,500 people are supported with different livelihoods depending on their circumstances and specific needs, with a total amount of tens of billions of Vietnamese dong. Each UXO victim is supported with different livelihoods depending on specific circumstances and needs by various forms of donating gratitude houses worth 35 million Vietnamese dong/house, supporting business capital, purchasing tools for production and home repair with a support level of 5–12 million Vietnamese dong/household, donating audio-visual aids, televisions, radios, hundreds of prosthetics, wheelchairs, and rehabilitation equipment for victims (V.Thu 2022).

2. Overcoming the Consequences of Toxic Chemicals

- On October 15, 1980, the National Committee to investigate the consequences of US chemical warfare in Vietnam (Committee 10-80) was established under Decision No. 288-TTg. The Committee operated until 2000.
- On November 9, 1987, the Council of Ministers issued Decision No. 213-HDBT renaming the National Committee to investigate the consequences of US chemical warfare in Vietnam to the National Committee to investigate the consequences of chemical substances used in the Vietnam War (Committee 10-80).
- On April 3, 1998, the Prime Minister issued Decision No. 74/1998/QD-TTg to identify victims of chemical effects used by the US during the war in Vietnam to have a basis for proposing policies and solutions to overcome consequences. The survey was conducted in two years 1998–1999 nationwide. Subjects are people who worked, fought or lived in areas sprayed with chemicals during the war, and deformed or have serious diseases caused by toxic chemicals. There were additional surveys in 2002 and 2004.
- On March 1, 1999, the government issued Decision No. 33/1999/QD-TTg promulgating the establishment of a National Steering Committee for overcoming the consequences of toxic chemicals used by the US during the Vietnam War (Steering Committee 33). The National Steering Committee is headed by the Minister of Science, Technology and Environment.
- On February 23, 2000, the Prime Minister issued Decision No. 26/2000/QD-TTg on a number of social protection regimes for people participating in the resistance war and their children infected with toxic chemicals used by the US during the war in Vietnam.
- On December 17, 2003, the Minister of Home Affairs issued Decision No. 84/2003/QD-BNV establishing the Vietnam Association of Agent Orange/dioxin Victims. The Association officially launched on January 10, 2004.

- On February 5, 2004, the Prime Minister issued Decision No. 16/2004/QĐ-TTg on assistance for households with two or more people unable to serve themselves as a result of toxic chemicals.
- On April 27, 2004, the Prime Minister approved the Action Plan for the period 2004–2010 to overcome the consequences of toxic chemicals used by the US in the war in Vietnam, issued under Decision No. 67/2004 /QĐ-TTg.
- On 5-7-2004, the Prime Minister issued Decision No. 120/2004/QĐ-TTg on some regimes for resistance participants and their offspring infected with toxic chemicals used by the US during the war in Vietnam.
- On June 25, 2004, the Central Committee of the Vietnam Fatherland Front decided to take August 10 every year as the *Day for Vietnamese Victims of Agent Orange/dioxin*.
- On June 29, 2005, the National Assembly Standing Committee issued Ordinance No. 26/2005/PL-UBTVQH11 on incentives for people with meritorious services to the revolution, which stipulates that resistance activists who are contaminated with toxic chemicals and their children who are deformed or have reduced self-reliance in daily life or work are entitled to the preferential regime for people with meritorious services to the revolution.
 - On June 1, 2012, the Prime Minister issued Decision No. 651/QĐ-TTg approving the National Action Plan to fundamentally overcome the consequences of toxic chemicals used by the US during the war in Vietnam until 2015, with orientation to 2020. The goal of the National Action Plan is that all the resistance participants infected with toxic chemicals and their descendants with sequelae of toxic chemicals will enjoy preferential policies for people with meritorious services.
 - On May 14, 2015, the Central Committee issued the Secretariat's Directive on strengthening the party's leadership in dealing with the consequences of toxic chemicals used by the US during the war in Vietnam.
 - On December 28, 2021, the Prime Minister issued Decision No. 2215/QĐ-TTg promulgating the National Action Plan to overcome the consequences of toxic chemicals after the war in Vietnam in the 2021–2030 period. Accordingly, the goal is to complete the treatment of hot spots and areas contaminated with toxic chemicals/dioxins after the war in Vietnam; control all risks of effects of toxic chemicals/dioxins on human health; review and identify victims of toxic chemicals/dioxins in Vietnam, support victims to overcome difficulties and integrate into the community; have the capacity to effectively evaluate, control, process, analyse and manage all post-war toxic chemical/dioxin remedial activities in Vietnam.

Vietnamese Danger Mines sign with unexploded ordinances
Source: iStock/meifeng

Results

Up to now, the Vietnam Association of Agent Orange/dioxin Victims has 63 member organizations in provinces and centrally run cities with more than 400,000 members. The association's activities are to help and protect the interests of the victims of Agent Orange, contribute to overcoming the consequences of toxic chemicals used during the war in Vietnam, and represent Vietnam's Agent Orange victims in relations with other domestic and foreign agencies and organizations (Duy Thanh 2021).

The movement *Action for Vietnamese Agent Orange Victims* launched by the Central Committee of the Vietnam Fatherland Front is increasingly spreading in social life, arousing, and promoting the feelings and responsibilities of the community, actively contributing to the care, help and protection of victims. By 2020, associations at all levels mobilized activities to help victims and their families with a total amount of more than 2,660 billion Vietnamese dong; in which, nearly 6,750 houses of gratitude were built, 11,900 scholarships were subsidized; 3,860,250 units of allowances for difficulties, medical examination and treatment, production capital were granted; 26 Centres of Social Protection for Agent Orange Victims have been built up. The centres have organized saunas, detoxification, and health rehabilitation for more than 10,000 turns of Agent Orange victims (Nguyen Van Rin 2021).

Along with the activities of caring, helping and protecting victims, the Vietnam Association of Agent Orange/dioxin Victims has also been active in activities to overcome the consequences of residual toxic chemicals after the war. In recent years, with the development of the relationship between Vietnam and the United States, the US Government has stepped up cooperation with Vietnamese agencies and organizations to carry out detoxification in areas where toxic substances remain. At the Da Nang airport area, the Ministry of Defence coordinated with the United States Agency for International Development (USAID) to organize the implementation and completion of the project *Remediation of dioxin pollution at Da Nang airport*. After six years of implementation (2012–2018) with a budget of 110 million US dollars, more than

90,000 m³ of contaminated sedimentary soil has been successfully treated by heat desorption method and safely isolated 50,000 m³ of dioxin-contaminated sedimentary soil of low concentration. Units of the Ministry of National Defence and USAID completed the project *Dumping and sequestering dioxin-contaminated sedimentary soil at Phu Cat airport (Binh Dinh)*, implementing the project *Treatment of dioxin pollution at Bien Hoa airport* with a cost of 390 million US dollars. USAID also coordinated with Vietnamese authorities to implement a Project to support people with disabilities (including Agent Orange Victims) in the eight provinces that were sprayed with Agent Orange/dioxin the most during the war (Nguyen Van Rin 2021).

3. Searching, Gathering and Identifying the Remains of Martyrs

Immediately after the war ended, the Communist Party of Vietnam and the Vietnamese State soon had guidelines and policies on the search and collection of martyrs' remains, reflected in many specific documents on this issue as well as other documents related to the policy for meritorious people. Notable texts include:

- On May 5, 1993, the Secretariat of the Central Committee of the Communist Party of Vietnam issued Directive No. 20/CT-TW on the work of martyrs' graves, requiring governmental organisations at all levels to take positive measures in the next few years to find and collect martyrs' graves in martyr cemeteries.
- On December 30, 1993, the Prime Minister issued Decision No. 626/QĐ-TTg on the collection of graves and construction of martyrs' cemetery at the proposal of the Minister of Labour, Invalids and Social Affairs and the Minister of Defence.
- On October 24, 1994, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs, the Ministry of National Defence and the Ministry of Finance issued the Inter-Ministerial Circular No. 25/LB-TT guiding the implementation of the Prime Minister's Decision No. 626/TTg Government on the work of martyrs' graves and cemeteries.

- On November 25, 1998, the Ministry of Public Security, the Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs and the Ministry of National Defence issued Joint Circular No. 16/1998/TTLT-BLDTBXH-BQP-BCA guiding the process of granting and settling benefits for martyrs and their families, invalids and policy beneficiaries such as war invalids and wounded soldiers.
- On January 26, 2007, the Prime Minister issued Decree No. 16/2007/ND-CP regulating the search and gathering of martyrs' remains, management of graves, cemeteries, memorials, and inscriptions.
- On January 14, 2013, the Prime Minister issued Decision No. 150/QĐ-TTg approving the Scheme to identify the remains of martyrs with missing information. Decision set goals for 2015 and 2020.
- On July 26, 2013, the Prime Minister issued Decision No. 1227/QĐ-TTg on the establishment of a State-level Steering Committee on identifying remains of martyrs with missing information (Steering Committee 150) to help the Prime Minister implement Decision No. 150/QĐ-TTg dated 14/01/2013.
- On July 27, 2013, the Prime Minister issued Decision No. 1237/QĐ-TTg approving the Scheme on searching and gathering the remains of martyrs until 2020 and the following years. Accordingly, the goals are: (1) By 2015: Search and gather about 10,000 remains of martyrs; (2) By 2020: Searching and gathering 60 per cent of the remains of martyrs with information; (3) From 2021 onwards: Continue to search and collect the remaining remains of martyrs.
- On September 30, 2013, the Prime Minister issued Decision No. 1753/QĐ-TTg on the establishment of a National Steering Committee on searching and gathering the remains of martyrs until 2020 and the following years.
- On May 10, 2018, the Prime Minister issued Decision No. 515/QĐ-TTg on consolidating the Steering Committee on searching, gathering, and identifying the remains of martyrs (Steering Committee 515) on the basis of merging the National Steering Committee for the search and gathering of martyrs' remains (National Steering Committee 1237) and the State-level Steering Committee for the identification of

martyrs' remains with insufficient information. (Steering Committee 150). The National Steering Committee is an organization that helps the Prime Minister direct and implement the Decision No. 150/QĐ-TTg dated January 14, 2013 and Decision No. 1237/QĐ-TTg dated July 27, 2013 of the Prime Minister.

- On September 14, 2021, the Prime Minister issued Decision No. 1515/QĐ-TTg promulgating the Plan to search and gather martyrs' remains and identify missing martyrs' remains until 2030 and the following years, in which the goals for the 2021–2025 period are determined to be: Complete the construction and operation of the national database on martyrs, associated with the geographical background database; Basically complete mapping out the search for martyrs' remains on a national scale; strives every year to search and gather about 1,500 martyrs' remains; Promulgating and implementing the process of identifying the remains of martyrs with missing information; Identify about 1,000 martyrs' remains each year based on DNA examination; By 2025, complete 50 per cent of the verification and confirmation of information of martyrs' graves missing in martyr cemeteries by positivist method.

Results

From 2013 to 2020, the whole country searched and gathered nearly 17,000 remains of martyrs (more than 8,000 in Vietnam, more than 2,000 in Laos, and more than 6,000 in Cambodia); Receiving more than 38,000 samples of martyrs' remains and biological samples of martyrs' relatives; Analysing and storing DNA of more than 23,000 samples; Identifying the remains of martyrs with missing information of more than 4,000 cases (nearly 3,000 cases have been confirmed by the affirmative method, more than 1,000 cases have been obtained by DNA examination); Identified, concluded, supplemented, and corrected information of 1,260/1,736 graves in the Martyrs Cemetery of Dak Lak province (reaching the rate of 72.58 per cent of graves with partial information; 55.9 per cent of total graves in the cemetery) (Duy Thanh 2022).

The Ministry of National Defence has transferred more than 843,000 records of martyrs; The Ministry of Labour, Invalids and Social Affairs

U.S. Huey helicopter spraying Agent Orange over Vietnam, National Archives: 111-CC-59948; originally found in Box 1 Folder 9 of Admiral Elmo R. Zumwalt, Jr. Collection: Agent Orange Subject Files.

Source: Admiral Elmo R. Zumwalt (n.d.) Jr Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042084>

has transferred nearly 1,200,000 records of martyrs and more than 300,000 records of martyrs' graves to the Ministry of Information and Communications to build a national database on martyrs. Localities across the country have basically completed the work of concluding the areas; Some localities have created maps to search and collect martyrs' remains at three levels (commune, district, and province). Localities have strictly managed the areas; organize the reception, handover, memorialization, and burial of martyrs' remains solemnly and thoughtfully; Announcing and returning the results of identification of the remains of martyrs with insufficient information in accordance with regulations (Duy Thanh 2022).

In the period of 2021–2025, the Steering Committee 515 continues to accelerate the progress and efficiency of the search and collection of martyrs' remains and identify the missing martyrs' remains; Basically complete the task of searching and gathering the remains of martyrs abroad; Complete the search, gather and conclude areas with information of collective martyrs' graves by 2030.

4. International Cooperation in Overcoming the Consequences of War

Many projects in the field have been implemented with assistance from the governments of the US, Japan, the Republic of Korea, the UK, Norway, Germany, Australia and Russia as well as international organisations such as UNDP, UNICEF and many other international donors.

4.1 Vietnam-US Cooperation in Overcoming Consequences of the War

Since 1989, the Governments of the United States and Vietnam have worked together to address the consequences of war with programs to remediate dioxin contamination, assist persons with disabilities, and remove unexploded ordnance. Furthermore, the search, excavation and identification of martyrs' remains are extremely important both culturally and spiritually for both countries.

Cooperation in overcoming the consequences of post-war bombs and mines

- The US has transferred to Vietnamese engineers equipment to clear mines and explosives with a total value of about 10 million US dollars. From 2004 to 2009, the US Department of State provided financial support for the Vietnam Veterans Fund (VVAFF) to coordinate with the Mine Disposal Technology Center, Engineer Command to carry out the project Investigation to assess the impact of landmines and explosives left over from the war in six central provinces, namely Nghe An, Ha Tinh, Quang Binh, Quang Tri, Thua Thien-Hue, and Quang Ngai (KVMAP 2020).
- On December 16, 2013, the State Steering Committee for National Steering Committee on the National Action Programme for Overcoming the Impact of Post-War Bombs and Mines, and the US Department of State signed a Memorandum of Understanding on the cooperation to overcome the consequences of post-war bombs and mines in Vietnam. The Memorandum of Understanding aims to establish a long-term mechanism to strengthen humanitarian cooperation between the parties on post-war mine recovery through the exchange of delegations and documents, organisation of joint training activities, upgrade

The U.S. Institute of Peace (USIP) has launched a project to search for the remains of Vietnamese soldiers in response to Vietnamese assistance.

Source: VnExpress/My Hanh.

of equipment and technology, financial support and call for the participation of the international community with specific cooperation contents such as strengthening technical skills and management expertise, building capacity, and transfer experience, etc.

Cooperation in overcoming the consequences of toxic chemicals used in war

- In March 2000, during his visit to Vietnam, US Defence Secretary William Cohen announced that the US would cooperate more with Vietnam in investigating the effects of Agent Orange.
- In November 2000, during President Bill Clinton's visit to Vietnam, the two sides agreed to work together to study the effects of Agent Orange in Vietnam.
- After this visit, American scientists were officially allowed to collaborate with Vietnamese scientists to examine the effects of toxic chemicals on people and the environment of Vietnam. Since 2001, the US Environmental Protection Agency began to receive Vietnamese scientists to Hawaii for training in environmental cleaning. The visit to Vietnam by US President B. Clinton in November 2000 led to the establishment of a Joint Advisory

Committee (JAC) to oversee the coordination of implementation of research programs on Agent Orange in Vietnam. JAC has the task of advising the governments of the two countries to implement and coordinate to overcome the consequences of Agent Orange/dioxin in Vietnam.

- In 2002, the Vietnam-US scientific conference on the effects of Agent Orange/dioxin on human health and the environment was held in Hanoi with the participation of Vietnamese and American scientists.
- In November 2006, after US President G. Bush's visit to Vietnam, Vietnam and the US issued a joint statement, affirming that the two sides would make efforts to solve the problem of environmental poisoning in places which used to have dioxin storage facilities. After the visit of President G. Bush, from 2007, the US Congress began to approve the annual budget for the US Government to participate in overcoming the consequences of toxic chemicals in Vietnam with the priority is the detoxification of dioxin in three hot spots, Da Nang, Bien Hoa, and Phu Cat airports.
- In 2007, the Vietnam-US Dialogue Group on Agent Orange/dioxin was established. This is a track two diplomatic group that helps American people and politicians understand more about the Agent Orange disaster in Vietnam.
- In August 2012, USAID and Vietnam's Ministry of National Defence launched a project to deal with dioxin contamination at Da Nang airport with a capital of 110 million US dollars from non-refundable ODA of the US Government and 60 billion Vietnamese dong from the Vietnamese Government's reciprocity, implementing in the period of 2012–2019.
- From 2013 to 2015, the Military Institute of Science and Technology, the Ministry of Defence collaborated with USAID to carry out an environmental assessment of the Bien Hoa airport area to determine the scope, extent, and scale of pollution and to propose technology solution for a thorough treatment. From 2017 to 2019, the Vietnam High Command of Air Defence-Air Force implemented an investment project to build infrastructure and pre-treat toxic chemicals at Bien Hoa airport with a guaranteed budget of 270 billion Vietnamese dong. The project aimed

to prepare for the overall treatment of dioxins at this airport, including the following items: Improvement of transport routes for dioxin treatment, building anti-spreading works, and isolating polluted areas.

- On December 5, 2019, the Ministry of National Defence of Vietnam and USAID started the implementation of the dioxin treatment project at Bien Hoa airport area. The project implementation period is expected to be 10 years, with a cost of 390 million US dollars. The US has committed to provide 183 million US dollars for Phase 1 (2020–2024).
- USAID is working with the National Action Centre for Toxic Chemicals and Environmental Treatment (NACCET), Chemical Command, to develop a plan to implement the Project to Support People with Disabilities in the provinces heavily sprayed with toxic chemicals.

Cooperation in searching for soldiers missing during wartime

In the process of normalizing Vietnam-US relations, the issue of searching for Americans missing in the war (MIA) is considered by Vietnam as a humanitarian issue. Vietnam has been willing to cooperate with the US or unilaterally search for US MIA in Vietnam. It can be seen that cooperation in searching for soldiers missing in the war in Vietnam is a bright spot in Vietnam-US cooperation and is always associated with important events in the history of the relationship between the two countries. MIA cooperation is mentioned in important documents such as the Joint Statement between the Senior Leaders of the two countries, especially the Joint Statement between Vietnam and the US on the establishment of the Comprehensive Partnership in 2013. Along with the development of the two countries' relations over the past 30 years, MIA activities have always been promoted and have obtained important results, making practical contributions to enhancing understanding between the two peoples and healing war consequences. Perhaps when talking about the issue of MIA in Vietnam-US relations, many people think of the search for American soldiers missing in the war in Vietnam, not much is known about the concern and help of US veterans for the Vietnamese soldiers who died or went missing on the battlefields.

- In 1994, a delegation of the *Vietnam Veterans of America* (VVA) paid an official visit to Vietnam. In that year, the National Conference of VVA through the *Veteran Initiative Program* (VIP) in response to Vietnam's goodwill in solving the problem of missing Americans opened a campaign throughout the United States. It was firstly relying on their members to provide information, maps and diagrams about battles involving Vietnamese soldiers who died in combats to give to the authorities of Vietnam.
- From 1994 to February 2020, through the American Friendship Association to Vietnam and the Vietnam Union of Friendship Organizations, VVA sent 28 delegations to visit Vietnam and implement the Veterans Initiative Program, thereby, transferring to the Ministry of National Defence and Vietnamese Office for Seeking Missing Persons 304 sets of documents and information related to more than 12,000 cases of Vietnamese soldiers sacrificing and missing in combat, helping Vietnam search and collect the remains of nearly 1,500 martyrs. VVA actively supports the normalization and development of US-Vietnam relations, promotes people-to-people and veteran exchanges between the two countries, strongly opposes the Vietnam Human Rights Act, encourages and supports US veterans to return to Vietnam to visit old battlefields. VVA delegations visited ancient battlefields, visited, and offered incense in tribute of Vietnamese martyrs at Truong Son Cemetery, Road 9 Martyrs' Cemetery, and martyrs' cemeteries in the localities where the delegation arrived and the burial sites at the battlefields (Bui Van Nghi 2020).
- On July 8, 2020, USAID, and the Vietnam Office for Seeking Missing Persons (VNOSMP) signed a Memorandum of Intent to assist the identification of anonymous martyrs' remains based on DNA analysis. Under this MoI, USAID will provide Vietnam with the best and most modern technology for DNA analysis and extraction, enhance the efficiency and performance of Vietnamese laboratories with the ultimate goal of increasing the number of remains that will accurately be reunited with their families. As part of this MoI, USAID will work with VNOSMP to finance a new three- to five-year project with

a budget of 2.4 million US dollars. This project will complement a broader effort by the US Department of Defence to support Vietnam to locate and identify more than 200,000 Vietnamese service members missing during the war (Ngoc Van 2020).

- On July 29, 2021, on the occasion of US Defence Secretary Lloyd Austin's visit to Vietnam, the Defence Ministers of the two countries witnessed the signing of a Memorandum of Understanding (MoU) on cooperation in search, gathering and identification of Vietnamese martyrs' remains.
- In August 2021, the United States Institute of Peace (USIP) launched the Project on Overcoming the Consequences of the War and Searching for Vietnamese Missing in Action (VMIA) which was initiated by the USIP. The project represents the US' desire to respond to Vietnam's goodwill in assisting the US in the search for soldiers missing for more than 40 years.

4.2 Cooperation with Other Countries and International Organizations

Cooperation in overcoming the consequences of post-war bombs, mines and explosives

Since 1990, nearly 40 international NGOs have been engaging in providing humanitarian assistance for post-war bomb and mine disposal activities in Vietnam. Activities include surveying and mapping of polluted sites, clearing mines and explosives, and providing support for victims to reintegrate into the community, resettlement, propaganda, and education, with funding up to hundreds of millions of US dollars.

Since 2004, UNICEF has provided Vietnam with a grant of 5 million US dollars over 5 years to educate youth and children in Nghe An, Ha Tinh, Quang Binh, Quang Tri, Thua Thien-Hue and Danang about mines and explosives.

In 2010, the Norwegian and US governments, through the Norwegian People's Aid (NPA), funded nearly half a million US dollars for the construction of the initial facility for the Vietnam Mine Data Centre. The governments of the UK, Belgium and India have supported a number of Vietnamese officials to participate in capacity building training courses on management and administration of mine and explosives clearance activities in those countries.

In 2015, Japan provided a non-refundable aid of 83 billion Vietnamese dong to the Project on Demining Post-war Landmines in Ha Tinh province. The project was implemented from 2015 to 2017. The forces participating in the project cleaned up bombs, mines, and explosives on an area of 2,550 ha of land contaminated with mines and explosives left over after the war in twelve communes of Ha Tinh, in the districts of Ky Anh, Huong Son and Can Loc. The Japanese government also sponsored some equipment for tree-cutting and mine-clearing machines for the Ho Chi Minh Road construction project, worth nearly 11 million US dollars.

In 2016, after obtaining the consent of the State Steering Committee on the National Action Program for Overcoming the Impact of Post-war Bombs and Mines, the Vietnam National Mine Action Centre (VNMAC) coordinated with the Geneva International Centre for Humanitarian Demining (GICHD) (based in Switzerland) and the International Centre IC – a humanitarian organization based in the US to implement a Pilot Project on Management of Residual Explosive Remnants of War (MORE) in Vietnam.

The Vietnam-Republic of Korea Project on Cooperation in Overcoming the Consequences of post-war bombs and mines was conducted in the period 2018–2020, with the following components: Survey and clearance, information management, mine risk education, victim assistance, and capacity building. The objective of the project is to enhance the capacity of VNMAC, towards social security and economic development in two provinces of Quang Binh and Binh Dinh. The total investment is 20 million US dollars funded by the Korean Government through the Korea International Cooperation Agency (KOICA), under the supervision of the United Nations Development Program (UNDP). As of June 2020, the project's components have completed the proposed plan. In which, the remarkable result is that the project has surveyed more than 16,880 ha, cleared the area of more than 5,194 ha. Thousands of people in Quang Binh and Binh Dinh provinces have access to information and education on mine risk prevention. In addition, the project also conducted a needs assessment to identify 220 landmine victims who would be supported with rehabilitation equipment. Mapping support services for people

with disabilities and landmine victims is the basis for developing interventions to support people with disabilities and landmine victims, improving the quality of support services in Quang Binh and Binh Dinh (KVMAP 2020).

In 2018, GICHD supported Vietnam to study the aging process of bombs and assess the dangers posed by bombs and mines and the residual risk as bombs and munitions continue to age in soil. Each type of munitions and explosives has different characteristics, so understanding the key features helps the dealing of landmines in Vietnam more effective and reduces risks to people and the surrounding environment.

Cooperation on overcoming consequences of toxic chemicals/dioxins

Along with the coordination and cooperation in research and assessment of the harmful effects of poisons used by the US military in the war, the governments and people of many countries and many international organizations have actively supported Vietnamese people and Agent Orange/dioxin victims to overcome the consequences of chemical war.

The United Nations Development Program (UNDP) has provided financial support to implement a project of treating dioxin contaminated soil at Phu Cat airport and equip Vietnam with a dioxin analysis laboratory. The United Nations Children's Fund (UNICEF) maintains annual support for Agent Orange victims in Da Nan. Vietnam Friendship Village in Van Canh Commune, Hoai Duc District, Hanoi built in 1998 with the help of many organizations of different countries is a symbol of international solidarity and support for Vietnamese Agent Orange victims.

Many international organizations have supported Vietnam's Agent Orange victims. One example is that the Executive Committee of the World Peace Council (WPC) meeting in Damascus, Syria on October 23rd–25th, 2009 decided to make August 10 every year as the Day for Vietnamese Victims of Agent Orange. The International Association of Democratic Lawyers (IADL) organized an International Court of

War Destruction in Cholon 1968 during Tet Offensive
Source: CPA Media Pte Ltd/ Alamy Stock Photo

Public Opinion to try 37 US chemical companies for supplying toxic chemicals to the US military in the war in Vietnam. WPC and AIDL have coordinated with VAVA to organize many forums to propagate about the consequences of Agent Orange in Vietnam and advocate for Vietnamese Victims of Agent Orange. All the term meetings or conferences of the WPC and IADL issue resolutions to support Vietnamese Agent Orange Victim. Many organizations and individuals in the US, France, Japan, the UK and many other countries have coordinated to support and help Vietnamese Victims of Agent Orange and their struggle for justice.

Many countries and international organizations have supported Vietnam to overcome the impacts of toxic chemicals used in war on the environment and people in many localities.

On the basis of the survey assessing the pollution levels and land use planning in the airport, based on actual conditions, in 2012, the Office of Steering Committee 33 (Ministry of Natural Resources and Environment) coordinated with the Global Environment Facility (GEF) through UNDP in Vietnam, has supported more than 5 million US dollars for Vietnam to use landfill technology to isolate more than 7,500m³ of contaminated soil of over 1,000ppt according to the standards of Vietnam and the United States Environmental Protection Agency (USEPA). The project built a monitoring system for groundwater, surface water and air which shows that the concentration of pollutant waste in the areas is below the allowable threshold and there is no longer any risk of harmful effects to the environment, ecology and humans.

In 2013–2014, through UNDP, GEF supported Vietnam to build a temporary anti-pollution project in areas at high risk of contamination with about 120,000 people living. From 2013–2015, also within the framework of the GEF/UNDP project, the Office of the Steering Committee 33, Ministry of Natural Resources and Environment built anti-spreading works in the Pacer Ivy area (the area where gathered the Agent Orange containers, used and not used, for repatriation to the United States, or elsewhere under the Pacer Ivy Program) and cooperated with the Government of the Czech Republic to build a groundwater monitoring system in landfills and isolated areas at Bien Hoa airport to monitor environmental parameters.

The external relations of the Association of Vietnamese Victims of Agent Orange /dioxins are constantly expanding. Every year, the associations at all levels receive hundreds of international delegations and individuals from all continents. The Association maintains regular contact with 30 international organizations in many countries around the world. It has received nearly 100 international delegations to work and visit victims in many provinces and cities across the country. External activities contributed to mobilizing millions of US dollars to support victims of Agent Orange/dioxin. The Vietnam Association of Victims of Agent Orange/dioxin has a cooperative relationship with 15 domestic research institutions and many institutions from the US, the UK, France, Japan, Russia, etc. (Duy Thanh 2021).

Cooperation in searching, gathering, and identifying martyrs' remains

The Government of Vietnam has signed bilateral agreements with the Government of the Lao People's Democratic Republic (in 1994) and the Government of the Kingdom of Cambodia (in 2000) on the search and repatriation of remains of Vietnam's volunteer soldiers and experts who laid down their lives during the war in Laos and Cambodia. Vietnam has agreed to set up a Governmental Special Working Committee and Special Provincial Working Committees with Laos and Cambodia, to coordinate in directing and organizing the implementation of agreements.

Over the past years, the Special Working Committee of Vietnamese Government and the Special Working Committee of the Governments of Laos and Cambodia have regularly exchanged, maintained close cooperation, and directed drastically the search and repatriation of the remains of Vietnamese volunteers and experts with many positive results. By 2017, the Special Working Committees of the two governments of Vietnam and Laos held talks and signed 21 minutes of the meeting; The Special Working Committees of the two governments of Vietnam and Cambodia held talks and signed 15 minutes of the meeting on the search and repatriation of remains of Vietnamese volunteers and experts. By the end of 2016, Vietnam searched and gathered more than 17,500 remains of martyrs in Laos (implemented since 1994) and nearly 18,000 remains of martyrs in Cambodia (implemented since 2001) (Department of Defence Policy 2017).

To realize the goals of Project 1237, the Ministry of National Defence and the Ministry of Foreign Affairs have actively studied and proposed to the government to expand international cooperation in the search and gathering of martyrs' remains. The National Steering Committee 1237 has actively developed plans and strengthened cooperation with relevant countries to serve the search and collection of martyrs' remains. Since 2014, the National Steering Committee 1237 has sent many delegations to visit and work with governmental organizations, the Ministry of Defence and a number of organizations and individuals of the United States, Korea, China, and Thailand. Thereby, it develops mechanism, promotes cooperation, and exchanges and provides information and documents related to Vietnamese soldiers who died, lost information or missed during the war. Particularly for China and Thailand, the National Steering Committee 1237 has proposed the policy of removing and repatriating the remains of Vietnamese martyrs buried in these two countries.

In the period of 2021–2025, Vietnam will continue to mobilize and effectively use all domestic and international resources to overcome the effects and consequences of post-war landmines and toxic chemicals and continue implementing the search, gathering and identification of martyrs' remains missing information.

5. References

Bui Van Nghi (2020): Vietnam-US People's Cooperation in the search for Vietnamese soldiers who died or went missing in the war (MIA Vietnam). <https://huunghi.haiphong.gov.vn/Tin-tuc-su-kien/Hoa-binh-hop-tac-huu-nghi/Hop-tac-nhan-dan-Viet-My-trong-tim-kiem-bo-doi-Viet-Nam-hy-sinh-mat-tich-trong-chien-tranh-MIA-Viet-Nam-61918.html>.

Duy Thanh (2021): Join hands to overcome the consequences of toxic chemicals during the war in Vietnam. <https://www.qdnd.vn/xa-hoi/cac-van-de/chung-tay-khac-phuc-hau-qua-chat-doc-hoa-hoc-trong-chien-tranh-o-viet-nam-667961>.

Duy Thanh (2022): Conference to review the implementation of Project 1237 and Project 150 for the period 2013-2020, People's Army. <https://www.qdnd.vn/quoc-phong-an-ninh/tin-tuc/hoi-nghi-tong-ket-thuc-hien-de-an-1237-va-de-an-150-giai-doan-2013-2020-683087>.

KVMAP (2020): Results of Vietnam-Korea Mine Action Project after 3 years. <http://kvmmap.vnmac.gov.vn/tin-tuc/ket-qua-3-nam-thuc-hien-du-an-viet-nam-han-quoc-hop-tac-khac-phuc-hau-qua-bom-min-sau-chien-tranh-10813.html>.

KVMAP (2020): Vietnam is not alone in its journey to overcome the consequences of post-war bombs, mines, and explosives. <http://kvmmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/viet-nam-khong-don-doc-trong-hanh-trinh-khac-phuc-hau-qua-bom-min-vat-no-sau-chien-tranh-9810.html>.

Ngoc Van (2020): The US helps Vietnam with the best technology to identify martyrs' remains. <https://laodong.vn/the-gioi/my-giup-viet-nam-cong-nghe-tot-nhat-xac-dinh-danh-tinh-hai-cot-liet-si-818443.lido>.

Nguyen Van Rinh (2021): Accelerating the remediation of toxic chemical consequences after the war in Vietnam. <http://m.tapchiquptd.vn/vi-su-kien-lich-su/day-manh-khac-phuc-hau-qua-chat-doc-hoa-hoc-trong-chien-tranh-o-viet-nam-17492.html>.

Phan Hoat (2022): More than 800,000 tons of bombs and ammunition left after the war. <https://cand.com.vn/van-de-hom-nay-thoi-su/an-hoa-hon-800-nghin-tan-bom-dan-ton-sot-sau-chien-tranh-i649104/#:~:text=G%E1%BA%A7n%20ngh%C3%ACn%20t%E1%BB%B7%20kh%E1%BA%AFc,di%E1%BB%87n%20t%C3%ADch%20c%E1%BB%A7a%20c%E1%BA%A3%20n%C6%B0%E1%BB%9Bc>.

Policy Department of the Ministry of National Defence (2017): Strengthening international cooperation in searching and gathering the remains of martyrs. <http://chinhsachquandoi.gov.vn/tin-bai/tang-cuong-hop-tac-quoc-te-trong-tim-kiem-quy-tap-hai-cot-liet-si-676.20170729080105.293393.htm>.

Social Protection Department (2022): Vietnam strives to overcome the consequences of post-war bombs, mines and explosives. http://btch.gov.vn/danh-muc-tin/cong-tac-xa-hoi/viet-nam-no-luc-khac-phuc-hau-qua-bom-min-vat-no-sau-chien-tranh_t114c40n1605.

V. Thu (2022): Approximately 3.4 million landmine victims receive monthly allowance. <http://tapchibaohiemxahoi.gov.vn/khoang-34-trieu-doi-tuong-la-nan-nhan-bom-min-duoc-nhan-tro-cap-hang-thang-90995.html>.

Dr. Nguyen Thi Thuy Trang
International Relations, International Development Studies
Faculty of International Studies
VNU University of Social Sciences and Humanities, Hanoi
Email: trangqt@vnu.edu.vn/ trangntt84@yahoo.com

NHÀ XUẤT BẢN THANH NIÊN

Trụ sở chính: 64 Bà Triệu, TP. Hà Nội | Điện thoại: (024) 62631704

Website: nxbthanhvien.vn | **Email:** info@nxbthanhvien.vn

Chi nhánh: 145 Pasteur, P.6, Q.3, TP. Hồ Chí Minh | Điện thoại: (028) 39106963

Báo cáo Quốc gia Việt Nam –

Báo cáo cung cấp thông tin độc lập thường niên về các vấn đề chính trị, kinh tế và xã hội của một quốc gia đang trong quá trình chuyển đổi.

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Biên tập nội dung: Phạm Quang Minh - Detlef Briesen - Nguyễn Thị Thùy Trang

Giám đốc - Tổng Biên tập: Lê Thanh Hà

Biên tập: Nguyễn Tiến Thăng

Liên kết xuất bản:

Quỹ Hanns Seidel Stiftung

Địa chỉ: P. 703, Tòa nhà Opera Business Center, 60 Lý Thái Tổ, Hà Nội, Việt Nam.

Bìa & Trình bày: Công ty CP Truyền thông Thương mại Xanh

Cover photo: Những người lính Việt Nam với trang thiết bị hiện đại
Nguồn ảnh bìa: USAID/Alamy Stock Photo

In 200 cuốn, khổ 20,8 x 29,5cm, tại công ty TTHH Mỹ Thuật Hoàng Gia
Số 22/122 Đường Láng, Phường Thịnh Quang, Đống Đa, TP. Hà Nội.

Số xác nhận XB: 3061-2022/CXBIPH/12-105/TN

Theo QĐXB Số: 1998/QĐ-NXBTN

In xong và nộp lưu chiểu tháng 9 năm 2022

Mọi hành vi sao chép, phân phối lại và dịch lại tài liệu đều bị cấm. Bản quyền và quyền xuất bản ấn phẩm này thuộc về trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.

Hanns Seidel Foundation chỉ hỗ trợ về mặt tài chính và kỹ thuật cho việc xuất bản ấn phẩm này, các bài viết trong ấn phẩm chỉ phản ánh quan điểm cá nhân của các tác giả được nêu tên trong mỗi bài viết và không nhất thiết thống nhất với quan điểm của Hanns Seidel Foundation và/ hoặc trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.

Về tổ chức Hanns Seidel Foundation

Hanns Seidel Foundation (HSF) là một tổ chức chính trị của Cộng hòa Liên bang Đức và được thành lập tại Munich năm 1967. Hiện nay, HSF đang triển khai thực hiện hơn 80 dự án tại 60 quốc gia trên khắp thế giới. HSF cam kết thúc đẩy dân chủ, hòa bình và phát triển. Hoạt động của HSF dựa trên lý tưởng về con người bao gồm tự do cá nhân, phát triển và tự chủ cũng như trách nhiệm xã hội và sự đoàn kết. HSF đã triển khai các dự án tại Việt Nam trong suốt ba thập kỷ qua. Kể từ khi thành lập văn phòng đại diện tại Hà Nội vào năm 2011, HSF không ngừng tăng cường hợp tác với các đối tác Việt Nam nhằm mục tiêu thúc đẩy phát triển kinh tế, xã hội và thể chế, đặc biệt tập trung vào các vấn đề an sinh xã hội, phát triển bền vững và quản trị toàn diện.

Hãy theo dõi HSF Việt Nam trên Facebook để cập nhật những thông tin về hoạt động của chúng tôi tại:

<https://www.facebook.com/HSF.Vietnam>

Lời tựa

Michael Siegner

*Resident Representative of the
Hanns Seidel Foundation in
Vietnam*

Nền hòa bình trong suốt những thập kỷ qua là một điều đặc biệt trong lịch sử hiện đại của Việt Nam. Những thập kỷ dài dưới ách cai trị bạo tàn của chủ nghĩa thực dân, tiếp nối là những năm tháng chìm trong chiến tranh và xung đột đã để lại một vết thương sâu trong lòng quốc gia này. Quá trình hiện đại hóa và phát triển kinh tế diễn ra nhanh chóng trong những năm gần đây đã khiến thế giới thay đổi hoàn toàn cái nhìn về Việt Nam. Từ một quốc gia nghèo đói bị tàn phá sau chiến tranh và hầu như cô lập với cộng đồng quốc tế trong những năm 90, Việt Nam đang dần vươn lên để trở thành một con rồng châu Á mới với tốc độ tăng trưởng kinh tế mạnh mẽ và nền chính trị ổn định.

Tuy nhiên, Việt Nam vẫn tiếp tục phải đối mặt với những hậu quả của các cuộc chiến tranh nối tiếp nhau suốt chiều dài lịch sử. Chính phủ Việt Nam đã nỗ lực rất nhiều trong việc khắc phục hậu quả chiến tranh. Cả xã hội đã thể hiện tinh thần đoàn kết tuyệt vời và khát vọng tiến về phía trước. Với các bài viết phân tích chính sách và nghiên cứu thực nghiệm, cuốn Báo cáo Quốc gia Số đặc biệt này không chỉ cung cấp một cái nhìn tổng quan về những nỗ lực và sáng kiến này, mà

còn chỉ ra những khía cạnh khác cần được quan tâm đặc biệt trong quá trình khắc phục hậu quả chiến tranh – ví dụ các chương trình phúc lợi liên quan đến các hỗ trợ về mặt tài chính và sức khỏe tinh thần cho không chỉ các cựu chiến binh mà cả các nạn nhân của chiến tranh.

Hơn 10 năm qua, Hanns Seidel Foundation đã và đang hợp tác với nhiều bên liên quan để đưa ra các khuyến nghị chính sách nhằm thúc đẩy hòa nhập xã hội và đảm bảo an sinh xã hội tại Việt Nam. Cùng với Viện Khoa học Lao động và Xã hội (ILSSA), chúng tôi đã thực hiện nhiều nghiên cứu và đối thoại chính sách về các vấn đề lao động và việc làm trong bối cảnh già hóa dân số và gia tăng di cư trong nước – đặc biệt trong thời gian đại dịch Covid và khôi phục kinh tế xã hội sau đại dịch. Hỗ trợ của chúng tôi dành cho Báo cáo Quốc gia Số đặc biệt này sẽ đóng góp vào những thảo luận chính sách và hàn lâm về vấn đề này bằng cách coi cựu chiến binh, nạn nhân chiến tranh cũng như những người vẫn đang phải chịu hậu quả của bom mìn sót lại sau chiến tranh và chất độc da cam là một nhóm yếu thế có thể đóng góp vào việc thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững và toàn diện nếu họ nhận được những hỗ trợ cần thiết.

Hơn nữa, trong bối cảnh căng thẳng và xung đột vũ trang ngày càng gia tăng ở nhiều nơi trên thế giới, cuốn báo cáo này cũng là một lời nhắc nhở rằng xung đột sẽ luôn luôn để lại những hậu quả nặng nề cho xã hội suốt nhiều thế kỷ và thế hệ tiếp theo.

Tôi xin cảm ơn tất cả những người đã tham gia vào việc xuất bản cuốn Báo cáo Quốc gia này. Đầu tiên, tôi xin chân thành cảm ơn Giáo sư, Tiến sĩ Phạm Quang Minh – trường ĐHKHXNNH và Tiến sĩ Detlef Briesen – trường đại học Justus Liebig Gießen vì thời gian, nỗ lực và tâm huyết mà các giáo sư đã dành cho dự án này. Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn đến tất cả các tác giả tham gia viết bài. Cuối cùng, tôi xin đặc biệt cảm ơn Tiến sĩ Nguyễn Thị Thùy Trang – trường ĐHKHXNNV và cô Trịnh Ngọc Mai – HSF Việt Nam vì những nỗ lực không mệt mỏi trong việc điều phối dự án này.

Michael Siegner

Trưởng đại diện tổ chức Hanns Seidel Foundation tại Việt Nam

Giới thiệu

Detlef Briesen

Phạm Quang Minh

Đây đã là số thứ tư trong chuỗi Báo cáo Quốc gia về Việt Nam của chúng tôi. Ba ấn phẩm trước đã cho thấy sự hợp tác rất thành công giữa Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (USSH) - Đại học Quốc gia Hà Nội, Đại học Justus Liebig, Giessen, CHLB Đức và Quý Hanns Seidel, CHLB Đức. Trong Báo cáo số này, chúng tôi có thêm sự hợp tác của một đối tác mới - Viện Nghiên cứu Hòa bình Hà Nội (HANPRI). Với ấn phẩm đặc biệt này, chúng tôi tập trung vào một vấn đề chưa được quan tâm một cách thấu đáo từ góc độ học thuật - vấn đề giải quyết hậu quả chiến tranh ở một đất nước đã trải qua nhiều cuộc chiến trong gần 50 năm như Việt Nam. Trong quá trình biên soạn Báo cáo, chúng tôi nhận thấy rằng đối phó với hậu quả của chiến tranh là một chủ đề dường như bị lãng quên, ngay cả trên bình diện quốc tế - ít nhất là nếu người ta so sánh chủ đề này với một số lượng lớn các luận thuyết học thuật hoặc mô tả phổ biến trong các tiểu thuyết, hồi ký, phim ảnh, v.v. . Vì vậy, trọng tâm của Báo cáo số này là tiếp cận vấn đề khắc phục hậu quả của chiến tranh ở Việt Nam từ góc độ chính trị-xã hội:

- Việt Nam được xây dựng lại như thế nào sau sự tàn phá của chiến tranh?
- Và Việt Nam đã cố gắng giải quyết những hậu quả xã hội của chiến tranh như thế nào?

Có quá nhiều vấn đề chính trị - xã hội cần giải quyết ở Việt Nam kể từ khi Chiến tranh thế giới thứ hai bùng nổ, những vấn đề đã được chỉ ra trong các bài viết độc lập. Đặc biệt là sau năm 1954 và 1975, phần lớn lãnh thổ của Việt Nam ngày nay đã bị tàn phá khủng khiếp, hàng trăm nghìn sinh mạng bị mất, và hàng trăm nghìn người khác sống sót sau chiến tranh rơi vào cảnh góa bụa, mồ côi hoặc bị tàn phá nặng nề về thể chất và tinh thần. Những hậu quả lâu dài của chiến tranh vẫn còn hiện rõ cho đến ngày nay, nhiều năm sau khi chiến tranh kết thúc, cụ thể là vô số vật liệu nổ còn sót lại vẫn có thể tìm thấy ở khắp mọi nơi trên đất nước Việt Nam. Và khủng khiếp hơn nữa là những hậu quả lâu dài đối với con người và môi trường gây ra bởi các chất độc hóa học, chất khai quang, đặc biệt là chất độc da cam nhiễm dioxin mà Mỹ sử dụng trong cuộc chiến tranh ở Việt Nam.

May mắn thay, ngày nay tất cả chỉ còn là quá khứ và Việt Nam đã và đang nhận được sự hợp tác từ các tổ chức quốc tế khác nhau cũng như các tổ chức viện trợ chính phủ và phi chính phủ từ nhiều quốc gia trên thế giới để rà phá bom mìn, khử ô nhiễm đất và cải thiện tình hình của những người bị ảnh hưởng. Tương lai thuộc về những nỗ lực này.

Cuối cùng, trong phần Mở đầu, chúng tôi muốn lưu ý đến một vấn đề về nội dung và đặc biệt là ngôn từ, vì Báo cáo Quốc gia một lần nữa được xuất bản bằng hai ngôn ngữ, tiếng Anh và tiếng Việt. Trong phần tiếng Anh, chủ yếu dành cho độc giả quốc tế, chúng tôi sử dụng các thuật ngữ theo thông lệ quốc tế cho ba cuộc chiến mà nội dung của Báo cáo tập trung vào là the Indochina War (1946 to 1954), the Vietnam War (1954 to 1975) and the Sino-Vietnamese War (1979). Ở Việt Nam, các cuộc chiến tranh này được chính thức gọi là Cuộc Kháng chiến chống Pháp (1946-1954), Cuộc Kháng chiến chống Mỹ (1954-1975) và Cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới phía Bắc (1979).

Một lần nữa, chúng tôi cảm ơn tất cả những người đã góp phần làm nên Báo cáo số thứ tư này. Báo cáo Quốc gia về Việt Nam số thứ năm, sẽ được xuất bản vào cuối năm 2022 với chủ đề: Phụ nữ trong Xã hội Việt Nam, sẽ tập trung vào thực trạng và các vấn đề liên quan đến phụ nữ trong xã hội Việt Nam hiện đại.

Detlef Briesen

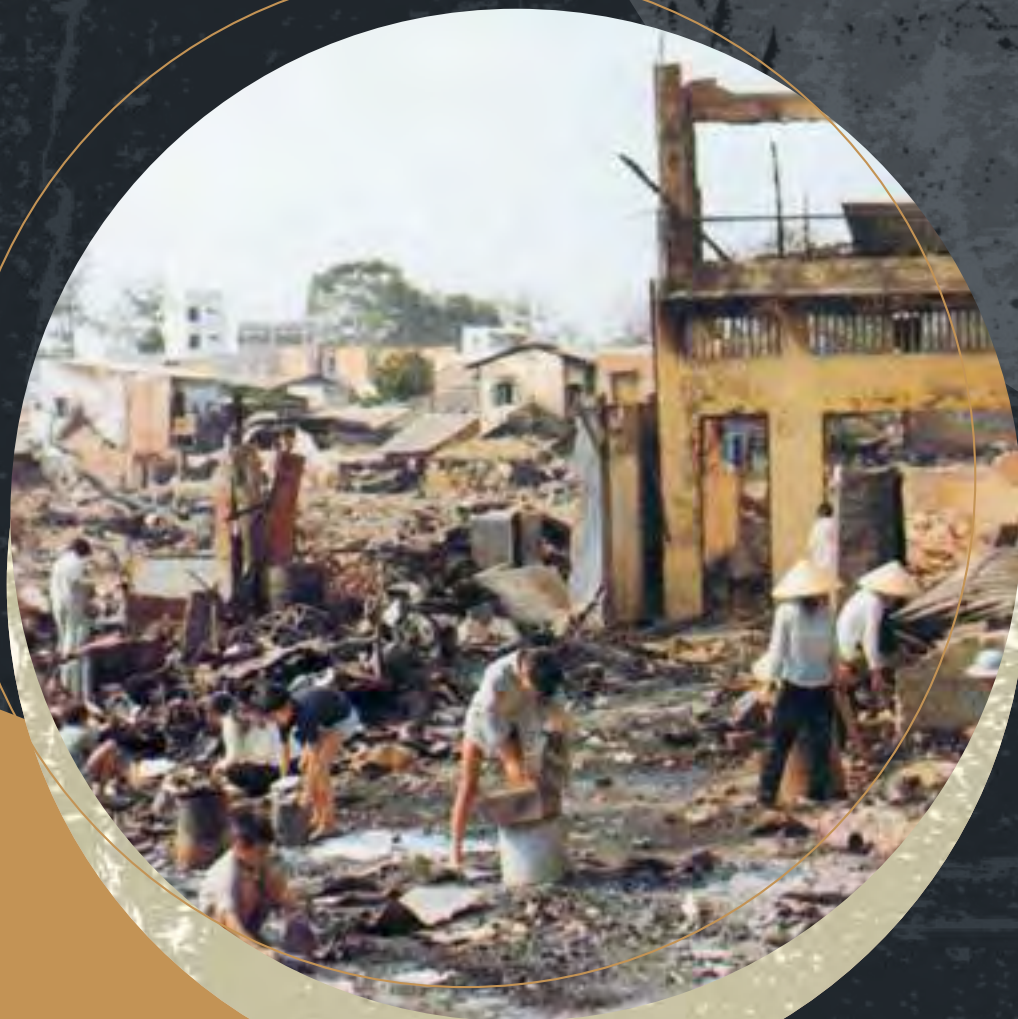
Phạm Quang Minh

<https://www.ussh.vnu.edu.vn>

<https://www.uni-giessen.de>

Mục lục

Khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam Detlef Briesen và Phạm Quang Minh	11
Chính sách ưu đãi người có công ở Việt Nam Nguyễn Tuấn Anh	21
Chăm sóc sức khoẻ - Khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam Nguyễn Bá Đạt	33
Chính sách xây dựng vùng kinh tế mới sau năm 1975: Mục tiêu và thành tựu Phạm Quang Minh và Trần Bách Hiếu	57
Vấn đề bom mìn và vật liệu nổ từ góc độ kinh tế - xã hội sau năm 1975 Thân Thành Công và Lê Tuyết Minh	71
Giải quyết hậu quả của chất độc hóa học được sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam Thân Thành Công và Bùi Chí Trung	87
Nghiên cứu đặc biệt: Điều kiện sống của nạn nhân chất độc da cam và gia đình của họ ở Việt Nam - Dựa trên khảo sát thực địa tại tỉnh Thanh Hóa Hajime Kitamura, Akira Nozaki, Kanji Ishino, Norifumi Namatame và Mayumi Kuwahara	105
Các chính sách khắc phục hậu quả của chiến tranh trong thế kỷ 20 – Nghiên cứu trường hợp Việt Nam Detlef Briesen và Đào Đức Thuận	119
Thể chế và sáng kiến ở Việt Nam Nguyễn Thị Thùy Trang	135

Chợ Lớn bị tàn phá do chiến tranh trong Cuộc tổng tấn công Tết Mậu Thân 1968.

Nguồn: CPA Media Pte Ltd/ Alamy Stock Photo

Khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam

● Detlef Briesen và Phạm Quang Minh

Báo cáo Quốc gia Việt Nam lần này khác với các ấn phẩm trước và cũng khác với báo cáo sắp tới về Phụ nữ trong Xã hội Việt Nam. Sở dĩ như vậy vì chúng tôi quyết định xuất bản một số báo đặc biệt có ít bài viết hơn nhưng dung lượng mỗi bài viết dài hơn so với các ấn phẩm thông thường. Báo cáo lần này không chỉ là kết quả hợp tác giữa Trường ĐH Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Justus Liebieg Giessen (JLU) và Quỹ Hanns Seidel Foundation (HSF), mà còn có sự tham gia của Viện Hòa Bình Hà Nội (HANPRI). Chỉ riêng sự hợp tác ấy đã là một gợi ý về chủ đề của ấn phẩm đặc biệt này, đó là cách Việt Nam đã đối phó với hậu quả của nhiều cuộc chiến đã diễn ra trên đất liền hoặc có sự tham gia của Việt Nam trong những thập kỷ gần đây. Danh sách các cuộc chiến tranh hoặc các cuộc xung đột quá dài, và do đó, trước tiên hãy nhìn lại lịch sử trước khi chúng tôi giới thiệu ngắn gọn nội dung của ấn phẩm này.

Hội nghị Geneva, ngày 21 tháng 7 năm 1954. Phiên họp toàn thể cuối cùng về Đông Dương tại Cung điện Quốc gia. Người hai bên trái là Vyacheslav Molotov, bên cạnh đó là 2 người Nga không rõ danh tính, Anthony Eden, Sir Harold Caccia và W.D. Allen. Phía trước là phái đoàn Việt Nam.

Nguồn: Unknown author, in George Esper (1983): *The Eyewitness History of the Vietnam War 1961 - 1975*. The Associated Press.

1. Tổng quan lịch sử: 1940 đến 1990

Tại Đông Dương thuộc Pháp, hay nói đúng hơn là Việt Nam, Campuchia và Lào ngày nay, một loạt các cuộc chiến đã diễn ra từ năm 1937 đến năm 1991. Việt Nam luôn là tác nhân quan trọng nhất trong khu vực và, ngoài xung đột Campuchia từ năm 1978 đến năm 1991, đây cũng là địa bàn chính diễn các cuộc chiến.

Chiến tranh Thế giới thứ hai (1937 đến 1945)

Tất cả bắt đầu từ Chiến tranh Thế giới thứ hai, riêng ở châu Á kéo dài từ năm 1937 đến năm 1945 và liên quan đến Đông Dương như một phần của đế quốc thực dân Pháp (Brocheux và Hémery 2011). Kể từ năm 1940, ngày càng có nhiều vùng của Việt Nam bị quân đội Nhật Bản chiếm đóng, nhưng trong phần lớn thời gian đó, Việt Nam bị kiểm soát bởi một chính quyền Pháp vẫn đứng về phía chính phủ Vichy và phải đến tháng 3 năm 1945, chính quyền này mới bị Nhật Bản lật đổ. Tuy nhiên, hình thức cai trị này đối với Đông Dương, hay Việt Nam ngày nay, ngày càng trở nên khó khăn: do tác động trực tiếp và gián tiếp của cuộc chiến tranh ở khu vực Thái Bình Dương và ở Trung Quốc, do sự phản kháng ngày càng tăng của Việt Nam, và cuối cùng là do Nhật Bản ở phía thua cuộc kể từ năm 1942. Trên tất cả, Việt Nam thời điểm đó đã phải gánh chịu những mất mát do chính sách chiếm đóng tàn bạo của Nhật Bản đã khiến hàng triệu người chết vì đói trong những năm cuối của cuộc chiến. Tuy nhiên, để tìm kiếm đồng minh của mình, đế quốc Nhật Bản đã giải phóng các thuộc địa bị chiếm đóng trước đây của Pháp, Hà Lan và Hoa Kỳ, và do đó cả Việt Nam cũng giành độc lập trong một hành động đơn phương kết thúc chiến tranh và giao nộp vũ khí cho lực lượng nòng cốt của các phong trào giải phóng trong tương lai.

Cuộc Kháng chiến chống Pháp (1946 đến 1954)

Phong trào giải phóng Đông Dương do Hồ Chí Minh đứng đầu đã tận dụng cơ hội này để giành chính quyền bằng cách tuyên bố độc lập, khai sinh nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa. Tuy nhiên, tình hình vẫn vô cùng phức tạp do các cường quốc chiến thắng trong Chiến tranh Thế giới thứ hai (quan trọng đối với Đông Dương vào thời điểm đó là Anh, Pháp, Mỹ, Liên Xô và trước hết là Trung Quốc) có những ý kiến rất khác nhau về tương lai các thuộc địa của các nước châu Âu ở châu Á (Goscha 2022). Vì các thỏa thuận giữa các chính phủ này thậm chí không có tác dụng đối với chính quyền lâm thời Đông Dương, một tình

Ngày 9 tháng 10 năm 1954. Người dân thành phố vẫy tay chào, bộ đội Việt Minh hân hoan thưởng thức cuộc diễu binh mừng chiến thắng trên các đường phố Hà Nội.

Nguồn: Unknown author, in: Kenneth Conboy (1994): War in Laos 1954 - 1975. Squadron/ Signal Publications.

hướng xung đột nảy sinh ở Việt Nam lúc đó giữa các thành phần khác nhau nhằm tranh giành quyền lực: Việt Minh dưới sự lãnh đạo của Hồ Chí Minh - chính phủ hợp pháp của đất nước kể từ Cách mạng tháng Tám năm 1945, các lực lượng người Việt Nam đối đầu với họ họ, các lực lượng tư sản thân thiết với thực dân Pháp, đế quốc vốn muốn tiếp tục cai trị các thuộc địa của mình ở Đông Dương theo những tư tưởng cải cách nhưng trực tiếp vào các điểm trung tâm - và tất cả những điều này diễn ra cùng với sự lớn mạnh về đảng phái của những người cộng sản ở Trung Quốc và Hoa Kỳ. Điều này cuối cùng đã dẫn đến cuộc xung đột quân sự mà phương Tây gọi là Chiến tranh Đông Dương. Trong cuộc chiến này, một bên là Pháp, Quốc gia Việt Nam và đặc biệt là Hoa Kỳ và một bên là Việt Minh với các đồng minh của họ chủ yếu từ các nước cộng sản, đối đầu nhau. Chiến tranh kết thúc, trước khi Mỹ có bất kỳ sự can dự thực sự lớn nào, với thất bại của Pháp tại Điện Biên Phủ. Cuộc chiến đã gây ra một thương vong khủng khiếp cho Đông Dương, đặc biệt là khu vực tác chiến chính - Việt Nam ngày nay. Ước tính có khoảng 200.000 đến 300.000 binh sĩ Việt Minh và khoảng 140.000 binh sĩ của Pháp và Quốc gia Việt Nam đã tử trận. Ngoài ra, còn có thương vong dân sự với nhiều con số ước tính khác nhau, từ 125.000 đến hơn 840.000 người. Vì Chiến tranh ở Đông Dương được tiến hành như một cuộc chiến giải phóng thuộc địa, thống nhất đất nước, đồng thời là cuộc chiến tranh giữa các phe phái và ủy nhiệm, nên sự tàn phá của nó là rất lớn, đặc biệt là ở các vùng nông thôn, là các khu vực tác chiến chính.

Cuộc kháng chiến chống Mỹ (1956-1975)

Tuy nhiên, Chiến tranh ở Đông Dương chỉ là giai đoạn đầu của một bi kịch lớn hơn nhiều đối với các quốc gia giành độc lập từ đế quốc thực dân Pháp ở Đông Dương: Việt Nam, Lào và Campuchia. Kể từ ngày 27 tháng 4 năm 1954, một hiệp định hòa bình toàn diện về Đông Á và Đông Nam Á đã được ký kết tại Geneva, Thụy Sĩ. Kết quả rõ ràng duy nhất là Hiệp định Geneva về chấm dứt chiến tranh, lập lại hòa bình ở Đông Dương. Hội nghị có sự tham gia của các bên tham chiến chính là Pháp và Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, cùng với Hoa Kỳ, Trung Quốc, Anh, Liên Xô, Quốc gia Việt Nam, Lào và Campuchia. Vấn đề trọng điểm ảnh hưởng đến Hội nghị là việc pháo đài Điện Biên Phủ của Pháp đã bị Việt Minh chiếm vào ngày 7 tháng 5 năm 1954. Điều này làm suy yếu lập trường đàm phán của Pháp, vốn ban đầu chỉ muốn đạt được một lệnh ngừng bắn dọc theo các chiến tuyến chính, cả trên trường quốc tế và ở "mẫu quốc", do đó Pháp và Trung Quốc đã đồng ý về một kế hoạch phân chia Việt Nam dọc theo vĩ tuyến 17. Các đại diện của Việt Nam Dân chủ Cộng hòa tại Genève, những người ban đầu muốn mở rộng nền cộng hòa của mình ra toàn bộ lãnh thổ Bắc Kỳ, An Nam và Nam Kỳ, đã bị các đồng minh Liên Xô và Trung Quốc gây sức ép và cuối cùng phải nhượng bộ. Năm 1954, các cường quốc quan trọng đã không quan tâm đến việc gia tăng thêm cuộc chiến ở Đông Dương: dù là Liên Xô hay Trung Quốc, và đặc biệt không phải Hoa Kỳ. Với Hoa Kỳ, một trong những kết quả của Hiệp định Genève sau này sẽ trở thành mối quan tâm chính, đó là bầu cử tự do sẽ không được tổ chức trên khắp Việt Nam cho đến hai năm sau. Phía Hoa Kỳ coi điều này là rất quan trọng đối với nỗ lực thành lập một chính phủ chống cộng ở miền Nam Việt Nam (Halberstam 1965).

Chính phủ Mỹ coi kết quả của Hội nghị về Đông Dương là một thất bại nghiêm trọng khác của chính sách châu Á sau năm 1945. Họ sợ rằng một nước Việt Nam thống nhất, theo chủ nghĩa cộng sản sẽ khiến nhiều quốc gia châu Á khác ngã theo phe phía Đông theo hiệu ứng domino. Vì vậy, chính phủ Hoa Kỳ quyết định xây dựng một nhà nước chống cộng ở miền Nam Việt Nam và sắp đặt Ngô Đình Diệm, một người theo Công giáo chịu ảnh hưởng từ giáo dục Hoa Kỳ, làm thủ tướng. Chế độ Ngô Đình Diệm được nhận viện trợ kinh tế và quân sự lớn và do CIA trực tiếp kiểm soát. Trong quá trình này, chế độ Ngô Đình Diệm đã cố gắng xây dựng một quốc gia Việt Nam dưới sự bảo trợ của những người bảo thủ, Nho giáo và Công giáo.

Ngô Đình Diệm hoạt động như một nhà độc tài, chủ yếu dựa vào các thành viên trong gia đình và những người theo Cơ đốc giáo chiếm thiểu số trong nước. Dưới sự cai trị của ông, những người hoạt động và ủng hộ Đảng Cộng sản, cũng như những người chống đối thực sự hoặc thậm chí được cho là chống đối chế độ, đã bị đàn áp và giết hại dã man. Ngoài ra, chế độ này còn tạo ra nhiều căng thẳng xã hội khác: giữa những người theo Công giáo chiếm thiểu số và những người theo Phật giáo chiếm đa số, giữa các dân tộc thiểu số thường bị buộc tái định cư và những người di cư từ miền Bắc đến, và giữa nông dân địa phương với chủ đất cũ và các cơ quan hỗ trợ họ trong miền Nam, ngày nay được gọi là Việt Nam Cộng hòa - vì chế độ Ngô Đình Diệm cố gắng đảo ngược cuộc cải cách ruộng đất tại các khu vực do Việt Minh kiểm soát cho đến năm 1954. Ngoài ra, một phong trào vũ trang chống lại chế độ Ngô Đình Diệm đã phát triển từ năm 1956/57, được tổ chức với tên gọi Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam (MTDTGPMNVN) từ năm 1960. Ngay từ năm 1959, miền Bắc bắt đầu hỗ trợ cuộc nổi dậy này bằng cách gửi quân du kích; đến năm 1961, MTDTGPMNVN kiểm soát khoảng 3/4 nông thôn miền Nam Việt Nam và chế độ Diệm đang trên đà sụp đổ. Như vậy, những nỗ lực để giữ cho một quốc gia không cộng sản tồn tại ở miền Nam Việt Nam đã làm nảy sinh một cuộc xung đột quân sự khác với sự tham gia ngày càng sâu của Hoa Kỳ, được quốc tế gọi là Chiến tranh Việt Nam. Một lần nữa cuộc chiến diễn ra nhằm giải phóng và thống nhất đất nước giống như cuộc chiến trước đó, một cuộc xung đột giữa hai miền và ủy nhiệm. Các sự kiện hoặc đặc điểm quan trọng của cuộc chiến này là:

- Chiến tranh phá hoại bằng không quân đối với miền Bắc Việt Nam của Hoa Kỳ, đặc biệt là qua các chiến dịch Flaming Dart (1965), Rolling Thunder (1965 đến 1968) và Linebacker I và II (1972). Đến năm 1972, việc tiến hành cuộc chiến này ngày càng trở nên khó khăn đối với Hoa Kỳ do hệ thống phòng không của Việt Nam được bố trí tốt hơn.
- Chiến tranh hóa học của Hoa Kỳ, chủ yếu thông qua việc sử dụng các chất diệt cỏ có chứa dioxin (được gọi là chất độc da cam, chất độc màu xanh da trời, chất màu tím và chất màu trắng) ở miền Nam Việt Nam. Chiến dịch Ranch Hand bắt đầu vào tháng 1 năm 1962, trong đó Không quân Hoa Kỳ có sự tham gia của Quân lực Việt Nam Cộng

hòa (QLVNCH), ở mức độ thấp hơn nhiều, đã rải khoảng 80 triệu lít chất diệt cỏ nhiễm dioxin cho đến năm 1971, khi chương trình này bị dừng (Zierler 2011).

- Chiến tranh trên bộ diễn ra trên lãnh thổ miền Nam Việt Nam, Lào và Campuchia. Ngoài các chiến dịch lớn (đặc biệt là cuộc Tổng tấn công Tết Mậu Thân và trận đánh Khe Sanh), đây là một cuộc chiến bất đối xứng giữa quân đội Hoa Kỳ được công nghệ hóa cao với các đơn vị của MTDTGPMNVN và Quân đội Nhân dân Việt Nam. Đặc trưng của cuộc chiến này là các nhiệm vụ tìm - diệt, trong đó các đơn vị Hoa Kỳ cố gắng giành quyền kiểm soát lãnh thổ miền Nam Việt Nam (Turse 2013).
- Đặc trưng của cuộc chiến tranh ở Việt Nam là các cuộc di dời lớn của dân thường, từ các vùng nông thôn diễn ra chiến sự đến các thành phố ở miền Nam Việt Nam, từ các vùng mục tiêu của cuộc ném bom của Mỹ đến các vùng nông thôn và miền núi ở miền Bắc Việt Nam.

1965/1966 Một chiếc Boeing B-52F-70-BW Stratofortress của Không quân Hoa Kỳ (s/n 57-0162, biệt danh "Con ma thân thiện Casper") từ đơn vị Cánh bom thứ 320 (320th Bomb Wing) thả bom M117 750 lb (340 kg) xuống Việt Nam. Máy bay này là chiếc B-52F đầu tiên được sử dụng để thử nghiệm ném bom thông thường vào năm 1964, và sau đó đã thả quả bom thứ 50.000 của chiến dịch "Arc Light". Những chiếc B-52F có thể mang 51 quả bom và phục vụ tại Việt Nam từ tháng 6 năm 1965 đến tháng 4 năm 1966 khi chúng được thay thế bằng những chiếc B-52D có thể mang 108 quả bom.

Nguồn: U.S. Air Force photo 020926-O-9999G-001 from the USAF website <https://www.af.mil/News/Photos.aspx?igphoto=2000593144>

Cuộc kháng chiến chống Mỹ cuối cùng đã kết thúc với thắng lợi hoàn toàn thuộc về chính quyền ở Hà Nội và MTDTGPMNVN trước chế độ ở Sài Gòn, sau khi Hoa Kỳ rút khỏi các hoạt động chiến đấu trực tiếp do kết quả của *Hiệp định Paris tháng 1 năm 1973*, chứng kiến thất bại cuối cùng, chính sách Việt Nam hóa chiến tranh. Tuy nhiên, cuộc chiến mà Hoa Kỳ đã tiến hành để giúp đỡ các chính quyền kém năng lực đã gây ra những thiệt hại to lớn cho con người, môi trường và thiên nhiên. Cho đến giờ, số người chết và bị thương trong cuộc chiến vẫn chưa được xác định chính xác. Đối với phía chính phủ ở Hà Nội, bao gồm cả các đồng minh của họ, con số binh sĩ thiệt mạng được đưa ra là từ 500.000 đến một triệu, phía bên kia là từ 300.000 đến 400.000. Ngoài ra, ước tính có khoảng 400.000 đến hai triệu thường dân thiệt mạng trên lãnh thổ ngày nay của Việt Nam, do đó ngày nay tổng số người chết vì chiến tranh của Việt Nam nói chung được ước tính là hai đến ba triệu. Để đánh giá chính xác quy mô của số lượng nạn nhân, cần nhớ rằng miền Bắc Việt Nam chỉ có 22 triệu dân vào khoảng năm 1973, miền Nam Việt Nam chỉ có 20 triệu người. Điều này cho thấy rõ ràng hơn nhiều về sự tàn phá và nạn nhân của cuộc chiến tranh ở Việt Nam.

Xung đột Campuchia và cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới Tây Nam (1978 đến 1991)

Tuy nhiên, chiến tranh ở Việt Nam không chỉ giới hạn ở riêng Việt Nam mà còn ảnh hưởng đến các nước láng giềng là Campuchia và Lào. Tình hình ở Campuchia nói riêng còn bi đát hơn sau khi Hoa Kỳ rút quân và chính phủ Lon Nol sụp đổ vào tháng 4 năm 1975. Khmer Đỏ, dưới sự lãnh đạo của Pol Pot, đã thiết lập một triều đại khủng bố cướp đi sinh mạng của 1,7 đến 2,2 triệu người Campuchia trong khoảng thời gian 4 năm. Họ hoặc bị giết trong các trại tử thần hoặc bị bỏ mạng do lao động cưỡng bức trên cánh đồng lúa. Vào thời điểm đó, Campuchia có khoảng bảy triệu dân, có nghĩa là khoảng một phần tư đến hơn 30% là nạn nhân của chế độ vô nhân đạo. Tỷ lệ người gốc Hoa, người Chăm và người Việt Nam đặc biệt cao, điều mà một số nhà sử học giải thích là do chế độ phân biệt chủng tộc của Khmer Đỏ. Đến năm 1978, tình hình ở quốc gia láng giềng của Việt Nam ngày càng trở nên không thể dung thứ được và bạo lực ngày càng lan rộng sang lãnh thổ Việt Nam. Năm 1977 và 1978, các cuộc thăm sát của Khmer Đỏ đã diễn ra ở các vùng biên giới phía Nam của Việt Nam và chính phủ đã ra lệnh cho một số hoạt

Mẹ và em bé tại nhà tù S-21 (Tuol Sleng) ở Phnom Penh, nạn nhân của chế độ diệt chủng Khmer Đỏ.

Nguồn: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:S21-prison-khmer-rouge-victims-mother-and-baby.png>

động quân sự vào lãnh thổ Campuchia. Khi cuộc kháng chiến của Campuchia bắt đầu được tổ chức ở các tỉnh miền Đông Nam bộ, Việt Nam quyết định can thiệp: Ngày 25 tháng 12 năm 1978, 13 sư đoàn Việt Nam với tổng số khoảng 150.000 binh sĩ hành quân vào Campuchia và đánh bật chế độ Pol Pot ra khỏi Phnôm Pênh chỉ trong vài ngày. Tuy nhiên, câu chuyện đau khổ của Campuchia vẫn chưa kết thúc, vì phần lớn đất nước vẫn nằm dưới sự kiểm soát của Khmer Đỏ, đặc biệt là do sự hỗ trợ của Trung Quốc - cuộc chiến tranh ở Campuchia, thời điểm đó đã diễn ra như một cuộc nội chiến và xung đột quốc tế, chỉ kết thúc khi Hiệp định Hòa bình Paris tháng 10 năm 1991 được ký kết (Tully 2005).

Cuối cùng, có một cuộc xung đột vũ trang khác phải kể đến: Ngày 17 tháng 2 năm 1979, *quân đội Trung Quốc đã vượt qua biên giới phía Bắc Việt Nam* (Nguyễn Minh Quang 2017). Mục đích của hành động quân sự này có lẽ là để đánh chiếm các phần của các tỉnh biên giới và do đó buộc Việt Nam phải rút khỏi Campuchia. Tuy nhiên, cuộc tấn công đã bị cản trở bởi sự kháng cự của dân quân địa phương và một số đơn vị quân sự thường trực khiến Trung Quốc phải mất một tháng mới chiếm được mục tiêu của chiến dịch, thị xã Lạng Sơn. Một ngày sau đó, Trung Quốc tuyên bố sẽ không thâm nhập sâu hơn vào Việt Nam, vì họ đã thấy rằng sẽ khó khăn như thế nào để chống lại các lực lượng Việt Nam có kinh nghiệm và được huấn luyện tốt. Một lần nữa, một sự tàn

phá to lớn lại diễn ra trên lãnh thổ Việt Nam và gây ra nhiều thương vong cho cả hai bên. Một ước tính độc lập đưa ra con số thiệt mạng vào khoảng 26.000 và 37.000 người bị thương về phía Trung Quốc và 30.000 người chết và 32.000 người bị thương về phía Việt Nam. Tuy nhiên, xung đột ở vùng núi non hiểm trở lại bùng lên, nhất là vào năm 1987. Mãi đến cuối năm 1999, biên giới trên bộ giữa Việt Nam và Trung Quốc mới được xác định trong một hiệp định, và sau đó vào ngày 25/12/2000 là việc phân định biên giới trên biển và quyền đánh bắt cá ở Vịnh Bắc Bộ - trong một hiệp định được ký kết bởi Chủ tịch hai nhà nước lúc bấy giờ là Trần Đức Lương và Giang Trạch Dân.

2. Khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam

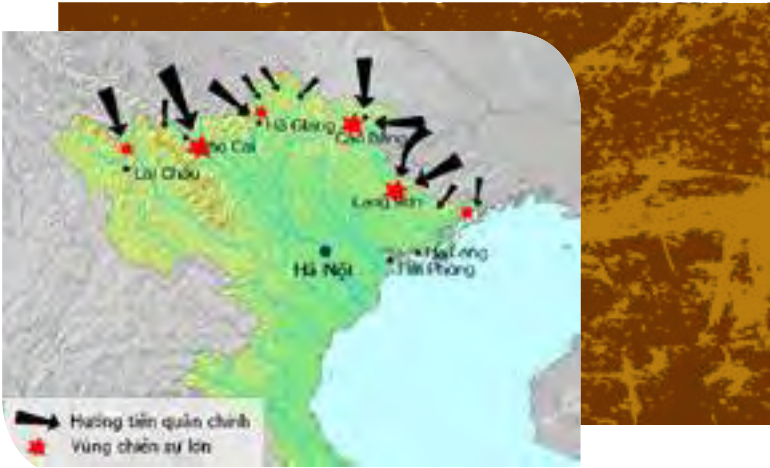
Sau khi nhìn lại các cuộc chiến tranh, xung đột như vậy ở Đông Dương/Việt Nam trong khoảng thời gian từ năm 1937 đến năm 1991, có một câu hỏi được đặt ra là: Việt Nam thực sự được tái thiết như thế nào sau mỗi cuộc chiến tranh này hoặc trong thời kỳ hòa bình dài lâu may mắn hiện nay? Khi sử dụng từ 'tái thiết', chúng tôi muốn nói đến nỗ lực, được thể hiện bằng một từ tiếng Đức là *Kriegsfolgenbewältigung* (khắc phục hậu quả chiến tranh), để sửa chữa tốt nhất có thể những thiệt hại vật chất do chiến tranh để lại cho những người sống sót, và đặc biệt là những thiệt hại về thể chất và tâm lý cho những người ở lại. Từ góc độ này, khắc phục hậu quả chiến tranh chủ yếu là một lĩnh vực mục tiêu của chính sách kinh tế và xã hội sau chiến tranh, và theo nghĩa này, chúng tôi muốn cuốn báo cáo của chúng tôi được hiểu là một đóng góp quan trọng vào chính sách khắc phục hậu quả chiến tranh của Việt Nam. Điều này cũng cho thấy rõ ràng chúng tôi không hướng tới các vấn đề hòa giải sau chiến tranh theo nghĩa rộng hơn, chẳng hạn như nỗ lực hòa giải những người từng là thành viên của các bên tham chiến khác nhau hoặc dân tộc của họ với nhau – vốn là mục tiêu của các hội nghị hòa giải sau các cuộc nội chiến hoặc các chương trình đối thoại và trao đổi song phương hoặc đa phương, các chương trình đặc biệt thành công trong việc hòa giải giữa Đức và Pháp sau Chiến tranh thế giới thứ hai. Các chương trình viện trợ quốc tế hoặc tái thiết các quan hệ kinh tế bị phá hủy cũng chỉ chiếm một thời lượng nhỏ trong số báo cáo này; báo cáo đã bao quát phạm vi vấn đề rộng lớn khi xét đến quy mô to lớn, sự khắc nghiệt và thời gian của các cuộc chiến tranh ở Đông Dương và Việt Nam.

Với cách tiếp cận này, cách tiếp cận tập trung vào quản lý ở khía cạnh kinh tế và chính trị xã hội đối với hậu quả của chiến tranh, chúng tôi đã phát hiện ra một điều khiến chúng tôi ngạc nhiên: chủ đề hậu quả chiến tranh nói chung không phải là chủ đề thu hút nhiều sự quan tâm của các nghiên cứu và tài liệu quốc tế hay ở Việt Nam. Có hàng trăm, thậm chí hàng nghìn ấn phẩm học thuật và tài liệu phổ cập trên thế giới và ở Việt Nam, và nhiều bộ phim về các cuộc chiến kể từ năm 1937: về Chiến tranh thế giới thứ hai, về các cuộc chiến tranh ở Đông Dương và Việt Nam, và ở một mức độ nào đó về chế độ Pol Pot diệt chủng đồng bào của mình. Tuy nhiên, những gì xảy ra sau các cuộc chiến tranh của thế kỷ 20 nói chung, và đặc biệt là đối với Việt Nam sau khi chấm dứt chiến tranh, nhằm giảm nhẹ những hậu quả khủng khiếp của các cuộc chiến, lại ít được chú ý hơn. Điều này có thể được lý giải là sự quan tâm thường được tập trung vào những điều khủng khiếp hoặc hành động anh hùng của chiến tranh. Nhưng điều gì xảy ra sau khi chiến tranh kết thúc? Hoặc để diễn giải tình hình sau một cuộc chiến theo lời của nhà thơ Đức vĩ đại Bertold Brecht từ năm 1949:

"Die Mühen der Berge haben wir hinter uns, vor uns liegen die Mühen der Ebenen (Brecht 1993, 2005)".

Câu này có thể được dịch thành: "Khó khăn gian khổ (lớn như núi) đã ở lại sau lưng, trước mắt chúng ta là tầng tầng lớp lớp những khó khăn mới." Để rõ hơn bức tranh, có thể hình dung: chúng ta đang đối phó với những khó khăn thách thức mới là, giảm thiểu thiệt hại do chiến tranh thông qua kinh tế và đặc biệt là thông qua chính sách xã hội. Trong quá trình này, chúng ta đã phát hiện ra nhiều lỗ hổng mà các nghiên cứu trong tương lai cần khẩn trương tìm hiểu để khắc phục - liên quan đến Việt Nam hay các nước khác (thậm chí cả Đức chẳng hạn) và có cái nhìn so sánh quốc tế là rất cần thiết. Và đây là một trong những lý do để coi số báo cáo về ứng phó với hậu quả chiến tranh ở Việt Nam này là một tài liệu nghiên cứu.

Do đó, các bài viết trong báo cáo này trước tiên cố gắng xem xét các vấn đề mà cho đến nay vẫn chưa được nghiên cứu một cách thấu đáo, đang cần giải pháp khẩn cấp hoặc mang cả hai đặc điểm đó. Vì vậy, không phải ngẫu nhiên mà có đến hai bài viết trong số này đề cập đến các hậu quả kéo dài của chiến tranh hóa học của Hoa Kỳ trong Chiến tranh ở Việt Nam:

Bản đồ Chiến tranh biên giới phía Bắc năm 1979

Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chi%E1%BA%BFn_tranh_bi%C3%AAn_gi%E1%BB%9Bi_Vi%E1%BB%87t-Trung.png?uselang=de

- Sự đóng góp của nhóm nghiên cứu của Nhà báo Hajime Kitamura là một trong số ít các báo cáo thực nghiệm về tình hình thực tế của các nạn nhân chất độc da cam hơn 50 năm sau khi loại vũ khí này được sử dụng. Hoàn cảnh của các nạn nhân thật đau lòng, và bài báo cho thấy nhu cầu hành động vẫn còn lớn như thế nào. Bài báo thứ hai của các tác giả từ Viện Nghiên cứu Hòa bình Hà Nội (HANPRI), một lần nữa làm rõ tầm quan trọng của việc biến quá trình giảm thiểu những hậu quả khủng khiếp của chiến tranh trở thành lĩnh vực cốt lõi của chính sách xã hội ở Việt Nam. Hơn nữa, Hoa Kỳ phải chịu trách nhiệm về tội ác chiến tranh này.
- Bài viết thứ ba, cũng được thực hiện bởi HANPRI, cũng đề cập đến vấn đề tương tự. Ở đây, một lần nữa chúng ta thấy rõ di sản của Chiến tranh ở Việt Nam về vật liệu chưa nổ vẫn còn và những nguy hiểm do bom, mìn, lựu đạn, pháo chưa nổ và bất kỳ loại đạn nào vẫn còn gây ra trên các vùng đất và vùng biển Việt Nam ngày nay. Việc rà phá bom mìn không chỉ nhằm bảo vệ con người và thiên nhiên Việt Nam khỏi nguy hiểm, mà cho đến ngày nay, việc loại bỏ các thiết bị nổ là điều kiện tiên quyết cần thiết cho việc phát triển kinh tế của các khu vực. Điều này đòi hỏi một nỗ lực quốc tế chuyên sâu hơn nhiều so với những gì đã được thực hiện.

- Hai bài viết tiếp theo phân tích những thiệt hại về vật chất và tâm lý của người tham chiến và nạn nhân chiến tranh: tác giả Nguyễn Tuấn Anh chỉ ra một cách thuyết phục những đường lối cơ bản của chính sách xã hội mà Việt Nam theo đuổi đối với những người có công với cách mạng và đấu tranh giải phóng dân tộc. Những thành tựu trong quá trình thực thi chính sách của nhà nước đối với nhóm này được phân tích cụ thể, và các đặc điểm cơ bản của chính sách xã hội tập trung dành đặc quyền cho những người tham gia chiến tranh so với các nhóm khác trở nên rõ ràng.
- Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, sức khỏe của hàng triệu người Việt Nam đã bị hủy hoại. Một mặt, tác giả Nguyễn Bá Đạt cho thấy những nỗ lực to lớn của Việt Nam, một phần với sự hỗ trợ của quốc tế, nhằm khắc phục hoặc ít nhất là giảm thiểu thiệt hại do chiến tranh gây ra. Tuy nhiên, ở khía cạnh khác, tác giả cũng chỉ ra một cách đúng đắn rằng vẫn còn một khoảng cách đáng kể cần được thu hẹp, đặc biệt là trong điều trị chấn thương tâm lý ở Việt Nam. Người ta hy vọng rằng trong những năm tới, các dịch vụ trị liệu tâm lý sẽ được mở rộng tương đương với các chương trình toàn diện khắc phục các tổn thương về thể chất.
- Một lĩnh vực quan trọng khác của công cuộc khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam, đặc biệt là sau năm 1975, là vấn đề phân bố lại dân cư. Dưới ảnh hưởng của cuộc chiến, hàng triệu người đã chạy trốn đến các thành phố (đặc biệt là ở phía Nam của đất nước) hoặc đã được định cư ở các vùng nông thôn (ở phía Bắc). Tuy nhiên, trong điều kiện tái thiết lúc bấy giờ, cần phải phân bố dân cư trên toàn quốc sao cho có thể đạt được sản lượng nông nghiệp cao hơn. Đây là nhiệm vụ của các Vùng Kinh tế Mới, đặc biệt được hình thành ở các vùng sâu vùng xa của miền Nam Việt Nam sau năm 1975. Tác giả Phạm Quang Minh đề cập đến chủ đề này trong bài viết của mình và chỉ ra những thành công và cả những vấn đề tồn tại của việc phân bố lại dân cư của Việt Nam.

- Hai tác giả Detlef Briesen và Đào Đức Thuận cố gắng phân loại các chính sách giải quyết hậu quả của các cuộc chiến sau năm 1954 và năm 1975. Để đạt được điều này, trước hết, điều quan trọng là phải chỉ ra các xu hướng phát triển quốc tế và tình hình nghiên cứu về vấn đề này. Tình hình nghiên cứu hay kiến thức thu được cho đến nay về các cách thức giải quyết hậu quả của chiến tranh sau năm 1945 và từ những năm 1990, còn khá hạn chế.
- Báo cáo của chúng tôi một lần nữa được hoàn thiện bằng một bài tổng quan được chọn lọc kỹ lưỡng và xuất sắc bởi tác giả Nguyễn Thị Thùy Trang. Bất cứ ai đang tìm kiếm thông tin quan trọng nhất về khuôn khổ pháp lý và xã hội để giải quyết hậu quả chiến tranh ở Việt Nam sẽ nhanh chóng tìm thấy câu thông tin mong muốn trong bài viết này.

Có thể rút ra một số nhận định ngắn gọn như sau: Sau khi kết thúc cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, Việt Nam không chỉ lo khắc phục hậu quả chiến tranh trước mắt mà còn quan tâm đến công cuộc tái thiết đất nước nói chung, vượt qua hậu quả của thời kỳ thuộc địa và xây dựng một đất nước đi theo con đường xã hội chủ nghĩa. Việt Nam, cụ thể là người dân và chính phủ của Việt Nam, đặt cho mình một nhiệm vụ to lớn trong cả hai năm 1954 và 1975, vốn ban đầu chịu ảnh hưởng mạnh mẽ bởi các mô hình (tái) xây dựng ở các quốc gia non trẻ khác của Thế giới thứ Ba và của Khối phía Đông.

Điều đó hiện nay phần lớn đã thuộc về lịch sử và đã được thay thế bằng cách tiếp cận thực tế hơn kể từ sau Đổi mới, nhưng con người và thiên nhiên vẫn đang phải gánh chịu hậu quả của các cuộc chiến tranh ở Việt Nam. Chúng tôi hy vọng rằng ấn phẩm của chúng tôi sẽ gợi ra nhiều vấn đề để suy ngẫm hoặc thậm chí có thể giúp đưa ra các biện pháp cải thiện tình hình trong tương lai, bởi vì dù sao thì quá khứ cũng không thể thay đổi: vẫn còn rất nhiều người tàn tật hoặc chấn thương và môi trường của một số khu vực, ví dụ như ở những nơi lưu trữ vũ khí hóa học trước đây của Mỹ như chất độc da cam bị ô nhiễm nặng, không được an toàn về mặt sức khỏe và sinh thái.

3. Tài liệu tham khảo

Brecht, Bertold (1993): Wahrnehmung (nhận thức). Trong: Werke. Große kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe (Tác phẩm. Phiên bản mở rộng). Band 15 Gedichte 5, 205.

Brocheux, Pierre và Hémery, Daniel (2011): Indochina: an ambiguous colonization (Đông Dương: một thuộc địa mơ hồ), 1858–1954. Berkeley.

Goscha, Christopher (2022): The Road to Dien Bien Phu: A History of the First War for Vietnam. (Đường đến Điện Biên Phủ: Lịch sử của Chiến tranh đầu tiên đối với Việt Nam.) Princeton.

Halberstam, David (1965): The Making of a Quagmire. (Sự tạo thành vũng lầy.) London.

Nguyễn Minh Quang (2017): The Bitter Legacy of the 1979 China-Vietnam War. (Di sản cay đắng của Chiến tranh biên giới năm 1979.) <https://thediplomat.com/2017/02/the-bitter-legacy-of-the-1979-china-vietnam-war>.

Tully, John (2005): A short history of Cambodia: From Empire to Survival. (Lược sử Campuchia: Từ Đế chế đến Sự sống còn.) London.

Turse, Nick (2013): Kill Anything That Moves: The Real American War in Vietnam. (Giết tất cả những gì chuyển động: Thực chất cuộc chiến tranh của Mỹ ở Việt Nam). Newyork.

UNDP (2019): Overcoming war legacies, endeavour for peace and sustainable development. (Việt Nam: Khắc phục di sản chiến tranh, nỗ lực vì hòa bình và phát triển bền vững.) <https://www.vn.undp.org/content/vietnam/vi/home/presscenter/pressreleases/HLSE-MineAction.html>.

Zierler, David (2011): Inventing Ecocide: Agent Orange, Antiwar Protest, and Environmental Destruction in Vietnam. (Phát minh ra Ecocide: Chất độc da cam, Biểu tình chống chiến tranh và Hủy hoại môi trường ở Việt Nam.) Proquest.

Tiến sĩ nghiên cứu Detlef Briesen

Lịch sử đương đại

Khoa Lịch sử và nghiên cứu văn hóa

Đại học Justus-Liebig Gießen

Cố vấn giáo dục của DAAD tại Vietnam

Email: detlef.briesen@geschichte-uni.giessen.de

GS. TS. Phạm Quang Minh

Khoa Quốc tế học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: minhpq@ussh.edu.vn

Chính sách ưu đãi người có công ở Việt Nam

● Nguyễn Tuấn Anh

1. Mở đầu

Hàng nghìn năm dựng nước và giữ nước, biết bao thế hệ người Việt Nam đã cống hiến, hy sinh vô bờ bến vì độc lập tự do của Tổ quốc, vì sự trường tồn của dân tộc. Trong thế kỷ 20, Việt Nam phải trải qua nhiều cuộc chiến tranh. Các cuộc chiến tranh đó gây ra những tổn thất to lớn về sinh mạng và của cải vật chất. Nhằm ghi nhận công lao, sự đóng góp cũng như đền đáp, bù đắp phần nào đời sống vật chất, tinh thần của những người đã hy sinh vì đất nước, vì sự nghiệp cách mạng, Đảng và Nhà nước đã có các chủ trương, đường lối, chính sách để thực hiện chế độ ưu đãi người có công đối với đất nước. Những chủ trương, đường lối, chính sách, chế độ ưu đãi đối với người có công thể hiện tinh thần nhân văn cao cả của Đảng, Nhà nước và nhân dân đối với những người đã cống hiến, hy sinh vì Tổ quốc.

Huế, Việt Nam - Ngày 4 tháng 4 năm 2018: Các cựu chiến binh Việt Nam đi bộ dọc theo con đường đến Hoàng thành và Tử Cấm Thành.

Nguồn: iStock.com/efired

Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc gặp gỡ 300 Mẹ Việt Nam anh hùng tháng 7 năm 2020.

Nguồn: VOVWORLD (2020): Premierminister Nguyen Xuan Phuc trifft 300 vietnamesische Heldenmütter.
Available at: <https://vovworld.vn/de-DE/nachrichten/premierminister-nguyen-xuan-phuc-trifft-300-vietnamesische-heldenmutter-884461.vov>

Nhằm góp phần tìm hiểu những chủ trương, đường lối, chính sách, chế độ ưu đãi đối với người có công, bài viết này sẽ trình bày tổng quan về chính sách ưu đãi người có công ở Việt Nam.

- Thứ nhất, bài viết tập trung vào quá trình phát triển, hoàn thiện chính sách ưu đãi người có công qua các giai đoạn phát triển khác nhau của đất nước. Cụ thể là trong nội dung này, một số văn bản quan trọng trong hệ thống các văn bản hợp thành chính sách ưu đãi người có công sẽ được đề cập đến, bao gồm: Nghị quyết, Chỉ thị của Đảng, Pháp lệnh của Ủy ban Thường vụ Quốc hội, Nghị định của Chính phủ, Quyết định của Thủ tướng Chính phủ, Thông tư của các Bộ, v.v..
- Thứ hai, bài viết đề cập đến những kết quả quan trọng của quá trình thực hiện chính sách ưu đãi người có công. Đó là các kết quả thực hiện chính sách trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công; thực hiện chế độ chăm sóc sức khỏe đối với người có công; thực hiện chính sách hỗ trợ nhà ở cho người có công; thực hiện chính sách ưu đãi về giáo dục và đào tạo, giải quyết việc làm cho người có công và thân nhân người có công; và xã hội hóa nguồn lực chăm sóc người có công.

2. Quá trình phát triển, hoàn thiện chính sách ưu đãi người có công

Từ năm 1945 đến nay, nhiều văn bản hợp thành hệ thống chính sách ưu đãi người có công đã được xây dựng, hoàn thiện qua các giai đoạn phát triển của đất nước. Ngày 16 tháng 2 năm 1947, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã ký *Sắc lệnh số 20/SL ban hành chế độ "Hưu bổng thương tật" và "Tiền tuất cho thân nhân tử sĩ"* (Chủ tịch Chính phủ 1947). Từ năm 1947 đến nay, nhiều văn bản quy định các chế độ ưu đãi người có công đã được ban hành. Một trong những văn bản quan trọng là Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng của Ủy ban Thường vụ Quốc hội được ban hành năm 1994 (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 1994b). Pháp lệnh này quy định chế độ ưu đãi đối với:

- người hoạt động cách mạng trước Cách mạng tháng Tám năm 1945;
- liệt sĩ và gia đình liệt sĩ;

Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc gặp gỡ 300 Mẹ Việt Nam anh hùng tháng 7 năm 2020.

Nguồn: <https://vovworld.vn/de-DE/nachrichten/premier-minister-nguyen-xuan-phuc-trifft-300-vietnamesische-heldenmutter-884461.vov>

- anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân, bà mẹ Việt Nam anh hùng và anh hùng lao động; đối với thương binh, bệnh binh, người hưởng chính sách như thương binh;
- người hoạt động cách mạng hoặc hoạt động kháng chiến bị địch bắt, tù đày;
- người hoạt động kháng chiến giải phóng dân tộc, bảo vệ tổ quốc và làm nghĩa vụ quốc tế;
- người có công giúp đỡ cách mạng (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 1994b).

Pháp lệnh cũng quy định "Mặt trận Tổ quốc Việt Nam chủ trì việc vận động xây dựng *Quyển điển ơn, đáp nghĩa* và tham gia với ngành Lao động - Thương binh và Xã hội chỉ đạo việc quản lý, sử dụng quỹ này" (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 1994b). Cùng với Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng, "Pháp lệnh quy định danh hiệu vinh dự Nhà nước *"Bà mẹ Việt Nam Anh hùng"* (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 1994a) đã là cơ sở pháp lý quan trọng đối với việc thực hiện chính sách, chế độ ưu đãi đối với người có công và thân nhân. Năm 1998, "Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng" được sửa đổi (Ủy ban thường vụ Quốc hội 1998). Năm 2000 pháp lệnh này lại được sửa đổi cho phù hợp với điều kiện mới (Ủy ban thường vụ Quốc hội 2000).

Năm 2005, Ủy ban Thường vụ Quốc hội đã thông qua "Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng" thay thế "Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng". Theo điều 2 của pháp lệnh này thì đối tượng hưởng chế độ ưu đãi bao gồm người có công với cách mạng và thân nhân người có công với cách mạng. Người có công với cách mạng bao gồm:

- Người hoạt động cách mạng trước ngày 01 tháng 01 năm 1945;
- Người hoạt động cách mạng từ ngày 01 tháng 01 năm 1945 đến trước Tổng khởi nghĩa 19 tháng Tám năm 1945;
- Liệt sĩ;
- Bà mẹ Việt Nam anh hùng;
- Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân, Anh hùng Lao động;
- Thương binh, người hưởng chính sách như thương binh;
- Bệnh binh;
- Người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hoá học;
- Người hoạt động cách mạng, hoạt động kháng chiến bị địch bắt tù, đày;
- Người hoạt động kháng chiến giải phóng dân tộc, bảo vệ Tổ quốc và làm nghĩa vụ quốc tế; l) Người có công giúp đỡ cách mạng" (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2005).

Pháp lệnh này cũng quy định

"Hàng năm Nhà nước dành phần ngân sách bảo đảm thực hiện các chế độ ưu đãi người có công với cách mạng và thân nhân của họ" (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2005).

Năm 2012, Hội nghị lần thứ 5 Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI đã ban hành Nghị quyết số 15-NQ/TW "Một số vấn đề về chính sách xã hội giai đoạn 2012 - 2020". Nghị quyết khẳng định quan điểm:

"Chính sách ưu đãi người có công và an sinh xã hội phải phù hợp với trình độ phát triển kinh tế - xã hội và khả năng huy động, cân đối nguồn lực của đất nước trong từng thời kỳ; ưu tiên người có công, người có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn, người nghèo và đồng bào dân tộc thiểu số" (Ban Chấp hành Trung ương 2012).

Nghị quyết số 15-NQ/TW cũng nhấn mạnh nhiệm vụ

"Nâng mức chuẩn trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công phù hợp với lộ trình điều chỉnh mức lương tối thiểu. Đến hết năm 2013, hỗ trợ giải quyết cơ bản về nhà ở đối với hộ người có công đang có khó khăn về nhà ở. Có chính sách ưu đãi, hỗ trợ phù hợp đối với người có công và thân nhân về phát triển sản xuất, việc làm, tiếp cận các dịch vụ xã hội cơ bản, nhất là y tế, giáo dục, đào tạo. Đẩy mạnh việc tu bổ nghĩa trang, tìm kiếm và quy tập hài cốt liệt sĩ, các hoạt động đền ơn đáp nghĩa. Có biện pháp khắc phục có hiệu quả tiêu cực trong quá trình thực hiện chính sách người có công" (Ban Chấp hành Trung ương 2012).

Như vậy, về chính sách ưu đãi người có công, Nghị quyết số 15-NQ/TW đã chỉ ra các nhiệm vụ quan trọng liên quan đến trợ cấp, phụ cấp; nhà ở; phát triển sản xuất, việc làm; tiếp cận các dịch vụ xã hội cơ bản của người có công và thân nhân. Cũng trong năm 2012, Ủy ban Thường vụ Quốc hội đã ban hành "Pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng" năm 2005 (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2012). Năm 2013, Chính phủ đã ban hành Nghị định "Quy định chi tiết, hướng dẫn thi hành một số điều của Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng" (Chính phủ 2013). Sau đó, cũng trong năm 2013, Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội ban hành Thông tư "Hướng dẫn về thủ tục lập hồ sơ, quản lý hồ sơ, thực hiện chế độ ưu đãi người có công với cách mạng và thân nhân" (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2013). Một trong những văn bản quan trọng nữa là "Quyết định hỗ trợ người có công với cách mạng về nhà ở" của Thủ tướng Chính phủ được ban hành năm 2013. Quyết định này quy định:

"Hỗ trợ về nhà ở cho hộ gia đình mà người có công với cách mạng, thân nhân liệt sĩ hiện đang ở và có hộ khẩu thường trú tại nhà ở đó" thông qua việc "Huy động từ nhiều nguồn vốn để thực hiện; Nhà nước hỗ trợ, cộng đồng giúp đỡ, hộ gia đình tham gia đóng góp và tự tổ chức xây dựng nhà ở". (Thủ tướng Chính phủ 2013).

Theo Quyết định này, mức hỗ trợ từ ngân sách nhà nước sẽ là 40 triệu cho trường hợp phá dỡ để xây mới nhà; với trường hợp sửa chữa khung, tường và thay mới mái nhà mức hỗ trợ là 20 triệu (Thủ tướng Chính phủ 2013).

Năm 2017 Ban Bí thư đã ban hành Chỉ thị số 14-CT/TW “Về tiếp tục tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người có công với cách mạng”. Chỉ thị số 14-CT/TW chỉ đạo;

“Nghiên cứu, ban hành Pháp lệnh thay thế Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng hiện hành; rà soát, hoàn thiện hệ thống luật pháp, chính sách người có công với cách mạng, bảo đảm tính thống nhất, đồng bộ, phù hợp với thực tiễn. Nghiên cứu, thực hiện chế độ, chính sách đối với người Việt Nam có công với cách mạng, người tham gia kháng chiến, bảo vệ Tổ quốc và làm nhiệm vụ quốc tế, người có công giúp đỡ cách mạng Việt Nam đang định cư ở nước ngoài; chính sách đối với người bị ảnh hưởng bởi chất độc hoá học thế hệ thứ 3 của người tham gia kháng chiến bị ảnh hưởng bởi chất độc hoá học; người tham gia kháng chiến trong giai đoạn 1974 - 1975 nhưng chưa đủ thời gian được cấp Huy chương” (Ban Chấp hành Trung ương 2017).

Năm 2020, Bộ Chính trị ban hành *Kết luận số 92-KL/TW “Về tiếp tục thực hiện Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 khóa XI một số vấn đề về chính sách xã hội giai đoạn 2012 - 2020”*. Trong kết luận, Bộ Chính trị yêu cầu:

“Đặc biệt, quan tâm chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, bảo đảm người có công và gia đình người có công với cách mạng có mức sống bằng hoặc cao hơn mức sống trung bình của dân cư trên địa bàn” (Ban Chấp hành Trung ương 2020).

Cuối năm 2020, Ủy ban Thường vụ Quốc hội thông qua “*Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng*”. Pháp lệnh này có hiệu lực thi hành từ ngày 01 tháng 7 năm 2021. Với việc ban hành pháp lệnh này, “*Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng*” năm 2005 và “*Pháp lệnh số sửa đổi, bổ sung một số điều của Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng*” được ban hành năm 2012 hết hiệu lực kể từ ngày 01 tháng 7 năm 2021 (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2020). “*Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng*” được ban hành năm 2020 quy định người có công với cách mạng là:

“a) Người hoạt động cách mạng trước ngày 01 tháng 01 năm 1945; b) Người hoạt động cách mạng từ ngày 01 tháng 01 năm 1945 đến ngày khởi nghĩa

tháng Tám năm 1945; c) Liệt sĩ; d) Bà mẹ Việt Nam anh hùng; đ) Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân; e) Anh hùng Lao động trong thời kỳ kháng chiến; g) Thương binh, bao gồm cả thương binh loại B được công nhận trước ngày 31 tháng 12 năm 1993; người hưởng chính sách như thương binh; h) Bệnh binh; i) Người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hoá học; k) Người hoạt động cách mạng, kháng chiến, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế bị địch bắt tù, đày; l) Người hoạt động kháng chiến giải phóng dân tộc, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế; m) Người có công giúp đỡ cách mạng” (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2020).

Thân nhân của người có công với cách mạng là:

“Cha đẻ, mẹ đẻ, vợ hoặc chồng, con (con đẻ, con nuôi), người có công nuôi liệt sĩ” (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2020).

“Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng” được ban hành năm 2020 khẳng định:

“Chăm lo sức khỏe, đời sống vật chất, tinh thần của người có công với cách mạng và thân nhân của người có công với cách mạng là trách nhiệm của Nhà nước và xã hội. Nhà nước khuyến khích các tổ chức, cá nhân quan tâm, giúp đỡ và thực hiện chính sách, chế độ ưu đãi người có công với cách mạng” và “Chế độ ưu đãi người có công với cách mạng và thân nhân của người có công với cách mạng phải được xác định và điều chỉnh phù hợp với điều kiện kinh tế - xã hội của đất nước trong từng thời kỳ; bảo đảm mức sống của người có công với cách mạng bằng hoặc cao hơn mức trung bình của cộng đồng dân cư nơi cư trú” (Ủy ban Thường vụ Quốc hội 2020).

Để cụ thể hóa “Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng” được ban hành năm 2020, ngày 24 tháng 7 năm 2021, Chính phủ đã ban hành *Nghị định số 75/2021/NĐ-CP quy định về mức hưởng trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công với cách mạng, thân nhân của người có công với cách mạng* và các chế độ ưu đãi đối với người có công với cách mạng từ nguồn ngân sách trung ương thực hiện Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng được bố trí trong dự toán ngân sách nhà nước chi thường xuyên hằng năm của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (Chính phủ 2021b).

Ngày ngày 30 tháng 12 năm 2021, Chính phủ ban hành *Nghị định số 131/2021/NĐ-CP quy định chi tiết về việc công nhận và giải quyết chế độ ưu đãi đối với người có công với cách mạng, thân nhân người có công với cách mạng* và các biện pháp thi hành *Pháp lệnh số 02/2020/UBTVQH ngày 09 tháng 12 năm 2020 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội về Ưu đãi người có công với cách mạng* (Chính phủ 2021a). *Nghị định 131/2021/NĐ-CP quy định về hồ sơ, thủ tục giải quyết và thực hiện chế độ ưu đãi người có công, thân nhân người có công*. Các chế độ ưu đãi bao gồm:

- bảo hiểm y tế;
- điều dưỡng phục hồi sức khỏe;
- cấp phương tiện trợ giúp, dụng cụ chỉnh hình, phương tiện, thiết bị phục hồi chức năng;
- ưu tiên trong tuyển sinh, tạo việc làm;
- hỗ trợ để theo học đến trình độ đại học tại các cơ sở giáo dục thuộc hệ thống giáo dục quốc dân;
- hỗ trợ cải thiện nhà ở;
- miễn hoặc giảm tiền sử dụng đất;
- ưu tiên giao đất hoặc cho thuê đất, mặt nước, khu vực biển, giao khoán bảo vệ và phát triển rừng thực hiện theo quy định của pháp luật về đất đai, biển, hải đảo, tài nguyên, bảo vệ và phát triển rừng;
- vay vốn ưu đãi để sản xuất kinh doanh;
- miễn giảm thuế;
- thương binh, bệnh binh có tỷ lệ tổn thương cơ thể từ 81% trở lên có thương tật, bệnh tật đặc biệt nặng nếu sống cô đơn thì được Nhà nước nuôi dưỡng tập trung (Chính phủ 2021a).

Những quy định cụ thể và cập nhật này tiếp tục khẳng định quan điểm nhất quán của Đảng và Nhà nước trong việc chăm lo sức khỏe, đời sống vật chất, tinh thần của người có công và thân nhân của người có công.

Nhìn một cách tổng thể, những văn bản được trình bày ở trên trong hệ thống bao gồm nhiều văn bản khác nhau của chính sách ưu đãi người có công phản ánh quá trình phát triển, hoàn thiện hệ thống chính sách ưu đãi người có công. Các văn bản được đề cập đến ở trên cùng nhiều văn bản khác của hệ thống chính sách ưu đãi người phản ánh mấy điểm đáng lưu ý.

- *Thứ nhất*, hệ thống chính sách ưu đãi người có công đã được phát triển, hoàn thiện qua các giai đoạn khác nhau phù hợp với sự phát triển kinh tế xã hội của đất nước qua từng thời kỳ. Trên thực tế, thống nhất chính sách ưu đãi người có công được thể hiện qua nhiều văn bản khác nhau. Trong đó, những văn bản quan trọng bao gồm Nghị quyết, Chỉ thị của Đảng, Pháp lệnh của Ủy ban Thường vụ Quốc hội, Nghị định của Chính phủ, Quyết định của Thủ tướng Chính phủ, Thông tư của Bộ,...
- *Thứ hai*, hệ thống chính sách ưu đãi người có công thể hiện nhất quán quan điểm uống nước, nhớ nguồn; đền ơn, đáp nghĩa; chăm lo ngày càng tốt hơn đời sống vật chất, tinh thần của người có công. Những văn bản được trình bày ở trên cùng với nhiều văn bản khác trong hệ thống chính sách ưu đãi người có công cho thấy cả hệ thống chính trị cùng tham gia triển khai đồng bộ, toàn diện, công tác chăm sóc người có công. Thêm nữa, việc thực hiện chính sách người có công xuyên suốt từ Trung ương đến các địa phương. Điểm đáng lưu ý thêm là việc thực hiện chính sách người có công còn được thể hiện qua nhiều phong trào xã hội sâu rộng trong cả nước, trong các tầng lớp nhân dân.

3. Thực tiễn thực hiện chính sách ưu đãi người có công

Đến năm 2021, trên 9,2 triệu người có công đã được xác nhận (Nguyễn Bá Hoan 2021). Kết quả thực hiện chính sách ưu đãi người có công được thể hiện trên nhiều phương diện. Một số kết quả quan trọng trong thực hiện chính sách ưu đãi người có công cụ thể như sau.

Trước hết là thực tiễn thực hiện chính sách trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công. Hiện nay, số người có công đang hưởng trợ cấp hàng tháng là gần 1,4 triệu người và khoảng 300.000 thân nhân người có công đang hưởng trợ cấp tiền tuất hàng tháng với tổng kinh phí khoảng 30.000 tỷ đồng/năm (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 4). Mỗi năm Nhà nước giải quyết chế độ trợ cấp một lần cho 6 đến 8 nghìn trường hợp (Nguyễn Bá Hoan 2021). Điểm đáng lưu ý là mức chuẩn trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công được điều chỉnh tăng phù hợp với lộ trình điều chỉnh tăng mức tiền lương cơ sở (Nguyễn Bá Hoan 2021). Từ năm 2004 đến nay, chế độ trợ cấp, phụ cấp ưu đãi đã qua 10 lần điều chỉnh. Các lần điều chỉnh này phù hợp với điều kiện của ngân sách nhà nước và góp phần từng bước cải thiện nâng cao đời sống của người có công (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 4). Năm 2018, mức chuẩn để xác định mức trợ cấp ưu đãi người có công là 1.515.000 đồng, cao hơn mức lương cơ sở của cán bộ, công chức là 1.390.000 đồng. Năm 2019, mức chuẩn để xác định mức trợ cấp ưu đãi người có công là 1.624.000 đồng, cao hơn mức lương cơ sở của cán bộ, công chức là 1.490.000 đồng (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 4). Hiện nay, mức chuẩn trợ cấp ưu đãi người có công với cách mạng là 1.624.000 đồng. Mức chuẩn này là căn cứ để tính mức hưởng trợ cấp, phụ cấp và chế độ ưu đãi đối với người có công với cách mạng và thân nhân người có công với cách mạng. Chẳng hạn, đối với thương binh, người hưởng chính sách như thương binh nếu tỷ lệ tổn thương cơ thể là 100% thì mức hưởng trợ cấp ưu đãi hàng tháng là 5.207.000 đồng/tháng (Chính phủ 2021b). Hằng năm, Nhà nước ưu tiên nguồn lực để trợ cấp, phụ cấp đối với người có công với cách mạng (Đào Ngọc Lợi 2020). Hằng năm, Chủ tịch nước cũng dành hơn 900 tỷ đồng tặng quà cho người có công nhân dịp Tết Nguyên đán và dịp kỷ niệm ngày thương binh - liệt sĩ (Đào Ngọc Lợi 2020).

Thứ hai là thực tiễn thực hiện chế độ chăm sóc sức khỏe đối với người có công. Từ ngày 01 tháng 01 năm 2013, chế độ điều dưỡng luân phiên đối với người có công đã được tăng lên. Trước năm 2013, chế độ điều dưỡng luân phiên đối với người có công là 5 năm một lần và chế độ này được điều chỉnh sang 02 năm một lần từ năm 2013 (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Việc điều chỉnh này đáp ứng nhu cầu chăm sóc sức khỏe ngày càng cao của người có công với cách mạng (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Hàng năm, trên 580 nghìn lượt người có công đi điều dưỡng định kỳ (Nguyễn Bá Hoan 2021). Đến nay, cả nước có 65 cơ sở nuôi dưỡng, điều dưỡng và đón tiếp người có công với cách mạng (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Các cơ sở này đáp ứng cơ bản yêu cầu chăm sóc, điều dưỡng người có công, đặc biệt là đối với thương binh nặng (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Đến năm 2000, trên 800.000 người có công được Nhà nước mua bảo hiểm y tế. Ngoài ra, thân nhân người có công đã được Nhà nước mua bảo hiểm y tế theo quy định của Luật Bảo hiểm y tế (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Kinh phí Nhà nước dành khoảng gần 400 tỷ đồng/năm để mua bảo hiểm y tế cho người có công và thân nhân người có công (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Người có công được bảo hiểm y tế thanh toán 100% chi phí khám chữa bệnh. Thân nhân người có công được bảo hiểm y tế thanh toán 95% chi phí khám chữa bệnh (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5).

Thứ ba là thực tiễn thực hiện chính sách hỗ trợ nhà ở cho người có công với cách mạng. Theo số liệu của Bộ Xây dựng, giai đoạn 2013-2019, 339.176 hộ gia đình người có công với cách mạng được hỗ trợ về nhà ở, đạt 96,7% trong tổng số hộ gia đình người có công với cách mạng (Phong Châu 2022). Sau khi được hỗ trợ, nhà ở của người có công với cách mạng cơ bản bảo đảm các yêu cầu về chất lượng, có diện tích sử dụng tối thiểu 30m² (Phong Châu 2022). Tính đến hết tháng 2 năm 2020, 328.235 hộ gia đình người có công với cách mạng được hỗ trợ về nhà ở, trong đó có 155.688 hộ xây mới nhà ở và 172.547 hộ sửa chữa nhà ở (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 3). Đến năm 2021, việc thực hiện chính sách hỗ trợ nhà ở cho người có công với cách mạng trên cả nước đã đạt kết quả với tổng số gần 393.707 hộ gia đình người có công được hỗ trợ hơn 10 nghìn tỷ đồng để cải thiện nhà ở (Cục Người có công 2021: 5-6).

Thứ tư là thực tiễn thực hiện chính sách ưu đãi về giáo dục và đào tạo, giải quyết việc làm. Tổng số người có công và thân nhân đang hưởng trợ cấp ưu đãi giáo dục, tính đến tháng 6 năm 2020 là 77.151 người (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 6). Đến năm 2020, khoảng 49.000 người có công và con của người có công được hỗ trợ đào tạo nghề ở trình độ sơ cấp, dưới 3 tháng, trong đó có trên 24.000 người được đào tạo nghề nông nghiệp và 25.000 người được đào tạo nghề phi nông nghiệp (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5). Bộ Quốc phòng đã tiếp nhận trên 2.700 người là con của thương binh, con bệnh binh nặng vào làm việc tại các doanh nghiệp quốc phòng, trong đó có 338 cháu là con của thương binh, con bệnh binh nặng đang điều dưỡng tại các trung tâm điều dưỡng thương binh (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 5).

Thứ năm là về xã hội hóa nguồn lực chăm sóc người có công. Cùng với chính sách ưu đãi của Nhà nước, trong những năm qua cả nước đã đẩy mạnh hoạt động đến ơn đáp nghĩa đối với người có công với cách mạng qua các chương trình cụ thể như:

- Quỹ đền ơn đáp nghĩa;
- nhà tình nghĩa;
- vườn cây tình nghĩa;
- sổ tiết kiệm tình nghĩa;
- chăm sóc bố, mẹ liệt sĩ già yếu cô đơn, con liệt sĩ mồ côi;
- phụng dưỡng Bà mẹ Việt Nam anh hùng (Đào Ngọc Lợi 2021).

Trong năm 2019, Quỹ đền ơn đáp nghĩa đã tiếp nhận sự ủng hộ hơn 496 tỷ đồng; xây mới 6.846 căn nhà tình nghĩa trị giá gần 350 tỷ đồng; sửa chữa 4.560 căn nhà trị giá gần 140 tỷ đồng; tặng gần 10.132 sổ tiết kiệm tình nghĩa trị giá hơn 15,3 tỷ đồng (Đào Ngọc Lợi 2020). 100% các Bà mẹ Việt Nam anh hùng được các tập thể, cá nhân nhận phụng dưỡng (Đào Ngọc Lợi 2020). Trong năm 2020, Quỹ đền ơn đáp nghĩa đã nhận được ủng hộ hơn 472 tỷ đồng; xây mới hơn 6.100 căn nhà; sửa chữa gần 3.000 căn nhà với tổng số tiền gần 272 tỷ đồng (Đào Ngọc Lợi 2021). Trong năm 2020, cả nước có 4.183 Bà mẹ Việt Nam anh hùng còn sống được các đơn vị, tổ chức nhận phụng dưỡng, chăm sóc suốt đời (Đào Ngọc Lợi 2021). Trong năm 2021, Quỹ đền ơn đáp nghĩa cả nước vận động được trên 100 tỷ đồng; hỗ trợ xây mới trên 500 nhà

tình nghĩa; sửa chữa trên 495 nhà tình nghĩa với tổng kinh phí trên 30 tỷ đồng; tặng 1010 sổ tiết kiệm với kinh phí trên 02 tỷ đồng (Cục Người có công 2021: 6). Trong năm 2021, 3.830 Bà mẹ Việt Nam anh hùng còn sống được các đơn vị nhận chăm sóc, phụng dưỡng suốt đời (Cục Người có công 2021: 6).

Nhìn một cách tổng thể, đến cuối năm 2021, cả nước có 10.467/10.609 xã, phường làm tốt công tác thương binh liệt sĩ đạt 98,66% (Cục Người có công 2021: 6). Một kết quả quan trọng khác cũng cần được nhấn mạnh là đến cuối năm 2021, cả nước có 2.312.906 trên tổng số 2.336.543 hộ gia đình người có công với cách mạng có mức sống bằng hoặc cao hơn mức sống của người dân nơi cư trú, đạt 98,99% (Cục Người có công 2021: 6). Rõ ràng là những số liệu này đã phản ánh các kết quả quan trọng trong thực hiện chính sách ưu đãi người có công.

Một điểm đáng lưu ý nữa trong các kết quả thực hiện chính sách người có công với cách mạng là công tác quản lý các công trình ghi công liệt sĩ và quy tập hài cốt liệt sĩ, xác định danh tính hài cốt liệt sĩ. Đến nay, cả nước có trên 3.200 nghĩa trang liệt sĩ và trên 3.000 các công trình ghi công liệt sĩ (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 6). Hàng năm, Nhà nước bố trí kinh phí để tu bổ, nâng cấp mộ liệt sĩ, nghĩa trang liệt sĩ, các công trình ghi công liệt sĩ. Cùng với đó, các địa phương cũng đầu tư ngân sách địa phương kết hợp với kinh phí từ nguồn xã hội hóa để tu bổ, nâng cấp mộ liệt sĩ, nghĩa trang liệt sĩ, các công trình ghi công liệt sĩ (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 6). Đến nay, gần 200.000 hài cốt liệt sĩ chưa được quy tập và gần 300.000 hài cốt liệt sĩ đã được quy tập nhưng chưa đầy đủ thông tin (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 6). Tính đến hết tháng 12 năm 2019, thực hiện Đề án xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin, trên 2.614 liệt sĩ đã được xác định danh tính (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2020: 6). Nhìn một cách tổng thể, đây là những kết quả quan trọng của chính sách đối với người có công, có ý nghĩa đặc biệt không chỉ đối với các liệt sĩ đã hy sinh mà còn đối với thân nhân của các liệt sĩ đã hy sinh.

Chủ tịch Quốc hội Việt Nam chào và tặng quà 300 Mẹ Việt Nam anh hùng tại Hà Nội vào thứ Sáu tháng 7 năm 2020 - TTXVN / VNS Ảnh Trọng Đức.

Nguồn: Vietnamnews.vn (2020): Vietnamese Heroic Mothers Honoured in Hanoi. Available at: <https://vietnamnews.vn/politics-laws/770110/viet-nameese-heroic-mothers-honoured-in-ha-noi.html>

Bên cạnh nhiều kết quả đạt được, một số khó khăn, hạn chế trong thực hiện chính sách ưu đãi người có công trong các giai đoạn trước đây đã được đề cập đến (Mai Ngọc Cường (Chủ biên) 2013: 271-273). Hiện nay, một số khó khăn, hạn chế trong thực hiện chính sách ưu đãi người có công đáng quan tâm cụ thể như sau.

- Thứ nhất là việc giải quyết hồ sơ xác nhận người có công thời gian qua đã đạt được nhiều kết quả tích cực nhưng vẫn còn một số trường hợp phức tạp, cần được tiến hành thận trọng. Phần lớn hồ sơ tồn đọng là những hồ sơ của những người hoạt động cách mạng thời chống Pháp, chống Mỹ, trong đó có những hồ sơ không có thông tin liên quan đến việc hy sinh hoặc bị thương, bị bệnh (Cục Người có công 2021: 9). Thực tế này ảnh hưởng đến tiến độ triển khai giải quyết hồ sơ vì cán bộ giải quyết hồ sơ cần có thời gian để nghiên cứu, làm việc với nhiều cơ quan, đơn vị trong quá trình xác nhận người có công (Cục Người có công 2021: 9). Thêm nữa, việc xác nhận, công nhận người có công tại một số địa phương chưa kịp thời (Cục Người có công 2021: 9).

- Thứ hai là về hỗ trợ nhà ở đối với người có công với cách mạng. Tại các địa phương trong quá trình rà soát, nhiều hộ gia đình người có công có khó khăn về nhà ở chưa được hỗ trợ. Cụ thể là cho đến nay, còn gần 80.000 hộ người có công có khó khăn về nhà ở phát sinh chưa được hỗ trợ. Thực trạng tồn tại này chủ yếu là do công tác xã hội hóa, vận động nguồn lực và bố trí ngân sách của địa phương còn hạn chế, nhất là do tác động của dịch bệnh Covid-19 (Cục Người có công 2021: 9-10).
- Thứ ba là công tác xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin chưa đạt được mục tiêu đề ra. Nguyên nhân là do mẫu hài cốt liệt sĩ đã chôn cất lâu năm, chất lượng mẫu xấu; rất nhiều mẫu giám định không phân tích được ADN (Cục Người có công 2021: 10). Thêm nữa, cơ sở vật chất, trang thiết bị và nguồn lực của các đơn vị giám định còn có những hạn chế nhất định nên các đơn vị giám định chưa đẩy nhanh tiến độ thực hiện Đề án xác định hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin (Cục Người có công 2021: 10).

Như vậy, nhiều kết quả quan trọng đã đạt được trong quá trình thực hiện chính sách ưu đãi người có công. Tuy vậy, vẫn còn một số khó khăn, hạn chế liên quan đến thực hiện chính sách ưu đãi người có công cần quan tâm.

4. Kết luận

Những phần viết ở trên đã tập trung vào hai nội dung chính về chính sách ưu đãi người có công ở Việt Nam.

Nội dung chính thứ nhất trình bày tổng quan quá trình phát triển, hoàn thiện chính sách ưu đãi người có công. Nhìn một cách tổng thể, sau ngày Cách mạng tháng Tám năm 1945 thành công cho đến nay, nhiều văn bản khác nhau hợp thành hệ thống chính sách ưu đãi người có công đã được ban hành. Việc ban hành các văn bản khác nhau đó phản ánh quá trình phát triển, hoàn thiện chính sách ưu đãi người có công phù hợp với từng giai đoạn phát triển kinh tế xã hội của đất nước. Các văn bản đó cũng thể hiện đạo lý uống nước, nhớ nguồn; đền ơn, đáp nghĩa và qua điểm nhất quán của Đảng, Nhà nước và Nhân dân về chăm lo ngày càng tốt hơn đời sống vật chất, tinh thần của người có công.

Nội dung thứ hai của bài viết trình bày một số kết quả quan trọng phản ánh thực tiễn thực hiện chính sách ưu đãi người có công. Các kết quả quan trọng này được thể hiện qua nhiều phương diện, từ trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công; chăm sóc sức khỏe đối với người có công; hỗ trợ nhà ở cho người có công; ưu đãi về giáo dục và đào tạo, giải quyết việc làm cho người có công và thân nhân người có công; đến xã hội hóa nguồn lực chăm sóc người có công. Nội dung thứ hai cũng đề cập đến một số khó khăn, hạn chế trong thực hiện chính sách ưu đãi người có công.

5. Tài liệu tham khảo

Ban Chấp hành Trung ương (2012): "Nghị quyết hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa XI: Một số vấn đề chính sách xã hội giai đoạn 2012-2020." Thư viện pháp luật (<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Nghi-quyet-15-NQ-TW-nam-2012-hoi-nghi-lan-thu-nam-Ban-chap-hanh-Trung-uong-150877.aspx>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Ban Chấp hành Trung ương (2017): "Chỉ thị của Ban Bí thư về tiếp tục tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người có công với cách mạng." Báo Điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam (<https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/he-thong-van-ban/van-ban-cua-dang/chi-thi-so-14-cttw-ngay-1972017-cua-ban-bi-thu-ve-tiep-tuc-tang-cuong-su-lanh-dao-cua-dang-doi-voi-cong-tac-nguoi-3361>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Ban Chấp hành Trung ương (2020): "Kết luận của Bộ Chính trị về tiếp tục thực hiện Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 khóa XI một số vấn đề về chính sách xã hội giai đoạn 2012 - 2020." Báo Điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam (<https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/Uploads/2020/11/7/16/K%E1%BA%BFt-lu%E1%BA%ADn-s%E1%BB%91-92-Bo-Chinh-tri.pdf>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2013): "Thông tư "Hướng dẫn về thủ tục lập hồ sơ, quản lý hồ sơ, thực hiện chế độ ưu đãi người có công với cách mạng và thân nhân"." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (https://datafiles.chinhphu.vn/cpp/files/vbpq/2013/06/tt-05_01.pdf). Truy cập ngày 05 tháng 04 năm 2022.

Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2020): "Chuyên đề 3: Cải cách chính sách ưu đãi người có công (Kèm theo công văn 2908 /LĐTBXH-VP ngày 04 tháng 8 năm 2020)."

Chính phủ (2013): "Nghị định quy định chi tiết, hướng dẫn thi hành một số điều của Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://datafiles.chinhphu.vn/cpp/files/vbpq/2013/04/31-nd.pdf>). Truy cập ngày 05 tháng 04 năm 2022.

Chính phủ (2021a): "Nghị định quy định chi tiết và biện pháp thi hành Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://vanban.chinhphu.vn/?pageid=27160&docid=204951>). Truy cập ngày 05 tháng 04 năm 2022.

Chính phủ (2021b): "Nghị định quy định mức hưởng trợ cấp, phụ cấp và các chế độ ưu đãi đối với người có công với cách mạng." Thư viện pháp luật (<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Tai-chinh-nha-nuoc/Nghi-dinh-75-2021-ND-CP-muc-huong-tro-cap-phu-cap-che-do-uu-dai-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-478188.aspx>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Chủ tịch Chính phủ (1947): "Sắc lệnh của Chủ tịch Chính phủ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa số 10/SL ngày 16 tháng 2 năm 1947." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=550>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Cục Người có công, Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2021): "Báo cáo tổng kết, đánh giá tình hình thực hiện nhiệm vụ năm 2021; phương hướng, nhiệm vụ năm 2022."

Đào Ngọc Lợi (2020): "Thực hiện hiệu quả chính sách ưu đãi đối với người có công với cách mạng." Báo điện tử Đảng cộng sản Việt Nam (<https://dangcongsan.vn/tieu-diem/thuc-hien-hieu-qua-chinh-sach-uu-dai-doi-voi-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-559767.html>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Đào Ngọc Lợi (2021): "Hoạt động đền ơn đáp nghĩa đối với người có công với cách mạng." Đảng ủy khối các cơ quan Trung ương (<http://dukcqtw.dcs.vn/hoat-dong-den-on-dap-nghia-doi-voi-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-duk15320.aspx>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Mai Ngọc Cường (Chủ biên) (2013): Một số vấn đề cơ bản về chính sách xã hội ở Việt Nam hiện nay. Hà Nội: Nhà Xuất bản Chính trị Quốc gia - Sự thật.

Nguyễn Bá Hoan (2021): "Hoàn thiện chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, nâng mức trợ cấp phù hợp với điều kiện kinh tế của đất nước." Tạp chí Cộng sản Điện tử (https://tapchiconsan.org.vn/web/guest/media-story/-/asset_publisher/V8hhp4dK31Gf/content/hoan-thien-chinh-sach-uu-dai-nguoi-co-cong-voi-cach-mang-nang-muc-tro-cap-phu-hop-voi-dieu-kien-kinh-te-cua-dat-nuoc). Truy cập ngày 20 tháng 02 năm 2022.

Phong Châu (2022): "Tiếp tục hỗ trợ cải thiện nhà ở cho người có công với cách mạng." Hanoimoi (<https://hanoimoi.com.vn/tin-tuc/Xa-hoi/1027412/tiep-tuc-ho-tro-cai-thien-nha-o-cho-nguoi-co-cong-voi-cach-mang>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Thủ tướng Chính phủ (2013): "Quyết định hỗ trợ người có công với cách mạng về nhà ở." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=167006>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (1994a): "Pháp lệnh Quy định danh hiệu vinh dự Nhà nước "Bà mẹ Việt Nam anh hùng"." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=2351>). Truy cập ngày 05 tháng 04 năm 2021.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (1994b): "Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng." Cổng thông tin điện tử Bộ Công Thương Việt Nam (<https://moit.gov.vn/van-ban-phap-luat/van-ban-phap-quy/phap-lenh-uu-dai-nguoi-hoat-dong-cach-mang-liet-sy-va-gia-di.html>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (1998): "Pháp lệnh của Ủy ban thường vụ Quốc hội sửa đổi Điều 21 của Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng." Thư viện pháp luật (<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Phap-lenh-uu-dai-nguoi-hoat-dong-gia-dinh-liet-si-thuong-benh-binh-khang-chien-giup-do-cach-mang-1998-sua-doi-08-1998-PL-UBTVQH10-44854.aspx?v=d>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2000): "Pháp lệnh của Ủy ban Thường vụ Quốc hội sửa đổi Điều 21 của Pháp lệnh ưu đãi người hoạt động cách mạng, liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, bệnh binh, người hoạt động kháng chiến, người có công giúp đỡ cách mạng " Thư viện pháp luật (<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Phap-lenh-uu-dai-nguoi-hoat-dong-gia-dinh-liet-si-thuong-benh-binh-khang-chien-giup-do-cach-mang-2000-sua-doi-19-2000-PL-UBTVQH10-46161.aspx>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2000.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2005): "Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng của Ủy ban Thường vụ Quốc hội số 26/2005/PL-UBTVQH11 ngày 29 tháng 6 năm 2005." Thư viện pháp luật (<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Phap-lenh-uu-dai-nguoi-co-cong-cach-mang-2005-26-2005-PL-UBTVQH11-2450.aspx>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2022.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2012): "Pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=164029>). Truy cập ngày 05 tháng 04 năm 2022.

Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2020): "Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng." Cổng thông tin điện tử Chính phủ (<https://datafiles.chinhphu.vn/cpp/files/vbpq/2021/01/pl-02.signed.pdf>). Truy cập ngày 20 tháng 4 năm 2020.

Tác giả trân trọng cảm ơn ông Nghiêm Xuân Nam, Phó Vụ trưởng Vụ Bình đẳng giới; bà Ngô Diệu Linh, Phó Vụ trưởng Vụ Bình đẳng Giới, nguyên Chánh văn phòng Cục Người có công; bà Nguyễn Thị Nhuận, chuyên viên Vụ Pháp chế; bà Nguyễn Thị Sâm, chuyên viên Cục Trẻ em, Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội đã hỗ trợ tác giả thực hiện bài viết này.

GS. TS. Nguyễn Tuấn Anh

Khoa Xã hội học
Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội
Email: xhhanh@gmail.com

Chăm sóc sức khỏe - Khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam

● Nguyễn Bá Đạt

Dân làng Việt Nam bị Quân đội Hoa Kỳ nghi ngờ là Cộng sản và đang bị quân đội Hoa Kỳ giam giữ.

Copyright: Public domain

Nguồn: Library of Congress Country Studies Series (under "Second Indochina war").

Chiến tranh đã lùi xa hơn 40 mươi năm, nhưng ảnh hưởng của nó đối với sức khỏe và cảm nhận hạnh phúc của người dân Việt Nam còn rất nặng nề và lâu dài, đặc biệt đối với những người tham gia cuộc kháng chiến, sinh ra trong giai đoạn chiến tranh, sinh sống ở những vùng chiến sự, vùng giáp ranh, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn, vật nổ. Nhận thức rõ hậu quả nặng nề và dai dẳng của chiến tranh đối với sức khỏe, tính mạng của con người, ngay từ những ngày đầu giành được độc lập công tác chăm sóc thương binh, thân nhân liệt sĩ, người có công với cách mạng đã được coi trọng và thực thi. Trong quá trình xây dựng, phát triển kinh tế - xã hội, Đảng và Nhà nước Việt Nam luôn chú trọng việc lãnh đạo, chỉ đạo công tác đền ơn đáp nghĩa người có công với cách mạng, hỗ trợ nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn, vật nổ. Trong đó, công tác chăm sóc sức khỏe thể chất và tâm thần cho các nhóm đối tượng này luôn được ưu tiên. Tuy nhiên, do hạn chế về nguồn lực, nhận thức của cộng đồng về sức khỏe tâm thần, trong quá trình thực hiện việc chăm sóc sức khỏe cho các nhóm đối tượng nêu trên không tránh khỏi những khó khăn và thách thức.

Báo cáo này dựa trên tài liệu thứ cấp được công bố bởi Đảng và Nhà nước Việt Nam, các nhà nghiên cứu, các tổ chức xã hội hoạt động trong lĩnh vực chăm sóc sức khỏe người dân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh, cộng với dữ liệu định tính thu được từ cuộc phỏng vấn cán bộ và nhân viên trung tâm nuôi dưỡng người có công ở Thành Phố Hồ Chí Minh. Báo cáo tập trung trình bày và phân tích:

1. sự ảnh hưởng của chiến tranh đến sức khỏe của con người,
2. chính sách của Đảng và Nhà nước Việt Nam đối với người có công với cách mạng, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn;
3. cung ứng dịch vụ chăm sóc sức khỏe cho ba nhóm đối tượng nêu trên,
4. những thuận lợi và khó khăn khi thực hiện các dịch vụ chăm sóc sức khỏe thể chất và tâm thần cho người có công với cách mạng, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn.

1. Ảnh hưởng của chiến tranh đối với sức khoẻ con người

Điểm luận các nghiên cứu, báo cáo mới được công bố cho thấy, dư chấn của chiến tranh đối với sức khoẻ của con người vẫn hiện hữu đến ngày hôm nay. Tại các địa phương như Hà Nội, Bắc Ninh, Thanh Hoá, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Trị, Thừa Thiên Huế, Gia lai, Đồng Nai, Khánh Hoà, trong giai đoạn chiến tranh từ năm 1965 – 1975 vốn là các vùng chiến sự ác liệt hoặc bị quân đội Hoa Kỳ ném bom, bắn tên lửa, rockets, tỷ lệ khuyết tật vận động, thính giác, thị giác, trí nhớ và các dạng khuyết tật khác trong dân chúng gia tăng trong và sau chiến tranh (Groce et al., 2015); tỷ lệ tử vong ở trẻ sơ sinh và trẻ em trong và sau chiến tranh không giảm (Savitz et al., 1993); những người sinh ra và lớn lên trong giai đoạn chiến tranh có sức khoẻ tâm thần tồi tệ hơn đáng kể ở tuổi trưởng thành (Singhal, 2019). Một nghiên cứu được thực hiện ở Hà Nam, Nam Định, Ninh Bình, những nơi bị ảnh hưởng nặng nề bởi các cuộc không kích của quân đội Hoa Kỳ trong chiến tranh cho thấy, 38% cựu chiến binh báo cáo tình trạng sức khoẻ tiêu cực; 14 % bị giới hạn về chức năng, 14,46% có triệu chứng trầm cảm (Teerawichitchainan & Korinek, 2012). Nghiên cứu của tác giả còn cho thấy, chiến tranh không chỉ ảnh hưởng đến sức khoẻ của cựu chiến binh – những người tham gia trực tiếp ngoài mặt trận, chiến tranh còn ảnh hưởng đến sức khoẻ người dân, bằng chứng là 52% dân thường – sinh ra và lớn lên trong thời chiến tranh báo cáo tình trạng sức khoẻ tiêu cực; 28 % trong số họ có những hạn chế chức năng và 16,17% có triệu chứng trầm cảm.

Các báo cáo về ảnh hưởng của chất độc hoá học được quân đội Hoa Kỳ sử dụng trong chiến tranh tại Việt Nam khắc hoạ sâu sắc sự tàn phá của chiến tranh đối với sức khoẻ con người. Ước tính có khoảng 4,8 triệu người Việt Nam đã bị phơi nhiễm chất độc hoá học, khoảng 3 triệu người là nạn nhân chất độc da cam trong đó có nhiều người thuộc thế hệ thứ 2 và thứ 3 (Bộ Quốc Phòng, 2012). Hàng trăm nghìn nạn nhân đã chết, hàng trăm nghìn người đang vật lộn với bệnh tật hiểm nghèo. Chất độc da cam/dioxin có khả năng gây đa thương tổn trên cơ thể. Chẳng hạn như gây ung thư, tổn thương da, gan, tuyến giáp, đái tháo đường; làm tổn thương hệ thống hô hấp, tuần hoàn, tiêu hóa, nội tiết, thần kinh; gây đột biến gen và nhiễm sắc thể, từ đó gây nên các dị tật

bẩm sinh, các tai biến sinh sản. Đặc biệt, chất độc hoá học có thể di truyền qua nhiều thế hệ và ở Việt Nam, di chứng da cam đã truyền sang thế hệ thứ 4. Theo số liệu thống kê chưa đầy đủ, hiện cả nước có khoảng 75.000 nạn nhân thuộc thế hệ thứ 2; 35.000 nạn nhân thuộc thế hệ thứ 3; qua khảo sát tại một số địa phương, hậu quả chất độc da cam đã di nhiễm sang thế hệ thứ 4 (Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/ Dioxin Việt Nam, 2021).

Ngành Y tế và Lao động, Thương binh và Xã hội đã xác định được danh mục bệnh, tật, dị dạng, dị tật liên quan đến phơi nhiễm chất độc hoá học được quân đội Hoa Kỳ sử dụng trong chiến tranh gồm:

- bệnh ung thư: ung thư phần mềm (Soft tissue sarcoma, non – Hodgkin’s lymphoma, ung thư tiền liệt tuyến (Prostate cancer), bệnh đa u tủy xương ác tính (Kahle’r disease), bệnh trứng cá do clo (Chloracne), bệnh đái tháo đường tuýp 2 (Type 2 Diabetes), bệnh vô sinh, các rối loạn tâm thần, bệnh Porphyria xuất hiện chậm (Porphyria cutanea tarda), các dị tật, dị dạng bẩm sinh, tật gai sống chẻ đôi (Spina Bifida) (Bộ Y tế và Bộ Lao động Thương Binh và Xã hội, 2016).

Các nhà nghiên cứu ghi nhận, so với tỷ lệ mắc bệnh trung bình chung toàn quốc, tại các địa phương bị ô nhiễm chất diệt cỏ, những người tiếp xúc với chất độc này nguy cơ bị mắc bệnh liên quan đến chất độc hoá học này cao hơn 19.75%; phổ biến là bệnh cao huyết áp và khuyết tật vận động, ảnh hưởng tiêu cực đến sức khoẻ của trẻ em thời chiến, trẻ sơ sinh và thai nhi trong giai đoạn 1962 – 1971 (Le et al., 2022). Phụ nữ bị ảnh hưởng bởi chất độc da cam/ dioxin có nguy cơ cao bị sảy thai, sinh non, sinh con bị dị tật bẩm sinh hoặc khuyết tật phát triển trong những năm đầu đời, hầu hết các gia đình này đều nghèo, nam giới trong gia đình bị suy giảm sức khoẻ hoặc gánh nặng chăm sóc trẻ em tàn tật, dẫn đến mặc cảm tự ti (Thi & Johansson, 2001). Tại các khu vực bị ô nhiễm bởi dioxin nặng như xung quanh sân bay Đà Nẵng, sự phát triển của hệ thần kinh của trẻ em sơ sinh có nguy cơ bị ảnh hưởng bởi chất độc dioxin qua sữa mẹ (Nishijo et al., 2013). Nhiều người khi biết mình bị phơi nhiễm dioxin đã không dám lập gia đình hoặc sinh con. Trong các gia đình có con bị dị tật, bên cạnh những lo toan về kinh tế, việc chăm sóc con ngày đêm vất vả, họ còn một nỗi lo nếu họ chết trước con thì ai sẽ là người

chăm sóc con họ như họ đã từng chăm sóc (Bùi Thị Thanh Hằng, 2011). Trẻ em, thanh thiếu niên khuyết tật bởi sự ảnh hưởng của chất độc da cam và gia đình của các em phải đối mặt với nhiều rào cản khi hoà nhập cộng đồng, giáo dục, chăm sóc sức khoẻ và cảm nhận hạnh phúc (Ngo et al., 2013).

Bom mìn chưa nổ và ô nhiễm bom mìn đặc biệt nghiêm trọng ở miền trung Việt Nam, tỷ lệ thương vong do bom mìn và vật nổ gây ra rất cao. Theo báo cáo của tổ chức Clear Path International, riêng năm 2007, ở một số tỉnh miền trung như Quảng Trị, Thừa Thiên Huế, Gia Lai... đã có 74 vụ thương vong do bom mìn gây ra. Trong đó, 29 người bị chết, 49 người bị thương, 63 người (85.1%) là nam giới, 11 người (14,9%) nữ giới, độ tuổi trung bình 24,5 (Perlstein & Matthee, 2008). Riêng tại Quảng Trị, hơn ba mươi năm qua, đã có 10.800 người trong tỉnh đã bị chết bởi bom mìn, vật liệu nổ, trong đó có nạn nhân là trẻ em (Vietnam Peace Trees, 2011). Trên toàn quốc, Báo cáo của đại diện Cục Bảo trợ xã hội, Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, từ năm 1975 đến nay, bom mìn tồn sót phát nổ đã làm hơn 40 nghìn người bị chết, 60 nghìn người bị thương, trong đó phần lớn là lao động chính trong gia đình và trẻ em. Tại một số tỉnh miền trung, gồm Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên Huế, Quảng Ngãi, Bình Định đã có trên 22.800 nạn nhân do bom mìn, trong đó, 10.540 người chết và 12.260 người bị thương (Cục Bảo Trợ Xã Hội, 2017).

2. Chính sách của Đảng và Nhà nước

Sau khi giành được độc lập, ngày 16/2/1947, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã ký sắc lệnh số 20 ban hành chế độ hưu bổng thương tật và tiền tuất tử sĩ, đồng thời đồng ý với đề xuất chọn ngày 27-7 hằng năm là Ngày Thương binh toàn quốc, là dịp tôn vinh công ơn các anh hùng liệt sĩ, thương binh, bệnh binh và những người có công với cách mạng. Từ đó đến nay, hệ thống các văn bản quy phạm pháp luật về ưu đãi người có công với cách mạng, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn được xây dựng, ban hành tương đối toàn diện, đầy đủ và kịp thời (Nguyễn Bá Hoan, 2021). Công tác chăm sóc sức khoẻ cho người có công với cách mạng và những đối tượng bị ảnh hưởng bởi chiến tranh gắn liền với ba nhóm chính sách:

- (1) chính sách ưu đãi người có công với cách mạng;
- (2) chính sách trợ giúp xã hội đối với đối tượng bảo trợ xã hội;
- (3) chính sách hỗ trợ nạn nhân bom mìn, vật nổ.

Dưới đây là một số văn bản quy phạm pháp luật chỉ đạo và hướng dẫn thực hiện chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, trợ giúp xã hội, hỗ trợ nạn nhân chất độc da cam/dioxin, bom mìn.

- Nghị quyết số 15-NQ/TW của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI, ban hành năm 2012, “Một số vấn đề về chính sách xã hội giai đoạn 2012 - 2020”. Nghị quyết này nhấn mạnh đến chính sách ưu đãi người có công và an sinh xã hội phải phù hợp với trình độ phát triển kinh tế - xã hội và khả năng huy động, cân đối nguồn lực của đất nước trong từng thời kỳ. Ưu tiên người có công, người có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn, công tác y tế, cải thiện dịch vụ chăm sóc sức khoẻ nhân dân ở các tuyến cơ sở, các huyện nghèo, xã nghèo, vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc thiểu số. Nghị quyết số 15 – NQ/TW là dấu mốc quan trọng, khẳng định sự quan tâm của Đảng trong thực hiện chính sách xã hội nhằm mục tiêu phát triển nhanh và bền vững, tập trung vào hai nhóm chính sách cơ bản, quan trọng trong hệ thống các chính sách xã hội là chính sách ưu đãi người có công và chính sách an sinh xã hội.
- Kết luận số 92-KL/TW của Bộ Chính trị, năm 2020, “Về việc tiếp tục thực hiện Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 khóa XI, một số vấn đề chính sách xã hội giai đoạn 2012 - 2020”. Sau 8 năm thực hiện Nghị quyết số 15-NQ/TW, Bộ Chính trị nhận định công tác chăm lo chính sách xã hội có bước tiến bộ, đạt nhiều kết quả tích cực, hoàn thành trước hạn nhiều mục tiêu thiên niên kỷ, cải thiện chỉ số phát triển con người Việt Nam, góp phần phát triển kinh tế, nâng cao phúc lợi xã hội, đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân. Bộ Chính trị quyết định tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 15-NQ/TW, trong đó, nhấn mạnh đến chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, chăm sóc sức khoẻ và bảo hiểm y tế toàn dân, khuyến khích, huy động sự tham gia, đóng góp của cộng đồng xã hội, các doanh nghiệp và người dân thực hiện các chính sách xã hội.

- Pháp lệnh số 02/2020/UBTVQH14 về chính sách ưu đãi người có công với cách mạng. Pháp lệnh này quy định phạm vi, đối tượng, điều kiện, tiêu chuẩn, các chế độ ưu đãi người có công với cách mạng, thân nhân của người có công với cách mạng, công trình ghi công liệt sĩ, mộ liệt sĩ, nguồn lực thực hiện, quản lý nhà nước, trách nhiệm của cơ quan, tổ chức, cá nhân có liên quan trong việc thực hiện chính sách, chế độ ưu đãi người có công với cách mạng và thân nhân của họ (Quốc Hội Nước CHXHNC Việt Nam, 2020).
- Nghị định số 75/2021/NĐ- CP, do Chính phủ ban hành, quy định về mức hưởng trợ cấp, phụ cấp ưu đãi người có công với cách mạng, thân nhân người có công với cách mạng và các chế độ ưu đãi người có công với cách mạng từ ngân sách trung ương, thực hiện Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng được bố trí trong dự toán ngân sách nhà nước chi thường xuyên hàng năm của Bộ Lao động – Thương binh và Xã hội.
- Nghị định số 18/2019/NĐ- CP, do Chính phủ ban hành về quản lý và thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả của bom mìn vật nổ sau chiến tranh. Nghị định này quy định (1) nạn nhân bom mìn là những người bị chết, bị khuyết tật do bom mìn vật nổ còn sót lại sau chiến tranh; (2) quyền của nạn nhân bom mìn, vật nổ sau chiến tranh (điều 26): “Nạn nhân bom mìn được nhà nước hỗ trợ y tế ban đầu, chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng, được hưởng quyền của người khuyết tật theo quy định của pháp luật”; (3) nội dung hoạt động hỗ trợ nạn nhân bom mìn vật nổ sau chiến tranh (điều 27): “Nạn nhân bom mìn được Nhà nước hỗ trợ chăm sóc y tế khi bị tai nạn, hỗ trợ mua bảo hiểm y tế và được hưởng chính sách bảo hiểm y tế theo quy định về bảo hiểm y tế, hỗ trợ chỉnh hình phục hồi chức năng”; (4) nhiệm vụ, quyền hạn của ngành Y tế và các ngành liên quan (điều 43): “Ngành Y tế thực hiện quản lý nhà nước về chăm sóc sức khỏe nạn nhân bom mìn vật nổ trên cơ sở quy định của pháp luật về người khuyết tật; chủ trì việc quy hoạch, xây dựng kế hoạch, tổ chức thực hiện việc nâng cấp các cơ sở

y tế tuyến xã, tuyến huyện tại các địa phương ô nhiễm bom mìn vật nổ, đảm bảo đủ năng lực cấp cứu ban đầu cho nạn nhân bom mìn vật nổ bằng nguồn vốn khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ và các nguồn vốn khác”.

- Luật người khuyết tật được Quốc hội nước Cộng hoà Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam khoá XII, kỳ họp thứ 7 thông qua ngày 17 tháng 6 năm 2010. Luật này quy định quyền và nghĩa vụ của người khuyết tật, trách nhiệm của Nhà nước, gia đình và xã hội đối với người khuyết tật. Chăm sóc sức khỏe cho người khuyết tật được quy định tại chương III: chăm sóc sức khỏe ban đầu tại nơi cư trú, khám và chữa bệnh, trách nhiệm của cơ sở khám chữa bệnh, cơ sở chỉnh hình, phục hồi chức năng; phục hồi chức năng dựa vào cộng đồng, nghiên cứu khoa học, đào tạo chuyên gia, kỹ thuật viên.
- Quyết định số 1190/QĐ- TTg về Phê duyệt chương trình trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 2021 – 2030, nhằm thúc đẩy thực hiện Công ước của Liên hợp quốc về quyền của người khuyết tật và Luật Người khuyết tật nhằm cải thiện chất lượng cuộc sống của người khuyết tật; tạo điều kiện để người khuyết tật tham gia bình đẳng vào các hoạt động của xã hội; xây dựng môi trường không rào cản bảo đảm quyền lợi hợp pháp của người khuyết tật và hỗ trợ người khuyết tật phát huy khả năng của mình.
- Nghị định số 20/2021/NĐ-CP quy định chính sách trợ giúp xã hội đối với đối tượng bảo trợ xã hội, trong đó có nhóm đối tượng là người khuyết tật nặng, rất nặng. Nghị định quy định chính sách trợ giúp xã hội thường xuyên tại cộng đồng, nhận chăm sóc, nuôi dưỡng tại cộng đồng, trợ giúp xã hội khẩn cấp và chăm sóc, nuôi dưỡng tại các cơ sở trợ giúp xã hội, trong đó có chính sách chăm sóc y tế. Các nhóm đối tượng bảo trợ xã hội nói chung, người khuyết tật nói riêng được cấp thẻ bảo hiểm y tế, hỗ trợ chi phí khám chữa bệnh.

3. Các nhóm đối tượng được hưởng chế độ chăm sóc sức khỏe

Theo quy định hiện hành có ba nhóm đối tượng được hỗ trợ y tế ban đầu, chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng từ nguồn ngân sách nhà nước và xã hội hoá:

- (1) những người có công với cách mạng (Pháp lệnh số 02/2020/UBTVQH14);
- (2) nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nhóm này gồm con, cháu của người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc da cam/dioxin, người dân bị nhiễm chất độc da cam/dioxin do đã và đang sinh sống tại các vùng hoặc địa bàn lân cận với các vùng bị quân đội Hoa Kỳ rải chất độc da cam/dioxin trong chiến tranh (Luật người khuyết tật, 2010),
- (3) nạn nhân bom mìn: những người bị chết, bị khuyết tật hoặc bị dị tật do bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh gây ra (Nghị định số 18/2019/NĐ/CP).

Bảng 1. Người có công với cách mạng gồm các nhóm sau

(1) Người hoạt động cách mạng trước ngày 1 tháng 1 năm 1945: Những người tham gia một tổ chức cách mạng trước ngày 1 tháng 1 năm 1945 và hoặc được kết nạp/kết nạp lại vào Đảng Cộng sản Đông Dương trước ngày 19 tháng 8 năm 1945. (2) Người hoạt động cách mạng từ ngày 1 tháng 1 năm 1945 đến ngày khởi nghĩa tháng Tám năm 1945: Những người đã tham gia tổ chức cách mạng, lực lượng vũ trang từ cấp huyện hoặc tương đương trở lên trong khoảng thời gian từ ngày 01 tháng 01 năm 1945 đến ngày khởi nghĩa của từng địa phương và sau đó tiếp tục tham gia một trong hai cuộc kháng chiến, hoặc đã hoạt động ở cơ sở trong khoảng thời gian từ ngày 01 tháng 01 năm 1945 đến ngày khởi nghĩa của từng địa phương sau đó tiếp tục tham gia một trong hai cuộc kháng chiến và khi hoạt động ở cơ sở trong khoảng thời gian từ ngày 01 tháng 01 năm 1945 đến ngày khởi nghĩa của địa phương là Bí thư, Chủ tịch, Chủ nhiệm Việt Minh, Bí thư Nông dân cứu quốc, Bí thư Thanh niên cứu quốc, Bí thư Phụ nữ cứu quốc cấp xã hoặc tương đương; đội trưởng, tổ trưởng, nhóm trưởng của đội, tổ, nhóm tự vệ chiến đấu, tuyên truyền giải phóng, thanh niên cứu quốc, nông dân cứu quốc, phụ nữ cứu quốc, thiếu nhi cứu quốc ở địa phương chưa hình thành tổ chức quần chúng cách mạng cấp xã; người được kết nạp vào tổ chức Việt Minh sau đó được giao nhiệm vụ ở lại địa phương hoạt động phát triển cơ sở cách mạng; người tham gia hoạt động cách mạng tháng Tám năm 1945 và sau ngày khởi nghĩa đến ngày 31 tháng 8 năm 1945 giữ một trong các chức vụ người đứng đầu quy định tại điểm này hoặc tham gia tổ chức cách mạng, lực lượng vũ trang từ cấp huyện hoặc tương đương trở lên; (3) Liệt sĩ Người đã hy sinh vì sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc, xây dựng, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế hoặc vì lợi ích của Nhà nước, của Nhân dân thì được cơ quan có thẩm quyền xem xét công nhận là liệt sĩ. (4) Bà mẹ Việt Nam anh hùng: Bà mẹ Việt Nam anh hùng là người được tặng hoặc truy tặng danh hiệu “Bà mẹ Việt Nam anh hùng” theo quy định tại Pháp lệnh Quy định danh hiệu vinh dự Nhà nước “Bà mẹ Việt Nam anh hùng”. (5) Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân, anh hùng lao động trong thời kỳ kháng chiến: Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân là người được Nhà nước tặng hoặc truy tặng danh hiệu “Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân” theo quy định của pháp luật. Anh hùng Lao động trong thời kỳ kháng chiến là người được Nhà nước tặng hoặc truy tặng danh hiệu “Anh hùng Lao động” trong thời kỳ kháng chiến vì có thành tích đặc biệt xuất sắc trong lao động, sản xuất phục vụ kháng chiến. (6) Thương binh, bao gồm cả thương binh loại B được công nhận trước ngày 31 tháng 12 năm 1993, người hưởng chính sách như thương binh:

Sĩ quan, quân nhân chuyên nghiệp, hạ sĩ quan, binh sĩ trong Quân đội nhân dân và sĩ quan, hạ sĩ quan, chiến sĩ trong Công an nhân dân bị thương có tỷ lệ tổn thương cơ thể từ 21% trở lên thì được cơ quan, đơn vị có thẩm quyền xem xét công nhận là thương binh, cấp “Giấy chứng nhận thương binh”.

(7) Bệnh binh:

Sĩ quan, quân nhân chuyên nghiệp, hạ sĩ quan, binh sĩ trong quân đội nhân dân và sĩ quan, hạ sĩ quan, chiến sĩ trong công an nhân dân bị mắc bệnh có tỷ lệ tổn thương cơ thể từ 61% trở lên khi làm nhiệm vụ cấp bách, nguy hiểm mà không đủ điều kiện hưởng chế độ hưu trí thì được cơ quan có thẩm quyền cấp “Giấy chứng nhận bệnh binh” khi thời phục vụ trong quân đội nhân dân, công an nhân dân.

(8) Người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hoá học:

Người đã công tác, chiến đấu, phục vụ chiến đấu trong khoảng thời gian từ ngày 01 tháng 8 năm 1961 đến ngày 30 tháng 4 năm 1975 tại vùng mà quân đội Mỹ đã sử dụng chất độc hóa học ở chiến trường B, C, K và một số địa danh thuộc huyện Vĩnh Linh, tỉnh Quảng Trị bị nhiễm chất độc hoá học dẫn đến một trong các trường hợp sau thì được cơ quan có thẩm quyền cấp “Giấy chứng nhận người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học”: Mắc bệnh có liên quan đến phơi nhiễm chất độc hóa học có tỷ lệ tổn thương cơ thể từ 21 % trở lên; Vô sinh; Sinh con dị dạng, dị tật.

(9) Người hoạt động cách mạng, kháng chiến bảo vệ tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế bị địch bắt, tù đầy:

Người hoạt động cách mạng, kháng chiến, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế bị địch bắt tù, đầy trong thời gian bị tù, đầy không khai báo thông tin có hại cho cách mạng, kháng chiến, không làm tay sai cho địch thì được cơ quan có thẩm quyền xem xét công nhận là người hoạt động cách mạng, kháng chiến, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế bị địch bắt tù, đầy.

(10) Người hoạt động kháng chiến giải phóng dân tộc, bảo vệ tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế:

Người hoạt động kháng chiến giải phóng dân tộc, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế là người tham gia kháng chiến và được Nhà nước khen tặng Huân chương Kháng chiến, Huân chương Chiến thắng, Huy chương Kháng chiến, Huy chương Chiến thắng.

(11) Người có công giúp đỡ cách mạng:

Người có công giúp đỡ cách mạng là người đã có thành tích giúp đỡ cách mạng trong lúc khó khăn, nguy hiểm và được Nhà nước khen tặng thuộc một trong các trường hợp sau đây: (a) Người được tặng hoặc người trong gia đình được tặng Kỷ niệm chương “Tổ quốc ghi công” hoặc Bằng “Có công với nước” trước cách mạng tháng Tám năm 1945; (b) Người được tặng hoặc người trong gia đình được tặng Huân chương Kháng chiến; (c) Người được tặng hoặc người trong gia đình được tặng Huy chương Kháng chiến.

(12) Thân nhân của người có công với cách mạng bao gồm cha đẻ, mẹ đẻ, vợ hoặc chồng, con (con đẻ, con nuôi) người có công nuôi liệt sĩ.

Thượng Đức, Việt Nam, tháng 1 năm 1967

.... Một tù binh Việt Nam bị thẩm vấn tại Biệt đội Đặc công A-109 ở Thượng Đức, cách Đà Nẵng 25 km về phía tây.

Nguồn: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vietconginterrogation1967.jpg?uselang=de>

4. Cung ứng dịch vụ chăm sóc sức khỏe

Việc cung ứng các dịch vụ chăm sóc sức khỏe cho ba nhóm đối tượng nêu trên thuộc quản lý của các bộ, ngành liên quan: Bộ Y tế, Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội, Bộ Quốc phòng. Mỗi bộ đều có mô hình quản lý khác nhau theo từng ngành, lĩnh vực, chức năng, nhiệm vụ riêng và có các chương trình, đề án và mô hình về chăm sóc sức khỏe thể chất và tâm thần khác nhau. Chẳng hạn bộ Y tế quản lý về lĩnh vực y tế, các bệnh viện, trung tâm y tế, các cơ sở khám chữa bệnh từ trung ương đến địa phương. Các bệnh viện và trung tâm y tế đưa ra các kết luận chẩn đoán và điều trị ban đầu, đánh giá mức độ thương tích cho người có công, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn. Trong khi đó, *Bộ Lao động, Thương Binh và Xã hội thông qua hệ thống ngành dọc là Sở Lao động, Thương binh và Xã hội* của các địa phương giải quyết các chế độ chính sách xã hội cho các nhóm đối tượng, trong đó có chính sách chăm sóc y tế, phục hồi chức năng, nghỉ dưỡng. Đặc biệt, những đối tượng bị thương tật, khuyết tật, dị tật nặng, rất nặng, không nơi nương tựa, không ai chăm sóc sẽ được đưa vào chăm sóc tập trung trong các cơ sở do ngành Lao động, Thương binh, Xã hội quản lý. Chẳng hạn như trung tâm nuôi dưỡng và chăm sóc thương binh, trung tâm nuôi dưỡng người có công, các cơ sở trợ giúp xã hội/các trung tâm bảo trợ xã hội. Bộ Quốc phòng quản lý các bệnh viện quân y và các cơ sở y tế của quân đội thực hiện chức năng thăm khám, chữa trị và phục hồi chức năng cho cựu chiến binh, bộ đội, sĩ quan, cán bộ, nhân viên và nhân thân của sĩ quan và nhân dân theo chế độ bảo hiểm y tế hoặc tự nguyện.

Ngoài ra, các nhóm đối tượng trên còn nhận được sự hỗ trợ y tế từ các tổ chức xã hội:

- Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/Dioxin Việt Nam, Hội Cứu trợ trẻ em tàn tật Việt Nam; các tổ chức phi chính phủ: Peace Trees – Hỗ trợ nạn nhân bom mìn; các chính phủ và tổ chức quốc tế: Chính phủ Nhật Bản, Cơ quan Hợp tác Quốc tế Hàn Quốc (KOICA), Cơ quan phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID).

4.1. Các cơ sở của Bộ Y tế

Theo Nghị định số 36/2012/NĐ-CP do Chính phủ Việt Nam ban hành, Bộ Y tế có chức năng quản lý và vận hành y tế dự phòng; khám chữa bệnh, phục hồi chức năng; giám định y khoa, pháp y, pháp y tâm thần; y học cổ truyền; sức khỏe sinh sản; trang thiết bị y tế; dược phẩm; mỹ phẩm; an toàn thực phẩm; bảo hiểm y tế; và kế hoạch hóa gia đình. Hệ thống y tế Việt Nam được phân thành bốn cấp:

- trung ương, tỉnh, quận/huyện và xã/phường (Thủ tướng Chính phủ, 2012).

Trong công tác chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng, Bộ Y tế chịu trách nhiệm:

- ban hành theo thẩm quyền hoặc trình cơ quan có thẩm quyền ban hành chính sách thực hiện chăm sóc và bảo vệ sức khỏe, thực hiện chế độ bảo hiểm y tế đối với người có công với cách mạng và thân nhân của người có công với cách mạng;
- hướng dẫn việc giám định y khoa để xem xét công nhận, giải quyết chế độ ưu đãi đối với người có công với cách mạng và thân nhân của người có công với cách mạng (Pháp lệnh 02/2020/UBTVQH 14).

Với nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn thuộc đối tượng khuyết tật, ngành y tế

- thực hiện quản lý nhà nước về chăm sóc sức khỏe,
- chủ trì và phối hợp với Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội quy định chi tiết hoạt động phục hồi chức năng người khuyết tật, đào tạo về phục hồi chức năng, thực hiện chương trình phòng ngừa khuyết tật, hướng dẫn thực hiện phục hồi chức năng dựa vào cộng đồng đối với người khuyết tật (Luật người khuyết tật, 2010).

Nguồn: Pháp lệnh số 02/20/UBTVQH14 về ưu đãi người có công với cách mạng

Các cơ sở khám bệnh, chữa bệnh thực hiện khám bệnh, chữa bệnh phù hợp với người khuyết tật, ưu tiên khám bệnh, chữa bệnh cho người khuyết tật đặc biệt nặng, người khuyết tật nặng, trẻ em khuyết tật, người cao tuổi khuyết tật, phụ nữ khuyết tật có thai theo quy định của pháp luật về khám bệnh.

Các cơ quan có trách nhiệm tham mưu cho Bộ Y tế thực hiện chức năng quản lý nhà nước về chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh gồm Vụ Bảo hiểm y tế, Cục Quản lý khám, chữa bệnh, các sở y tế, các bệnh viện tuyến trung ương, bệnh viện tuyến tỉnh, bệnh viện tuyến quận/huyện và trạm y tế xã/phường.

a. Bệnh viện tuyến trung ương

Các bệnh viện tuyến trung ương gồm bệnh viện đa khoa, bệnh viện chuyên khoa, viện chuyên khoa có phòng khám đa khoa trực thuộc Bộ Y tế, ngoài ra còn Bệnh viện Hữu nghị, Bệnh viện C Đà Nẵng và Bệnh viện Thống nhất, một số bệnh viện trực thuộc Bộ Quốc phòng. Hiện nay, có 34 bệnh viện tuyến trung ương, được phân bố từ bắc vào nam, từ thành phố trực thuộc trung ương đến các địa phương. Điển hình như bệnh viện Bạch Mai, bệnh viện Việt Đức, Bệnh viện Chợ Rẫy, Bệnh viện tâm thần trung ương 1 và bệnh viện tâm thần trung ương 2, Bệnh viện Điều dưỡng phục hồi chức năng trung ương. Người có công với cách mạng được đăng ký khám ban đầu tại các bệnh viện tuyến trung ương và được bảo hiểm y tế chi trả 100% kinh phí khám và chữa bệnh. Khi đến khám, người có công với cách mạng luôn được nhân viên của bệnh viện chỉ dẫn và hỗ trợ kịp thời. Các nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh được cấp thẻ bảo hiểm y tế đăng ký khám ban đầu tại bệnh viện huyện/quận, trong quá trình chữa bệnh được chuyển lên bệnh viện tuyến tỉnh, tuyến trung ương, thanh toán viện phí theo quy định của cơ quan bảo hiểm.

Bảng 2: Bệnh viện Điều dưỡng phục hồi chức năng trung ương

Bệnh viện nằm trên đường Nguyễn Du, phường Sầm Sơn, thị xã Sầm Sơn, tỉnh Thanh Hoá. Trước đây, bệnh viện có chức năng chăm sóc sức khỏe cho cán bộ có công với cách mạng từ trung ương xuống địa phương. Ngày nay, bệnh viện có sứ mệnh chăm sóc và điều trị phục hồi chức năng cho người khuyết tật nặng, triển khai các chương trình phục hồi chức năng dựa vào cộng đồng để người khuyết tật sớm hòa nhập cộng đồng, chăm nuôi người cao tuổi và khám chữa bệnh cho nhân dân trong khu vực.

Nguồn: Bộ Y tế, <https://bvphcntw.gov.vn/index.php/vi/about/>

b. Bệnh viện tuyến tỉnh

Bệnh viện tuyến tỉnh gồm các bệnh viện đa khoa tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương, các bệnh viện đa khoa hạng I và hạng II trực thuộc các bộ, ngành hoặc trực thuộc các đơn vị thuộc bộ, ngành; bệnh viện chuyên khoa, Viện chuyên khoa, Trung tâm chuyên khoa, Trung tâm y tế dự phòng tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương có Phòng khám đa khoa; Bệnh viện Nhi, Bệnh viện Sản - Nhi tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương; bệnh viện đa khoa tư nhân tương đương hạng I, tương đương hạng II; bệnh viện y học cổ truyền tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương, Bộ, Ngành; bệnh viện y học cổ truyền tư nhân tương đương hạng I, tương đương hạng II. Bệnh viện tuyến tỉnh thăm khám, chữa bệnh, phục hồi chức năng, giám định y khoa – mức độ thương tật, khuyết tật cho người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh theo chế độ bảo hiểm y tế và quy định hiện hành.

Ở các địa phương như Thanh Hoá, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên Huế, Quảng Nam, Đồng Nai... số lượng người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh cao, bệnh viện tuyến tỉnh đóng vai trò đặc biệt quan trọng trong công tác đến ơn đáp nghĩa đối với người có công với cách mạng, khắc phục hậu quả của chiến tranh.

Bảng 3: Công tác chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng. Tại Bệnh viện Y học Cổ truyền và phục hồi chức năng Quảng Trị

Chỉ tính riêng trong quý 2/2018, Bệnh viện Phục hồi chức năng tỉnh đã tiếp đón gần 300 lượt đối tượng có công với cách mạng đến điều dưỡng. Tại đây, mọi người đã được các y, bác sĩ thăm khám, kiểm tra, theo dõi sức khỏe và các chế độ ăn uống, ngủ nghỉ; Tư vấn, hướng dẫn sử dụng các kỹ thuật điều trị Y học cổ truyền-Phục hồi chức năng; Các bữa ăn luôn đảm bảo đầy đủ các chất dinh dưỡng và có chế độ ăn riêng cho những người ăn kiêng. Ngoài ra, thông qua các buổi sinh hoạt tập thể, các cụ còn được cán bộ bệnh viện tuyên truyền, phổ biến những chính sách liên quan đến người cao tuổi; Tư vấn, hướng dẫn cách phòng tránh các bệnh thường gặp. Đặc biệt, đây còn là dịp để các cụ trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm trong việc chăm sóc sức khỏe, nuôi dạy con cháu, cũng như vận động các thành viên trong gia đình, thôn bản thực hiện tốt chủ trương, chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước, chính sách dân số – kế hoạch hóa gia đình...

“Trong 1 tuần được đi điều dưỡng ở đây, bố rất vui vì được cán bộ, y, bác sĩ ở đây chăm sóc rất tận tình, chu đáo, thường xuyên quan tâm thăm hỏi; phòng ở thì sạch sẽ, đầy đủ tiện nghi. Hàng ngày, mọi người trong đoàn còn được ăn ngon, được hướng dẫn sử dụng các máy phục hồi chức năng, chơi thể thao, cờ tướng, đọc báo.... Vì vậy, mới ở được đây mấy hôm nhưng không chỉ bố mà các anh chị em trong đoàn ai cũng thấy sức khỏe mình tốt hơn, ăn được, ngủ được và tinh thần thì rất vui vẻ”, ông Hồ Xuân Hải, thôn Ba linh, xã A Vao, huyện Đakrông phấn khởi cho biết.

Nguồn: Sở Y tế Quảng Trị, 2018b

c. Bệnh viện tuyến quận/huyện

Bệnh viện tuyến quận huyện gồm bệnh viện đa khoa huyện, quận, thị xã, thành phố thuộc tỉnh; Trung tâm y tế huyện có chức năng khám bệnh, chữa bệnh; trung tâm y tế huyện có phòng khám đa khoa; phòng khám đa khoa; phòng khám đa khoa khu vực; bệnh viện đa khoa hạng III, hạng IV và chưa xếp hạng thuộc các Bộ, Ngành hoặc trực thuộc đơn vị thuộc các Bộ, Ngành; bệnh viện đa khoa tư nhân tương đương hạng III, tương đương hạng IV hoặc chưa được xếp hạng tương đương; bệnh viện y học cổ truyền tư nhân tương đương hạng III, tương đương hạng IV hoặc chưa được xếp hạng tương đương; phòng Y tế, Bệnh xá trực thuộc Bộ Công an, Bệnh xá Công an tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương; trung tâm y tế quân - dân y, Bệnh xá quân y, Bệnh xá quân - dân y, Bệnh viện quân y hạng III, hạng IV hoặc chưa được xếp hạng, bệnh viện quân - dân y hạng III, hạng IV hoặc chưa được xếp hạng, các cơ sở khám bệnh, chữa bệnh khác theo quy định của Bộ trưởng Bộ Quốc phòng. Bệnh viện tuyến huyện và tương đương có chức năng thăm khám ban đầu cho người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh theo chế độ bảo hiểm y tế.

d. Các cơ sở y tế tuyến xã và tương đương

Các cơ sở y tế tuyến xã và tương đương gồm trạm y tế xã, phường, thị trấn; trạm xá, trạm y tế, phòng y tế của cơ quan, đơn vị, tổ chức; phòng khám bác sĩ gia đình tư nhân độc lập; trạm y tế quân - dân y, phòng khám quân - dân y, quân y đơn vị cấp tiểu đoàn và các cơ sở khám bệnh, chữa bệnh khác theo quy định của Bộ trưởng Bộ Quốc phòng (Bộ Y tế, 2015). Trạm y tế xã, phường, thị trấn có chức năng cung cấp, thực hiện các dịch vụ chăm sóc sức khỏe ban đầu cho nhân dân trên địa bàn xã. Nhiệm vụ của trạm y tế xã/phường, thị trấn: triển khai các hoạt động của y tế dự phòng; khám, chữa bệnh, phục hồi chức năng theo phân tuyến kỹ thuật, phạm vi hoạt động chuyên môn; chăm sóc sức khỏe sinh sản, cung ứng thuốc thiết yếu, quản lý sức khỏe cộng đồng, truyền thông, giáo dục sức khỏe. Trạm y tế xã/phường, thị trấn đóng vai trò then chốt trong chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh. Nhân viên y tế xã/phường lập danh sách người có công với cách mạng, sơ cấp cứu ban đầu, tư vấn chăm sóc sức khỏe, tham gia hội đồng thẩm định mức độ khuyết tật cho nạn nhân bom mìn, vật liệu nổ, nạn nhân chất độc hoá học da cam/dioxin.

e. Các cơ sở y tế tư nhân

Thực hiện công tác đền ơn đáp nghĩa với người có công với cách mạng, cựu chiến binh, hàng năm, cứ đến ngày 27 tháng 7, ngày Thương binh, liệt sĩ hoặc ngày 22 tháng 12, các cơ sở y tế tư nhân thường tổ chức khám sức khoẻ tổng quát, tư vấn sức khoẻ, cấp phát thuốc miễn phí cho cựu chiến binh, thương binh, bệnh binh và nhân thân. Hoạt động của các cơ sở y tế tư nhân thể hiện tấm lòng tri ân dành cho các cựu chiến binh đã hy sinh tuổi thanh xuân cho các cuộc kháng chiến bảo vệ tổ quốc, góp phần nâng cao công tác chăm sóc sức khoẻ cho các cựu chiến binh.

Bảng 4: Bệnh Viện Đa Khoa An Phú, Số 5, Đường 22 tháng 12, Phường An Phú, thành phố Thuận An, tỉnh Bình Dương

Các Bác sĩ của Bệnh viện đã tiến hành kiểm tra, khám sức khỏe tổng quát cho các Cựu chiến binh, Thương bệnh binh với đầy đủ các phòng, khoa chuyên môn như siêu âm, điện tim, mắt, khám nội khoa.... Ngoài việc khám, phát hiện bệnh, cấp thuốc thông thường như: thuốc kháng sinh, hạ sốt, giảm đau, thuốc nhỏ mắt, vitamin, ... và một số thực phẩm chức năng hỗ trợ điều trị, các Y – Bác sĩ còn hướng dẫn giải thích tận tình cách phòng và điều trị các bệnh theo từng cá nhân các Cựu binh để nâng cao sức khỏe.

Nguồn: Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội, <http://dieuduongmientrung.com/>

4.2. Các cơ sở của Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội

Theo Nghị định số 36/2012/ND-CP do Chính phủ Việt Nam ban hành, Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội thực hiện chức năng quản lý nhà nước về các lĩnh vực: việc làm, dạy nghề, lao động, tiền lương, tiền công, bảo hiểm xã hội, an toàn lao động, người có công, bảo trợ xã hội, bảo vệ và chăm sóc trẻ em, bình đẳng giới, phòng chống tệ nạn xã hội, ví dụ sử dụng ma túy và mại dâm (Thủ tướng Chính phủ, 2012). Các cơ quan thuộc Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội phụ trách các vấn đề liên quan đến chăm sóc sức khỏe người có công, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh:

- Cục Người có công – thực hiện chức năng quản lý nhà nước về lĩnh vực người có công trên phạm vi toàn quốc theo quy định của pháp luật,
- Cục Bảo trợ xã hội - thực hiện chức năng quản lý nhà nước về công tác người cao tuổi, người khuyết tật, trợ giúp các đối tượng bảo trợ xã hội, giảm nghèo trong phạm vi cả nước theo quy định của pháp luật,
- Sở lao động, thương binh và xã hội của các địa phương.

Ngoài ra, Bộ LĐTBXH có trách nhiệm phối hợp với Bộ Y tế thực hiện các hoạt động chăm sóc sức khỏe và dinh dưỡng cho người có công, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh. Hàng năm, Bộ LĐTBXH phối hợp với Bộ Tài chính cung cấp kinh phí cho các tỉnh, thành phố có đối tượng bảo trợ xã hội thuộc diện hưởng chính sách, trong đó có các gia đình có người thân là nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn.

Ngành lao động, thương binh và xã hội cũng được chia thành bốn cấp: trung ương, tỉnh, huyện, xã/phường.

Cấp trung ương gồm

- (1) vụ Bảo hiểm xã hội, cục Người có công, cục Bảo trợ xã hội – thực hiện chức năng quản lý nhà nước về chính sách người có công và bảo trợ xã hội;
- (2) các đơn vị sự nghiệp – trực tiếp cung cấp các dịch vụ khám, chữa bệnh, phục hồi chức năng, chăm sóc, nuôi dưỡng đối tượng là người có công với cách mạng, đối tượng bảo trợ xã hội, trong đó có nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh: nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn.

Cấp tỉnh là các sở Lao động, Thương binh xã hội, có phòng chính sách, phòng bảo trợ thực hiện chức năng quản lý nhà nước về chính sách người có công và bảo trợ xã hội, có trung tâm bảo trợ xã hội/hoặc trung tâm công tác xã hội/ hoặc trung tâm trợ giúp xã hội- với chức năng nhận nuôi dưỡng các đối tượng thuộc diện bảo trợ xã hội không nơi nương tựa, không có người chăm sóc. Chẳng hạn như trẻ em khuyết tật do bị nhiễm chất độc hoá học da cam/dioxin nặng không người chăm sóc sẽ được đón vào nuôi dưỡng tại trung tâm bảo trợ xã hội. Ở một số địa phương, số lượng người có công với cách mạng nhiều như Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Đà Nẵng, Nghệ An, còn có trung tâm nuôi dưỡng người có công trực thuộc sở Lao động Thương binh, Xã hội tỉnh hoặc thành phố trực thuộc trung ương. Ví dụ như trung tâm nuôi dưỡng người có công và người già cô đơn Thành Phố Hồ Chí Minh.

Cấp huyện có phòng Lao động, Thương Binh và Xã hội thực hiện chức năng quản lý nhà nước trong lĩnh vực lao động, thương binh, xã hội của địa phương, trong đó có chính sách đối với người có công, đối tượng bảo trợ xã hội, bao gồm cả nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh.

Cấp xã có cán bộ văn hoá hoặc cán bộ lao động, thương binh, xã hội chịu trách nhiệm theo dõi, lập danh sách, hoàn thiện hồ sơ hưởng chế độ chính sách ưu đãi của Nhà nước đối với người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh, phối hợp với trạm y tế xã hội thực hiện chức năng chăm sóc sức khỏe ban đầu cho các nhóm đối tượng này. Ở cấp huyện và xã không có đơn vị sự nghiệp cung cấp các dịch vụ chăm sóc sức khỏe hoặc nuôi dưỡng tập trung người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh. Ở các phần tiếp theo, các dịch vụ chăm sóc sức khỏe do các cơ sở của bộ Lao động, Thương binh và Xã hội sẽ được trình bày.

a. Trung tâm điều dưỡng thương binh

Trên toàn quốc, hiện có 5 trung tâm điều dưỡng thương binh:

- Trung tâm điều dưỡng thương binh Long Đất đóng trên địa bàn tỉnh Bà Rịa Vũng Tàu, Trung tâm điều dưỡng thương binh Duy Tiên ở Hà Nam, Trung tâm điều dưỡng thương binh Kim Bảng ở Nam Định, Trung tâm điều dưỡng thương binh Lạng Giang ở Bắc Giang, Trung tâm điều dưỡng thương binh Thuận Thành ở Bắc Ninh.

Các trung tâm này có chức năng tiếp nhận, quản lý, điều trị, nuôi dưỡng, phục hồi chức năng và thực hiện các chế độ chính sách cho các thương bệnh binh nặng, có tỷ lệ suy giảm khả năng lao động trên 81% trở lên trên địa bàn cả nước. Hàng ngày, cán bộ y tế theo dõi sát diễn biến thương bệnh tật, sức khỏe của từng thương bệnh binh để phân loại bệnh tật, sức khỏe, từ đó Hội đồng điều trị và dinh dưỡng ra chỉ định điều trị và chế độ bồi dưỡng cụ thể. Các trung tâm phối hợp chặt chẽ với sở y tế địa phương, các bệnh viện trong và ngoài quân đội nhằm khám bệnh định kỳ, thu dung, cấp cứu, điều trị kịp thời cho thương, bệnh binh. Ngoài chức năng nuôi dưỡng chăm sóc thương bệnh binh nặng, các trung tâm điều dưỡng thương binh còn đón thương binh nhẹ và vừa đến nghỉ an dưỡng ở Trung tâm.

Bảng 5: Trung tâm Điều dưỡng Thương binh và người có công Long Đất, Bà Rịa – Vũng Tàu

Được thành lập từ năm 1977 do Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội quản lý với nhiệm vụ là tiếp nhận, quản lý, nuôi dưỡng, điều trị thương bệnh binh nặng, thương bệnh binh tâm thần nặng mãn tính, điều dưỡng luân phiên cho người có công các tỉnh phía Nam. Ngoài ra, Trung tâm thường xuyên đón nhận các đoàn thương bệnh binh, Mẹ Việt Nam Anh hùng của các tỉnh, thành về điều dưỡng có thời hạn.

Từ ngày thành lập đến nay, Trung tâm đã nuôi dưỡng và điều trị trên 500 lượt thương bệnh binh nặng. Hiện nay, Trung tâm đang quản lý, nuôi dưỡng, điều trị 38 thương bệnh binh, trong đó có 18 thương bệnh binh bị tâm thần phân liệt, 20 thương bệnh binh tổng hợp của liệt, lao, đa vết thương. Ngoài việc nuôi dưỡng, điều trị, phục hồi chức năng cho các đối tượng trên, mỗi năm Trung tâm được giao tổ chức điều dưỡng luân phiên từ 2.500 đến 2.700 lượt người có công của các tỉnh, thành phía Nam, đồng thời hỗ trợ điều trị cho 22 thương bệnh binh nặng của tỉnh Bà Rịa-Vũng Tàu đã về an dưỡng tại gia đình.

Nguồn: Cổng Thông tin tỉnh Nam Định 2018

b. Trung tâm điều dưỡng người có công

Thực hiện chính sách chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng, Bộ LĐTBXH có nhiệm vụ quản lý và điều hành hai Trung tâm điều dưỡng người có công:

- (1) Trung tâm điều dưỡng người có công Miền Trung được xây dựng ở thành phố Đà Nẵng và
- (2) Trung tâm Phục hồi sức khỏe người có công Sầm Sơn, ở Thanh Hoá.

Bảng 6: Trung tâm điều dưỡng người có công miền Trung

Được thành lập vào ngày 19 tháng 7 năm 2016 theo quyết định số 979/QĐ- LĐTĐ của Bộ Lao động – Thương Binh và Xã hội. Sau một thời gian chuẩn bị và hoàn thiện, ngày 20/7/2017, Trung tâm đã chính thức đón đoàn khách đầu tiên. Trung tâm có chức năng điều dưỡng luân phiên, phục hồi sức khỏe cho người có công với cách mạng. Với các nhiệm vụ sau: (1) tiếp nhận, quản lý điều dưỡng luân phiên, phục hồi sức khỏe cho người có công với cách mạng khu vực miền Trung và trên phạm vi toàn quốc theo chỉ tiêu, kế hoạch hàng năm được Bộ, Cục người có công phê duyệt; (2) thực hiện các chính sách, chế độ, tiêu chuẩn của người có công trong thời gian điều dưỡng, phục hồi sức khỏe tại Trung tâm.

Nguồn: Nguyễn Bá Đạt

c. Bệnh viện chỉnh hình và phục hồi chức năng

Hiện nay, Bộ LĐTĐ quản lý 5 bệnh viện chỉnh hình và phục hồi chức năng. Các bệnh viện có trụ sở ở Hà Nội, Đà Nẵng, Cần Thơ, Quy Nhơn, Thành phố Hồ Chí Minh. Nhiệm vụ của các bệnh viện phục hồi chức năng là khám bệnh, chẩn đoán, điều trị, phẫu thuật chỉnh hình, phẫu thuật chấn thương và phục hồi chức năng theo các hình thức nội trú, ngoại trú, phục hồi chức năng ban ngày đối với người có công với cách mạng, các đối tượng chính sách xã hội, người khuyết tật, người bị tai nạn lao động, bệnh nghề nghiệp, người có bảo hiểm y tế và các đối tượng khác có nhu cầu. Bệnh viện chỉnh hình và phục hồi chức năng Đà Nẵng đã hợp tác với Tổ chức Rà phá bom mìn (CPI) hỗ trợ trang thiết bị, kinh phí cho nạn nhân bom mìn; Hội Cựu Chiến Binh Hàn Quốc, giúp đỡ khám chữa bệnh, phẫu thuật và trang thiết bị.

d. Các cơ sở nuôi dưỡng trẻ em, người khuyết tật

Ngoài các cơ sở nêu trên, Bộ LĐTĐ còn quản lý Trung tâm phục hồi chức năng người khuyết tật Thụy An ở huyện Ba Vì, Hà Nội, Trung tâm phục hồi chức năng và trợ giúp trẻ em khuyết tật ở quận 3 Thành phố Hồ Chí Minh. Khi mới thành lập, hai cơ sở này chỉ nhận chăm sóc tập trung tại trung tâm những trẻ em khuyết tật thuộc diện chính sách, là con, cháu người có công với cách mạng. Hiện nay, ngoài chăm sóc tập trung dài hạn hoặc theo định kỳ trẻ em thuộc diện chính sách, hai cơ sở này nhận chăm sóc trẻ em khuyết tật, dị tật, dị dạng không nơi nương tựa, bị bỏ rơi. Hoạt động chăm sóc sức khỏe cho trẻ em và người khuyết tật gồm chăm sóc y tế: khám, chữa bệnh, phục hồi chức năng do cán bộ y tế, chuyên gia phục hồi chức năng của trung tâm đảm nhiệm.

e. Các trung tâm nuôi dưỡng người có công của tỉnh/thành phố trực thuộc trung ương.

Ở mỗi địa phương, đặc biệt, các địa phương có số lượng người có công với cách mạng lớn, trẻ em là nạn nhân chất độc da cam/dioxin nhiều, có trung tâm nuôi dưỡng người có công của tỉnh/thành phố trực thuộc trung ương. Các trung tâm này có chức năng điều dưỡng, chăm sóc sức khỏe người có công, gia đình chính sách của địa phương. Nhiệm vụ của Trung tâm là đón tiếp, tổ chức điều dưỡng và luân phiên điều dưỡng những người có công với cách mạng, bà mẹ Việt Nam anh hùng, bố mẹ liệt sĩ, thương bệnh binh, những cán bộ hoạt động kháng chiến. Trung tâm tổ chức khám chữa bệnh, hoạt động văn hoá, văn nghệ, thể dục dưỡng sinh, tham quan ngoại khoá nâng cao sức khỏe của người có công điều dưỡng tại Trung tâm.

Trung tâm là đơn vị sự nghiệp trực thuộc Sở Lao động – Thương Binh và Xã hội thành phố Hồ Chí Minh; có nhiệm vụ tiếp nhận, quản lý, nuôi dưỡng, phục hồi chức năng lao động cho thương binh, bệnh binh nặng các loại và thương binh nặng bị tâm thần mãn tính và thực hiện đầy đủ chế độ, chính sách, tiêu chuẩn đãi ngộ của Nhà nước đối với thương binh nặng thuộc phạm vi quản lý; phục hồi chức năng cho người bị nhiễm chất độc da cam/dioxin có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn.

4.3. Các cơ sở của Bộ quốc phòng

Trong quân đội, việc chăm sóc sức khỏe thể chất, tâm thần cho bộ đội, sĩ quan và nhân thân do Cục Quân y đảm nhận. Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, bằng tinh thần phục vụ quên mình, áp dụng khoa học kỹ thuật, cán bộ nhân viên quân y đã tìm mọi cách đưa kỹ thuật ra tiền tuyến: các đội phẫu thuật lưu động, các tổ chuyên khoa tăng cường, thuốc cấp cứu điều trị sốt rét ác tính, phẫu thuật chuyên khoa lần lượt được triển khai ở mặt trận góp phần cứu chữa thương binh, bệnh binh kịp thời, hạn chế tử vong do phải vận chuyển về phía sau (Bình, 2011). Các bệnh viện tuyến sau được chuyên khoa hoá sâu, áp dụng y học hiện đại với y học cổ truyền trong chẩn đoán, điều trị, chỉnh hình và phục hồi chức năng. Nhiều bài thuốc hay, kinh nghiệm quý trong điều trị bệnh mạn tính, bệnh chuyên khoa, điều trị vết thương, vết bỏng, ứng dụng có kết quả phương pháp châm cứu trong điều trị, châm tê trong phẫu thuật phức tạp, góp phần nâng cao kết quả điều trị. Cán bộ nhân viên Quân y đã thu dung điều trị hơn 400.000 thương binh và hơn 1 triệu bệnh binh, trong đó 57-66% thương binh và 82 - 88% bệnh binh được bổ sung về chiến đấu ngay tại chiến trường. Hơn một triệu thương binh, bệnh binh được trả về đơn vị là sự đóng góp to lớn tăng cường sức mạnh chiến đấu tại chiến trường (Bình, 2011).

Sau chiến tranh, ngành Quân y đã kết hợp chặt chẽ với ngành Y tế nhà nước thực hiện chương trình “Kết hợp quân - dân y xây dựng quốc phòng toàn dân và bảo vệ sức khỏe nhân dân”; phối hợp với các cơ quan chức năng của Bộ Quốc phòng và Bộ Y tế xây dựng lực lượng y tế dự bị động viên; tham gia khắc phục hậu quả thiên tai, thảm họa đã thực sự để lại ấn tượng sâu sắc trong lòng nhân dân. Những mô hình trạm y tế kết hợp quân - dân y tại các xã vùng sâu, vùng xa, vùng biên giới, hải đảo, các đoàn kinh tế - quốc phòng và các vùng khó khăn khác, đang là những điểm sáng của y tế cơ sở. Các cựu chiến binh ngành Quân y đã tổ chức nhiều hoạt động thăm khám, tư vấn và chữa bệnh cho cựu chiến binh đang sinh sống tại địa bàn.

Hình 1: Trung tâm chăm sóc, nuôi dưỡng người có công Thành phố Hồ Chí Minh

Nguồn: Nguyễn Bá Đạt

Ngày 29 tháng 4 năm 2022, Chính phủ phê duyệt chương trình kết hợp quân dân y chăm sóc sức khỏe nhân dân đến năm 2030. Một trong các mục tiêu của Chương trình là nâng cao chất lượng khám, chữa bệnh của các cơ sở khám, chữa bệnh quân dân y, đặc biệt là địa bàn vùng sâu, vùng xa, biên giới, hải đảo. Về kết hợp quân dân y tại tuyến y tế cơ sở, Chương trình đặt chỉ tiêu hỗ trợ đầu tư cải tạo, nâng cấp cơ sở vật chất, trang thiết bị y tế cho 30 - 50 cơ sở y tế kết hợp quân dân y; trong đó:

- Đầu tư cho 5 trung tâm y tế quân dân y các huyện đảo đủ khả năng phẫu thuật loại 2, đủ khả năng xử trí cấp cứu, điều trị tại chỗ, hạn chế các trường hợp phải chuyển về tuyến sau.
- Tổ chức đào tạo, tập huấn, cập nhật kiến thức chuyên môn cho 5.000 - 10.000 lượt cán bộ, nhân viên các cơ sở y tế kết hợp quân dân y.
- Tổ chức khám, chữa bệnh cho trên 200.000 người dân, đối tượng chính sách tại các khu vực an toàn khu, vùng sâu, vùng xa, biên giới, hải đảo, khu vực bị ảnh hưởng bởi thiên tai, thảm họa (Thủ tướng Chính phủ, 2022).

Bảng 7: Cựu chiến binh ngành Quân y Quảng Trị khám, cấp thuốc cho cựu chiến binh và gia đình nhân kỷ niệm 24 năm ngày thành lập Hội Cựu chiến binh Việt Nam

Trong 2 ngày 30/11 và 1/12, đoàn y bác sĩ của hội cựu chiến binh văn phòng Sở y tế Quảng Trị cùng gần 20 y bác sĩ trong ngành phối hợp với hội CCB tỉnh tổ chức khám, cấp thuốc miễn phí cho đối tượng là gia đình hội CCB và người có công thuộc xã Thuận, huyện Hướng Hóa. Trong đợt này, đã có trên 100 đối tượng là gia đình hội CCB, người có công của xã Thuận được khám, tư vấn sức khỏe, và cấp thuốc miễn phí. Đánh giá tổng thể của đoàn khám bệnh cho biết, đa số hội viên ở đây mắc các bệnh như huyết áp, khớp, mất ngủ... Bên cạnh đó đoàn kết hợp truyền thông chăm sóc sức khỏe phòng chống dịch bệnh, cách sử dụng nguồn nước sạch hợp vệ sinh, chế độ ăn cho người cao tuổi... đồng thời kết hợp công tác vận động quần chúng cơ sở. Bác sĩ Nguyễn Minh Chung, Trưởng phòng Tổ chức Cán bộ – Chủ tịch hội CCB văn phòng Sở Y tế cho biết: “Đây là hoạt động trong chương trình phối hợp giữa Hội CCB tỉnh và sở y tế đồng thời thể hiện sự quan tâm về công tác tình nghĩa theo tinh thần của Đảng và Nhà nước, chăm sóc sức khỏe cho CCB vùng sâu, vùng xa”. Nhân dịp này đoàn đã tham quan Khu di tích Bản Đòng (Khu bảo tàng chiến dịch đường 9 Nam Lào) gắn liền với chiến dịch Lam Sơn 719.

Nguồn: Sở Y tế Quảng Trị, 2018a

4.4. Các tổ chức xã hội

Nổi bật trong chương trình chăm sóc sức khỏe nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh có *Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam và Làng Hữu Nghị Việt Nam*.

Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam được thành lập ngày 10/01/2004 theo Quyết định số 84/2003/QĐ-BNV ngày 17/12/2003 của Bộ Nội vụ. Nhiệm vụ của Hội là: vận động các nguồn lực để chăm sóc, giúp đỡ nạn nhân chất độc da cam và đấu tranh đòi công lý cho nạn nhân chất độc da cam Việt Nam; Hội là người bảo vệ, đại diện quyền và lợi ích hợp pháp của nạn nhân chất độc da cam Việt Nam. Đến nay, hệ thống tổ chức Hội đã được thành lập ở 63/63 tỉnh, thành phố; 615/713 quận, huyện, thị xã, thành phố trực thuộc tỉnh; 6.551/11.161 xã, phường, thị trấn và hàng nghìn chi hội thôn, bản, tổ dân phố... với gần 400.000 hội viên (Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/Dioxin Việt Nam, 2022).

Làng Hữu nghị Việt Nam trực thuộc Trung ương Hội Cựu chiến binh Việt Nam, được thành lập theo quyết định của Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng (nay là chính phủ) Việt Nam. Làng là đơn vị sự nghiệp xã hội (phi lợi nhuận), hoạt động xã hội nhân đạo, tình nghĩa và hữu nghị với sự hỗ trợ của Nhà nước, Mặt trận Tổ

quốc Việt Nam, các tổ chức xã hội, doanh nghiệp, tổ chức phi chính phủ, các cá nhân có lòng hảo tâm và cựu chiến binh một số nước (Đức, Mỹ, Pháp, Nhật, Canada, Anh...) nhằm nuôi dưỡng, điều dưỡng, chữa trị, phục hồi chức năng cho con cựu chiến binh và cựu chiến binh do bị nhiễm chất độc Da cam/dioxin trong kháng chiến chống Mỹ ở Việt Nam đang gặp khó khăn trong cuộc sống. Riêng với con cựu chiến binh nói trên khi về Làng được giáo dục đặc biệt, giáo dục hoà nhập, hướng nghiệp, tạo điều kiện để các cháu hoà nhập cộng đồng. Hàng năm, Làng đón nhận hàng trăm lượt cựu chiến binh của các tỉnh và thành phố trực thuộc trung ương đến điều dưỡng luân phiên, giúp các cựu chiến binh hồi phục sức khoẻ và an dưỡng.

4.5. Sự hỗ trợ của các chính phủ và các tổ chức quốc tế

Trong ba thập kỷ qua, Chính phủ Hoa Kỳ đã đóng góp hơn 126 triệu đô la cho các hoạt động hỗ trợ người khuyết tật tại Việt Nam. Với việc thành lập *Quỹ nạn nhân Chiến Tranh Patrick Leahy của Cơ quan Phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID)*. Tại Việt Nam, hỗ trợ của Chính phủ Hoa Kỳ đã giúp nâng cao chất lượng sống cho người khuyết tật thông qua giải quyết các nhu cầu về y tế và xã hội, cải thiện chính sách về người

Bảng 8: Hội Cựu chiến binh tỉnh Nam Định đưa cựu chiến binh đi an dưỡng ở Làng Hữu Nghị Hà Nội

Hướng tới kỷ niệm 46 năm giải phóng hoàn toàn miền Nam, thống nhất đất nước (30-4-1975 - 30-4-2021), ngày 30-3, Hội Cựu chiến binh (CCB) tỉnh tổ chức cho 20 hội viên là CCB bị nhiễm chất độc da cam (CĐDC)/đi-ô-xin đi điều dưỡng, phục hồi chức năng tại Làng Hữu nghị Việt Nam (Hà Nội). Các CCB được đi điều dưỡng lần này đều đã từng tham gia cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, hiện sức khỏe yếu do ảnh hưởng của CĐDC/đi-ô-xin, cuộc sống gia đình gặp nhiều khó khăn, không hoặc chưa được hưởng các chế độ, chính sách ưu đãi của Nhà nước. Thời gian điều dưỡng bắt đầu từ ngày 30-3 đến 18-4. Trong thời gian điều dưỡng tại Làng Hữu nghị Việt Nam, các hội viên được sinh hoạt theo chế độ quy định; được chăm sóc y tế, điều dưỡng, phục hồi chức năng, vật lý trị liệu... Chương trình phối hợp đưa các CCB bị nhiễm CĐDC/đi-ô-xin đi điều dưỡng, phục hồi sức khỏe hàng năm tại Làng Hữu nghị Việt Nam được triển khai từ năm 2009. Đây là việc làm thường xuyên, mang ý nghĩa thiết thực của Trung ương Hội CCB Việt Nam và Hội CCB tỉnh thể hiện đạo lý “uống nước, nhớ nguồn” của dân tộc, nhằm cải thiện, nâng cao sức khỏe cho các đối tượng chính sách, những người có công của Đảng, Nhà nước./

Nguồn: Định, 2018

khuyết tật và giảm thiểu các rào cản xã hội và môi trường. Văn phòng USAID tại Việt Nam hiện đang cung cấp các dịch vụ cho người khuyết tật nặng ở những khu vực bị phun rải chất da cam. Dự án này là một phần trong những nỗ lực của Chính phủ Hoa Kỳ nhằm khắc phục hậu quả từ cuộc chiến tranh tại Việt Nam.

Các dự án hỗ trợ người khuyết tật (NKT) của USAID đã phát triển theo thời gian, từ hoạt động cung cấp dịch vụ trực tiếp nhằm đáp ứng các nhu cầu nhân đạo như chân tay giả và dụng cụ chỉnh hình đến xây dựng một hệ thống cung cấp những dịch vụ thiết yếu dành cho người khuyết tật, hỗ trợ xây dựng các chính sách và quy định về người khuyết tật và tăng cường vận động vì quyền và hòa nhập dành cho người khuyết tật. Những dự án này đã góp phần cải thiện chất lượng sống cho người khuyết tật ở Việt Nam với những tác động như:

- 1) Hỗ trợ trực tiếp cho hơn 46.000 NKT ở Việt Nam;
- 2) Cải thiện các dịch vụ PHCN và dịch vụ xã hội dành cho NKT;
- 3) Cải thiện chính sách và vận động chính sách vì NKT; và 4) Tăng cường năng lực cho các đối tác về quản lý, thực hiện và hỗ trợ dành cho NKT.

USAID có danh mục dự án đa dạng trên địa bàn 8 tỉnh bị phun rải nặng chất da cam (Quảng Trị, Thừa Thiên-Huế, Quảng Nam, Bình Định, Đồng Nai, Bình Phước, Tây Ninh và Kon Tum) do 10 đối tác trong nước và quốc tế thực hiện bao phủ nhiều dịch vụ dành cho người khuyết tật như can thiệp sớm ở trẻ, hỗ trợ trực tiếp tại bệnh viện và tại nhà riêng và xây dựng các hướng dẫn quốc gia và các chương trình giáo dục. Chương trình mới nhất với ngân sách 65 triệu đô la (thời gian thực hiện: 2020-2024) trong khuôn khổ Bản Ghi nhớ Ý định được ký vào tháng 4/2019 giữa USAID và Văn phòng Cơ quan thường trực Ban chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh tại Việt Nam (Văn phòng 701) trước sự chứng kiến của 9 Thượng nghị sĩ Hoa Kỳ cũng như Thỏa thuận Tài trợ khung có giới hạn (LSGA) ký với Trung tâm hành động quốc gia khắc phục hậu quả chất động hóa học và môi trường (NACCET) vào tháng 12/2019. Đây là dấu mốc mở ra một chương mới trong quan hệ đối tác hợp tác giữa USAID Việt Nam và Bộ Quốc phòng Việt Nam - cơ quan quản lý Văn phòng 701 và NACCET.

Bảng 9: Một số dự án của USAID tại Việt Nam

Dự án tăng cường chăm sóc y tế vào đào tạo phục hồi chức năng: mục tiêu của dự án là (1) nâng cao chất lượng dịch vụ và chăm sóc cho người bị suy giảm chức năng não bộ, (2) tăng cường năng lực cho cán bộ y tế công tác trong lĩnh vực phục hồi chức năng và cải thiện chất lượng các chương trình đào tạo về phục hồi chức năng ở cấp quốc gia và tại 3 tỉnh Quảng Trị, Thừa Thiên Huế và Đồng Nai. [Thời gian thực hiện: 2015- 2023; Ngân sách: 10,3 triệu đô la]
Dự án Hỗ trợ thực thi điều phối chính sách và quyền của người khuyết tật: thúc đẩy thực thi các quyền của người khuyết tật và chính sách về người khuyết tật, cải thiện các dịch vụ hoạt động trị liệu và đào tạo về hoạt động trị liệu tại 3 tỉnh Tây Ninh, Bình Phước và Đồng Nai. [Thời gian thực hiện: 2015-2023; Ngân sách: 10,7 triệu đô la]
Dự án tăng cường năng lực mạng lưới dịch vụ và trị liệu cho trẻ em khuyết tật: cung cấp dịch vụ phát hiện sớm và can thiệp sớm cho trẻ khuyết tật dưới 6 tuổi tại các tỉnh Tây Ninh, Bình Phước và Đồng Nai. [Thời gian thực hiện: 2015-2022; Ngân sách: 5,6 triệu đô la]
Dự án Vượt lên tất cả: cung cấp dụng cụ hỗ trợ chất lượng cao và phù hợp cho NKT, tăng cường năng lực của các chuyên gia y tế và tăng cường vận động chính sách và thông tin về dịch vụ cung cấp dụng cụ hỗ trợ tại 3 tỉnh Thừa Thiên Huế, Quảng Nam và Bình Định. [Thời gian thực hiện: 2015-2021; Ngân sách: 7,9 triệu đô la]

Nguồn: USAID 2022

Cơ quan Hợp tác quốc tế Hàn Quốc (KOICA), cùng với Làng hòa bình Việt Nam - Hàn Quốc (KVPVP), UBND các tỉnh Thừa Thiên - Huế, Quảng Ngãi và Bình Định thực hiện dự án khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh và phát triển nông thôn Việt Nam. Một số mục tiêu của dự án là:

- cung cấp các dịch vụ y tế chuyên biệt cho nạn nhân bom mìn dựa trên dữ liệu từ hệ thống đăng ký thông tin của nạn nhân đã được xây dựng trong giai đoạn đầu của dự án;
- giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn, vật nổ và nâng cao nhận thức về các thảm họa,
- 50 trạm y tế xã sẽ được xây mới hoặc nâng cấp cho người dân địa phương ở ba tỉnh này.

Peace Trees Việt Nam là một tổ chức phi chính phủ quốc tế hoạt động trong lĩnh vực hỗ trợ nạn nhân bom mìn. Các dịch vụ chăm sóc sức khỏe tổ chức này cung cấp gồm điều trị y tế khẩn cấp và dài hạn, cải thiện tình trạng dinh dưỡng cho trẻ em là nạn nhân bom mìn hoặc có cha mẹ là nạn nhân bom mìn. Kết quả đã có 215 nạn nhân bom mìn nhận được hỗ trợ y tế khẩn cấp, 62 gia đình nhận được hỗ trợ dài hạn, 250 gia đình được nhận vốn vay tín dụng và được tham gia 14 khóa tập huấn; 2,314 cá nhân được nhận học bổng (P. Vietnam, 2011).

5. Những thuận lợi

Chăm sóc sức khỏe cho người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh ở Việt Nam có nhiều thuận lợi.

Thứ nhất, công tác này nhận được sự quan tâm sâu sắc của Đảng và Nhà nước, các cấp chính quyền, nhờ vậy, hệ thống chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, hỗ trợ nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh luôn được ban hành, hướng dẫn thực hiện một cách kịp thời và có sự điều chỉnh cho phù hợp với sự phát triển phát triển kinh tế xã hội của đất nước.

Thứ hai, công tác này nhận được sự đồng thuận và ủng hộ của toàn xã hội. Trong tâm thức của người dân Việt Nam việc chăm sóc, hỗ trợ người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh không phải là trách nhiệm riêng của Đảng và Nhà nước, mà là trách nhiệm của toàn xã hội, mọi người dân, tổ chức, đoàn thể đều có thể chia sẻ trách nhiệm này. Điều này xuất phát từ lịch sử bốn nghìn năm xây dựng đất nước, trải qua nhiều cuộc kháng chiến chống giặc ngoại xâm của dân tộc Việt Nam. Những người lính ngã xuống, hy sinh một phần xương máu trong các cuộc kháng chiến luôn được nhà nước và nhân dân tôn vinh, ghi nhớ và biết ơn. Từ đó, các hoạt động chăm sóc, hỗ trợ người có công với tổ quốc, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh thể hiện nghĩa tình, lòng biết ơn với những người hy sinh bản thân vì tổ quốc. Những tình cảm như vậy tạo nên lòng trắc ẩn, vị tha ở những cán bộ, nhân viên đang làm việc ở các trung tâm nuôi dưỡng người có công, trung tâm nuôi dưỡng, chăm sóc thương bệnh binh, trung tâm bảo trợ xã hội, những nhân viên y tế cơ sở, giúp họ vượt qua những khó khăn trong đời sống hàng ngày, họ vẫn tận tụy với công việc chăm sóc.

Thứ ba, số lượng người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh được thống kê, cập nhập thường xuyên và lưu giữ trên hệ thống y tế và bảo hiểm xã hội tạo điều kiện thuận lợi cho việc khám bệnh định kỳ, chữa trị, phục hồi chức năng và các thủ tục hành chính khác liên quan đến chăm sóc y tế.

Thứ tư, người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng chiến tranh (nạn nhân chất độc da cam/dioxin và nạn nhân bom mìn) được cấp phát thẻ bảo hiểm y tế do ngân sách nhà nước chi trả. Chính sách này tạo điều kiện thuận lợi cho người có công với cách mạng tiếp cận các dịch vụ y tế tốt nhất trong quá trình thăm khám, chữa trị bệnh và phục hồi chức năng.

Thứ năm, ngành y tế và quân y trong và sau chiến tranh luôn áp dụng y học hiện đại và y học truyền thống trong sơ cấp cứu, chẩn đoán, chữa trị, chỉnh hình và phục hồi chức năng cho thương binh, bệnh binh, góp phần giảm tỷ lệ thương vong và thương tật nặng, sớm hồi phục sức khỏe.

Thứ sáu, tính liên thông trong công tác chăm sóc người có công với cách mạng giữa Bộ Y tế, Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội và Bộ Quốc phòng, từ đó, công tác chuyển gửi đối tượng là người có công với cách mạng, nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh đang được chăm sóc tại các cơ sở của các bộ, ngành sang các cơ sở y tế nhằm thăm khám và chữa trị được thực hiện một cách kịp thời. Ngoài ra, các hoạt động kiểm tra sức khỏe định kỳ, điều dưỡng luân phiên cho các cựu chiến binh, nạn nhân bị chất độc da cam/dioxin và nạn nhân bom mìn được tổ chức hàng quý, góp phần phòng ngừa và phát hiện sớm các căn bệnh nan y.

Thứ bảy, trong những năm qua, Việt Nam nhận được nhiều sự hỗ trợ của chính phủ, các tổ chức quốc tế, bạn bè trên khắp thế giới trong công tác khắc phục hậu quả chiến tranh nói chung, chăm sóc sức khỏe cho nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh nói riêng. Các gói hỗ trợ của chính phủ Hoa Kỳ thông qua tổ chức USAID góp phần nâng cao chất lượng công tác chăm sóc sức khỏe, chỉnh hình, phục hồi chức năng cho người khuyết tật, nạn nhân da cam/dioxin ở các tỉnh miền Trung; các gói hỗ trợ của chính phủ Hàn Quốc, Nhật Bản, hay các tổ chức quốc tế đến từ Đức, Na Uy góp phần cải thiện sức khỏe, phục hồi chức năng cho những nạn nhân bị ảnh hưởng bởi bom mìn còn sót lại sau chiến tranh ở Quảng Trị, Thừa Thiên Huế, Gia Lai, Kom Tum là rất nhiều.

6. Những thách thức

Thách thức lớn nhất trong chăm sóc sức khỏe cho người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh là cách tiếp cận về sức khỏe và tình trạng thương tật. Trong các văn bản hướng dẫn phân loại thương binh, bệnh binh, mức độ khuyết tật do bộ Y tế và bộ Lao động, Thương Binh, Xã hội ban hành chỉ nhấn mạnh đến mức độ thương tật về thể chất và các giác quan, chưa nhấn mạnh đến sức khỏe tâm thần và khía cạnh xã hội. Chúng ta biết rằng, sức khỏe là trạng thái hoàn toàn thoải mái về thể chất, tâm thần và xã hội, chứ không chỉ đơn giản là không có bệnh hay không có tật. Sức khỏe tâm thần là trạng thái thoải mái, cá nhân nhận ra những năng lực của bản thân, có khả năng ứng phó với những thách thức trong cuộc sống và làm việc một cách có hiệu quả, đem lại những đóng góp cho gia đình và cộng đồng (WHO, 1978). Chính cách tiếp cận về sức khỏe như vậy, dẫn đến những hạn chế trong chăm sóc sức khỏe của người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh. Chúng ta chỉ tập trung chăm sóc, chữa trị sức khỏe thể chất, phục hồi chức năng vận động là chính, các chương trình chăm sóc sức khỏe tâm thần, tham vấn – trị liệu tâm lý chưa có.

Một thách thức khác là thiếu các nghiên cứu khoa học đáng tin cậy về sự ảnh hưởng của chiến tranh đến sức khỏe thể chất và tâm thần của con người, đặc biệt đối với cựu chiến binh, dân quân tự vệ, thanh niên xung phong, cộng đồng trong vùng chiến sự, vùng giáp ranh với vùng chiến sự, các địa phương bị quân đội Hoa Kỳ ném bom, các nạn nhân chất độc da cam/dioxin thế hệ thứ hai, thứ ba và nạn nhân bom mìn. Một số kết quả nghiên cứu của các tác giả trong và ngoài nước được giới thiệu ở phần một là những nghiên cứu khám phá, phản ánh một phần, chưa phản ánh hết toàn bộ sự khắc nghiệt của chiến tranh đối với sức khỏe con người. Trong chăm sóc sức khỏe thể chất và tâm thần cho người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh, không có các nghiên cứu khoa học mang tính ứng dụng, đánh giá hiệu quả các mô hình, phương pháp phục hồi chức năng, vật lý trị liệu, điều dưỡng luân phiên dành cho người có công với cách mạng. Chính sự thiếu vắng các nghiên cứu khoa học mang tính ứng dụng, giải quyết các vấn đề của thực tiễn như vậy dẫn đến các chương trình chăm sóc sức khỏe người có công, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn chủ yếu dựa vào kinh nghiệm,

Binh lính Việt Nam hy sinh, Việt Nam, tháng 5 năm 1968

Chú thích ảnh gốc: Trước sự thúc giục của quân đội miền Nam Việt Nam, phụ nữ và trẻ em vội về mặt sọ hãi và e ngại vội vã lướt qua xác ba người lính Việt Nam bị giết trong cuộc giao tranh. (Quầy hàng ở phía sau là quầy bán kem)

Nguồn: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vietcong.jpg>

mang tính tự phát, thiếu đồng bộ, không được kiểm chứng là có hiệu quả hay không, có đáp ứng nhu cầu của đối tượng được chăm sóc hay không.

Một thách thức không hề nhỏ trong chăm sóc sức khỏe của người có công với cách mạng và nạn nhân da cam dioxin, nạn nhân bom mìn, vật nổ được nuôi dưỡng tại các cơ sở trực thuộc ngành Lao động, Thương binh, Xã hội quản lý là sự thiếu thốn cơ sở vật chất hỗ trợ các hoạt động phục hồi chức năng và đáp ứng nhu cầu đặc biệt của đối tượng đang được chăm sóc. Trong những lần đến thăm các trung tâm bảo trợ xã hội, trung tâm nuôi dưỡng người có công ở một số địa phương: An Giang, Thành phố Hồ Chí Minh, Kom Tum, Đồng Nai, Đà Nẵng, Hà Nội, Quảng Ninh cùng với chuyên gia của The International Social Service (ISS) có trụ sở ở Thụy Sĩ vào những năm 2015 - 2017, chúng tôi nhận thấy, trong phòng của trẻ khuyết tật chỉ có giường, chiếu, chăn, một số đồ chơi, phương tiện như xe lăn, nạng dành cho trẻ em khuyết tật vận động, những vật dụng thật là đơn sơ giống với những vật dụng của trẻ không bị khuyết tật. Những phương tiện chuyên dụng như những chiếu gối đặc biệt dành cho trẻ bại não, teo cơ; những đồ chơi hỗ trợ phục hồi chức năng cho mỗi dạng khuyết tật hay những phương tiện phục hồi chức năng rất ít, không có nhiều.

Một thách thức khác cản trở công tác chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng và nạn nhân bị ảnh hưởng bởi chiến tranh, đó là, sự quá tải và căng thẳng trong công việc của cán bộ y tế cơ sở và cán bộ chăm sóc tại các cơ sở nuôi dưỡng tập trung do ngành Lao động, Thương binh, Xã hội quản lý. Sự căng thẳng này xuất phát từ sự tinh giảm biên chế và hạn chế tuyển nhân viên mới vào làm việc trong các cơ quan, tổ chức, hành chính sự nghiệp hưởng lương từ ngân sách nhà nước dẫn đến sự quá tải trong công việc. Chẳng hạn như, tại trạm y tế xã, phường, có khoảng 10 – 12 người, đảm nhận chín nhiệm vụ khác nhau, từ công tác chuyên môn như y tế dự phòng, khám bệnh, chữa bệnh, kết hợp, ứng dụng y học cổ truyền trong phòng bệnh và chữa bệnh, chăm sóc sức khỏe sinh sản, cung ứng thuốc thiết yếu, quản lý sức khỏe cộng đồng, truyền thông giáo dục sức khỏe, công tác kế hoạch hoá dân số - gia đình, kiểm tra giám sát các hoạt động hành nghề y, được tư nhân, tham gia ban thường trực bảo vệ và nâng cao chăm sóc sức khỏe nhân dân trong cộng đồng, các công tác thống kê, lập sổ sách bệnh án,... từ đó dẫn đến thời gian dành cho việc theo dõi sức khỏe, thăm khám định kỳ các nhóm đối tượng có nhu cầu chăm sóc sức khỏe đặc biệt đang sinh sống tại địa phương gần như là không được thực hiện, chỉ đến khi họ bị ốm, đau gia đình liên hệ cán bộ y tế xã mới đến thăm. Tình trạng quá tải trong công việc cũng xuất hiện trong các cơ sở chăm sóc tập trung do ngành Lao động, Thương binh, Xã hội quản lý. Một nhân viên y tế làm việc tại cơ sở chăm sóc tập trung phải đảm nhận nhiều công việc khác nhau, từ công việc chuyên môn đến công việc hành chính và chăm sóc trực tiếp đối tượng. Đặc biệt với những đối tượng tuổi cao, sức khỏe yếu hoặc trẻ em khuyết tật nặng không tự chăm sóc bản thân được, khối lượng công việc gia tăng thêm, làm tất cả mọi việc dành cho đối tượng: cho đối tượng ăn, làm vệ sinh cá nhân, dẫn đi dạo, xoa bóp, nói chuyện, theo dõi sức khỏe hàng ngày. Sự căng thẳng trong công việc của nhân viên chăm sóc sức khỏe còn do lương và chế độ đãi ngộ thấp. Thu nhập của họ từ công việc chính không đủ chi tiêu cho cá nhân và gia đình dẫn đến họ phải làm thêm ngoài giờ làm việc để có đủ thu nhập dẫn đến gia tăng sự căng thẳng. Một nguyên nhân khác dẫn đến sự căng thẳng trong công việc của nhân viên chăm sóc sức khỏe đối tượng người có công với cách mạng, người khuyết tật do bom mìn, nhiễm chất độc da cam/dioxin là họ không có chuyên môn nghiệp vụ về điều dưỡng. Họ tốt nghiệp các ngành đào tạo khác nhau nhưng do thân quen hoặc tình yêu đối với công việc hỗ trợ người yếu thế, chấp nhận làm việc với mức độ thù lao thấp họ được tuyển dụng vào làm việc, từ đó dẫn đến sự căng thẳng và hạn chế trong việc chăm sóc sức khỏe dành cho đối tượng.

Thách thức thứ ba xuất phát từ phía người có công với cách mạng và nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn, họ không có nhận thức đầy đủ về sức khỏe tâm thần, mối liên hệ giữa sức khỏe tâm thần và sức khỏe thể chất và sự tham gia vào các hoạt động xã hội. Những triệu chứng như hồi tưởng lại chiến tranh, nhớ cảnh đồng đội hy sinh tại chiến trường hay những đêm mất ngủ, khó ngủ, chập chờn trong giấc ngủ, mê sảng, dễ bị căng thẳng mỗi khi thay đổi thời tiết, đau người, lo âu, stress trong cuộc sống không được nhìn nhận là những triệu chứng lâm sàng báo hiệu tình trạng bất ổn về sức khỏe tâm thần, không được xem là hậu quả của những

Tại Trung tâm chăm sóc người có công
Thành phố Hồ Chí Minh.

Nguồn: Nguyễn Bá Đạt

Rối loạn căng thẳng sau sang chấn (PTSD). Hình minh họa rối loạn căng thẳng sau sang chấn một khái niệm về sức khỏe tinh thần của người lính trong căng thẳng. Hình PTSD với các biểu tượng liên quan đến quân đội - dù, xe tăng, vũ khí, máy bay, bom.

Nguồn: iStock.com/triguboga

năm tháng tham gia kháng chiến hoặc do tình trạng sang chấn, tình trạng khuyết tật gây ra. Từ đó, những hoạt động chăm sóc sức khỏe tâm thần như thăm khám, chẩn đoán, tham vấn - trị liệu tâm lý không được thực hiện dẫn đến tình trạng bệnh trở nên trầm trọng hơn. Thách thức này xuất phát từ:

- (1) sự nhận thức không đầy đủ về sức khỏe tâm thần của người dân Việt Nam nói chung, của người có công với cách mạng và nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn nói riêng và thân nhân của họ;
- (2) sự định kiến về bệnh tâm thần, thăm khám chữa trị bệnh tâm thần quá lớn trong cộng đồng. Một cá nhân nào đó nếu đi thăm khám một chuyên gia sức khỏe tâm thần như bác sĩ tâm thần, nhà tâm lý học lâm sàng, tham vấn - trị liệu tâm lý... luôn bị người khác kỳ thị và tự kỳ thị bản thân là người "có vấn đề tâm thần" mang hàm ý là người yếu đuối, không thích ứng với đời sống xã hội. Sự kỳ thị của xã hội và tự kỳ thị về bệnh tâm thần và thăm khám bệnh tâm thần gia tăng ở những người có công với cách mạng, đặc biệt là các cựu chiến binh tham gia kháng chiến trở về, bởi họ được xã hội nhìn nhận là những người mạnh mẽ, người chiến thắng, họ không thể là người yếu đuối, có vấn đề sức khỏe tâm thần được;
- (3) xuất phát từ sự thiếu vắng các cơ sở cung ứng dịch vụ chăm sóc sức khỏe tâm thần điều này đã được ghi nhận trong các báo cáo và nghiên cứu của (Minas et al., 2017; U. Vietnam, 2018).

7. Kết luận và khuyến nghị

Kết quả nghiên cứu cho thấy, trong quá trình xây dựng và phát triển đất nước, Đảng và Nhà nước luôn coi trọng nâng cao chất lượng bảo vệ, chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng, người cao tuổi, trẻ em, người khuyết tật và các đối tượng cần trợ giúp xã hội. Trong những năm qua, công tác chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng, nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn đã đạt được một số thành tựu nổi bật:

- (1) hoàn thiện và có sự điều chỉnh kịp thời hệ thống chính sách ưu đãi người có công, nạn nhân bom mìn, nạn nhân da cam/dioxin, trong đó, đặc biệt coi trọng công tác chăm sóc sức khỏe và cải thiện điều kiện sống cho các nhóm đối tượng này;
- (2) xây dựng được cơ sở dữ liệu quốc gia về người có công với cách mạng và nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn và lưu giữ trên hệ thống dữ liệu quốc gia, tạo điều kiện thuận lợi cho việc quản lý, hoạch định chính sách vĩ mô;
- (3) tạo ra sự đồng lòng trong nhân dân cùng thực công tác đền ơn đáp nghĩa những người có công với cách mạng, hy sinh một phần xương máu cho tổ quốc, những người bị ảnh hưởng bởi chiến tranh như những nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn;

- (4) cấp thẻ bảo hiểm y tế cho các nhóm đối tượng nêu trên và đưa người có công với cách mạng đi điều dưỡng hàng năm hoặc hai năm một lần;
- (5) tạo ra sự liên thông giữa ngành y tế, ngành lao động, thương binh, xã hội và ngành quân y trong thăm khám, chữa bệnh, phục hồi chức năng và giải quyết các chế độ chính sách khác cho người có công với cách mạng và nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn một cách nhanh nhất.

Trên cơ sở các kết quả nghiên cứu, báo cáo đề xuất một số khuyến nghị sau:

- (1) Nghiên cứu sự ảnh hưởng của chiến tranh đối với người tham gia kháng chiến chống Mỹ - cựu chiến binh, thương binh, bệnh binh, người dân trong vùng chiến sự, vùng giáp ranh, địa bàn bị quân đội Hoa Kỳ ném bom ác liệt, nạn nhân da cam/dioxin thế hệ thứ hai, thứ ba và nạn nhân bom mìn nhằm nâng cao nhận thức của các nhà quản lý, người dân về sự khốc liệt và ảnh hưởng lâu dài của chiến tranh đối với sức khỏe của con người. Từ kết quả nghiên cứu, Nhà nước xác định được nhóm đối tượng và địa phương cần ưu tiên trong việc thực hiện chính sách ưu đãi người có công với cách mạng và nạn nhân da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn. Đánh giá hiệu quả các mô hình chăm sóc sức khỏe thể chất, tâm thần đang được triển khai tại các cơ sở chăm sóc rút ra bài học kinh nghiệm, có cơ sở khoa học nhân rộng các mô hình chăm sóc sức khỏe có hiệu quả cao.
- (2) Bổ sung, hoàn thiện chính sách trong đó đề cập đến chăm sóc sức khỏe tâm thần thông qua các hoạt động thăm khám sức khỏe tâm thần, điều trị y tế, tham vấn - trị liệu tâm lý cho những người có công với cách mạng, nạn nhân chất độc da cam/dioxin ngay tại cộng đồng và trong các cơ sở chăm sóc, điều dưỡng/nuôi dưỡng tập trung do ngành lao động, thương binh, xã hội quản lý.
- (3) Cải thiện và nâng cao chất lượng dịch vụ chăm sóc sức khỏe cho những người có công với cách mạng, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn ngay tại cộng đồng hoặc trong các cơ sở nuôi dưỡng tập trung. Ngoài các chăm sóc y tế như khám bệnh định kỳ, khám và chữa

bệnh khi người bệnh bị ốm, các chương trình tư vấn, theo dõi sức khỏe cho các nhóm đối tượng cần được thực hiện thường xuyên ở cộng đồng. Trong các trung tâm nuôi dưỡng tập trung các chương trình phục hồi chức năng, tham vấn - trị liệu tâm lý cần được gia tăng.

- (4) Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực đảm nhận công tác chăm sóc sức khỏe các nhóm đối tượng này ngay tại cộng đồng hoặc trong các cơ sở điều dưỡng/nuôi dưỡng tập trung thông qua hoạt động tập huấn, đào tạo nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ, nâng cao thu nhập. Hình thành một đội ngũ nguồn nhân lực hoạt động một cách chuyên nghiệp cung cấp các dịch vụ chăm sóc sức khỏe thể chất và tâm thần cho người có công ngay tại cộng đồng và trong các cơ sở chăm sóc tập trung.
- (5) Nâng cao nhận thức về nhu cầu chăm sóc sức khỏe tâm thần ở những người có công với cách mạng, nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn thông qua các hoạt động truyền thông, tư vấn của cán bộ y tế xã/phường, cán bộ y tế ở tuyến trên khi thăm khám ban đầu cho các nhóm đối tượng nêu trên.
- (6) Xây dựng và triển khai dịch vụ chăm sóc sức khỏe tâm thần cho cộng đồng nói chung/các nhóm đối tượng nêu trên ngay tại trạm y tế xã/phường và trong các trung tâm điều dưỡng/nuôi dưỡng thương binh, bệnh binh, trung tâm bảo trợ xã hội nuôi dưỡng, cơ sở trợ giúp xã hội nhận chăm sóc nạn nhân chất độc da cam/dioxin, nạn nhân bom mìn. Giúp cộng đồng và các nhóm đối tượng nêu trên dễ dàng tiếp cận với các dịch vụ chăm sóc sức khỏe tâm thần thông qua các hoạt động như khám, chẩn đoán, trị liệu bằng thuốc, tham vấn - trị liệu tâm lý, xã hội.

8. Tài liệu tham khảo

Bình, V. Q. (2011): Ngành Quân y Quân đội nhân dân Việt Nam - 65 năm phấn đấu “người thầy thuốc giỏi đồng thời phải là như người mẹ hiền”, hết lòng hết sức cứu chữa và phục vụ thương binh, bệnh binh. Tạp Chí Y Học Quân Sự, số 269 (3+).

Bộ Quốc Phòng (2012): Một số số liệu về nạn nhân chất độc da cam/đioxin. Cổng Thông Tin Điện Tử. <http://mod.gov.vn/wps/portal>

Bộ Y tế (2015): Thông tư quy định đăng ký khám, chữa bệnh theo bảo hiểm y tế ban đầu và chuyển tuyến khám bệnh, chữa bệnh bảo hiểm y tế.

Bộ Y tế và Bộ Lao động Thương Binh và Xã hội (2016): Thông tư liên tịch số 20/2016/TTLT - BYT- BLĐTBXH, hướng dẫn khám, giám định bệnh, tật, dị dạng, dị tật có liên quan đến phơi nhiễm chất độc hoá học đối với người hoạt động kháng chiến và con đẻ của họ. <https://baochinhphu.vn/can-cu-xac-dinh-benh-do-phoi-nhiem-chat-doc-hoa-hoc-102295679.htm>

Bùi Thị Thanh Hằng (2011): Tác động của Dioxin đối với gia đình Việt Nam - Nạn nhân của chiến tranh sau chiến tranh Việt Nam. Tạp Chí Khoa Học ĐHQGHN, Luật Học, 27, 58–67.

Cục Bảo Trợ Xã Hội (2017): Hơn 100.000 là nạn nhân của bom, mìn, vật nổ. http://bttxh.gov.vn/danh-muc-tin/ho-tro-nan-nhan-bom-min/hon-100000-nguoi-la-nan-nhan-cua-bom-min-vat-no_t114c251n1394

Ủy Ban nhân dân tỉnh Nam Định: Đưa 20 cựu chiến binh đi điều dưỡng, phục hồi chức năng. Cổng Thông Tin Điện Tử Tỉnh Nam Định. <https://namdinh.gov.vn/portal/Pages/2021-3-31/Dua-20-cuu-chien-binh-di-dieu-duong-phuc-hoi-chuc-54av0s.aspx>

Groce, N., Mitra, S., Mont, D., Nguyen, C. V., & Palmer, M. (2015): The Long Term Impact of War: Evidence on Disability Prevalence in Vietnam. Available at SSRN 2748084.

Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/Dioxin Việt Nam (2021): Đề cương tuyên truyền 60 năm thảm hoạ da cam ở Việt Nam. https://vava.org.vn/tin-tuc-su-kien/de-cuong-tuyen-truyen-60-nam-tham-hoa-da-cam-o-viet-nam-10-8-1961-10-8-2021-205.html#_ftn3

Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/Dioxin Việt Nam (2022): Thông tin về Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam. <https://vava.org.vn/gioi-thieu>

Le, D. T., Pham, T. M., & Polachek, S. (2022): The long-term health impact of Agent Orange: Evidence from the Vietnam War. World Development, 155, 105813. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105813>

Minas, H., Edington, C., & La, N. K. R. (2017): Mental Health in Asia and the Pacific. Historical and Cultural Perspectives. In H. Minas & M. Lewis (Eds.), Mental Health in Asia and the Pacific. Historical and Cultural Perspectives (pp. 145–161). Springer US.

Ngo, A. D., Brolan, C., Fitzgerald, L., Pham, V., & Phan, H. (2013): Voices from Vietnam: Experiences of children and youth with disabilities, and their families, from an Agent Orange affected rural region. Disability & Society, 28(7), 955–969.

Nguyễn Bá Hoan (2021): Hoàn thiện chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, nâng mức trợ cấp phù hợp với điều kiện kinh tế của đất nước. Tạp Chí Cộng Sản, 17/7/21.

Nishijo, M., Anh, N. T. N., Maruzeni, S., Nakagawa, H., Van Luong, H., Anh, T. H., Honda, R., Kido, T., & Nishijo, H. (2013): Dioxin exposure in breast milk and infant neurodevelopment in Vietnam. Occupational and Environmental Medicine, 70(9), 656–662.

Perlstein, A., & Matthee, I. (2008): ERW and Survivor Assistance in Central Vietnam. Journal of Mine Action.

Phụ Bệnh viện Đa khoa An (2020): Khám chữa bệnh miễn phí cho cựu chiến binh, thương bệnh binh phường Nghĩa Phú nhân ngày 22/12. Bệnh viện Đa khoa An Phú, khá

Quốc Hội Nước CHXHNC Việt Nam (2020): Pháp lệnh 02/2020/UBTVQH14 về ưu đãi người có công với cách mạng. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=202243>

Savitz, D. A., Thang, N. M., Swenson, I. E., & Stone, E. M. (1993): Vietnamese infant and childhood mortality in relation to the Vietnam War. American Journal of Public Health, 83(8), 1134–1138.

Singhal, S. (2019): Early life shocks and mental health: The long-term effect of war in Vietnam. Journal of Development Economics, 141, 102244.

Sở Y tế Quảng Trị (2018a): Cựu chiến binh Văn phòng Sở Y tế khám, cấp thuốc cho gia đình cựu chiến binh và có công tại Xã Thuận, huyện Hướng Hoá. Cổng Thông Tin Điện Tử, Sở Y Tế Quảng Trị.

Sở Y tế Quảng Trị (2018b): Ngành Y tế với công tác chăm sóc sức khỏe người có công. <http://dohquangtri.gov.vn/thong-tin-y-hoc/tin-chuyen-mon/nganh-y-te-voi-cong-tac-cham-soc-suc-khoe-nguoi-co-cong.html>

Teerawichitchainan, B., & Korinek, K. (2012): The long-term impact of war on health and wellbeing in Northern Vietnam: Some glimpses from a recent survey. Social Science & Medicine, 74(12), 1995–2004.

Thị, N. T. Le, & Johansson, A. (2001): Impact of chemical warfare with agent orange on women’s reproductive lives in Vietnam: A pilot study. Reproductive Health Matters, 9(18), 156–164. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(01\)90102-8](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0968-8080(01)90102-8)

Thủ tướng Chính phủ (2012): Nghị định số 36/2012/NĐ-CP của Chính phủ: Quy định chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và cơ cấu tổ chức của Bộ, cơ quan ngang Bộ. <https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=157796>

Thủ tướng Chính phủ (2022): Phê duyệt Chương trình kết hợp quân dân y chăm sóc sức khỏe nhân dân đến năm 2030 (Số 545/QĐ-TTg).

USAID (2022): Hỗ trợ người khuyết tật. <https://www.usaid.gov/vi/vietnam/persons-with-disabilities>

Vietnam, P. (2011): PeaceTrees Vietnam 2011 Annual Report.

Vietnam PeaceTrees (2011): PeaceTrees Vietnam 2011 Annual Report.

Vietnam, U. (2018): Sức khỏe tâm thần và tâm lý xã hội của trẻ em và thanh niên tại một số tỉnh và thành phố ở Việt Nam,. <https://www.unicef.org/vietnam/media/1016/>.

TS. Nguyễn Bá Đạt
Khoa Tâm Lý học
Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội
Email: nbdat@vnu.edu.vn

Chính sách xây dựng vùng kinh tế mới sau năm 1975: Mục tiêu và thành tựu

● Phạm Quang Minh và Trần Bách Hiếu

Xây dựng vùng kinh tế mới theo định hướng của Nhà nước là một hình thức điển hình về di cư tại Việt Nam với phong trào di cư theo quy hoạch từ năm 1961 tại miền Bắc và từ năm 1975 trên địa bàn cả nước. Trong suốt quá trình di cư và tái định cư theo quy hoạch, hàng triệu người đã được bố trí tái định cư từ những khu vực dân cư đông đúc sang các vùng xa và có mật độ dân cư thưa thớt, chưa được khai phá. Sau năm 1975, Nhà nước đã tổ chức nhiều đợt di cư quy mô lớn theo quy hoạch từ khu vực phía Bắc vào các tỉnh miền Nam và vùng nông thôn.

1. Bối cảnh lịch sử

Mùa xuân năm 1975, sau hơn 20 năm trường kỳ kháng chiến gian khổ, Việt Nam cuối cùng đã hoàn thành mục tiêu hòa bình, độc lập, và thống nhất, non sông thu về một mối từ mục Nam Quan tới mũi Cà Mau. Như vậy là Việt Nam đã hoàn thành cuộc cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân để chuyển sang cuộc cách mạng xã hội chủ nghĩa trên phạm vi cả nước, với trọng tâm là xây dựng một xã hội mới: xã hội xã hội chủ nghĩa (Trường Chinh 1975).

Năm 1976, sau khi hoàn thành công cuộc giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước, Việt Nam đã tiến hành tổng tuyển cử bầu ra Quốc hội thống nhất đầu tiên cho cả nước. Đây chính là tiền đề căn bản cho công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội sau này. Tuy nhiên, đất nước vẫn tồn tại rất nhiều khó khăn, đặc biệt là hậu quả do chiến tranh để lại rất nặng nề.

Tình hình miền Nam sau năm 1975 thật sự trầm trọng. Hàng nghìn hecta đất bị nhiễm chất độc da cam. Hàng triệu hecta rừng bị rụng lá và bỏ hoang. Ngay ở những vùng được gọi là tự do, nông dân cũng không có đất để canh tác (Marr and White 1988, 2). Theo các số liệu khác nhau, khoảng ba triệu người bị thất nghiệp, gần bốn triệu người còn mù chữ, còn nhiều tệ nạn xã hội. Nửa triệu hecta ruộng đất bị hoang hóa, hàng triệu hecta rừng bị hủy diệt, một số vùng dân cư bị tàn phá nặng nề. Tính chất hoàn toàn phụ thuộc vào đế quốc của nền kinh tế miền Nam trước đây đã để lại những khó khăn lớn cho việc khôi phục sản xuất và ổn định đời sống nhân dân. Tuy vậy, khối lượng công việc phải tiếp tục giải quyết còn rất lớn và đòi hỏi nhiều thời gian (Văn kiện Quốc hội toàn tập tập IV 1971 – 1976).

Thanh niên lên xe đi khai hoang phục hóa ở vùng kinh tế mới năm 1976.

Nguồn: www.hinhanhlichsu.org.jpg

Trong khi đó, tình hình miền Bắc cũng khó khăn không kém. Theo “Đề cương trình bày tình hình miền Bắc” ngày 23/9/1975, các số liệu chi tiết cho thấy một bức tranh toàn cảnh kinh tế-xã hội miền Bắc sau chiến tranh. Miền Bắc có 6 thành phố đều bị đánh phá cả 6, trong đó 03 thành phố bị đánh hủy diệt là Vinh, Việt Trì Thái Nguyên. 28 trên 30 thị xã bị đánh phá, trong đó có 12 thị xã bị hủy diệt; 96/116 thị trấn bị đánh phá, trong đó có 51 bị hủy diệt; 4000 xã trong tổng số 5788 bị đánh phá, trong đó có tới 300 xã bị hủy diệt; 350 bệnh viện bị đánh phá, trong đó có 10 bệnh viện bị san phẳng; gần 3000 trường học các cấp từ vỡ lòng đến đại học bị đánh phá; 491 nhà thờ chủng viện bị phá; 530 đền chùa bị phá trong đó 100 di tích lịch sử có tiếng; 66/70 nông trường quốc doanh bị đánh phá, 10 nông trường bị hủy diệt; 1600 công trình thủy lợi bị đánh phá; hơn 1000 quãng đê xung yếu bị ném bom và phá hủy; bom đạn đã giết hại 40.000 trâu bò; cả 6 tuyến đường sắt, 100% cầu đường sắt và đường bộ bị đánh phá đến mức không sử dụng được; toàn bộ hệ thống cảng biển sông và kho tàng bị đánh phá nhiều nơi bị san phẳng; 100% nhà máy điện bị đánh phá hư hỏng nặng; toàn bộ các khu công nghiệp bị đánh phá; vùng biển và toàn bộ các cửa sông bị phong tỏa; hàng chục vạn dân thường bị giết hại; có khoảng 70.000 trẻ mồ côi do bom Mỹ gây ra; hàng chục vạn người bị tàn phế; 5 triệu mét vuông nhà ở bằng gạch ngói bị phá hủy không kể hàng chục vạn ngôi nhà lá, tranh bị san bằng; hàng chục vạn hecta ruộng vườn bị tàn phá (Cục Lưu trữ Văn phòng Trung ương Đảng).

Với hoàn cảnh lịch sử như trên, Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam đã đưa ra “Kế hoạch Nhà nước năm 1976” quán triệt đường lối xây dựng xã hội chủ nghĩa ở nước ta, đưa ra nhiệm vụ của giai đoạn mới, đặc biệt là:

Thanh niên lên xe đi khai hoang phục hóa ở vùng kinh tế mới năm 1976.

Nguồn: www.hinhanhlichsu.org.jpg

- vấn đề xây dựng vùng kinh tế mới, phân bố lại lực lượng lao động xã hội đi đôi với giải quyết việc làm cho những người thất nghiệp;
- ra sức đẩy mạnh xuất khẩu, làm tốt công tác kinh tế đối ngoại;
- ổn định và cải thiện một bước đời sống của nhân dân sau chiến tranh, giải quyết một cách tích cực các yêu cầu cấp bách về ăn, ở, chữa bệnh, học tập, đi lại, cải tiến quản lý kinh tế, củng cố quan hệ sản xuất xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc, tích cực nghiên cứu và chuẩn bị vững chắc cho việc cải tạo xã hội chủ nghĩa ở miền Nam;
- thiết thực chuẩn bị một cách có kế hoạch các điều kiện cho việc đẩy mạnh hơn nữa sự nghiệp công nghiệp hóa xã hội chủ nghĩa trong các năm sau; kết hợp chặt chẽ việc phát triển kinh tế và việc củng cố quốc phòng (Văn kiện Quốc hội toàn tập tập IV 1971 – 1976).

2. Nguyên nhân của chính sách xây dựng vùng kinh tế mới

2.1. Lý do kinh tế

Năm 1976, Quốc hội của nước Việt Nam thống nhất đã thông qua quyết định thống nhất hai miền Nam Bắc, đổi tên nước thành Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam với thủ đô là Hà Nội. Sau đó, tại Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ IV của Đảng Cộng sản Việt Nam, Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương về phương hướng, nhiệm vụ và mục tiêu chủ yếu của Kế hoạch 5 năm 1976 - 1980 nhấn mạnh:

“Sử dụng hết mọi lực lượng lao động xã hội; tổ chức và quản lý tốt lao động, phân bố lại lao động giữa các vùng và các ngành nhằm tăng rõ rệt năng suất lao động xã hội.”

Trong cùng một thời gian, ở Việt Nam đã diễn ra các dòng di cư khác nhau, bao gồm di chuyển lao động và di dân từ các tỉnh đồng bằng phía Bắc tới Tây Nguyên (đặc biệt là Đắk Lắk và Lâm Đồng), Đông Nam Bộ (đặc biệt là Bà Rịa-Vũng Tàu và Đồng Nai), di dân từ thành phố Hồ Chí Minh sang các địa phương nông thôn ở Đông và Tây Nam Bộ.

Việc tổ chức di dân được giao cho chính quyền các địa phương và Tổng cục Khai hoang xây dựng kinh tế mới và sau này là Ban chỉ đạo Phân bố lao động và dân cư trung ương thực hiện.

Chính phủ khuyến khích mọi người lao động và gia đình chuyển đến làm ăn ở các vùng kinh tế mới, trước hết là lao động những vùng nông thôn có mức bình quân ruộng đất thấp và không có điều kiện phát triển ngành nghề, lao động ở thành phố thiếu việc làm hoặc không có điều kiện phát huy. Về độ tuổi, các vùng kinh tế mới tuyển lao động theo độ tuổi tối đa 40 đối với nam và 35 đối với nữ. Trong những trường hợp đặc biệt, ví dụ như có tay nghề chuyên môn, dân tộc ít người, hoặc cả vợ chồng thì có thể tuyển nam tới 45 tuổi, nữ tới 40 tuổi.

Những vùng kinh tế mới chủ yếu tập trung ở miền hải đảo, vùng rừng núi sâu xa, vùng thiếu lao động trầm trọng như Tây Nguyên, đồng bằng sông Cửu Long. Việc di chuyển cũng tùy theo đặc trưng từng vùng như người miền Bắc dịch chuyển bằng các chuyến tàu hỏa xuyên Việt, còn người miền Nam thì đi xe khách, xe đò. Họ đều được cấp tiền vé, mỗi lao động được trang bị hai công cụ sản xuất thích hợp. Chính phủ cũng xem xét trợ cấp thêm cho các trường hợp gia đình gặp nhiều khó khăn, được bảo vệ sức khỏe, cung cấp hàng hóa trước khi lên vùng kinh tế mới.

2.2. Lý do chính trị

Sau năm 1975, ngoài lý do kinh tế, việc di dân ra vùng kinh tế mới còn có một nguyên nhân chính trị quan trọng khác, đó là giảm bớt sự tập trung của những người đã từng làm việc cho chính quyền Việt Nam Cộng hòa tập trung ở những đô thị, nhất là vùng Sài Gòn để dễ kiểm soát. Trong giai đoạn từ năm 1975-1980, từ Thành phố Hồ Chí Minh đã đưa về nông thôn 832.000 người. Mặc dù đã được vận động, giải thích, tuyên truyền, nhưng phần nhiều những người bị di chuyển vẫn không hoàn toàn thoải mái. Đôi lúc chính quyền phải sử dụng các biện pháp hành chính có tính cưỡng bức bao gồm thu hồi hộ khẩu, rút thẻ mua gạo và các nhu yếu phẩm và không cho phép trẻ em nhập học buộc họ phải chấp hành yêu cầu di chuyển của chính quyền (Jacqueline Desbarats 1987).

Theo quy định của chính phủ ban hành ngày 19/05/1976, những đối tượng sau đây phải rời thành thị đến xây dựng vùng kinh tế mới:

- những người thất nghiệp không có công ăn việc làm;
- những người tạm trú bất hợp pháp;
- dân ngụ cư trong những khu vực dành riêng cho công chức và quân nhân;
- các gia đình tiểu thương, thương gia và địa chủ;
- những người gốc Hoa, những người theo đạo Công giáo.

Chỉ tiêu là di chuyển 1.200.000 dân trong đô thành Sài Gòn ra ngoài thành phố. Con số đại thương gia còn lại ở Thành phố Hồ Chí Minh không được hơn 10% tổng số ban đầu.

3. Quá trình xây dựng vùng kinh tế của đất nước sau chiến tranh

Giai đoạn 1976 – 1985:

Sau khi đất nước được thống nhất, nhưng tình hình Việt Nam vẫn tiếp tục đối mặt với nhiều khó khăn, cơ chế quản lý tập trung quan liêu, bao cấp vẫn còn tồn tại nên sản xuất nông nghiệp chậm phát triển, không đáp ứng đủ nhu cầu lương thực ngay ở trong nước. Bên cạnh đó, do ảnh hưởng của chiến tranh và thiên tai, một số tỉnh miền Bắc, Bắc Trung Bộ mất mùa, ngược lại ở miền Nam, diện tích đất hoang chưa được khai thác còn nhiều, có nhiều tiềm năng để phát triển nên có nhu cầu lớn lực lượng lao động.

Khi nhìn nhận vấn đề này trên cả phương diện kinh tế và chính trị, công tác di dân đi xây dựng vùng kinh tế mới được coi là một trong những nhiệm vụ quan trọng và tiến hành trên quy mô lớn. Các luồng di dân đi xây dựng kinh tế mới giai đoạn này chủ yếu tập trung ở đồng bằng sông Cửu Long, Tây Nguyên và Đông Nam Bộ.

Tại thời điểm này, chính phủ cũng thực hiện điều động, khuyến khích một bộ phận cán bộ, nhân dân miền Bắc từ các thành phố trực thuộc Trung ương như Hà Nội, Hải Phòng, Thành phố Hồ Chí Minh vào các tỉnh Tây Nguyên và Đông Nam Bộ định cư, lập nghiệp nhằm thực hiện nhiệm vụ phát triển đất nước ngay sau ngày giải phóng.

Về phía bộ máy nhà nước, để đảm bảo cho các hoạt động di dân xây dựng vùng kinh tế mới được sát sao, đúng kế hoạch, Nhà nước đã thành lập *Tổng cục Khai hoang* để giúp Hội đồng Chính phủ trong công tác quản lý, chỉ đạo. Năm 1981, theo Quyết định số 226-CP ngày 01/06/1981, Chính phủ đã thành lập *Ban chỉ đạo phân bổ lao động dân cư Trung ương* trực thuộc Hội đồng Chính phủ. Đồng thời, nhiệm vụ tổ chức điều động lao động dân cư trên địa bàn cả nước cũng được Bộ Lao động đảm nhận và thực hiện theo quyết định số 217/CP ngày 29/05/1981. Như vậy, liên quan đến vấn đề di dân đi xây dựng vùng kinh tế mới, Chính phủ đã xây dựng được hệ thống cơ quan tổ chức nhằm quản lý, phân bổ, điều động lao động từ Trung ương đến địa phương. Đặc biệt, trong giai đoạn này, Nhà nước đã ban hành được ba quyết sách lớn:

- Quyết định của Hội đồng Chính phủ số 95-CP ngày 27/03/1980 về chính sách xây dựng vùng kinh tế mới;
- Quyết định của Hội đồng Chính phủ số 254-CP ngày 16/06/1981 về khuyến khích khai hoang phục hóa;
- Nghị quyết của Hội đồng Chính phủ số 82-CP, ngày 12/03/1980 về điều động và tuyển dụng lao động vào làm việc tại nông trường, lâm trường quốc doanh tại các vùng kinh tế mới (Đặng Nguyên Anh 2010).

Theo Nghị quyết của Hội đồng Chính phủ số 82-CP, ngày 12/03/1980, người lao động di dân đi xây dựng vùng kinh tế mới được hưởng những quyền lợi sau:

- a. Được hưởng nguyên mức lương chính, nếu đến nơi công tác mới được giao nhiệm vụ, chức vụ cao hơn thì được xếp lương cao hơn cho đến khi trở về công việc cũ. Được hưởng các phụ cấp lương theo công việc mới và theo khu vực mới (nếu có);
- b. Được trợ cấp ban đầu 150 đồng (nếu điều động tới miền núi, biên giới, hải đảo), 100 đồng (nếu tới trung du, đồng bằng) để mua sắm những đồ dùng cần thiết. Được đơn vị sử dụng trang cấp bằng hiện vật lúc lên đường: 1 màn, 1 chiếu, 1 chăn, 1 áo ấm (đi miền núi phía Bắc được cấp áo bông, chăn bông, đi các vùng khác được cấp áo vệ sinh, chăn chiên), lao động ở vùng nước mặn mỗi năm được cấp thêm một bộ quần áo lót, trừ vào tiền trợ cấp ban đầu theo giá cung cấp và không phải nộp phiếu vải; Ngoài ra, được đơn vị sử dụng trang cấp trước 1 bộ quần áo (cấp thêm ngoài chế độ đã có), 1 đôi giày hoặc dép, 1,50 mét vải đi mưa, 1 mũ hoặc nón để lao động.
- c. Khi đến nơi công tác mới, hàng tháng được hưởng thêm khoản phụ cấp khuyến khích, theo các tỉ lệ sau đây tính theo mức lương chính: 20% (nếu đến vùng rẻo cao, biên giới, hải đảo xa có mức phụ cấp khu vực từ 40% trở lên), 10% (nếu đến miền núi có mức phụ cấp khu vực dưới 40%), 6% (nếu đến các vùng khác).
- d. Được nghỉ việc có lương một số ngày (ngoài nghỉ phép năm) để thu xếp gia đình: 5 ngày đối với người không đem theo gia đình, 10 ngày đối với người có gia đình đi theo. Được hưởng phụ cấp di chuyển bao gồm tiền tàu xe, cước phí hành lý theo chế độ hiện hành;

- d. Được giải quyết nhà ở, giường nằm, nhà ăn tập thể, nước sinh hoạt, vui chơi giải trí, học tập, chữa bệnh, v.v... theo chế độ hiện hành;
- e. Được hưởng tiêu chuẩn lương thực và thực phẩm theo chế độ chung;
- g. Nghỉ phép năm được thanh toán tiền tàu xe, tiền đi đường theo chế độ chung. Nữ công nhân, viên chức được nghỉ đẻ 2 tháng rưỡi (nếu ở đồng bằng, trung du), 3 tháng (nếu ở miền núi có mức phụ cấp khu vực 25% trở lên);
- h. Được đem theo gia đình và nếu có gia đình đem theo hoặc lập gia đình ở nơi mới sẽ được cấp đất thổ cư và đất làm kinh tế gia đình từ 300 đến 1000 m² tùy theo số lao động phụ trong gia đình nhiều hay ít, tùy theo khả năng đất đai từng vùng. Người trong gia đình, nếu đủ tiêu chuẩn thì được ưu tiên xét tuyển dụng vào nông trường, lâm trường, những người khác sẽ được sắp xếp làm hợp đồng thời vụ, khoán việc hoặc làm kinh tế gia đình;
- i. Tập thể đơn vị nông trường, lâm trường được Nhà nước cho vay bình quân 50 đồng/người để làm vốn sản xuất rau màu, cây ăn quả ngắn ngày, chăn nuôi cải thiện sinh hoạt chung cả đơn vị. Đơn vị được bố trí khoảng 5% số ngày công lao động để làm sản xuất tự túc;
- k. Công nhân, viên chức được điều động tạm thời từ một năm trở xuống được hưởng các chế độ nói trên, trừ các điểm b, c, h.

Đối với học sinh tốt nghiệp các trường đào tạo của Nhà nước được điều động hẳn tới công tác ở các vùng kinh tế mới: Được hưởng 100% lương khởi điểm và được giảm một phần ba (1/3) thời gian tập sự. Trong thời gian tập sự được hưởng các chế độ trợ cấp ban đầu, phụ cấp khuyến khích; trang cấp bằng hiện vật, cấp vốn sản xuất, bảo đảm sinh hoạt vật chất và tinh thần, trang cấp quần áo lao động nghỉ phép năm, nghỉ đẻ, đem theo gia đình như công nhân, viên chức được điều động lâu dài.

Đối với lao động ngoài khu vực Nhà nước được tuyển mới đi làm lâu dài: Được trợ cấp ban đầu 100 đồng (nếu đi ngoài tỉnh hoặc từ đồng bằng lên miền núi trong tỉnh), 50 đồng (nếu đi tới vùng đồng bằng, trung du trong tỉnh) để mua sắm những đồ dùng cần thiết.

Người đi ngoài tỉnh hoặc từ đồng bằng lên miền núi trong tỉnh được đơn vị sử dụng trang cấp bằng hiện vật trừ vào tiền trợ cấp ban đầu, không phải nộp phiếu vải như công nhân, viên chức được điều động lâu dài (kể cả cấp trước đồ dùng bảo hộ lao động).

Người đi trong tỉnh (đi đồng bằng, trung du) được trang cấp 1 màn, 1 chiếu theo giá cung cấp trừ vào tiền trợ cấp ban đầu, không phải nộp phiếu vải; Được hưởng các chế độ phụ cấp khuyến khích, cấp vốn tăng gia sản xuất, bảo đảm sinh hoạt vật chất và tinh thần, trang cấp quần áo bảo hộ lao động, nghỉ phép năm, nghỉ đẻ, đem theo gia đình, v.v... như công nhân, viên chức được điều động lâu dài.

Đối với thanh niên xung phong: Đối với thanh niên đến tuổi làm nghĩa vụ quân sự không đủ điều kiện đi bộ đội thì động viên vào các đội thanh niên xung phong đi xây dựng các vùng kinh tế mới. Về tổ chức huy động, sử dụng và chế độ đãi ngộ áp dụng theo chỉ thị số 460-TTg ngày 23 tháng 9 năm 1978 của Thủ tướng Chính phủ. Riêng tiền trợ cấp ban đầu để mua sắm trang phục được nâng lên 100 đồng/người (Nghị quyết số 82-HĐCP).

Nhìn chung, công tác di dân giai đoạn này đã đạt được những kết quả đáng kể, cụ thể là: điều động và di chuyển được trên 1.365.000 lao động và 2.760.000 khẩu, trong đó di chuyển ngoại tỉnh là 768.770 lao động và 1.387.820 khẩu. Thời kỳ này, việc đưa người dân đến các vùng đất hoang để khai hóa, xây dựng nông lâm trường quốc doanh mới hoặc bổ sung lực lượng lao động cho các nông lâm trường đã được đẩy mạnh. Nhờ đó, đã có 796.590 ha đất được khai hoang và đưa vào sản xuất, trong đó chủ yếu là các khu kinh tế mới tại miền Nam với 606.792 ha (chiếm hơn 70% cả nước). Bên cạnh các hợp tác xã, tập đoàn sản xuất mới còn có nhiều nông – lâm trường được hình thành thông qua công tác di dân có tổ chức trong thời kỳ này (Đặng Nguyên Anh 2010). Có thể nói, đây là những năm diễn ra mạnh mẽ các hoạt động di dân xây dựng vùng kinh tế mới trên phạm vi cả nước. Tiêu biểu cho các vùng kinh tế mới giai đoạn này là vùng kinh tế mới thuộc huyện Lâm Hà (tỉnh Lâm Đồng). Hiện nay, Lâm Hà đã phát triển và trở thành vùng đất trù phú và tiềm năng tại Tây Nguyên.

Giai đoạn 1986 – 1995:

Bước sang đầu những năm 1980, tình hình đất nước nói riêng và thế giới nói chung có nhiều biến động. Điều này có ảnh hưởng trực tiếp tới các chính sách kinh tế và xã hội tại Việt Nam, đặc biệt là công cuộc di dân đi xây dựng vùng kinh tế mới.

Theo nghị quyết của Hội đồng chính phủ số 82-CP, hình thức di dân đi xây dựng các nông trường quốc doanh gặp nhiều trở ngại do nông lâm trường vẫn áp dụng hình thức quản lý cũ nên không thu hút được lực lượng lao động, năng suất không đáng kể. Việc di dân đến những vùng chưa khai hóa càng gặp nhiều hạn chế hơn do thiếu vốn đầu tư, thiếu đất sản xuất. Như đã trình bày ở trên, vào thời điểm mới kết thúc chiến tranh, đất nước vẫn còn muôn vàn khó khăn chống chọi, do vừa phải khắc phục hậu quả của chiến tranh, vừa chống thiên tai, những năm 70, 80, lương thực vẫn chưa đáp ứng đủ nhu cầu trong nước. Nhìn nhận từ thực tế đó, vấn đề di dân đến các vùng đất mới khai hoang, xây dựng vùng kinh tế càng trở nên cấp thiết và quan trọng hơn bao giờ hết. Di dân để lấy sức người mở rộng quy mô sản xuất nông nghiệp, tăng tỷ trọng và sản lượng lúa gạo, đổi mới phương thức hoạt động, quản lý là nhiệm vụ hàng đầu về mặt kinh tế của đất nước giai đoạn 1986 – 1995.

Giai đoạn này, Chính phủ đưa ra khoản hỗ trợ được cấp có thẩm quyền phê duyệt đối với những hộ gia đình đi kinh tế mới và di dân ra hải đảo. Ngoài ra, chính phủ cũng đưa ra nhiều quyết định, quy định đầu tư tập trung đối với những địa phương tiếp nhận dân di cư. Tuy nhiên, có một vấn đề là mặc dù quỹ đất có nhiều nhưng chủ yếu là đất hoang, chất lượng đất xấu, có vị trí nằm ở vùng sâu vùng xa, không có điều kiện vật chất cơ bản như thủy lợi, đường xá nên khó đảm bảo được việc phục vụ tốt cho đời sống nhân dân. Để cải tạo đất và môi trường tại các vùng này, đòi hỏi Nhà nước phải có sự đầu tư không nhỏ về sức người, sức của và đảm bảo được tính tập trung và duy trì liên tục trong một thời gian dài. Đây quả thực là thách thức lớn đối với Nhà nước và nhân dân bởi điều kiện kinh tế lúc này khó mà đáp ứng được. Về phía người dân, sau khi di chuyển đến vùng đất mới, mỗi hộ gia đình được giao khoán cho một diện tích đất nhất định. Vấn đề này cũng gặp khó khăn khi kinh phí hỗ trợ có hạn mà số đất cấp cho các hộ gia đình ngày càng tăng. Do đó, việc cấp đất và cấp

kinh phí cùng lúc để người dân làm kinh tế cũng trở thành bài toán khó đối với Nhà nước. Do chưa đáp ứng được tình hình thực tiễn, thời điểm cuối những năm 1980 đầu những năm 1990 bắt đầu xuất hiện xu hướng di dân tự do.

Về mặt kết quả: Tổng kết tình hình của giai đoạn này cho thấy: Nhà nước chỉ di dân được 1.123.000 lao động, 2.264.000 khẩu. Trong đó, di chuyển đi ngoại tỉnh là 181.000 lao động, 361.200 khẩu. Công tác khai hoang đất sản xuất chỉ đạt 253.876 ha. Đáng chú ý hơn là vấn đề di dân tự do thời kỳ này trở thành xu hướng và xuất hiện với quy mô ngày càng lớn. Theo thống kê của Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn, từ năm 1991 đến tháng 06/2003 có 294.651 hộ (1.352.445 khẩu), trong đó địa bàn nhập cư chủ yếu là khu vực Tây Nguyên với 41% tổng số hộ di cư tự do (Đặng Nguyên Anh 2010). Thực trạng này đã đặt ra nhiệm vụ mới cho công tác di dân đi xây dựng vùng kinh tế mới là phải tổ chức, sắp xếp và di chuyển số dân di cư tự do vào những vùng quy định, thậm chí áp dụng một số biện pháp cưỡng chế buộc người dân phải quay về quê hương. Mặc dù Chính phủ và ban chỉ đạo các tỉnh tăng cường quản lý chặt chẽ đối với dân cư và kiên quyết xử lý những người đến phá rừng, lấn chiếm đất và buôn bán đất bất hợp pháp nhưng kết quả chưa triệt để và chưa đạt hiệu quả như mong muốn, vẫn có một bộ phận người dân tìm cách quay lại nơi định cư hoặc chuyển đến địa bàn sâu, xa hơn để tránh sự kiểm soát của cơ quan chức năng.

Giai đoạn từ năm 1996 đến nay

Từ năm 1996, công tác di dân xây dựng vùng kinh tế mới đã có nhiều thay đổi tích cực hơn, đặc biệt được lồng ghép với các chương trình của Nhà nước nhằm mục tiêu sử dụng triệt để đất hoang hóa và phát triển kinh tế. Nhà nước đã đưa ra hàng loạt chương trình như:

- Chương trình 327 nhằm sử dụng đất trống đồi núi trọc, rừng, bãi bồi ven biển và mặt nước;
- Chương trình 773 về khai thác sử dụng các vùng đất hoang hóa, bãi bồi ven sông, ven biển và mặt nước ở các vùng đồng bằng.

Kể từ năm 1998 đến nay công tác di dân có tổ chức được gắn với nhiệm vụ mới là thực hiện mục tiêu xóa đói giảm nghèo và phát triển kinh tế xã hội ở những vùng đặc biệt khó khăn.

Cùng với các chương trình mục tiêu Quốc gia về xóa đói giảm nghèo thông qua các Quyết định như 133, 135, 138, 143 được ban hành qua nhiều năm, Nhà nước liên tục khuyến khích người dân khai hoang, trồng trọt phát triển kinh tế, ưu tiên cho những người nghèo thiếu đất, đồng bào dân tộc thiểu số được cấp đất để lao động, mưu sinh. Đây là một hành động thiết thực của Nhà nước nhằm tạo mọi điều kiện cho người dân phát triển kinh tế, xóa đói giảm nghèo. Có thể nhận thấy, trong các chương trình, chính sách luôn nhấn mạnh việc di dân xây dựng kinh tế mới là một trong những phần quan trọng của mục tiêu phát triển kinh tế quốc gia. Bên cạnh mục tiêu kinh tế mới và xóa đói giảm nghèo, như đã trình bày về mặt lý do chính trị, Nhà nước còn gắn di dân với mục tiêu ổn định chính trị, bảo vệ an ninh quốc phòng, đặc biệt là ở những khu vực còn nhiều khó khăn, vùng biên giới, hải đảo. Nội dung chính của chính sách di dân kinh tế mới giai đoạn này là nhấn mạnh vào việc quy hoạch dân cư ở nơi cần thiết, từng bước tổ chức hợp lý đời sống sinh hoạt của người dân ở những nơi có điều kiện, tạo điều kiện ổn định đời sống nhân dân.

Năm 2003, Chính phủ ban hành Quyết định 190/2003/QĐ-TTg về chính sách di dân thực hiện quy hoạch, bố trí dân cư giai đoạn 2003 – 2010 xác định rõ mục tiêu:

“... Đến năm 2010 bố trí, sắp xếp, ổn định dân cư ở những nơi cần thiết nhằm khai thác tiềm năng lao động, đất đai phát triển sản xuất nông, lâm, ngư nghiệp giải quyết việc làm, tăng thêm thu nhập, thực hiện xóa đói giảm nghèo, ổn định và nâng cao đời sống của nhân dân; hạn chế mức thấp nhất tình trạng di cư tự do; đồng thời hình thành các điểm dân cư mới, có đủ cơ sở hạ tầng thiết yếu, phục vụ phát triển kinh tế - văn hóa – xã hội một cách bền vững cho người dân, góp phần giữ vững an ninh chính trị, trật tự và an toàn xã hội” (Quyết định số 190/2003/QĐ-TTG).

Như vậy, khác với các giai đoạn trước, di dân xây dựng vùng kinh tế mới từ năm 1996 đến nay lấy mục đích phát triển kinh tế - xã hội, phát triển nông thôn mới nhằm mục tiêu công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Để làm được điều này, các dự án di dân xây dựng vùng kinh tế mới được quan tâm lồng ghép trong các chương trình xóa đói giảm nghèo do Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn chủ trì thực hiện.

Năm 2004, Cục Định canh, định cư và kinh tế mới đã đổi tên thành Cục Hợp tác và Phát triển nông thôn. Ngoài ra, cơ cấu tổ chức và chức năng nhiệm vụ của các ban ngành cấp tỉnh cũng được điều chỉnh phù hợp nhằm thực hiện có hiệu quả nhất công tác di dân, xóa đói giảm nghèo, phát triển nông nghiệp, nông thôn trong vùng kinh tế mới.

4. Thực trạng xây dựng vùng kinh tế mới tại một số tỉnh thuộc Tây Nam Bộ và Tây Nguyên

4.1. Xây dựng vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười – Tiền Giang

Tại khu vực Tây Nam Bộ, vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười - tỉnh Tiền Giang được coi là một điểm sáng của chiến lược khắc phục hậu quả chiến tranh. Điều đặc biệt là sự vận dụng sáng tạo chiến lược của Đảng và Chính phủ trong việc thực hiện chiến lược này của Tiền Giang bằng cách tạo sức hút ở nơi đến, chứ không phải sức đẩy ở nơi đi. Cách mà Tiền Giang làm là ngoài sự hỗ trợ của Nhà nước, tỉnh còn tập trung đầu tư nhiều nguồn lực, từng bước đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng phục vụ sản xuất và đời sống của nhân dân. Bên cạnh đó, tỉnh Tiền Giang cũng đã tăng cường khai thác hết diện tích đất hoang hóa để đưa vào sản xuất. Tỉnh cũng nghiên cứu các loại cây phù hợp với điều kiện địa chất thủy văn, mạnh dạn đưa vào trồng các loại cây như cây tràm, cây khoai mỡ và nhất là cây khóm, mang lại hiệu quả kinh tế cao của vùng Kinh tế mới. Trên cơ sở diện tích được mở rộng, tỉnh đã quyết định thành lập huyện mới Tân Phước theo Nghị định số 68/CP ngày 11 tháng 7 năm 1994 của Chính Phủ.

Công tác di dân khai thác vùng kinh tế mới vùng Đồng Tháp Mười của tỉnh Tiền Giang có thể được chia thành ba giai đoạn: 1975 – 1987; 1987 – 1994 và từ 1994 đến nay.

Vùng kinh tế mới tại Vườn Thơm ngày 11-03-1976.

Nguồn: <https://www.hinhanhlichsu.org>

Công tác di dân, xây dựng vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười giai đoạn 1975 – 1987

Sau ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng, Đồng Tháp Mười tỉnh Tiền Giang là một vùng đất hoang hóa, dân cư thưa thớt và nhiều loại cây mọc hoang như năng, lát, đưng, bàng... Thực hiện chủ trương xây dựng vùng kinh tế mới, Nhà nước đã ra quyết định thành lập hai khu kinh tế mới là Tân Lập và Tân Hòa Đông thuộc huyện Châu Thành. Hàng trăm hộ dân từ thành phố Hồ Chí Minh và thành phố Mỹ Tho đã được di chuyển đến đây để xây dựng hai khu kinh tế mới này. Trên cơ sở đó, tỉnh Tiền Giang cũng đã thành lập Ban khai hoang xây dựng vùng kinh tế mới và Ban chỉ đạo xây dựng vùng chuyên canh. Tuy nhiên, khó khăn vẫn chồng chất vì một số lý do sau đây:

- Mục tiêu di dân chủ yếu chỉ nhằm giãn dân ở thành phố;
- Không có quy hoạch sản xuất phù hợp với điều kiện địa chất, thủy văn của vùng;
- Chưa có hệ thống cơ sở hạ tầng phục vụ sản xuất và đời sống của nhân dân trong vùng.

Kết quả là, đa số hộ dân được đưa đến vùng kinh tế mới đã lần lượt bỏ đi nơi khác, trừ một vài trường hợp cá biệt. Tuy nhiên, cũng có một số hộ dân nghèo không có đất sản xuất đã tự tìm đến khai khẩn đất hoang và định cư trên vùng đất này.

Trước tình hình đó, tỉnh Tiền Giang đã chỉ đạo thành lập và đầu tư lớn từ ngân sách nhà nước và xã hội hóa vào một số nông, lâm trường trực thuộc tỉnh, thành phố Mỹ Tho, và các huyện. Kết quả là đã hình thành một vùng rừng tràm rộng lớn với hàng chục ngàn ha, cùng với cây khóm bước đầu được đưa vào canh tác và dần dần phát triển để trở thành một trong những cây chủ lực trên vùng kinh tế mới như hiện nay.

Tổ chức bộ máy làm công tác di dân và xây dựng vùng kinh tế mới trong giai đoạn này cũng có sự thay đổi. Cuối năm 1983, *Chi cục Điều động Lao động và Dân cư* được thành lập, sau đó đổi tên là *Chi Cục di dân phát triển vùng kinh tế mới* (nay là *Chi Cục phát triển nông thôn*).

Nhìn chung công tác di dân phát triển vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười giai đoạn này hiệu quả chưa cao do thiếu quy hoạch phù hợp, thiếu cơ sở hạ tầng, thiếu lao động, chưa khai thác hợp lý nguồn tài nguyên đất đai. Giai đoạn này có thể được coi như là một bài học kinh nghiệm cho giai đoạn sau khi có chủ trương tập trung khai thác vùng Đồng Tháp Mười của Chính phủ.

Công tác di dân phát triển vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười giai đoạn 1987 – 1994

Thực hiện Chỉ thị số 74/HĐBT, ngày 18/3/1988 của Hội đồng Bộ trưởng về việc tập trung khai thác và phát triển kinh tế – xã hội vùng Đồng Tháp Mười, tỉnh Tiền Giang đã thành lập Ban Chỉ đạo khai thác và phát triển kinh tế-xã hội vùng Đồng Tháp Mười của tỉnh và các huyện. Đồng thời, tỉnh cũng đã xây dựng để án khai thác tiềm năng và phát triển kinh tế - xã hội vùng Đồng Tháp Mười làm cơ sở cho việc tổ chức thực hiện.

Nhằm triển khai để án trên, tỉnh Tiền Giang đã tiến hành một loạt các biện pháp cụ thể: Thứ nhất, giải thể các nông, lâm trường kém hiệu quả kinh tế trước đây, trừ nông trường Tân Lập, để giao đất cho dân nhằm tạo điều kiện thu hút nguồn lực từ trong dân đầu tư khai thác vùng đất mới. Thứ hai, xây dựng các dự án đầu tư như “Dự án di dân xây dựng vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười tỉnh Tiền Giang”, “Dự án thủy lợi Bắc Đông” nhằm tranh thủ và tập trung các nguồn vốn. Thứ ba, chuẩn bị các điều kiện để trình Chính phủ quyết định thành lập huyện mới Tân Phước và các xã mới.

Điều đặc biệt và khác biệt trong chính sách xây dựng vùng kinh tế mới của Tiền Giang là tạo ra sự hấp dẫn bằng cách tạo lực hút, chứ không phải lực đẩy. Cụ thể:

Thứ nhất, các địa phương đã tổ chức giao phần lớn quỹ đất do địa phương quản lý cũng như của các nông, lâm trường trước đây cho nhân dân có nhu cầu. Trong giai đoạn này đã có hơn 3.000 ha đất hoang hóa được khai hoang đưa vào sản xuất, thu hút gần 2.000 hộ dân đến định cư.

Thứ hai, địa phương cũng triển khai xây dựng một phần cơ sở hạ tầng thiết yếu tạo sức hút để nhân dân yên tâm đến định cư, đầu tư khai hoang, phát triển sản xuất trên vùng đất mới.

Kết quả là cho đến khi thành lập huyện mới, diện tích đất nông lâm nghiệp của huyện đã tăng lên khoảng 17 ngàn ha (trên tổng số hơn 33 ngàn ha đất tự nhiên) và hơn 7 ngàn hộ dân với dân số hơn 42 ngàn người (Mai Văn Bảo 2016). Với diện tích canh tác và dân số như vậy, tỉnh Tiền Giang đã đề nghị Chính phủ ban hành Nghị định số 68/CP ngày 11 tháng 7 năm 1994 thành lập huyện mới Tân Phước (Nghị định số 68/CP của Chính phủ).

Công tác di dân phát triển vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười giai đoạn 1994 đến nay

Sau khi huyện mới Tân Phước được thành lập, công tác di dân phát triển vùng kinh tế mới Đồng Tháp Mười của tỉnh Tiền Giang đã có bước phát triển mới. Việc thành lập huyện Tân Phước đã tạo ra động lực mới cho chương trình xây dựng vùng kinh tế mới khi mà nguồn vốn được đầu tư lớn hơn, công tác vận động nhân dân cũng thuận lợi hơn, tạo nên khí thế sôi nổi cho phong trào. Đến nay, huyện Tân Phước đã cơ bản phục vụ sản xuất và ổn định đời sống của nhân dân. Kết quả là huyện đã thu hút thêm hơn 4.000 hộ dân từ các nơi đến định cư và đã biến hơn 15 ngàn ha đất hoang vào sản xuất với các loại cây trồng chủ yếu là khóm, tràm, lúa, khoai, màu...

Ngoài ra, thực hiện chủ trương của Chính phủ, năm 1989 Tiền Giang còn được UBND tỉnh Long An giao cho một vùng đất rộng khoảng 5.000 ha phía bắc

kinh Bắc Đông thuộc địa bàn 4 xã Tân Đông, Tân Tây, Thủy Đông và Thủy Tây huyện Thạnh Hóa để làm địa bàn di dân đi ngoài tỉnh. Nhờ đó, đến nay đã có hơn 1.000 hộ dân Tiền Giang đến định cư khai hoang sản xuất trên vùng này. Trong thời gian sắp tới, theo thỏa thuận của hai tỉnh, tỉnh Long An sẽ tiếp tục đầu tư để từng bước hoàn thiện hệ thống cơ sở hạ tầng trong vùng nhằm đáp ứng ngày càng tốt hơn nhu cầu cho sự phát triển chung của hai huyện Tân Phước tỉnh Tiền Giang và Thạnh Hóa tỉnh Long An (Nguyễn Văn Lâm, Lê Lương 2016).

4.2. Vùng kinh tế mới Lâm Hà – Lâm Đồng

Chương trình xây dựng vùng kinh tế mới không chỉ bắt đầu sau năm 1975 mà đã được thực hiện từ những năm 1960. Điều khác biệt bây giờ là điểm đến không phải vùng núi Tây Bắc mà là Tây Nguyên. Sau năm 1975, lãnh đạo Hà Nội và Lâm Đồng đã có những cuộc trao đổi và đi đến thống nhất đưa một bộ phận dân cư thủ đô lên lập nghiệp ở cao nguyên Lâm Viên. Tháng 2-1976, hơn 120 thanh niên thuộc Tổng đội Thanh niên tiên trạm Gia Lâm đã lên đường vào nam Tây Nguyên khai hoang mở đất, xây dựng một Hà Nội thứ hai giữa đại ngàn. Sau đó, lần lượt bảy tổng đội lao động tiên trạm Đông Anh, Từ Liêm, Thanh Trì, các khu phố Ba Đình, Đống Đa, Hoàn Kiếm... mang theo tên đất, tên phố phường lần lượt lên đường. Đến tháng 8-1978, đã có 2.662 thanh niên đi tiên trạm vào vùng Nam Ban (Mai Văn Bảo 2016).

Câu hỏi đặt ra là tại sao lại là Lâm Đồng? Việc chọn vùng đất Nam Ban Lâm Đồng ngoài yếu tố kinh tế còn là tầm nhìn chiến lược lâu dài của Đảng và Chính phủ, khi mà cuộc chiến tranh biên giới ở cả hai đầu biên giới là bắc và tây nam đang trong tình trạng căng thẳng. Để chuẩn bị cho cuộc di dân này, người ta đã tổ chức các chuyến đi tiên trạm trong năm 1976 đến vùng đất Nam Ban, một vùng rừng núi hiểm trở, heo hút. Tiên phong trong chiến dịch này là lực lượng thanh niên xung phong do Thành đoàn Hà Nội tổ chức. Theo sau lực lượng tiên phong là hàng ngàn gia đình ở các quận huyện Ba Đình, Hai Bà, Đống Đa, Từ Liêm, Đông Anh, Thanh Trì, Gia Lâm... Các cuộc di dân được chia làm nhiều đợt, có nơi đi cả làng, cả dòng họ.

Những khó khăn mà người di cư gặp phải là chế độ trợ cấp ít ỏi, cuộc sống thiếu thốn, phương tiện đi lại hiếm hoi, khí hậu khắc nghiệt và đặc biệt là sự quấy phá của lực lượng Fulro. Không chịu được khó khăn, một số gia đình đã bỏ vùng kinh tế mới về thủ đô. Tuy số lượng không lớn, nhưng hành động này cũng ảnh hưởng đến kế hoạch chung và tâm lý của mọi người.

Để thực hiện kế hoạch này, Đảng và Chính phủ đặc biệt quan tâm tới công tác truyền thông. Mỗi vùng có một đài phát thanh. Ví dụ như ở mảnh đất Nam Ban, cũng có Đài truyền thanh của vùng. Theo lời kể của nhà báo Trần Ngọc Trác, hằng ngày anh phải đi xuống cơ sở lấy tin, viết bài, rồi biên tập và kiểm luôn phát thanh viên của đài. Đài phát thanh có tác dụng rất quan trọng. Đài vừa là đồng hồ báo thức vừa cung cấp thông tin thời sự chính trị trong nước và quốc tế, và làm nhiệm vụ giải trí khi tường thuật các trận thi đấu thể thao như bóng đá. Trang thiết bị của trạm phát thanh vùng là chiếc loa loại 15W của Liên Xô được lắp đặt vào tận các gia đình. Tổng cộng ở vùng Nam Ban có tới 1.500 chiếc loa. Ngoài ra, ở các cột điện đường lớn và cây cổ thụ của các thôn xóm người ta còn bố trí thêm 2 đến 3 chiếc loa lớn. Để động viên phong trào, Chính phủ cũng bố trí những chuyến thăm và làm việc của các nhà lãnh đạo. Năm 1977, đích thân đại tướng Võ Nguyên Giáp đã vào thăm vùng kinh tế mới của Hà Nội tại Tây Nguyên. Ngoài ra, một số nhà văn, nhà thơ, nhạc sỹ cũng đến thăm vùng kinh tế mới để động viên phong trào, trong đó có nhạc sỹ Trần Hoàn, lúc đó là Phó Bí thư Thành uỷ Hà Nội, nhà thơ Bằng Việt và các ca sỹ năm 1982 đã có mặt ở đây.

Trong số những người từ Hà Nội di cư lên Tây Nguyên trong đợt đầu phải kể đến hàng trăm giáo viên tình nguyện. Phần lớn họ là các giáo sinh vừa tốt nghiệp ra trường. Với nhiệt huyết của tuổi trẻ, nhiều người đã tình nguyện ở lại lập nghiệp và xây dựng cuộc sống ổn định lâu dài ở vùng kinh tế mới. Bên cạnh các giáo sinh đến từ Hà Nội, còn có lực lượng tăng cường là các thầy cô giáo vừa tốt nghiệp ở các trường trung học, cao đẳng sư phạm, đại học ở Đà Lạt.

Liên quan đến ý nghĩa địa danh Lâm Hà, cụ Nguyễn Quốc Miên (78 tuổi, tổ dân phố Đông Anh, Thị trấn Nam Ban; quê gốc Đông Anh, Hà Nội), cho biết:

“Cái tên Lâm Hà được ghép từ hai chữ đầu của Lâm Đồng và Hà Nội, ý nghĩa lắm. Và ngày 28-10-1987, đánh dấu sự ra đời của huyện mới Lâm Hà trên miền đất đỏ bazan” (Mai Văn Bảo 2016).

Trong những năm đầu xây dựng vùng kinh tế mới, từ năm 1976 – 1987, vùng đất Lâm Hà đã đón hơn 5.100 hộ dân, với 23.665 người dân Hà Nội vào sinh cơ lập nghiệp. Giờ đây, dân số huyện Lâm Hà hơn 140 nghìn người, gồm 31 dân tộc anh em từ khắp mọi miền của Tổ quốc quần tụ sinh sống tại 14 xã, hai thị trấn. Trong đó, phần lớn là người dân gốc Hà Nội, Hà Tây (cũ) vào xây dựng vùng kinh tế mới sau khi đất nước thống nhất. Tháng 10/1987, Vùng kinh tế mới Hà Nội chính thức hoàn thành nhiệm vụ của mình. Huyện Lâm Hà được coi như một sự kết nối đầy nghĩa tình giữa Lâm Đồng và Hà Nội, ông Trần Ngọc Lành chia sẻ:

“Cũng chính từ thời khắc này, những người kinh tế mới thực sự hết suy nghĩ sẽ quay về Thủ đô để đứng chắc chân xây dựng quê hương mới làm nên một Hà Nội trên cao nguyên” (Phạm Hiền 2020).

Sau nhiều nỗ lực, giờ đây, đời sống của người dân đã giàu có và sung túc hơn. Nếu năm 2007, tổng thu nhập bình quân đầu người của huyện Lâm Hà chỉ đạt 10 triệu đồng, thì đến nay theo số liệu thống kê cuối năm 2019 con số này đạt 59,5 triệu đồng. Tổng giá trị sản xuất của huyện đạt trên 10 nghìn tỷ đồng. Tổng thu ngân sách Nhà nước năm 2019 toàn huyện đạt 281.459 triệu đồng (Phạm Hiền 2020).

Kết quả của phong trào này là một Hà Nội mới giữa Tây Nguyên đầy nắng gió. Các trang trại với diện tích vài chục ha cà phê, dâu tằm đã mọc lên, đem lại lợi nhuận tiền tỷ. Các mô hình kinh tế mới đa dạng từ sản xuất nông nghiệp, kinh doanh đến dịch vụ đã ra đời đem lại đời sống ấm no cho người dân. Kinh tế mới Hà Nội tại Lâm Đồng đã trở thành điểm sáng trong công cuộc khắc phục hậu quả chiến tranh, làm đổi đời hàng triệu người. Hiện nay, địa phương tích cực đẩy mạnh công tác quy hoạch, xây dựng hoàn thiện hạ tầng cơ sở, tăng cường thu hút các nguồn lực đầu tư, ưu tiên trên lĩnh vực công nghiệp, thương mại và dịch vụ để đưa huyện Lâm Hà phát triển theo hướng bền vững.

5. Tác động của việc xây dựng vùng kinh tế mới trong việc khắc phục hậu quả chiến tranh và phát triển đất nước

5.1. Về mặt chính trị - xã hội

Việc giảm dân số ở các đô thị và thực hiện việc di dân đến các vùng Tây Nguyên và Tây Nam Bộ đã giúp ổn định tình thế chính trị - xã hội và tạo ra cách giải quyết nhanh chóng cho các vấn đề an ninh nội bộ cấp bách ngay sau chiến tranh. Như đã trình bày ở phần lý do chính trị, các thành phố ở miền Nam tập trung đáng kể những thành phần có khả năng gây rối:

- Những người tị nạn công giáo đã chạy khỏi miền Bắc vào năm 1954;
- Lực lượng quân đội và cảnh sát của chế độ cũ và các nạn nhân;
- Nhân viên dân sự trong chính quyền miền Nam của chế độ cũ và cộng đồng thương nhân, đặc biệt là thương nhân người Hoa.

Do đó, nhiệm vụ ưu tiên trước mắt đối với miền Nam ngay sau khi giải phóng là củng cố chính quyền bằng cách đưa một bộ phận cư dân và những đối tượng này tỏa về các tỉnh, vừa để ổn định an ninh chính trị, vừa để phát triển kinh tế. Bên cạnh đó, Trên quy mô di dân tương đối lớn, sự di chuyển vào Nam của các cán bộ miền Bắc được coi là có ý nghĩa quyết định đối với việc hình thành một trật tự xã hội mới. Tương tự như vậy, các gia đình “cách mạng” miền Bắc trung thành sẽ giúp các cán bộ giám sát hành vi của những đối tượng không đáng tin cậy. Theo đó, sự phân bố lại dân cư sẽ giúp tái lập trật tự xã hội cũ, tạo nền móng ổn định an ninh trong tình hình mới.

Xây dựng vùng kinh tế mới nguồn Bảo tàng Đắc Lắc.

Nguồn: <https://www.daklakmuseum.vn>

5.2. Về mặt kinh tế

Chính sách di dân xây dựng vùng kinh tế mới là một trong những công tác quy hoạch quan trọng của Việt Nam, có tác động to lớn đến phát triển kinh tế quốc gia. Vào thời điểm sau chiến tranh, nông nghiệp là lĩnh vực được ưu tiên hàng đầu nhằm tạo ra sản lượng nông sản phục vụ cho nhu cầu lương thực trong nước, đồng thời giải quyết vấn đề thất nghiệp, tạo điều kiện chuyên môn hóa cây trồng, mở đường cho việc thành lập các nông trường quốc doanh; đặt nền tảng cho quá trình tập thể hóa nhanh chóng.

Một số thành tích nổi bật của công cuộc di dân xây dựng vùng kinh tế mới, đó là:

- Đã định canh, định cư hơn 1 triệu người dân tộc sống du canh, du cư và ổn định nơi cư trú cho hàng chục vạn dân ở các vùng biên giới;
- Kết hợp tốt phát triển kinh tế với quốc phòng, mở rộng diện tích rừng trồng, phủ xanh đất trống đồi trọc và dần dần hình thành các khu kinh tế mới, mang lại hiệu quả và thu nhập tốt hơn;
- Mở rộng diện tích đất từ việc khai hoang, gia tăng sản lượng trong sản xuất nông nghiệp, đặc biệt là giải quyết được nhu cầu lương thực trong nước và bước đầu có cơ sở để xuất khẩu hàng hóa nông sản của đất nước;

Lâm Hà 40 năm xây dựng vùng kinh tế mới.

Nguồn: <https://lamdong.gov.vn/sites/lamha/tintonghop/datvanguoi/SitePages/lam-ha-hon-40-nam-xay-dung-vung-kinh-te-moi.aspx>

Lâm Hà gặp Hà Nội giữa lòng Tây Nguyên, nguồn: Báo Nhân Dân.

Nguồn: <https://nhandan.vn/gap-ha-noi-giua-long-nam-tay-nguyen-post275928.html>

- Gia tăng cơ sở vật chất, cơ sở hạ tầng, đường xá, điện, nước, trường học và các dự án phục vụ cho quy hoạch, di dân và xây dựng vùng kinh tế mới được triển khai, tạo sự phát triển đồng đều trên cả nước, là nền tảng để xây dựng kinh tế quốc gia vững mạnh.

Tuy nhiên, chính sách khắc phục hậu quả chiến tranh, xây dựng vùng kinh tế mới cũng gặp phải không ít khó khăn, trở ngại và không phải lúc nào cũng thành công. Xây dựng chủ nghĩa xã hội trên phạm vi cả nước, khi mà Việt Nam quyết định áp dụng mô hình quản lý xã hội chủ nghĩa của miền Bắc vào miền Nam, nơi điều kiện kinh tế-xã hội hoàn

toàn khác, tiến hành cải tạo công thương nghiệp tư bản tư nhân ở thành phố, đồng thời xây dựng các tập đoàn sản xuất ở nông thôn, đã không đem lại những kết quả như mong đợi. Ngoài ra, về mặt đối ngoại Việt Nam còn bị lệnh cấm vận của Mỹ và các nước phương Tây, sau khi giúp Campuchia lật đổ chế độ Khmer đỏ năm 1978. Tất cả những khó khăn đó đã làm cho cả hai kế hoạch 5 năm 1976-1980 và 1981-1985 không hoàn thành. Nhưng đó cũng chính là cơ hội để Việt Nam thực hiện công cuộc Đổi mới vào năm 1986, chấm dứt chế độ kinh tế tập trung kế hoạch hóa, mở ra một giai đoạn mới cho sự phát triển của Việt Nam.

6. Tài liệu tham khảo

Trường Chinh (1975): Cách mạng dân tộc dân chủ nhân dân Việt Nam, Nhà xuất bản sự thật, Hà Nội 1975.

David Marr and Chritine P. White (1988): Postwar Vietnam: Dilemma in Socialist Devepolment, Ithaca, N.Y: Southeast Asia Program Publications, p.2.

Cục Lưu trữ Văn phòng Trung ương Đảng (1965): Đề cương trình bày tình hình miền Bắc, phòng 11, mục lục 03, ĐVBQ 1965.

Văn kiện Quốc hội toàn tập tập IV 1971 – 1976: Tình hình miền Bắc hiện nay và nhiệm vụ kế hoạch Nhà nước năm 1976 (<https://quochoi.vn/tulieuquochoi/anpham/Pages/anpham.aspx?AnPhamItemID=1185>).

Jacqueline Desbarats 1987): “Population Redistribution in the Socialist Republic of Vietnam” (<https://www.jstor.org/stable/1972120?origin=crossref>).

Đặng Nguyên Anh (2010): Chính sách di dân đi xây dựng vùng kinh tế mới ở Việt Nam, Tạp chí Xã hội học số 1, 2010 (<http://tailieudientu.lrc.tnu.edu.vn/chi-tiet/chinh-sach-di-dan-di-xay-dung-vung-kinh-te-moi-o-viet-nam-32197.html>).

Nghị quyết số 82-HĐCP về việc điều động và tuyển dụng lao động vào làm việc tại nông trường, lâm trường quốc doanh ở các vùng kinh tế mới (<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Lao-dong-Tien-luong/Nghi-quyet-82-HDCP-dieu-dong-va-tuyen-dung-lao-dong-vao-lam-viec-tai-nong-truong-lam-truong-quoc-doanh-o-cac-vung-kinh-te-moi-44152.aspx>).

Quyết định số 190/2003/QĐ-TTG của Thủ tướng Chính phủ: QĐ về chính sách di dân thực hiện quy hoạch, bố trí dân cư giai đoạn 2003-2010 (<https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=12233>).

Nguyễn Văn Lâm, Lê Lương (2016): “Công tác di dân phát triển vùng kinh tế mới tỉnh Tiền Giang - gần 40 năm nhìn lại” (<https://tanphuoc.tiengiang.gov.vn/chi-tiet-tin/?cong-tac-di-dan-phat-trien-vung-kinh-te-moi-tinh-tien-giang-gan-40-nam-nhin-lai/8874921>).

Mai Văn Bảo (2016): “Kỷ niệm 40 năm xây dựng và phát triển vùng kinh tế mới Hà Nội tại Lâm Đồng” (<https://nhandan.vn/tin-tuc-kinh-te/ky-niem-40-nam-xay-dung-va-phat-trien-vung-kinh-te-moi-ha-noi-tai-lam-dong-276416/#:~:text=Th%C3%A1ng%202D1976%2C%20h%C6%A1n%20120,%2C%20C4%90%E1%BB%91ng%20%C4%90a%2C%20Ho%C3%A0n%20Ki%E1%BA%BFm%E2%80%A6>).

Phạm Hiền (2020): “Lâm Hà - Hơn 40 năm xây dựng vùng kinh tế mới” (<https://lamdong.gov.vn/sites/lamha/tintonghop/datvanguoi/SitePages/lam-ha-hon-40-nam-xay-dung-vung-kinh-te-moi.aspx>).

Nghị định số 68/CP của Chính phủ: Nghị định về việc thành lập huyện Tân Phước thuộc tỉnh Tiền Giang (<https://vanban.chinhphu.vn/default.aspx?pageid=27160&docid=2335>).

GS. TS. Phạm Quang Minh

Khoa Quốc tế học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: minhqp@ussh.edu.vn

TS. Trần Bách Hiếu

Bộ môn Tôn giáo học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: bachhieu168@gmail.com

Vấn đề bom mìn và vật liệu nổ từ góc độ kinh tế - xã hội sau năm 1975

● Thân Thành Công và Lê Tuyết Minh

1. Mở đầu

Khoản 1 Điều 3 của Nghị định 18/2019/NĐ-CP năm 2019 về quản lý và thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn, vật liệu nổ chiến tranh, bom mìn và vật nổ sau chiến tranh dùng để gọi chung các loại bom, mìn, lựu đạn, quả nổ, ngư lôi, thủy lôi, vật liệu nổ, đầu đạn tên lửa, đạn pháp và đầu đạn pháo, các loại đạn, ngòi nổ, thuốc nổ, phương tiện gây nổ còn tồn lưu sau chiến tranh. Chiến tranh vệ quốc ở Việt Nam đã lùi xa nhiều thập kỷ, song “dư âm” đau thương của nó còn vang đến hiện tại. Theo điều tra, trước năm 2010, số nạn nhân bom mìn tại Việt Nam bình quân hằng năm là gần 400 người, trong đó gần 200 người bị chết. Những năm gần đây, số nạn nhân bom mìn giảm xuống dưới 50 người, có địa phương nhiều năm nay không xảy ra tai nạn bom mìn. Bên cạnh hoạt động khắc phục hậu quả *nổ đầu da cam*, người Việt Nam cũng đã và đang tiến hành khắc phục hậu quả bom mìn và vật liệu nổ còn sót lại sau chiến tranh. Bên cạnh hoạt động của Bộ Quốc phòng Việt Nam, các bộ, ngành địa phương, các tổ chức quốc tế đã triển khai toàn diện mục tiêu, nhiệm vụ của *Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh*. Các bộ, ngành, địa phương đã đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn, với sự tham gia tích cực của đại sứ quán các nước, các tổ chức quốc tế tại Việt Nam bằng nhiều hoạt động thiết thực, hình thức đa dạng, phong phú.

Chung tay kiểm tra và gỡ bom mìn.

Nguồn: Trung tâm hành động bom mìn tỉnh Quảng Trị;
<https://www.qtmac.vn/vi/thu-vien/hinh-anh>

Rà phá bom mìn ở tỉnh Quảng Trị

Nguồn: Trung tâm hành động bom mìn tỉnh Quảng Trị;
<https://www.qtmac.vn/vi/thu-vien/hinh-anh>

Việt Nam cũng đẩy mạnh huy động nguồn lực xã hội và đặc biệt là huy động sự hỗ trợ của các nhà tài trợ quốc tế. Nhiều dự án về khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh do Chính phủ các nước Hoa Kỳ, Nhật Bản, Hàn Quốc, Anh, Na Uy, Đức, Australia, Nga, v.v. và các tổ chức quốc tế của Liên Hợp Quốc như UNDP, UNICEF, v.v. và nhiều tổ chức, nhà tài trợ quốc tế khác, các cá nhân đã thực hiện thành công ở Việt Nam. Trong thời gian tới, Việt Nam tiếp tục tập trung các nguồn lực và giải quyết triệt để vấn đề bom mìn và vật liệu nổ, trong đó gồm các nội dung chính như:

- Xác định công tác khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh là nhiệm vụ cấp bách thể hiện tính nhân văn sâu sắc, cao cả, góp phần thực hiện tốt mục tiêu bảo vệ tính mạng, sức khỏe, an toàn cho nhân dân là trên hết, trước hết, với tinh thần lấy người dân là trung tâm, chủ thể, là động lực và mục tiêu chủ yếu.
- Cấp ủy, chính quyền các cấp cần quan tâm về lãnh đạo, chỉ đạo, nguồn nhân lực, tài chính cho công tác này.
- Tiếp tục rà soát, hoàn thiện hệ thống chế độ, chính sách, hành lang pháp lý khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh, đảm bảo tính thống nhất, toàn diện, trước hết là xây dựng pháp lệnh về vấn đề này để trình Ủy ban Thường vụ Quốc hội xem xét.
- Nâng cao năng lực toàn diện cho Trung tâm Hành động bom mìn quốc gia Việt Nam và hệ thống cơ quan khắc phục hậu quả bom mìn tại các địa phương.
- Tiếp tục phát huy được vai trò của các tổ chức, cá nhân trong việc thực hiện các công việc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh.
- Tăng cường hợp tác quốc tế, huy động tối đa các nguồn lực trong và ngoài nước phục vụ cho công tác khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh;
- Tăng cường triển khai thực hiện các hoạt động tuyên truyền giáo dục nâng cao nhận thức phòng tránh tai nạn bom mìn cho nhân dân.
- Phấn đấu đến 2025 không còn xảy ra các vụ tai nạn do bom mìn vật nổ gây ra trên phạm vi toàn quốc.

- Tổ chức cứu chữa kịp thời nạn nhân các vụ tai nạn do bom mìn vật nổ gây ra, chủ động hỗ trợ sinh kế nạn nhân bom mìn đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững, bao trùm và nhân văn.
- Đẩy mạnh công tác nghiên cứu phát triển, làm chủ công nghệ trong rà phá bom mìn, nghiên cứu, vận dụng và thực hiện phương thức quản lý bom mìn một cách chủ động, đáp ứng với yêu cầu thực tiễn.
- Cần khẩn trương điều tra cơ bản, xây dựng cơ sở dữ liệu liên quan tới khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh.
- Khẩn trương sơ kết, tổng kết từ thực tiễn Việt Nam và tham khảo, học tập quốc tế về các bài học hay, kinh nghiệm quý, mô hình tốt, cách làm hiệu quả để hoàn chỉnh cách làm và phổ biến, nhân rộng trong thời gian tới.

2. Kết quả

2.1. Khái quát về các cuộc chiến tranh và bom, đạn, vật nổ sử dụng ở Việt Nam

Với lịch sử hơn hai nghìn năm dựng nước và giữ nước, trải qua hàng nghìn năm đô hộ của các triều đại phong kiến phương Bắc và hàng trăm năm dưới sự cai trị của thực dân Pháp, dân tộc Việt Nam khát khao có được một nền độc lập, một đất nước do chính người Việt Nam làm chủ. Chính vì vậy, tranh thủ thời cơ khi Chiến tranh thế giới thứ 2 kết thúc (Nhật đầu hàng quân Đồng minh, Pháp chưa quay trở lại Đông Dương) Đảng Cộng sản Đông Dương, đứng đầu là Chủ tịch Hồ Chí Minh đã lãnh đạo dân tộc Việt Nam giành chính quyền và tuyên bố thành lập nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (ngày 2/9/1945). Tuy nhiên, cũng như tham vọng của các nước Đồng minh phương Tây khác, Pháp không dễ gì từ bỏ các thuộc địa của mình. Họ không công nhận độc lập của các nước thuộc địa trong đó có Đông Dương mà Việt Nam là tâm điểm của mục tiêu trở lại cai trị của Pháp. Được sự hậu thuẫn của các nước phe Đồng minh phương Tây (đặc biệt là Mỹ và Anh), Pháp quay trở lại Đông Dương. Cuộc kháng chiến của nhân dân Việt Nam chống lại sự xâm lược của Pháp diễn ra trong suốt 9 năm (1946-1954) và kết thúc bằng chiến dịch

Điện Biên Phủ và Hiệp định Giơ-ne-vơ được ký kết, nhưng cuộc chiến cũng cướp đi sinh mạng và làm bị thương gần 1 triệu người Việt Nam.

Với những hy sinh và mất mát to lớn như vậy, nhưng dân tộc Việt Nam vẫn chưa có được một nền độc lập. Theo Hiệp định Giơ-ne-vơ, đất nước tạm thời bị chia cắt thành hai miền. Không để cho Việt Nam được thống nhất, Mỹ thế chân Pháp ở miền Nam nhằm chia cắt lâu dài đất nước Việt Nam. Một cuộc chiến tranh vì ý thức hệ giữa Việt Nam và Mỹ lại diễn ra bắt đầu từ 01/11/1955. Cuộc chiến tranh khốc liệt kéo dài gần 20 năm với số lượng bom, đạn được sử dụng được cho là nhiều nhất trong lịch sử thế giới. Tổng số bom mà máy bay Mỹ ném xuống Việt Nam là 7,85 triệu tấn, gấp gần 3 lần tổng số bom mà tất cả các nước đã sử dụng trong Chiến tranh thế giới thứ hai và tương đương sức công phá của 250 quả bom nguyên tử mà Mỹ ném xuống Hiroshima và Nagasaki. Tính bình quân mỗi người Việt Nam thời đó phải chịu đựng khoảng 250 kg bom ném xuống từ máy bay Mỹ. Đó là chưa kể tới 7,5 triệu tấn đạn được được Mỹ sử dụng trên mặt đất (gồm lựu đạn, mìn, thuốc nổ, đạn súng pháo các loại) và 45.260 tấn (khoảng 75 triệu lít) chất độc hóa học được Mỹ rải xuống (Báo Quân khu II 2019). Cho tới ngày 30/4/1975, sau chiến dịch Hồ Chí Minh lịch sử, chiến tranh mới thực sự kết thúc, đất nước Việt Nam mới được thống nhất. Theo ước tính, số người Việt Nam bị thiệt mạng trong chiến tranh là từ 2 đến 5 triệu, hàng triệu người khác tàn tật và bị thương. Hậu quả của cuộc chiến còn kéo dài cho đến tận ngày nay.

Nền độc lập của Việt Nam chưa được bao lâu, đất nước phải đối diện với cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới Tây Nam và biên giới phía Bắc. Hơn 30 vạn thường dân Việt Nam phải tản cư vào sâu trong nội địa, bỏ hoang 6 vạn ha đất sản xuất. Cuộc chiến giữa Việt Nam - và quân Khmer Đỏ tuy không lớn nhưng dai dẳng, kéo dài cho đến tháng 10 năm 1989 khi Việt Nam rút hoàn toàn quân đội khỏi Căm- Pu - Chia. Máu của hàng trăm nghìn binh sĩ và dân thường Việt Nam lại đổ. Tính từ tháng 5/1975 đến ngày 23/12/1978 có tới 30 ngàn người Việt Nam bị Khmer Đỏ sát hại trong các cuộc tấn công dọc biên giới (giết hại hơn 5.230 dân thường Việt Nam, gần 5.000 người bị thương, hơn 20.000 người bị bắt cóc hoặc bị thủ tiêu) các

trận đánh dọc biên giới trong giai đoạn này, ước tính Việt Nam bị thương vong 8.500 binh sĩ, trong đó gần 3.000 người chết (Phạm Hữu Thắng 2018).

Khi mà chiến sự ở biên giới Tây Nam đang diễn ra ác liệt thì cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới phía Bắc lại nổ ra. Đây là một cuộc chiến ngắn (trong vòng 1 tháng) nhưng hết sức khốc liệt. Ngày 17 tháng 2 năm 1979, Trung Quốc đưa hàng trăm nghìn quân có sự yểm trợ của pháo binh và xe tăng tấn công Việt Nam trên toàn tuyến biên giới. Tính tổng cộng cả cuộc chiến, Trung Quốc đã sử dụng tới 1,06 triệu quả đạn pháo, 23,8 ngàn tấn đạn, 55 triệu viên đạn và nhiều loại trang bị cá nhân (Thu Giang 2022). Ngày 16 tháng 3 năm 1979, Trung Quốc tuyên bố hoàn tất việc rút quân khỏi Việt Nam. Cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới phía Bắc được coi là kết thúc với hàng chục nghìn quân và dân Việt Nam chết và bị thương. Tuy nhiên các cuộc xung đột vũ trang tại biên giới hai nước và trên biển Đông vẫn còn tiếp tục diễn ra cho tới năm 1991, khi quan hệ ngoại giao giữa hai nước chính thức được bình thường hóa.

Hiện nay, các cuộc chiến tranh đã lùi xa, đất nước Việt Nam đã được độc lập. Bên cạnh việc hàng triệu người dân Việt Nam đã chết và bị thương trong chiến tranh thì hậu quả của nó để lại sau đó cũng hết sức nặng nề. Ước tính riêng trong cuộc kháng chiến chống Mỹ có từ 3 đến 5 triệu người Việt Nam bị chết, hàng triệu người khác bị thương và tàn tật (Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn 2015). Chỉ tính riêng đối với quân nhân Việt Nam, trong 30 năm, bao gồm kháng chiến chống Pháp (1946-1954), chống Mỹ (1954-1975) và các cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới Tây Nam và biên giới phía Bắc (1978-1979), cùng một số chiến dịch chống thổ phỉ và FULRO, Việt Nam có trên 1.140.000 liệt sĩ (Báo Điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam 2014), trong đó nhiều quân nhân còn bị mất tích trong chiến tranh. Những người còn sống tiếp tục phải đối mặt với các vấn đề nghiêm trọng về kinh tế, xã hội và môi trường mà cuộc chiến đã gây ra.

2.2. Hậu quả bom, mìn đối với môi trường và con người

Việt Nam có diện tích 331.212 km² với dân số là 95.540.395 người (năm 2018). Mật độ dân số thuộc loại cao (khoảng 290 người/km²) so với các nước trên thế giới và trong khu vực (đứng thứ 49 trong 244 quốc gia và vùng lãnh thổ). Tuy là một đất nước nông nghiệp nhưng diện tích đất nông nghiệp không lớn. Bình quân đất nông nghiệp/đầu người ở Việt Nam là 0,12 ha, bằng 1/6 mức trung bình của thế giới. Đã vậy, Việt Nam lại là một trong những quốc gia chịu ảnh hưởng nặng nề của các cuộc chiến tranh. Một trong số đó chính là hàng nghìn tấn bom mìn, vật nổ còn sót lại trên khắp cả nước. Hiện nay, khoảng 800.000 tấn bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh vẫn đang nằm rải rác khắp các vùng miền của Việt Nam, bất kể là đồng bằng, rừng núi hay dưới sông suối, ao hồ, v.v. với gần 6,1 triệu ha diện tích bị ô nhiễm và nghi ngờ ô nhiễm (chiếm 18,71% tổng diện tích của cả nước). Toàn bộ 63/63 tỉnh, thành phố được xác định có ô nhiễm bom mìn, vật nổ từ các cuộc chiến tranh với các mức độ khác nhau. Theo kết quả điều tra, đánh giá tại 11.134 xã của 63 tỉnh, thành phố, tính đến thời điểm tháng 12-2014, có tới 9.116 xã, phường còn bị ô nhiễm. Đặc biệt có địa phương diện tích bị ô nhiễm chiếm hơn 80% (Trung tâm Xử lý bom mìn và Môi trường Quân khu 5, 2022). Điều này ảnh hưởng lớn đến sự phát triển kinh tế - xã hội của người dân và của đất nước, đặc biệt trên các lĩnh vực phát triển nông, lâm nghiệp.

Nạn nhân của bom mìn.

Nguồn: flickr.com/ Clear Path International

Cậu bé bị thương do bom mìn sót lại từ chiến tranh ở Việt Nam.

Nguồn: flickr.com/ Clear Path International

Đối với con người, từ năm 1975 đến nay, bom mìn còn sót lại phát nổ đã làm hơn 40.000 người chết, 60.000 người bị thương (Bảo hiểm Xã hội Việt Nam 2019). Điểm đáng chú ý là phần lớn nạn nhân bom mìn đều là lao động chính trong gia đình, hoặc là trẻ em, tương lai của gia đình và xã hội. Nhiều người tuy còn sống nhưng mất khả năng lao động. Tại một số tỉnh miền Trung đã có trên 22.800 người bị ảnh hưởng, trong đó hơn 10.540 người chết, 12.260 người bị thương (Minh Tú 2022). Tính riêng trong 5 năm (từ 2013-2018) có 1.813 trường hợp bị tai nạn, trong đó số người chết lên đến gần 1.000 người. Các vụ tai nạn bom mìn vật nổ ngoài việc gây đau thương mất mát cho người dân còn để lại gánh nặng cho gia đình và xã hội. Vì vậy, việc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh là hết sức cấp thiết, đòi hỏi nguồn lực to lớn, sự nỗ lực của cả hệ thống chính trị và người dân, sự hỗ trợ từ cộng đồng quốc tế.

2.3. Việt Nam khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh và hỗ trợ từ quốc tế

Từ năm 1975, ngay sau ngày kết thúc cuộc kháng chiến chống Mỹ, trong điều kiện kinh tế còn gặp nhiều khó khăn, Chính phủ Việt Nam đã cố gắng huy động các nguồn lực để khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh. Công tác này được giao về cho các bộ, ngành và địa phương triển khai trong khi các văn bản chỉ, đạo điều hành cũng như văn bản quy phạm pháp luật chưa đầy đủ và toàn diện. Các hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn nói chung cũng như xử lý bom mìn, vật nổ tồn lưu nói riêng chưa theo một kế hoạch tổng thể, chưa thực sự thống nhất và thiếu đồng bộ trong phạm vi cả nước, ảnh hưởng nhiều đến tốc độ khắc phục hậu quả bom mìn. Chỉ tính riêng công tác xử lý, với thực trạng bom mìn tồn lưu và tốc độ xử lý như vậy, Việt Nam ước tính cần tới hàng trăm năm mới có thể làm sạch hoàn toàn bom mìn. Trong xu hướng hội nhập quốc tế, khắc phục hậu quả chiến tranh trong đó có hậu quả về bom mìn là mục tiêu lớn của Chương trình phát triển Liên hợp quốc đến năm 2030. Với mong muốn thành quốc gia không còn tác động của bom mìn càng sớm càng tốt, Việt Nam cần phải có một Kế hoạch tổng thể về công tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh. Đây là cơ sở để có được sự hỗ trợ quan trọng từ cộng đồng quốc tế về nâng cao năng lực cũng như đầu tư tài chính nhằm đẩy nhanh tiến độ khắc phục hậu quả này. Nhiều quốc gia trên thế

giới trong đó có khu vực Đông Nam Á sau khi hội nhập quốc tế đầy đủ đã nhận được hỗ trợ đáng kể từ Liên Hợp quốc cũng như từ một số các nước phát triển cho hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn cho quốc gia mình.

Ngày 21/4/2010, Thủ tướng Chính phủ đã ra Quyết định số 504/QĐ-TTg Phê duyệt *Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom, mìn sau chiến tranh giai đoạn 2010-2025* (gọi tắt là Chương trình 504) nhằm huy động mọi nguồn lực trong nước và quốc tế, từng bước khắc phục hậu quả bom, mìn, phục vụ phát triển kinh tế - xã hội; bảo đảm an toàn cho nhân dân. Chương trình 504 cũng đề ra những nhiệm vụ:

- đánh giá bom mìn tồn lưu trên toàn quốc;
- xây dựng văn bản quy phạm pháp luật, cơ chế chính sách trong khắc phục hậu quả bom mìn;
- quản lý cơ sở dữ liệu bom mìn quốc gia;
- rà phá bom, mìn;
- giáo dục phòng tránh tai nạn, hỗ trợ nạn nhân;
- vận động tài trợ tái định cư cho nhân dân vùng bị ô nhiễm bom mìn nặng, v.v..

Về cơ cấu tổ chức, để thống nhất chỉ đạo và triển khai thực hiện các nội dung của Chương trình 504, ngày 22/12/2010, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 2338/QĐ-TTg thành lập *Ban Chỉ đạo Nhà nước về Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom, mìn sau chiến tranh* (Ban Chỉ đạo 504) sau này là *Ban Chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam* (gọi tắt là Ban Chỉ đạo 701) do Thủ tướng chính phủ làm Trưởng ban theo Quyết định số 701/QĐ-TTg ngày 24/05/2017. Ban Chỉ đạo có nhiệm vụ:

- nghiên cứu, đề xuất với Thủ tướng Chính phủ phương hướng, giải pháp để giải quyết những vấn đề quan trọng, liên ngành;
- các giải pháp huy động, vận động tài trợ nhằm thu hút các nguồn lực trong và ngoài nước để nhanh chóng khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh;
- giúp Thủ tướng Chính phủ chỉ đạo xây dựng và thực hiện chương trình, kế hoạch quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh.

Để thực hiện việc điều hành, phối hợp triển khai các nhiệm vụ của Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh, ngày 04/3/2014, Thủ tướng Chính phủ đã ra Quyết định số 319/QĐ-TTg thành lập Trung tâm Hành động bom mìn quốc gia Việt Nam (viết tắt là VNMAC). Trung tâm có nhiệm vụ chủ trì, phối hợp với các cơ quan liên quan nghiên cứu xây dựng, phối hợp triển khai và quản lý việc thực hiện các chương trình, kế hoạch khắc phục hậu quả bom mìn. Từ khi thành lập đến nay, VNMAC đã xây dựng và trình chính phủ ban hành Chương trình Hành động quốc gia, các văn bản quy phạm pháp luật, các tiêu chuẩn, quy chuẩn có liên quan trong lĩnh vực khắc phục hậu quả bom mìn. Bên cạnh hoạt động khảo sát, rà phá bom mìn, VNMAC còn huy động nguồn lực triển khai hoạt động hỗ trợ nạn nhân, kết nối giải quyết chính sách an sinh xã hội; tuyên truyền vận động tài trợ quốc tế; giáo dục ý thức phòng tránh tai nạn bom, mìn trong nhân dân, v.v..

Ngày 11/9/2014, Bộ Nội vụ đã ra Quyết định số 949/QĐ-BNV thành lập *Hội Hỗ trợ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam*. Hội là một tổ chức xã hội có mục đích:

- tập hợp, đoàn kết hội viên, kết nối các tổ chức, cá nhân trong nước và quốc tế, đẩy mạnh các hoạt động hỗ trợ, khắc phục hậu quả bom mìn nhằm giảm thiểu, tiến tới khắc phục hoàn toàn ảnh hưởng của bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh ở Việt Nam, góp phần bảo đảm an toàn và trong sạch môi trường sống cho nhân dân, phát triển kinh tế - xã hội của đất nước.

Nhiệm vụ chính của hội gồm:

- tập trung tuyên truyền về chủ trương, chính sách của Nhà nước Việt Nam về khắc phục hậu quả bom mìn;
- các biện pháp phòng tránh, nhằm hạn chế tối đa hậu quả của bom mìn;
- tuyên truyền, vận động tài trợ trong nước và quốc tế để rà phá bom mìn và hỗ trợ cho các nạn nhân.

Đến nay, Hội đã kết nạp được gần 1.500 hội viên tham gia sinh hoạt tại 2 hội và 17 chi hội trên cả nước, v.v.. Năm 2019, sau 5 năm hoạt động, cùng với *Quỹ Hỗ trợ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam, Quỹ Hòa bình Mỹ Lai, Nhóm từ thiện Thành phố Hồ Chí Minh*, v.v. hội đã tiến hành 26 đợt hỗ trợ sinh kế nạn nhân trên địa bàn 19 lượt tỉnh, thành phố ô nhiễm nặng bom mìn. Đã có gần 5.500 người được hỗ trợ và tặng quà, trong đó:

- 240 gia đình nạn nhân được hỗ trợ bò giống sinh sản;
- gần 5.000 người được tặng nhà tình nghĩa;
- hỗ trợ vốn kinh doanh, mua sắm công cụ sản xuất, sửa chữa nhà ở;
- tặng phương tiện nghe, nhìn;
- hàng trăm chân tay giả, xe lăn và dụng cụ chỉnh hình, phục hồi chức năng cho nạn nhân;
- tặng tiền quà Tết cho 957 gia đình nạn nhân và 200 suất quà Tết.
- Bên cạnh đó, Hội đã tổ chức khám và hỗ trợ tiền thuốc cho gần 1.000 nạn nhân bom mìn, gia đình chính sách;
- hỗ trợ quỹ Nâng bước em đến trường 156 triệu đồng; trao tặng hàng nghìn sách vở, đồ dùng học tập cho học sinh các trường dân tộc nội trú và 3.000 bộ sách truyện tranh tuyên truyền phòng tránh tai nạn bom mìn cho thiếu nhi và học sinh trường học các địa phương;
- thăm hỏi, động viên, hỗ trợ đột xuất tới gia đình nạn nhân bom mìn kịp thời động viên, giúp đỡ sớm vượt qua khó khăn (Chí Tâm 2020).

Đến nay, sau hơn 10 năm triển khai thực hiện Chương trình 504, công tác khắc phục hậu quả bom, mìn sau chiến tranh đã đạt được những bước tiến đáng kể. Hàng loạt các văn bản quy phạm pháp luật được được ban hành và liên tục được rà soát, sửa đổi, bổ sung như các quy chuẩn, tiêu chuẩn quốc gia về rà phá bom, mìn chưa nổ; các quy định về quản lý và thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn; các chính sách, chế độ về người khuyết tật nói chung cũng như nạn nhân bom mìn nói riêng làm cơ sở triển khai công tác khắc phục hậu quả bom mìn một cách đồng bộ, hiệu quả trên phạm vi cả nước. Đáng chú ý là Nghị định số 18/2019/NĐ-CP được Chính

phủ ban hành ngày 01/02/2019 về quản lý và thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ sau chiến tranh. Nghị định này áp dụng đối với các cơ quan, tổ chức, cá nhân trong nước và nước ngoài có liên quan đến hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ sau chiến tranh trên lãnh thổ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam. Các hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ sau chiến tranh được quy định cụ thể bao gồm:

- điều tra, khảo sát, thu thập thông tin, đánh giá mức độ tồn lưu và rà phá bom mìn bom mìn vật nổ sau chiến tranh;
- tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn, hỗ trợ nạn nhân bom mìn vật nổ;
- đào tạo, nghiên cứu khoa học, kỹ thuật và công nghệ liên quan đến khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ tồn lưu.

Nguồn tài chính thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ từ ngân sách nhà nước (bao gồm cả vốn viện trợ, vốn vay ODA, vốn vay ưu đãi); vốn các doanh nghiệp và các nguồn vốn khác theo quy định của pháp luật. Các nạn nhân bom mìn vật nổ sau chiến tranh có các quyền được hỗ trợ y tế ban đầu từ nhà nước, được chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng, học văn hóa, học nghề, việc làm và bảo trợ xã hội; con của nạn nhân bom mìn vật nổ là trẻ em thuộc diện chính sách, hộ nghèo, cận nghèo hoặc có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn được hỗ trợ học bổng, kinh phí mua phương tiện, đồ dùng học tập theo quy định của pháp luật; được hưởng các quyền của người khuyết tật theo quy định của pháp luật.

Công tác tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn là một trong những nội dung quan trọng, được ưu tiên đầu tư nguồn lực của chính phủ và thường được lồng ghép trong các dự án khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh. Thời gian qua, công tác này được triển khai một cách rộng rãi với sự tham gia tích cực của các ban, bộ, ngành trung ương và địa phương, sự chung tay của các cơ quan và tổ chức quốc tế hoạt động trong lĩnh vực khắc phục hậu quả bom mìn tại Việt Nam. Thông qua các hoạt động họp báo, triển lãm tranh ảnh, mittinh hưởng ứng *Ngày thế giới phòng chống bom mìn* (4/4), giáo dục nguy cơ tai nạn bom mìn trực tiếp tại các trường học, khu dân cư, v.v. đã góp phần nâng cao nhận thức cho người dân

Những người lính Việt Nam với trang thiết bị hiện đại.

Nguồn: USAID/ Alamy Stock Photo

về các hiểm họa từ bom mìn, làm giảm đáng kể các vụ tai nạn bom mìn. Số nạn nhân trung bình hàng năm giảm từ 400 người trước 2010 (trong đó khoảng 200 người chết) xuống còn 50 người trong những năm gần đây. Đặc biệt, Quảng Trị là tỉnh có mật độ bom mìn cao nhất cả nước đã không có tai nạn bom mìn trong năm 2019 và năm 2020. Gần đây nhất, *Tổ chức Catholic Relief Services Việt Nam* (gọi tắt là CRS Việt Nam) đã ký kết *Bản ghi nhớ về tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn sau chiến tranh tại Việt Nam với VNMAC* (Hồng Pha 2021). Theo đó, CRS Việt Nam cam kết hỗ trợ kỹ thuật, kinh phí để VNMAC:

- lập kế hoạch xây dựng, hoàn thiện Dự thảo chiến lược quốc gia về tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn;
- hỗ trợ xây dựng Tiêu chuẩn quốc gia về tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn và Tiêu chuẩn quốc gia về hỗ trợ nạn nhân bom mìn.
- nâng cao năng lực cho cán bộ VNMAC về thiết kế, triển khai và điều phối chương trình Giáo dục nguy cơ bom mìn;
- hỗ trợ kỹ thuật cho các hoạt động Giáo dục nguy cơ bom mìn do VNMAC triển khai.
- kết nối để VNMAC tiếp cận thông tin chung và tăng cường tham gia vào các sự kiện trong cộng đồng khắc phục bom mìn quốc tế.

Hoạt động rà phá bom mìn nguy hiểm với máy dò mìn và thuổng.
Nguồn: iStock.com/Roman Budnyi

Việc bảo vệ quyền và thực hiện các chính sách đối với người khuyết tật trong đó có các nạn nhân bom mìn luôn được Đảng và Nhà nước Việt Nam quan tâm. Năm 2014, Việt Nam đã phê chuẩn *Công ước của Liên hợp quốc về quyền của người khuyết tật*; năm 2019 phê chuẩn *Công ước 159 của ILO về tái thích ứng nghề nghiệp và việc làm cho người khuyết tật*. Các khuôn khổ pháp lý có liên quan về người khuyết tật, như *Luật Khám chữa bệnh*, *Luật Bảo hiểm y tế*, *Luật Người khuyết tật*, v.v. được ban hành.

Năm 2019 Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam đã ban hành *Chỉ thị số 39 về tăng cường sự lãnh đạo của đảng đối với công tác người khuyết tật*, trong đó khẳng định chủ trương, nâng cao nhận thức, trách nhiệm đối với người khuyết tật, tổ chức của người khuyết tật, định hướng việc hoàn thiện chính sách, pháp luật, đảm bảo quyền của người khuyết tật. Để cụ thể hóa chủ trương, chính sách đối với người khuyết tật, Thủ tướng Chính phủ ban hành:

- Chương trình trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 2021-2030,
- Kế hoạch thực hiện Công ước của Liên Hợp Quốc về quyền của người khuyết tật,
- Kế hoạch thực hiện Chỉ thị 39.

Các bộ, ngành và địa phương đã ban hành nhiều chương trình, kế hoạch chăm sóc, trợ giúp người khuyết tật, góp phần đảm bảo cho người khuyết tật:

- có quyền bình đẳng tham gia các hoạt động kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội;

- được chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng, học văn hóa, học nghề, tạo công ăn, việc làm;
- tiếp cận các hoạt động văn hóa - xã hội, công trình công cộng, các phương tiện giao thông, công nghệ thông tin phù hợp với từng dạng tật và mức độ khuyết tật.

Chất lượng cuộc sống của các nạn nhân bom mìn không ngừng được nâng cao.

Theo báo cáo của *Ủy ban Quốc gia về người khuyết tật*, Việt Nam hiện có khoảng 6,2 triệu người khuyết tật (chiếm 7,06% dân số từ 2 tuổi trở lên), trong đó có 28,3% là trẻ em, gần 29% là người khuyết tật nặng và đặc biệt nặng. Đến nay, gần 3 triệu người được cấp giấy chứng nhận khuyết tật. Hàng năm, ngân sách nhà nước đã trợ cấp xã hội, phát thẻ bảo hiểm y tế cho khoảng 1,1 triệu người khuyết tật (Hồng Phượng 2020). Trong đó, nhiều người khuyết tật có hoàn cảnh khó khăn được chăm sóc tại các trung tâm phục hồi chức năng, cơ sở bảo trợ xã hội trên cả nước. Mỗi năm khoảng 20 nghìn người khuyết tật được hỗ trợ đào tạo nghề, hàng trăm nghìn học sinh khuyết tật được miễn giảm học phí, hỗ trợ học tập và các phương tiện trợ giúp (xe lăn, xe đẩy, v.v.). Hiện nay, 100% các tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương đã xây dựng các mạng lưới phục hồi chức năng. Hệ thống giáo dục ngày càng phát triển, giúp cho trẻ em khuyết tật có cơ hội được đi học, số người khuyết tật được học nghề và có việc làm ngày càng gia tăng. Các tổ chức của người khuyết tật được mở rộng ở hầu hết các địa phương. Trong hoạt động điều tra, khảo sát và rà phá bom mìn vật nổ, Việt Nam đã hoàn thành “Điều tra, khảo sát, lập bản đồ ô nhiễm bom mìn, vật nổ trên phạm vi toàn quốc”. Đây là cơ sở cho việc xây dựng các chương trình, kế hoạch và định hướng ưu tiên sử dụng các nguồn lực trong nước kết hợp vận động tài trợ quốc tế cho công tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh. Trong 10 năm (2010-2020), toàn quốc đã triển khai khảo sát và rà phá bom mìn vật nổ trên 485.000 ha (tốc độ xử lý khoảng 30.000 đến 50.000 ha/năm). Trong đó có 74.000 ha được thực hiện bởi các dự án xử lý bom, mìn thuộc Chương trình 504. Các dự án đầu tư phát triển kinh tế-xã hội xử lý được 300.000 ha và các dự án rà phá bom mìn nhân đạo (111.240 ha) (Hiển Hạnh 2021).

Hiệu quả từ các dự án xử lý bom mìn tại Việt Nam đã thu hút được sự quan tâm của chính phủ các nước và các tổ chức quốc tế. Tổng giá trị đầu tư cho khảo sát, rà phá bom, mìn ước tính khoảng 12.614 tỷ đồng. Trong đó:

- ngân sách nhà nước đã bố trí trực tiếp 1.417 tỷ đồng;
- ngân sách từ các dự án đầu tư phát triển kinh tế - xã hội trong nước là hơn 9.000 tỷ đồng;
- còn lại là ngân sách viện trợ không hoàn lại trực tiếp nước ngoài 2.197 tỷ đồng.

Với những nguồn lực này, các dự án rà phá bom mìn, giải phóng đất đai góp phần mang lại lợi ích trong phát triển kinh tế - xã hội của các địa phương, giúp người dân yên tâm sản xuất, ổn định cuộc sống. Dự án rà phá bom mìn, làm sạch đất đai phục vụ công tác quy tập hài cốt liệt sĩ trong chiến tranh bảo vệ biên giới phía Bắc tại tỉnh Hà Giang từ ngân sách nhà nước thể hiện sự tri ân tới các anh hùng liệt sĩ vừa tạo điều kiện phát triển kinh tế - xã hội cho địa phương.

Một trong số các địa phương đi đầu trong công tác khắc phục hậu quả bom mìn phải nói đến tỉnh Quảng Trị. Bắt đầu từ năm 1995 đến nay, tỉnh đã vận động tài trợ từ quốc tế được gần 144 triệu USD. Có nhiều tổ chức phi chính phủ đã và đang hợp tác với tỉnh triển khai các hoạt động bom mìn nhân đạo, bao gồm:

- Dự án RENEW, Norwegian People's Aid (NPA); Mine Advisor Group (MAG); Danish Demining Group (DDG); Solidarity International (SODI); APOPO; Peace Trees Việt Nam (PTVN); Clear Path International (CPI); Catholic Relief Services (CRS).

Nhờ đó,

- trên 214 triệu m² đất đã được rà phá;
- khảo sát bom chùm trên 449 triệu m² đất;
- xác định được hơn 446 triệu m² đất ô nhiễm bom chùm và
- xử lý trên 86 triệu m² đất.

Tổng số hơn 740.700 quả đạn, pháo các loại được phát hiện và xử lý. Bên cạnh đó, hàng chục nghìn nạn nhân được hỗ trợ sinh kế. Nhận thức về phòng tránh tai nạn bom mìn trong người dân được nâng cao. Năm 2018 là năm đầu tiên Quảng Trị ghi nhận không có trường hợp bị tai nạn do bom mìn. Từ những thành công đó, Quảng trị đặt mục tiêu trở thành tỉnh đầu tiên của Việt Nam an toàn với bom, mìn vào năm 2025 (N. L 2021).

Hợp tác quốc tế trong khắc phục hậu quả bom mìn, vật nổ sau chiến tranh là chủ trương nhất quán và lâu dài của Việt Nam trong điều kiện nền kinh tế còn gặp nhiều khó khăn, năng lực và trình độ về quản lý và triển khai còn hạn chế. Trong những năm qua, với sự nỗ lực của các cơ quan chức năng trong công tác vận động tài trợ, Việt Nam đã nhận được sự hỗ trợ về kinh phí, trang thiết bị kỹ thuật và con người từ chính phủ các nước, các nhà tài trợ quốc tế với giá trị lên tới hàng trăm triệu USD. Các hoạt động hợp tác quốc tế trong lĩnh vực này đã góp phần quan trọng đẩy nhanh tiến độ khắc phục hậu quả, bom mìn, vật nổ sau chiến tranh ở Việt Nam. Nếu như trước đây, Việt Nam chỉ nhận được sự hỗ trợ từ Chính phủ Hoa Kỳ, Hàn Quốc, nay đã mở rộng ra nhiều quốc gia và các tổ chức quốc tế như:

- Australia, Nhật Bản, Cộng hòa Liên bang Đức, nhóm Tư vấn bom mìn (MAG), International Centre (IC) và Trung tâm quốc tế Giơ-ne-vơ về khắc phục bom mìn nhân đạo (GICHD), Tổ chức Viện trợ Nhân dân Na Uy (NPA), Golden West, SODI, Tổ chức Cây Hòa bình Việt Nam (Peace Tree) v.v.. (Nguyễn Hạnh Phúc 2020).

Với mục đích tuyên truyền, vận động tài trợ từ quốc tế, Việt Nam tham gia tích cực vào các diễn đàn quốc tế, các cuộc họp, trao đổi đa phương, song phương về nhu cầu của Việt Nam, học tập kinh nghiệm của các nước trên thế giới trong công tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh. Nhiều cơ quan trung ương và các địa phương đã chủ động hợp tác với các tổ chức phi chính phủ nước ngoài đang hoạt động tại Việt Nam và quốc tế về:

- nâng cao năng lực quản lý cơ sở dữ liệu, chất lượng rà phá bom mìn,
- triển khai các dự án điều tra, khảo sát, rà phá bom mìn,

- chế tạo các thiết bị phục vụ dò tìm, xử lý bom đạn thu hồi sau chiến tranh, v.v..

Các nội dung hợp tác, vận động tài trợ được đưa vào trong chương trình làm việc của lãnh đạo cấp cao giữa Việt Nam với nhiều quốc gia trên thế giới. Nhiều đoàn làm việc, đàm phán giữa các cơ quan Việt Nam với cơ quan các nước Anh, Na Uy, Thụy Sĩ, Đức, Nhật Bản, Australia, New Zealand; xúc tiến hợp tác với Ấn Độ, Hungary, Pháp, Ba Lan, Italy được triển khai; các thỏa thuận, ghi nhớ về hợp tác với Hoa Kỳ, Hàn Quốc, Australia và các tổ chức quốc tế, v.v. cũng được ký kết góp phần tạo nguồn lực đáng kể cho công tác khắc phục hậu quả bom mìn.

Nhóm đối tác khắc phục hậu quả bom mìn (MAPG) bao gồm các cơ quan, đơn vị tham gia chương trình hành động bom mìn của Việt Nam và các đối tác quốc tế có cam kết làm cho Việt Nam không còn chịu ảnh hưởng của bom mìn, vật nổ sót lại sau chiến tranh được thành lập từ năm 2017. Đây là sáng kiến nhằm tạo cơ chế đối thoại giữa Việt Nam và các đối tác quốc tế về chiến lược, chính sách và biện pháp liên quan đến *Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh của Việt Nam* (Chương trình 504). Cũng từ lời kêu gọi và các hoạt động của nhóm MAPG mà Vương quốc Anh, Nhật Bản, Ai Len, và sau này là Hàn Quốc, v.v. đã có những khoản tài trợ nâng cao năng lực khắc phục hậu quả bom mìn cho Việt Nam, rà phá bom mìn chưa nổ tại Quảng Bình, Quảng Trị, Bình Định, v.v.. Tại cuộc họp lần thứ nhất của Nhóm MAPG năm 2017, Đại sứ Hoa Kỳ tại Việt Nam Ted Osius đã khẳng định Hoa Kỳ là đối tác lâu năm của Việt Nam hỗ trợ chương trình hành động bom, mìn và coi đó là một trong những mục tiêu quan trọng đối với quan hệ đối tác toàn diện Hoa Kỳ - Việt Nam. Hỗ trợ của Hoa Kỳ tập trung giải quyết các hậu quả của bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh tại các khu vực bị ô nhiễm cao và hỗ trợ quản lý các rủi ro từ bom mìn. Kể từ năm 1993, các khoản tài trợ từ Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ gần 100 triệu USD cho các hoạt động này. Bộ Quốc phòng Hoa Kỳ cũng tiếp tục làm việc với Bộ Quốc phòng Việt Nam và Trung tâm Hành động bom mìn Quốc gia Việt Nam (VNMAC) trên lĩnh vực xây dựng năng lực cần thiết và phát triển các kỹ năng thực hành tốt nhất để giải quyết vấn đề vật nổ còn sót sau chiến tranh trên cạn và dưới nước. Chính phủ Nhật Bản

đã tài trợ trên 5,5 triệu USD để xử lý 3.240 ha đất ô nhiễm bom mìn tại tỉnh Quảng Trị và Hà Tĩnh; hỗ trợ các nạn nhân bom, mìn sau chiến tranh ở tỉnh Quảng Trị (Hà Quân 2021). Chính phủ Hàn Quốc tài trợ 20 triệu USD cho *Dự án Việt Nam - Hàn Quốc Hợp tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh* dưới dự điều phối của Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc (UNDP) tại hai tỉnh Quảng Bình và Bình Định. Các nội dung dự án bao gồm:

- quản lý thông tin bom, mìn;
- khảo sát kỹ thuật khoảng 20.000 ha và rà phá bom mìn hơn 8.000 ha;
- tiếp cận thông tin, giáo dục phòng tránh nguy cơ bom mìn cho người dân;
- hỗ trợ nạn nhân và
- nâng cao năng lực cho lực lượng khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh Trị (Dự án Việt Nam - Hàn Quốc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh 2019).

Từ năm 1990 đến nay, có gần 40 tổ chức phi chính phủ nước ngoài quan tâm hỗ trợ nâng cao năng lực cũng như tổ chức triển khai các dự án về khảo sát kỹ thuật, lập bản đồ ô nhiễm, rà phá bom mìn trên 80.000 ha; hỗ trợ nạn nhân tái hòa nhập cộng đồng, tái định cư; tuyên truyền giáo dục phòng tránh tai nạn bom, mìn tại các tỉnh miền Trung với tổng ngân sách hơn 1.610 tỷ (tương đương 70 triệu USD). Trong đó có UNICEF, từ năm 2004 đã tài trợ cho Việt Nam 5 triệu USD để giáo dục nhận thức bom mìn cho thiếu niên và nhi đồng tại Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên - Huế, Đà Nẵng (Đảng Cộng sản Việt Nam 2014). Năm 2010, Chính phủ Na Uy và Mỹ thông qua Quỹ viện trợ nhân dân Na Uy (NPA) đã tài trợ xây dựng Trung tâm dữ liệu bom mìn Việt Nam (Dự án Việt Nam - Hàn Quốc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh 2020). Chính phủ các nước Anh, Bỉ, Ấn Độ đã hỗ trợ tập huấn, nâng cao năng lực về quản lý, điều hành hoạt động rà phá bom mìn, vật nổ cho một số cán bộ của Việt Nam. Năm 2016, GICHD đã triển khai Dự án quản lý bom mìn, vật nổ tồn lưu kết hợp thí điểm công cụ quản lý rủi ro dài hạn. Dự án *Quản lý tàn tích Vật liệu nổ còn sót lại sau chiến tranh* (MORE) với sự tham gia của GICHD, tổ chức từ thiện Golden West (Mỹ) và tập đoàn FENIX Insight (Mỹ) đã nghiên cứu các rủi ro từ vật liệu nổ và các

phương pháp giảm thiểu. Năm 2018, GICHD cũng đã hỗ trợ nghiên cứu quá trình già hóa của bom, mìn chưa nổ giúp cho công tác xử lý bom mìn hiệu quả, bền vững hơn và giảm bớt rủi ro với người dân cũng như lực lượng rà phá bom, mìn. Nhờ sự hỗ trợ của Bộ Ngoại giao Mỹ, tổ chức Golden West đã triển khai huấn luyện và cung cấp thiết bị dò tìm bom mìn, công tác hỗ trợ y tế hiện trường theo chuẩn quốc tế IMAS cho các lực lượng xử lý bom mìn tỉnh Quảng Trị (Dự án Việt Nam - Hàn Quốc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh 2019).

Công tác bổ sung hoàn thiện hệ thống dữ liệu bom mìn quốc gia cũng được Việt Nam chú trọng. Nghiên cứu xây dựng Chương trình đào tạo cán bộ quản lý, nhân viên điều tra, khảo sát, rà phá bom mìn theo tiêu chuẩn Việt Nam, phù hợp với tiêu chuẩn hành động mìn quốc tế; thường xuyên tổ chức đào tạo bổ sung nhân lực trong lĩnh vực điều tra, khảo sát, rà phá bom mìn, giáo dục nguy cơ và hỗ trợ nạn nhân bom mìn. Chủ động, tích cực triển khai nghiên cứu phát triển trên lĩnh vực thiết kế, chế tạo trang thiết bị phục vụ rà phá và xử lý bom mìn; làm tốt việc phối hợp thu thập thông tin, dữ liệu đảm bảo chính xác và toàn diện, thống nhất để hoàn chỉnh cơ sở dữ liệu quốc gia về bom, mìn ở Việt Nam.

Hình cổ động cho chiến dịch nâng cao nhận thức về bom mìn.
Nguồn: iStock.com/takota

3. Kết luận

Trong thời gian qua, công tác khắc phục hậu quả bom mìn được triển khai đồng bộ trên nhiều mặt và đạt được nhiều kết quả quan trọng. Bộ máy tổ chức cũng như hệ thống văn bản chỉ đạo, điều hành được xây dựng và thống nhất trên phạm vi cả nước. Các văn bản quy phạm pháp luật được xây dựng, bổ sung tạo hành lang pháp lý cho các hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn. Các hoạt động tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức về phòng tránh tai nạn bom mìn từng bước đi vào nền nếp. Hoạt động hợp tác quốc tế, vận động tài trợ đã tạo thêm nguồn lực cũng như góp phần nâng cao năng lực quản lý và triển khai các hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn của Việt Nam, v.v.. Tuy nhiên, do hậu quả bom mìn của Việt Nam vẫn còn nặng nề, tai nạn bom mìn vẫn còn xảy ra, cuộc sống của nhiều nạn nhân bom mìn vẫn còn hết sức khó khăn, nhiều vùng đất vẫn chưa được làm sạch bom mìn ảnh hưởng tới phát triển kinh tế xã hội. Vì vậy, Việt Nam cần thực hiện các nội dung của Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom, mìn sau chiến tranh với mục tiêu tiếp tục huy động và sử dụng có hiệu quả mọi nguồn lực trong nước và quốc tế nhằm giảm thiểu, tiến tới khắc phục cơ bản hậu quả của bom, mìn, phục vụ công cuộc phát triển kinh tế - xã hội của đất nước; đảm bảo an toàn cho đời sống, sinh hoạt của nhân dân; giúp đỡ nạn nhân bom mìn hòa nhập cộng đồng. Bảo đảm các hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn tuân thủ pháp luật Việt Nam và các điều ước, thỏa thuận quốc tế mà Việt Nam tham gia.

Giai đoạn 2021-2025, trong điều kiện tài trợ quốc tế trên toàn cầu sẽ có xu hướng giảm, Việt Nam cần chủ động trong công tác quản lý bom mìn để có thể huy động và sử dụng có hiệu quả tối đa các nguồn lực trong nước và quốc tế. Đồng thời, các dự án tài trợ quốc tế sẽ được thực hiện lồng ghép giữa các quốc gia trong khu vực hoặc nhiều hợp phần trong một quốc gia để đáp ứng tính bền vững của khoản viện trợ. Bên cạnh việc tiếp tục xây dựng các chương trình, kế hoạch, các cơ chế chính sách, trong đó có việc bổ sung, hoàn thiện hệ thống văn bản quy phạm pháp luật, cũng cần phải điều chỉnh cơ cấu tổ chức mang tính thống nhất từ trung ương đến địa phương cho phù hợp. Các cơ quan chức năng nghiên cứu đề xuất cơ chế, chính sách về quản lý vận động tài trợ để hỗ trợ hoàn thành các nội dung của Chương trình 504 theo kế hoạch và tiến độ đề ra. Phương thức quản

lý hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh cần phải được nghiên cứu xây dựng, tổ chức thực hiện theo nguyên tắc chủ động, tập trung và thống nhất.

Đẩy mạnh các hoạt động hợp tác quốc tế, vận động tài trợ; tạo điều kiện cho các tổ chức quốc tế hoạt động trong lĩnh vực khắc phục hậu quả bom mìn tại Việt Nam nhằm gia tăng nguồn lực thực hiện chương trình lâu dài, bền vững, đạt hiệu quả cao hơn. Tiếp tục triển khai hoạt động của nhóm MAPG, xúc tiến song song với đó, Việt Nam sẽ:

- thực hiện các giải pháp tăng cường tiềm lực cho các cơ sở nghiên cứu và các đơn vị huấn luyện;
- nghiên cứu, chủ động chế tạo các thiết bị nâng cao hiệu suất,
- bảo đảm an toàn cho nhiệm vụ rà phá bom mìn phù hợp với điều kiện ở Việt Nam và đạt các tiêu chuẩn quốc tế.

Tiếp tục hoàn thiện hệ thống quản lý thông tin, dữ liệu trong khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh trên phạm vi toàn quốc; triển khai các kế hoạch, chương trình, đẩy nhanh tốc độ rà phá, xử lý bom mìn, vật nổ, phục vụ phát triển kinh tế - xã hội, phấn đấu đến năm 2025 rà phá được khoảng 800.000 ha đất bị ô nhiễm bom mìn, vật nổ, ưu tiên tại các địa phương bị ô nhiễm nặng; xây dựng, triển khai dự án *Khảo sát kỹ thuật khoanh vùng các khu vực khẳng định ô nhiễm bom mìn* làm cơ sở cho việc hoạch định chiến lược xử lý bom mìn tồn lưu.

Hoạt động tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn và thực hiện các dự án hỗ trợ nạn nhân bom mìn tái hòa nhập cộng đồng cần được đẩy mạnh, trong đó có nhiệm vụ hoàn chỉnh cơ sở dữ liệu nạn nhân toàn quốc, trước hết giải quyết tại các khu vực bị ô nhiễm nặng và có nhiều tai nạn bom mìn. Chiến lược quốc gia về giáo dục nguy cơ bom mìn cần được xây dựng, nâng cao nhận thức cho cộng đồng thông qua việc thực hiện các dự án tuyên truyền về thực trạng hậu quả bom mìn sau chiến tranh ở Việt Nam. Phấn đấu đến năm 2025 không còn xảy ra các vụ tai nạn do bom mìn vật nổ gây ra trên phạm vi toàn quốc. Tổ chức cứu chữa kịp thời nạn nhân các vụ tai nạn do bom mìn vật nổ gây ra, chủ động hỗ trợ sinh kế nạn nhân bom mìn đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững.

4. Tài liệu tham khảo

Ban Bí thư (2019): Chỉ thị số 39-CT/TW ngày 01/11/2019 của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người khuyết tật.

Báo Điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam (2014): Ra mắt Website “Tri ân đồng đội” tiếp nhận và cung cấp thông tin về liệt sĩ” (<https://dangcongsan.vn/tu-tuong-van-hoa/ra-mat-website-tri-an-dong-doi-tiep-nhan-va-cung-cap-thong-tin-ve-liet-si-258926.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Bảo hiểm Xã hội Việt Nam (2019): Từ hôm nay (20/3), nạn nhân bom mìn, vật nổ sau chiến tranh được hỗ trợ mua thẻ BHYT (<https://baohiemxahoi.gov.vn/tintuc/Pages/hoat-dong-bo-nganh-lien-quan.aspx?CatelD=0&ItemID=12354&OItem=date>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Báo Quân khu II (2019): Tinh thần Chiến thắng 30 tháng Tư bất diệt (<https://doanhung.phutho.gov.vn/Chuyen-muc-tin/Chi-tiet-tin/tabid/92/title/6875/ctitle/18/Default.aspx>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Bộ Nội vụ (2014): Quyết định số 949/QĐ-BNV về việc cho phép thành lập Hội Hỗ trợ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam.

Chí Tâm (2020): Hỗ trợ sinh kế và tặng quà cho gần 5.500 lượt nạn nhân bom mìn (<http://laodongxahoi.net/ho-tro-sinh-ke-va-tang-qu-a-cho-gan-5500-luot-nan-nhan-bom-min-1316450.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2010a): Quyết định số 2338/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ về việc thành lập Ban Chỉ đạo nhà nước về Chương trình hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2010b): Quyết định số 504/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh giai đoạn 2010 - 2025.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2014): Quyết định số 319/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Thành lập Trung tâm hành động bom mìn quốc gia Việt Nam.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2017): Quyết định số 701/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Về việc thành lập Ban Chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2019a): Nghị định số 18/2019/NĐ-CP của Chính phủ: Về quản lý và thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ sau chiến tranh.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2019b): Nghị định số 18/2019/NĐ-CP của Chính phủ: Về quản lý và thực hiện hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn vật nổ sau chiến tranh.

Dự án Việt Nam - Hàn Quốc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh (2019): Quốc tế chung tay cùng Việt Nam trong “cuộc chiến” dai dẳng với bom mìn chưa nổ (<http://kvmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/quoc-te-chung-tay-cung-viet-nam-trong-cuoc-chien-dai-dang-voi-bom-min-chua-no-7700.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Dự án Việt Nam - Hàn Quốc khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh (2020): Việt Nam không đơn độc trong hành trình khắc phục hậu quả bom mìn, vật nổ sau chiến tranh (<http://kvmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/viet-nam-khong-don-doc-trong-hanh-trinh-khac-phuc-hau-qua-bom-min-va-no-sau-chien-tranh-9810.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2014): Khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh: Cần sự chung tay của cả cộng đồng (<https://dangcongsan.vn/xa-hoi/khac-phuc-hau-qua-bom-min-sau-chien-tranh-can-su-chung-tay-cua-ca-cong-dong-234611.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hà Quân (2021): Khắc phục hậu quả bom mìn: Việt Nam cần 3.450 tỉ đồng viện trợ nước ngoài (<https://tuoitre.vn/khac-phuc-hau-qua-bom-min-viet-nam-can-3450-ti-dong-vien-tro-nuoc-ngoai-2021120312222782.htm>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hiền Hạnh (2021): Việt Nam nỗ lực để không còn ảnh hưởng tác động của bom mìn (<https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-no-luc-de-khong-con-anh-huong-tac-dong-cua-bom-min/703977.vnp>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hồng Pha (2021): Ký kết tuyên truyền, giáo dục phòng tránh tai nạn bom mìn sau chiến tranh tại Việt Nam (<https://www.bienphong.com.vn/ky-ket-tuyen-truyen-giao-duc-phong-tranh-tai-nan-bom-min-sau-chien-tranh-tai-viet-nam-post438183.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hồng Phượng (2020): Ủy ban Quốc gia về người khuyết tật Việt Nam tổng kết nhiệm vụ năm 2020" (<http://laodongxahoi.net/uy-ban-quoc-gia-ve-nguoi-khuyet-tat-viet-nam-tong-ket-nhiem-vu-nam-2020-1317903.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Minh Tú (2022): Hỗ trợ kinh tế, việc làm cho hàng triệu nạn nhân của bom mìn (<https://hoanhap.vn/chi-tiet/ho-tro-kinh-te-viec-lam-cho-hang-trieu-nan-nhan-cua-bom-min1648891366.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

N. L. (2021): Hành trình hướng đến tình đầu tiên an toàn với bom mìn (<https://cadn.com.vn/hanh-trinh-huong-den-tinh-dau-tien-an-toan-voi-bom-min-post240909.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Nguyễn Hạnh Phúc (2020): Tăng cường hợp tác quốc tế trong khắc phục hậu quả bom mìn, vật nổ sau chiến tranh" (<http://tapchiquatd.vn/Sites/print.aspx?newid=14367>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Phạm Hữu Thắng (2018): Tội ác tày trời của tập đoàn Pol Pot gây ra cho Việt Nam (<https://www.qdnd.vn/40nam-chien-thang-chien-tranh-bao-ve-bien-gioi-tay-nam/su-kien-nhan-chung/toi-ac-tay-troi-cua-tap-doan-pol-pot-gay-ra-cho-viet-nam-559461>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Thu Giang (2022) Bài học từ cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới phía Bắc (<https://moitruongxaydungvn.vn/bai-hoc-tu-cuoc-chien-dau-bao-ve-bien-gioi-phia-bac>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Trung tâm Xử lý bom mìn và Môi trường Quân khu 5 (2022): Số liệu ô nhiễm bom mìn trên cả nước (<https://ttxlbmmmtquankhu5.vn/so-lieu-o-nhiem-bom-min-tren-ca-nuoc.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (2015): Hậu quả của cuộc chiến tranh Việt Nam (1954-1975) - mấy vấn đề bàn luận (<https://ussh.vnu.edu.vn/vi/nckh/san-pham-nghien-cuu-tieu-bieu/hau-qua-cua-cuoc-chien-tranh-viet-nam-1954-1975-may-van-de-ban-luan-11757.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Đại tá TS. Thân Thành Công

Nguyên Chánh văn phòng Cơ quan thường trực Ban chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam (2017-2020)

TS. Lê Tuyết Minh

Chuyên gia kinh tế
Thành viên sáng lập Viện hòa bình Hà Nội – HANPRI
Email: ltminh.91a@gmail.com

Viện Nghiên cứu Quốc tế Hòa bình Hà Nội (HANPRI) là tổ chức nghiên cứu khoa học và hợp tác quốc tế vì hòa bình. Là một trung tâm nghiên cứu phi chính phủ, phi lợi nhuận; với vai trò tạo dựng và chia sẻ tri thức, ngoại giao nhân dân, hỗ trợ giải quyết các vấn đề quốc gia và quốc tế, đào tạo kiến thức chuyên ngành khoa học xã hội về hòa bình.

Giải quyết hậu quả của chất độc hóa học được sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam

● Thân Thành Công và Bùi Chí Trung

1. Mở đầu

Năm 2021, kỷ niệm 60 năm Thảm họa da cam ở Việt Nam (10/8/1961-10/8/2021). Mặc dù chiến tranh đã lùi xa hơn bốn thập kỷ, nhưng di sản và ảnh hưởng của chất độc hóa học đối với môi trường, sức khỏe con người Việt Nam còn nặng nề và lâu dài. Chất độc hóa học gây ra nhiều bệnh nguy hiểm như: ung thư da, đột biến gen, dị tật bẩm sinh, tai biến sinh sản, v.v. đặc biệt, nó còn di truyền qua nhiều thế hệ. Chất độc hóa học đã làm khoảng 4,8 triệu người Việt Nam bị phơi nhiễm, trong đó hơn 3 triệu người là nạn nhân. Hiện tại, Việt Nam vẫn còn hàng trăm nghìn nạn nhân chất độc da cam; ngoài số nạn nhân là người trực tiếp tham gia kháng chiến bị phơi nhiễm chất độc hóa học, còn khoảng 75.000 nạn nhân thuộc thế hệ thứ hai; 35.000 nạn nhân thuộc thế hệ thứ ba và đã có nạn nhân thuộc thế hệ thứ tư (Nguyễn Văn Rinh 2021). Nhiều gia đình nạn nhân không còn duy trì được nòi giống; nhiều phụ nữ không được hưởng hạnh phúc làm vợ, làm mẹ; nhiều gia đình có ba thế hệ là nạn nhân. Hàng trăm nghìn người đang vật lộn với bệnh tật hiểm nghèo, chết dần, chết mòn, vật vờ, đau đớn vì những căn bệnh quái ác liên quan đến chất độc da cam. Có 70% gia đình nạn nhân thuộc hộ đói nghèo; 90% nạn nhân không có chuyên môn, nghề nghiệp, phần lớn họ phải sống trong đau khổ, bệnh tật và đói nghèo.

Ngày 14/5/2015, Ban Bí thư Trung ương ban hành Chỉ thị 43-CT/TW về *Tăng cường sự lãnh đạo của đảng đối với việc giải quyết hậu quả chất độc hóa học do quân đội Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam*. Khắc phục hậu quả chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam là nhiệm vụ cấp bách, có ý nghĩa nhân đạo, nhân văn sâu sắc, là trách nhiệm của các cấp, các ngành, địa phương, các nước, tổ chức, cá nhân có liên quan; được tổ chức thực hiện đồng bộ với các mục tiêu, chỉ tiêu, nhiệm vụ, giải pháp theo từng thời điểm, giai đoạn cụ thể, vì mục tiêu bảo vệ sức khỏe con người, môi trường và phát triển kinh tế, xã hội; được kết hợp, lồng ghép vào trong các chiến lược, chương trình, kế hoạch, đề án, dự án; tạo điều kiện thuận lợi, huy động, khuyến khích các tổ chức, cá nhân trong nước, quốc tế thực hiện hiệu quả công tác này. Báo cáo này tập trung làm rõ lịch sử chiến tranh hóa học của Mỹ ở Việt Nam; hậu quả của chất độc hóa học đối với môi trường sinh thái và sức khỏe con người trong và sau chiến tranh; những nỗ lực của Việt Nam trong khắc phục hậu quả chất độc hóa học; kết quả của việc hợp tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học cũng như trách nhiệm của Hoa Kỳ.

Phun rải chất độc da cam. Chiến dịch khai quang Đồng bằng sông Cửu Long gần Cần Thơ Avn. Co. tại Cần Thơ, Phòng Nhiếp ảnh Đặc biệt của Quân đội (DASPO). Ảnh VA002930. Trung tâm và Lưu trữ Việt Nam. Ngày 26 tháng 7 năm 1969.

Nguồn: Bryan Grigsby Collection (1969) VA002930, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA002930>

2. Kết quả

2.1. Lịch sử chiến tranh hóa học của Mỹ ở Việt Nam

Trong chiến tranh ở Việt Nam, bên cạnh số lượng bom, đạn, vật liệu nổ được sử dụng nhiều nhất trong lịch sử thế giới với khoảng trên 15 triệu tấn, quân đội Mỹ còn sử dụng một lượng lớn chất các chất diệt cỏ (thường được gọi là chất độc hóa học) trên chiến trường Việt Nam. Hậu quả sau 20 năm chiến tranh (từ 01/11/1955 đến 30/4/1975) ước tính có đến từ 2 đến 5 triệu người Việt Nam bị chết, hàng triệu người khác bị thương tật. Đây được cho là cuộc chiến tranh khốc liệt nhất trong lịch sử Việt Nam. Từ năm 1961, quân đội Mỹ đã nghiên cứu, thử nghiệm và tiến hành phun rải gần 80 triệu lít các chất diệt cỏ được pha chế theo công thức riêng dùng cho quân sự xuống các cánh rừng nhiệt đới, các khu đất trồng trọt của người dân ở miền Nam Việt Nam (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2022). Mục đích của việc phun rải các chất hóa học này trong chiến dịch Ranch Hand là phá hủy cây rừng và hoa màu nhằm cung cấp lương thực tại chỗ của đối phương hoặc tạo vành đai trắng, bảo vệ các căn cứ quân sự của Mỹ và đồng minh.

Các hóa chất diệt cỏ 2,4,5-T (2,4,5-trichlorophenoxyacetic acid), 2,4-D (2,4-dichlorophenoxyacetic acid, picloram (4-amino-3,5,6 trichloropicolinic acid) và axit cacodin (chứa hydroxydimethy arsine oxide và muối natri cacodylate) sau khi pha chế được đóng thùng và gọi tên theo màu sơn ký hiệu bên ngoài các thùng chứa gồm chất xanh, hồng, tím, xanh, trắng và chất da cam. Trong đó chất xanh lá cây, hồng, tím, và chất da cam có thành phần 2,4,5-T mà trong nó có chứa tạp chất 2,3,7,8-TCDD (tetrachlorodibenzo-p-dioxin). Đây là chất độc nhất trong số khoảng 419 hợp chất nhóm PCBs (polychlorinated biphenyls) và thuộc nhóm 1 chất gây ung thư (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2022). Vào cuối những năm 60, đầu năm 70, TCDD được xác định là có nguy cơ tiềm tàng với sức khỏe con người và gây dị dạng bẩm sinh ở trẻ. Cho đến những năm 70 của thế kỷ 20, Chất 2,4,5-T đã bị cấm dùng tại Hoa Kỳ và nhiều quốc gia

khác. Tháng 10 năm 1971, Chính phủ Hoa Kỳ đã cho ngừng việc phun rải tất cả các chất diệt cỏ, nhưng quân đội Cộng hòa miền Nam Việt Nam vẫn tiếp tục phun rải một số loại đến tận năm 1972. Tháng 4 năm 1972, quân đội Mỹ đã thu hồi toàn bộ 5,2 triệu lít chất da cam ở Việt Nam trong chiến dịch Pace Ivy và chuyển lên đảo Jonhston/Thái Bình Dương (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2022). Chiến dịch Pacer Ho đã thiêu hủy chất da cam bằng lò đốt trên biển từ tháng 6 đến tháng 8 năm 1977, chính thức kết thúc các chiến dịch sử dụng chất diệt cỏ trong chiến tranh ở Việt Nam (Nhật Anh 2019).

2.2. Hậu quả chất độc hóa học đối với môi trường sinh thái

Trong 10 năm (từ năm 1961 đến năm 1971) quân đội Mỹ đã tiến hành phun rải khoảng 74.175.920 lít chất diệt cỏ xuống các cánh rừng, các thôn ấp và các khu đất trồng trọt với tổng diện tích 3,06 triệu ha (gần 25% diện tích miền Nam Việt Nam). Hai phần ba hóa chất này (khoảng 47.621.022 lít) có chứa dioxin mà chủ yếu là chất da cam (43.332.640 lít). Còn lại là các chất Xanh lá cây, chất Hồng và chất Tím. Số lượng dioxin ước tính theo các chất diệt cỏ đã sử dụng ở Việt Nam là khoảng 366 kg. Ngoài ra còn 21.789.400 lít chất Trắng và 6.100.640 lít chất Xanh cũng đã được sử dụng (Alvin 2008). Các chất diệt cỏ này được quân đội Mỹ phun rải với mật độ có nơi vượt gấp 17 lần cho phép sử dụng trong nông nghiệp. Trong đó có 86% diện tích bị phun rải hơn 2 lần, 11% diện tích bị phun rải hơn 10 lần tại vùng giao tranh như Cam Lộ, Gio Linh (Quảng Trị), A Lưới (Thừa Thiên Huế), Sa Thầy (Kon Tum), Tân Uyên (Bình Dương), Bù gia Mập (Bình Phước), Tân Biên (Tây Ninh), Mã Đà (Đồng Nai), Cần Giờ (Thành phố Hồ Chí Minh), và Cà Mau. Chỉ riêng khu vực A Lưới, tỉnh Thừa Thiên - Huế, theo tài liệu được Bộ Quốc phòng Mỹ công bố, khối lượng chất da cam rải xuống đây khoảng 434.812 gallon, với một lượng dioxin khoảng 11 kg trong khoảng thời gian từ năm 1965-1970. Theo ước tính, chiến dịch phun rải đã phá hủy 5 triệu mẫu Anh rừng núi cao và rừng ngập mặn, 500.000 mẫu Anh hoa màu và cây lương thực (Hồng Minh 2021). Các khu vực biên giới với Việt Nam của Lào và Căm-pu-chia cũng bị phun rải.

Phun rải chất độc da cam. Chiến dịch khai quang Đồng bằng sông Cửu Long gần Cần Thơ Avn. Co. tại Cần Thơ, Phòng Nhiếp ảnh Đặc biệt của Quân đội (DASPO). Ảnh VA002930. Trung tâm và Lưu trữ Việt Nam. Ngày 26 tháng 7 năm 1969.

Nguồn: Bryan Grigsby Collection (1969) VA002930, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA002930>

Ở các khu vực bị phun rải chất diệt cỏ, nhiều loài động vật hoang dã cũng như gia súc, gia cầm của người dân bị chết do nhiễm độc hoặc không có thức ăn. Hệ sinh thái nhiệt đới bị tàn phá nghiêm trọng. Đất đai trồng trọt bị sạt lở, xói mòn, suy giảm chất dinh dưỡng. Nhiều đồng ruộng phải bỏ hoang làm mất đi sinh kế của người dân dẫn đến tình trạng thất nghiệp, đói nghèo suy dinh dưỡng, v.v.. Nhiều năm sau chiến tranh, các kết quả hợp tác điều tra, khảo sát môi trường của các nhà khoa học Việt Nam và quốc tế cho thấy chất diệt cỏ trong đó có dioxin ở các khu vực phun rải trước đây cơ bản đã bị phân hủy. Nồng độ dioxin thấp hơn nhiều so với ngưỡng quy định của Việt Nam. Thậm chí nhiều nơi không phát hiện được do quá trình quang hóa, sói mòn của mưa, nắng theo thời gian, v.v.. Các khu vực ô nhiễm sau này chủ yếu được phát hiện tại các sân bay quân sự, nơi lưu chứa, pha chế và tổ chức các chuyến bay phun rải chất diệt cỏ trong chiến tranh. Đặc biệt là các sân bay Biên Hòa, Đà Nẵng, Phù Cát và sau này là sân bay A So có mức độ ô nhiễm cao liên quan đến sự cố rò rỉ chất diệt cỏ từ các thùng chứa. Sau nhiều năm, các chất diệt cỏ đã lan tỏa, gây ô nhiễm đất, nước ngầm và đặc biệt là các hồ nước trong khu vực sân bay. Các kết quả hợp tác điều tra khảo sát của Việt Nam, Hoa Kỳ và các tổ chức quốc tế cho thấy có từ hàng chục đến hàng trăm nghìn mét khối đất

và trầm tích bị nhiễm dioxin với nồng độ vượt nhiều lần ngưỡng cho phép. Chúng được coi là các điểm nóng về ô nhiễm và được ưu tiên xử lý do có nguy cơ dioxin đi vào con người qua chuỗi thức ăn là các loài động vật chăn thả hoặc các loài thủy sinh trong các hồ chứa nước của sân bay.

2.3. Hậu quả chất độc hóa học đối với con người (trong và sau chiến tranh)

Chiến dịch phun rải chất diệt cỏ chính thức được bắt đầu 07/01/1962. Để chuẩn bị cho chiến dịch này, Chính quyền Việt Nam Cộng hòa đã tuyên truyền, trấn an người dân về sự an toàn đối với con người của các chất khai quang (diệt cỏ). Tuy nhiên vào cuối những năm 60, đầu năm 70, nhiều vấn đề về sức khỏe cộng đồng và hệ sinh thái bắt đầu được ghi nhận và ngày càng gia tăng theo thời gian. Tại *Hội nghị Quốc tế về tác hại của hóa chất đến môi trường* tổ chức tại Pháp năm 1970, Đoàn đại biểu Việt Nam đã thông báo về hậu quả nghiêm trọng của chất diệt cỏ đến sức khỏe con người. Hội nghị đã sơ bộ kết luận cuộc chiến tranh hoá học ở Việt Nam đã hủy hoại thiên nhiên; gây ra nhiều loại bệnh tật về thần kinh, tai biến sinh sản, ung thư, biến đổi gen, quái thai, dị dạng, v.v. đối với con người đồng thời cảnh báo khả năng di truyền cho các thế hệ sau.

Các chiến dịch của quân đội Hoa Kỳ tại Việt Nam: Khai quang bờ sông, Trung tâm Lưu trữ Quốc gia: 111-CC-42650. Ban đầu được tìm thấy trong Thư mục 9 của Bộ sưu tập Đô đốc Elmo R. Zumwalt Jr.: Hồ sơ Chủ đề Chất độc Da cam. Ảnh VA042083.

Nguồn: Admiral Elmo R. Zumwalt (n.d.) Jr Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042083>

Hầu như không có số liệu điều tra, đánh giá về ảnh hưởng của chất diệt cỏ đối với con người trong chiến tranh. Nhiều năm sau chiến tranh, Việt Nam mong muốn xây dựng được bộ tiêu chí xác định nạn nhân chất độc hóa học/dioxin để điều tra được số lượng nạn nhân trên phạm vi toàn quốc. Tuy nhiên cho đến nay, nhiệm vụ này hầu như chưa thể thực hiện được. Do điều kiện kinh tế còn nhiều khó khăn, việc xác định nạn nhân chất độc da cam chủ yếu áp dụng cho những người tham gia hoạt động kháng chiến và con cháu của họ để có các chế độ chính sách trợ cấp theo *Pháp lệnh ưu đãi người có công*. Trong thời gian 1979-1989, Chính phủ Hoa Kỳ đã chi hàng trăm triệu USD cho việc nghiên cứu tác hại của chất da cam/dioxin đối với sức khỏe của các cựu chiến binh Mỹ, những người có thể đã bị phơi nhiễm dioxin trong thời gian chiến tranh ở Việt Nam. Tuy nhiên, họ cũng không thu được kết quả nào tin cậy. Các nghiên cứu

cũng chưa thể chứng minh được các chất da cam không gây ra các tác động sức khỏe nào. Một số kết quả nghiên cứu chỉ ra rằng trong máu, sữa của một số người người có nồng độ dioxin nguồn gốc từ chất da cam cao hơn so với nhóm đối chứng không liên quan gì đến chất da cam. Các số liệu về nạn nhân chất da cam nhận được chủ yếu dựa trên kết quả ước lượng, phỏng đoán, v.v..

Theo hồ sơ phun rải chất diệt cỏ và dữ liệu dân số miền Nam Việt Nam những năm 60 của thế kỷ trước, Stellman và cộng sự cho rằng:

Trong số những thôn ấp có có dữ liệu dân số, 3.181 thôn ấp đã bị phun rải trực tiếp và ít nhất 2,1 triệu nhưng cũng có thể lên đến 4,8 triệu người dân Việt Nam đã có mặt trong thời gian phun thuốc có khả năng bị phơi nhiễm dioxin.

Con số này chưa bao gồm những người tạm cư, những người lính ở cả hai phía và ở Lào, Campuchia, những người Việt Nam làm việc tại các căn cứ không quân nơi các chất diệt cỏ được lưu trữ và vận chuyển; hoặc số người Việt Nam tiếp tục bị phơi nhiễm sau chiến tranh tại các *điểm nóng* còn tồn lưu dioxin. Theo thời gian, chất diệt cỏ cũng như dioxin ở bề mặt các khu vực bị phun rải có thể bị phân hủy hoặc rửa trôi, sỏi mòn, lắng đọng dưới đáy ao hồ và đi vào con người qua chuỗi thức ăn (Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia 2012). Trong cơ thể người, dioxin được tích lũy trong mỡ, có thể đi qua dây rốn hoặc tích tụ trong sữa mẹ và truyền cho con. Dioxin có thể xâm nhập vào tế bào, làm biến dạng DNA, gây nhiều bệnh như ung thư, dị dạng và nhiều rối loạn chức năng ở con người. Đó là một trong những nguyên nhân chính gây suy giảm sức khỏe, rút ngắn tuổi thọ và dị tật bẩm sinh cho những người có liên quan tới dioxin và con cháu của họ sau này. Chính vì vậy, vấn đề chất độc da cam/dioxin và tác động của nó đối với con người và môi trường Việt Nam đã trở thành đề tài nghiên cứu, thu hút sự tham gia của nhiều nhà khoa học quốc tế, trong đó có nhiều nhà khoa học Mỹ.

Theo Hội Chữ thập đỏ Việt Nam, ước tính có tới 3.000.000 người Việt Nam bị ảnh hưởng về sức khỏe do phơi nhiễm dioxin và được gọi là nạn nhân chất da cam. Khoảng 1.000.000 nạn nhân Việt Nam đã bị tàn phế hoặc bệnh, tật vì chất độc hóa học này. Trong số đó ít nhất có 150.000 trẻ em bị khuyết tật bẩm sinh. Các cơ quan y tế Việt Nam cho rằng khoảng 400.000 người đã bị chết hoặc tàn tật, 500.000 trẻ em sinh ra bị dị dạng, dị tật. Đến nay, cả nước vẫn còn hàng trăm nghìn người được coi là nạn nhân chất độc da cam. Nhiều nạn nhân là những người từng tham gia hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học. Trong đó, khoảng 75.000 nạn nhân thuộc thế hệ thứ hai, 35.000 nạn nhân thuộc thế hệ thứ ba và đã có những nạn nhân thuộc thế hệ thứ tư xuất hiện di chứng do ảnh hưởng bởi chất da cam (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2021).

Về phía Hoa Kỳ và đồng minh, trong thời gian phun rải chất diệt cỏ (1962-1973) có 5 quốc gia tham chiến (trong đó Ôxtrâyliya/New Zealand 46.852 quân, Thái Lan 11.790 quân, Hàn Quốc 312.853 quân và Mỹ triển khai 3,2 triệu). Những người này đều có nguy

cơ bị ảnh hưởng bởi chất diệt cỏ ở các mức độ khác nhau. Bộ Cựu chiến binh Mỹ cho rằng 2,8 triệu cựu chiến binh Mỹ đã có mặt ở Việt Nam từ 1962-1975 có thể đã bị phơi nhiễm chất diệt cỏ có chứa dioxin (Vietnam Dialogue Group on Agent Orange/Dioxin). Những con số này cũng không bao gồm những người Mỹ đi qua vùng rải độc, các cựu chiến binh hải quân Mỹ đã phục vụ ở ngoài khơi Việt Nam hoặc những người đã bay qua những vùng bị phun rải từ các căn cứ hoặc các hạm đội không quân bên ngoài Việt Nam, cũng như không bao gồm bất kỳ cựu chiến binh hoặc thường dân nào đã ở những vùng khác có sử dụng, thí nghiệm hoặc phun rải. Mặc dù việc chất diệt cỏ đã gây ra các vấn đề sức khỏe cho các cựu chiến binh Mỹ tham chiến ở Việt Nam đã không được thừa nhận về mặt pháp lý (theo *Đạo luật Chất da cam năm 1991 của Hoa Kỳ*) nhưng tính đến năm 2015, Chính phủ Hoa Kỳ đã cung cấp dịch vụ chăm sóc y tế và bồi thường trên cơ sở nhân đạo cho 1.347.433 cựu binh Mỹ đã từng phục vụ trong cuộc chiến tranh ở Việt Nam. Các cựu chiến binh này được coi như là bị phơi nhiễm chất diệt cỏ phải có thời gian phục vụ ở Việt Nam từ 09/01/1962 đến 07/5/1975 và có ít nhất một trong số các loại bệnh theo danh mục quy định của Chính phủ Hoa Kỳ. Việt Nam cũng dựa trên cơ sở hai yếu tố đó để xác định nạn nhân chất da cam/dioxin, đó là những người đã từng có tiền sử tiếp xúc với dioxin và có bệnh hoặc hội chứng bệnh thuộc danh mục có liên quan tới dioxin đã được quy định (tuy rằng danh mục các loại bệnh này cũng có sự khác nhau giữa Việt Nam và Hoa Kỳ).

2.4. Những nỗ lực của Việt Nam trong việc khắc phục hậu quả chất độc hóa học

Sau khi tranh kết thúc, nhận thấy hậu quả nghiêm trọng và lâu dài của dioxin (2,3,7,8 TCDD) có trong các chất diệt cỏ mà chủ yếu chất da cam (thường gọi là chất da cam/dioxin) do Mỹ sử dụng trong chiến tranh, Đảng và Nhà nước Việt Nam đã quan tâm chỉ đạo công tác khắc phục hậu quả. Các hoạt động khắc phục tập trung vào công tác điều tra, đánh giá toàn diện hậu quả của chất độc hóa học đối với con người và môi trường, xây dựng chế độ chính sách chăm sóc, giúp đỡ các nạn nhân chất độc da cam, đặc biệt là những người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học và con cháu của họ, xử lý các khu vực bị ô nhiễm, v.v.. Tháng 10/1980, Việt Nam thành lập Ủy ban Quốc gia điều tra hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh (gọi tắt là Ủy ban 10-80) do Giáo sư, Bác sĩ Hoàng Đình Cầu làm Chủ tịch. Đến năm 2000, Báo cáo tổng hợp các kết quả điều tra, khảo sát của ủy ban đã khẳng định hậu quả nghiêm trọng và lâu dài của dioxin đối với con người và môi trường Việt Nam. Cũng từ đó, nhiều văn bản chỉ đạo điều hành của Đảng, Chính phủ và hướng dẫn của các bộ, ngành đã được ban hành nhằm đẩy mạnh công tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học, tập trung xử lý các khu vực bị ô nhiễm nặng, giải quyết chế độ chính sách cho các nạn nhân trong đó ưu tiên những người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học, góp phần hạn chế khó khăn, nâng cao chất lượng cuộc sống cho các nạn nhân.

Ngày 16/6/1997, Thường vụ Bộ Chính trị đã khẳng định hậu quả nặng nề và lâu dài của chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam và yêu cầu công tác nghiên cứu, đánh giá hậu quả cần phải được tiến hành chủ động, khẩn trương, đảm bảo đầy đủ, chính xác để có những giải pháp khắc phục cơ bản, toàn diện. Ngày 03/4/1998, Chính phủ Việt Nam bắt đầu tổ chức triển khai xác định nạn nhân chất độc hóa học trên phạm vi cả nước, tập trung vào những người từng công tác, chiến đấu, sinh sống trong vùng bị phun rải trong chiến tranh mà bản thân hoặc con đẻ của họ bị dị dạng, dị tật, mắc bệnh hiểm nghèo. Giai đoạn 1 từ năm 1998 đến năm 1999, giai đoạn 2 điều tra bổ sung vào các năm 2002-2004. Ngày 01/3/1999, Ban Chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng ở Việt Nam được thành lập theo Quyết định số 33/1999/QĐ-TTg của

Thủ tướng Chính phủ (Ban Chỉ đạo 33). Để chỉ đạo tập trung và thống nhất các hoạt động khắc phục hậu quả chiến tranh nói chung, Ban Chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam (Ban Chỉ đạo 701) được thành lập theo Quyết định số 701/QĐ-TTg ngày 24/5/2017 do Thủ tướng chính phủ làm Trưởng ban trên cơ sở sáp nhập Ban Chỉ đạo 33 và Ban Chỉ đạo nhà nước về Chương trình Hành động quốc gia về khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh (Ban Chỉ đạo 504).

Ngay từ khi mới thành lập, Ban Chỉ đạo đã tăng cường sự phối hợp giữa các Bộ, ngành, địa phương trong các hoạt động khắc phục hậu quả chất độc hóa học sau chiến tranh đối với môi trường và con người; ban hành và chỉ đạo

- triển khai Kế hoạch hành động giai đoạn 2004-2010 khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam, ban hành theo Quyết định số 67/2004/QĐ-TTg ngày 27/4/2004;
- Kế hoạch hành động quốc gia về khắc phục cơ bản hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam đến năm 2015 và định hướng đến năm 2020 tại Quyết định số 651/QĐ-TTg ngày 01/6/2012 và
- gần đây nhất là Kế hoạch hành động quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin sau chiến tranh ở Việt Nam giai đoạn 2021-2030 tại Quyết định số 2215/QĐ-TTg ngày 28/12/2021 của Thủ tướng Chính phủ.

Ngày 23/02/2000, Thủ tướng Chính phủ đã ra Quyết định số 26/2000/QĐ-TTg quy định về “Một số chế độ đối với người tham gia kháng chiến và con đẻ của họ bị nhiễm chất độc hoá học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh tại Việt Nam”. Trong đó quy định điều kiện được hưởng chế độ trợ cấp đối với cán bộ, chiến sỹ các lực lượng vũ trang cách mạng, cán bộ dân chính đảng, thanh niên xung phong tham gia công tác, chiến đấu, phục vụ chiến đấu tại các vùng bị Mỹ sử dụng chất độc hoá học trong chiến tranh ở Việt Nam từ tháng 8/1961 đến 30/4/1975 và con đẻ của họ. Các chế độ chính sách liên tục được rà soát, bổ sung tại:

- Quyết định số 16/2004/QĐ-TTg ngày 05/2/2004 về trợ giúp đối với hộ gia đình có từ hai người trở lên không tự phục vụ được do hậu quả chất độc hóa học;

- Quyết định số 120/2004/QĐ-TTg ngày 5/7/2004 của Thủ tướng Chính phủ về một số chế độ đối với người tham gia kháng chiến và con đẻ của họ bị nhiễm độc hóa học;
- Nghị định số 35/2010/NĐ-CP ngày 06/4/2010 của Chính phủ về mức trợ cấp chính của người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học, v.v..

Ngày 05/7/2002, Bộ Chính trị khẳng định giải quyết hậu quả chất độc da cam/dioxin là vấn đề lâu dài, nhưng rất cấp bách, cần tập trung lãnh đạo, chỉ đạo công tác xây dựng chế độ, chính sách phù hợp cho các nạn nhân, đặc biệt là cán bộ, chiến sỹ đã tham gia kháng chiến cũng như các đối tượng khác bị nhiễm; tăng cường vận động quốc tế hỗ trợ khắc phục hậu quả chất độc da cam, giúp đỡ các nạn nhân. Ngày 17/12/2003, Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam được thành lập theo Quyết định số 84/2003/QĐ-BNV của Bộ Nội vụ với nhiệm vụ vận động các nguồn lực để chăm sóc, giúp đỡ và đấu tranh đòi công lý cho nạn nhân. Đến nay, hệ thống tổ chức Hội đã được thành lập ở 63/63 tỉnh, thành phố; 615/713 quận, huyện, thị xã, thành phố trực thuộc tỉnh; 6.551/11.161 xã, phường, thị trấn và hàng nghìn chi hội thôn, bản, tổ dân phố, v.v. với gần 400.000 hội viên.

Từ khi thành lập đến tháng 12/2020, Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam đã vận động quyền góp được 2.663 tỉ đồng, trong đó, các tổ chức, cá nhân trong nước là gần 1.745 tỉ đồng; các tổ chức, cá nhân ngoài nước gần 134 tỉ 597 triệu đồng để xây dựng cơ sở bán trú, căn nhà tình nghĩa, hỗ trợ về sinh kế, phục hồi chức năng, khám chữa bệnh, dạy nghề, nuôi dưỡng, hỗ trợ học bổng, cho vay vốn sản xuất, tặng xe lăn, xe đạp và quà cho các nạn nhân, v.v.. Nhờ khoản quyền góp này mà 12 Làng Hòa Bình, Làng Hữu Nghị, 26 trung tâm nuôi dưỡng trẻ khuyết tật được thành lập theo hình thức tập trung hoặc bán trú, nuôi dưỡng hàng nghìn nạn nhân (chủ yếu là trẻ em dị dạng, dị tật do ảnh hưởng chất độc da cam); các cơ sở xông hơi, giải độc được thành lập góp phần hỗ trợ sức khỏe cho các nạn nhân (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2021). Các Trung tâm tư vấn sức khỏe sinh sản di truyền đã và đang hoạt động tích cực nhằm giảm tỉ lệ sinh con dị tật.

Đấu tranh đòi công lý cho các nạn nhân chất độc da cam là một trong các nhiệm vụ quan trọng của Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin. Với mục tiêu yêu cầu Chính phủ Mỹ phải tham gia vào công cuộc khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng ở Việt Nam và đòi các công ty hóa chất đã sản xuất và cung cấp chất diệt cỏ cho quân đội Mỹ phải bồi thường thiệt hại cho các nạn nhân, Hội Nạn nhân cùng với một số nguyên đơn đã thu thập, tổng hợp các nhân chứng, vật chứng phục vụ cho công tác đấu tranh đòi công lý này. Mặc dù không thu được kết quả về mặt pháp lý, nhưng vụ kiện các công ty hóa chất tại tòa án Hoa Kỳ, Tòa án lương tâm Nhân dân Quốc tế tại Thủ đô Pari (Cộng hòa Pháp) và sau này là vụ kiện của bà Trần Tố Nga (nạn nhân chất da cam) đã thu hút được sự quan tâm của dư luận trong nước và quốc tế, trong đó có dư luận Mỹ. Đây cũng là dịp để cộng đồng quốc tế thấy rõ hậu quả các chất diệt cỏ mà quân đội Mỹ đã gây ra trong thời kỳ chiến tranh Việt Nam và thúc đẩy Chính phủ Hoa Kỳ có trách nhiệm trong việc khắc phục các hậu quả mà họ đã gây ra đối với con người và môi trường Việt Nam.

Ngày 25/06/2004, Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam quyết định lấy ngày 10/8 hằng năm là Ngày Vi nạn nhân chất độc da cam Việt Nam. Ngày 29/6/2005, Ủy ban Thường vụ Quốc hội ban hành Pháp lệnh số 26/2005/PL-UBTVQH11 về ưu đãi người có công với cách mạng. Trong đó quy định điều kiện người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học và con đẻ của họ được hưởng các chế độ ưu đãi. Pháp lệnh này được sửa đổi, bổ sung tại Pháp lệnh số 04/2012/UBTVQH-13 ngày 16/7/2012 của Ủy ban Thường vụ Quốc. Ngày 9/4/2013, Chính phủ ban hành Nghị định số 31/2013/NĐ-CP quy định chi tiết, hướng dẫn thi hành một số điều của Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng đối với những người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học, suy giảm khả năng lao động được hưởng trợ cấp hàng tháng.

Ngày 18/12/2009, Ban Bí thư Trung ương Đảng ra Thông báo *Kết luận số 292- TB/TW* về việc giải quyết hậu quả chất độc hóa học do Mỹ tiến hành trong chiến tranh ở Việt Nam và công tác chăm sóc, giúp đỡ nạn nhân chất độc da cam; tổ chức hoạt động của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam. Ngày 14/5/2015, Ban Bí thư ban hành *Chỉ thị số 43-CT/TW về Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác giải quyết hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam* và ngày 19/7/2017, Ban Bí thư ban hành *Chỉ thị 14-CT/TW về tiếp tục tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người có công với cách mạng*, trong đó khẳng định:

«Thực hiện chế độ, chính sách đối với người bị ảnh hưởng bởi chất độc hóa học thế hệ thứ 3 của người tham gia kháng chiến bị ảnh hưởng bởi chất độc hóa học».

Ngày 01/11/2019, Ban Bí thư Trung ương Đảng khóa XII ban hành *Chỉ thị số 39-CT/TW*, về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người khuyết tật. Căn cứ *Chỉ thị số 39-CT/TW* của Ban Bí thư Trung ương Đảng, Ngày 03/6/2020, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 753/QĐ-TTg ban hành Kế hoạch tổ chức thực hiện Chỉ thị. Tiếp đó, ngày 5/8/2020 Thủ tướng Chính phủ ban hành *Quyết định số 1190/QĐ-TTg* phê duyệt Chương trình trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 2021-2030.

Với mục tiêu 100% người tham gia kháng chiến và con cháu của họ bị ảnh hưởng bởi chất độc hóa học phải được hưởng chính sách ưu đãi người có công với cách mạng, hàng năm, nhà nước đã dành khoản ngân sách hơn 10.000 tỉ đồng để trợ cấp hàng tháng, chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng cho các nạn nhân chất độc da cam, hỗ trợ những vùng đặc biệt khó khăn do bị ảnh hưởng nặng nề của chất da cam. Từ năm 2000 đến năm 2019, tổng số 312.000 người đã được hưởng chế độ ưu đãi, trong đó có 232.000 người trực tiếp tham gia hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học và 80.000 người là con đẻ của họ. Ngoài chế độ trợ cấp hàng tháng, họ còn được được ưu đãi về giáo dục đào tạo, hỗ trợ nhà ở, điều dưỡng phục hồi sức khỏe, trang cấp phương tiện trợ giúp, dụng cụ chỉnh hình, v.v. thông qua các chương trình, dự án nâng cao năng lực và phát triển mạng lưới chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng như *Dự án Tổ chức phục hồi chức năng tại cộng đồng*

giai đoạn 2008-2013 và 2014-2016 tại các tỉnh Thái Bình, Quảng Ngãi và Đồng Nai với tổng kinh phí là 40 tỉ đồng; Dự án Chăm sóc sức khỏe và Phục hồi chức năng giai đoạn 2018-2021 thực hiện tại các tỉnh Lào Cai, Thái Nguyên, Quảng Ninh, Hải Phòng, Thanh Hóa, Nghệ An, Quảng Nam, Bình Định, Đồng Tháp, Bến Tre, Hà Tĩnh với số kinh phí là 76,16 tỉ đồng (Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội 2019). Nhờ vậy, chất lượng cuộc sống và sức khỏe của nạn nhân chất độc hóa học được cải thiện, tạo điều kiện từng bước hòa nhập cộng đồng.

Đối với những người không thuộc đối tượng áp dụng của *Pháp lệnh Ưu đãi người có công với cách mạng*, tùy thuộc vào mức độ ảnh hưởng bởi chất hóa học, nếu thuộc đối tượng bảo trợ xã hội thì được hưởng các chế độ, chính sách về trợ giúp xã hội như đối với những người khuyết tật. Theo kết quả cuộc điều tra quốc gia về người khuyết tật Việt Nam, tính đến năm 2016, Việt Nam có khoảng 6.200.000 người khuyết tật từ 2 tuổi trở lên (chiếm 7,06% dân số) trong đó có hơn 663.000 trẻ em khuyết tật từ 2-17 tuổi (Hạnh Quỳnh 2019). Theo ước tính, khoảng 10-15% tổng số người khuyết tật Việt Nam là nạn nhân của chất da cam/dioxin và chủ yếu là bị khuyết tật về tâm thần và vận động. Theo quy định pháp luật về người khuyết tật, nạn nhân chất da cam/dioxin nói riêng và người khuyết tật nói chung tùy theo mức độ khuyết tật nặng, đặc biệt nặng là đối tượng được hưởng trợ cấp xã hội hàng tháng; được cấp thẻ bảo hiểm y tế theo quy định của pháp luật về bảo hiểm y tế. Bên cạnh đó, họ còn được trợ giúp giáo dục, đào tạo và dạy nghề và một số các khoản trợ cấp khác như hỗ trợ chi phí mai táng, cấp vật dụng phục vụ cho sinh hoạt thường ngày, v.v..

Bên cạnh việc thành lập *Trung tâm Hành động bom mìn quốc gia Việt Nam* (ngày 04/3/2014) theo mô hình quốc tế, *Trung tâm Hành động quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học và môi trường* cũng được thành lập theo Quyết định số 761/QĐ-TTg ngày 21/6/2019 của Thủ tướng Chính phủ. Đây là trung tâm đặc thù của Việt Nam để thực hiện việc điều hành, phối hợp, tổ chức triển khai các nhiệm vụ khắc phục hậu quả chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam và các vấn đề môi trường có liên quan. Hiện nay, trung tâm đang có những hoạt động xử lý môi trường ô nhiễm dioxin tại khu vực A lưới, tỉnh Thừa Thiên Huế, hợp tác với các đối tác Hoa Kỳ triển khai dự án Hỗ trợ người khuyết tật tại các tỉnh bị phun rải nặng chất diệt cỏ

trong chiến tranh, v.v.. Về vấn đề môi trường, các sân bay quân sự cũ cùng các điểm phun rải nặng chất diệt cỏ trong chiến tranh bị ô nhiễm hoặc nghi ngờ ô nhiễm từng bước được điều tra khảo sát, đánh giá mức độ ô nhiễm. Các công nghệ xử lý đất nhiễm dioxin phù hợp với điều kiện của Việt Nam; mức độ thiệt hại môi trường do dioxin trong và sau chiến tranh ở Việt Nam cũng được đầu tư nghiên cứu. Các hoạt động tuyên truyền, giáo dục người dân về các khu vực nhiễm và các biện pháp phòng tránh nguy cơ phơi nhiễm dioxin cũng được triển khai đã góp phần giảm thiểu số nạn nhân chất da cam/dioxin.

Việc ngăn chặn nguy cơ phơi nhiễm da cam/dioxin đối với những người sống trong và xung quanh khu vực ô nhiễm nặng tại các sân bay trở nên cấp thiết. Ngay từ những năm 90 của thế kỷ XX, bằng nguồn ngân sách của Chính phủ Việt Nam cùng với sự hợp tác, tài trợ của các tổ chức quốc tế, một số các hoạt động nhằm hạn chế sự lan tỏa các chất độc ra môi trường đã được triển khai. Tại sân bay Biên Hoà, từ năm 1995, Việt Nam đã tiến hành đánh giá khu nhiễm, khoanh vùng 2,3 ha khu chứa chất độc cũ, xây dựng công trình thoát nước mưa, hạn chế sới mòn đất nhiễm. Giai đoạn 2007-2010, khoảng 100.000 m³ đất nhiễm dioxin trong sân bay trên diện tích 4,3 ha đã được chôn lấp, cô lập kết hợp thử nghiệm phân hủy sinh học. Năm 2015-2017 tiếp tục thu gom, chôn lấp trên 50.000 m³ đất nhiễm dioxin khu vực phía Nam sân bay (Bộ Tư lệnh Hóa học Trung tâm Công nghệ xử lý môi trường 2022).

Tại sân bay Đà Nẵng, từ năm 1997-1998, Việt Nam đã tiến hành rà phá bom mìn, khoanh vùng 4,86 ha khu nhiễm và xây dựng các công trình phân dòng chảy, cống lọc hạn chế sự lan tỏa của chất độc. Năm 2005, bằng nguồn tài trợ của Quỹ Ford, các cơ quan, đơn vị Việt Nam đã phối hợp với Cục Bảo vệ Môi trường Hoa Kỳ (EPA) phân loại, khoanh vùng, bê tông hoá 6.900m² bề mặt khu nhiễm nặng cùng các công trình hạn chế lan tỏa và bảo vệ an toàn khu nhiễm dioxin tại đầu phía bắc sân bay. Tại sân bay Phù Cát (1999-2002), Việt Nam đã tiến hành rà phá bom mìn, vật liệu nổ trong khu vực 2,5 ha; khảo sát địa chất, thủy văn, lấy mẫu phân tích đánh giá thổ nhưỡng làm cơ sở dự báo hướng lan tỏa chất độc và xây dựng công trình hạn chế tác hại của chất độc ra môi trường, nhất là vào mùa mưa.

Tại sân bay A So, huyện A lưới tỉnh Thừa Thiên - Huế, Dự án xử lý đất nhiễm dioxin được Chính phủ Việt Nam đầu tư từ năm 2020 đến năm 2022. Tổng khối lượng đất ô nhiễm dioxin phải xử lý ước tính 35.000 m³, trong đó khoảng 6.600 m³ đất nhiễm có nồng độ ô nhiễm trên 200ppt (Văn phòng Ban Chỉ đạo 33 Bộ Tài nguyên và Môi trường 2013). Trung tâm Hành động quốc gia xử lý chất độc hóa học và môi trường (NACCET) là cơ quan trực tiếp triển khai dự án này. Công tác nghiên cứu hậu quả lâu dài của chất da cam/dioxin đối với sức khỏe con người cũng được triển khai. Trước năm 2000, hoạt động nghiên cứu khoa học và công nghệ chủ yếu được triển khai ở các cấp bộ, ngành và cấp địa phương. Giai đoạn 2000- 2010, các đề tài nghiên cứu được nâng lên cấp nhà nước. Nội dung nghiên cứu của các đề tài tập trung khảo sát đánh giá tác hại của dioxin đối với môi trường và sức khỏe con người; đánh giá ô nhiễm dioxin ở các vùng bị phun rải nhiều trong chiến tranh và các căn cứ quân sự cũ, nơi lưu giữ, pha chế, và tổ chức các chuyến bay phun rải chất độc hóa học của quân đội Mỹ.

Giai đoạn 2011-2015, *Chương trình Nghiên cứu khắc phục hậu quả lâu dài chất da cam/dioxin do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam đối với môi trường và sức khỏe con người* đã tập trung nghiên cứu hậu quả lâu dài của chất da cam/dioxin đối với con người và môi trường sinh thái, đề xuất chế độ chính sách cũng như các giải pháp xử lý; cơ sở khoa học xây dựng tiêu chuẩn chẩn đoán nhiễm độ mãn tính dioxin nhằm hoàn thiện tiêu chí xác định nạn nhân chất da cam/dioxin; nghiên cứu hệ thống luật pháp Hoa kỳ và quốc tế phục vụ cho hoạt động đấu tranh đòi công lý cho các nạn nhân và khắc phục ô nhiễm dioxin ở Việt Nam.

Hình ảnh Giáo sư Nguyễn Thị Ngọc Phượng ở Bệnh viện Phụ sản Từ Dũ bên một nhóm trẻ em khuyết tật, đa số là nạn nhân chất độc da cam.

Nguồn: Alexis Duclos (2004): Agent Orange. <http://alexisduclos.com/index.php/agent-orange/>

Giai đoạn 2015-2020, hoạt động nghiên cứu khoa học được triển khai thông qua các đề tài độc lập cấp nhà nước và định hướng theo các nhiệm vụ của Kế hoạch hành động quốc gia về khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh bao gồm: xây dựng văn bản quy phạm pháp luật, xử lý môi trường ô nhiễm dioxin, chẩn đoán và điều trị bệnh tật liên quan tới dioxin, chăm sóc sức khỏe và chế độ chính sách đối với các nạn nhân, v.v..

2.5. Kết quả hợp tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học và trách nhiệm của Hoa Kỳ

Do tính chất nghiêm trọng của việc sử dụng chất độc hóa học của quân đội Mỹ trong chiến tranh, từ những năm 70, khi chiến tranh ở Việt Nam vẫn còn đang diễn ra, cộng đồng quốc tế đã lên án hành động sử dụng chất diệt cỏ và yêu cầu Hoa Kỳ phải ngừng ngay việc phun rải chất độc hóa học này trên chiến trường Việt Nam. Sau khi chiến tranh kết thúc, nhiều quốc gia và các tổ chức quốc tế đã phối hợp, giúp đỡ Việt Nam trong việc nghiên cứu, điều tra, khảo sát và hỗ trợ khắc phục hậu quả chất độc hóa học mà quân đội Mỹ đã sử dụng trong thời gian chiến tranh ở Việt Nam.

Từ năm 1994, với trợ giúp tài chính của Quỹ Ford (một tổ chức phi chính phủ có trụ sở tại New York), các nghiên cứu của Ủy ban 10-80 cùng với sự hợp tác của tổ chức Hatfield Consultants (Canada) đã cho ra được báo cáo ban đầu tương đối toàn diện về hậu quả của chất da cam/dioxin đối với con người và môi trường Việt Nam. Từ những tài liệu lưu trữ quốc gia ở Washington DC, các căn cứ quân sự cũ của Hoa Kỳ tại Đà Nẵng, Pleiku, Phù Cát, Nha Trang, Biên Hòa, Cần Thơ, Tân Sơn Nhất và các khu vực khác ở miền Nam Việt Nam liên quan đến ô nhiễm dioxin đã được điều tra, khảo sát. Hàng loạt các nghiên cứu đã chỉ ra rằng những căn cứ quân sự cũ của Hoa Kỳ tại Đà Nẵng, Biên Hòa và Phù Cát là những nơi bị ô nhiễm nặng nhất có nồng độ dioxin cao đáng kể. Cần phải có kế hoạch xử lý ô nhiễm đất càng sớm càng tốt. Những nghiên cứu về ô nhiễm dioxin ở thung lũng A Lưới, tỉnh Thừa Thiên Huế của Ủy Ban 10-80 và Hatfield không chỉ giải quyết vấn đề về dữ liệu lấy mẫu ở địa điểm cụ thể đã thu được mà họ còn đưa ra các "tổng hợp về những hậu quả sinh thái" của việc sử dụng chất độc da cam, sau đó là dioxin trong một chuỗi thức ăn từ đất bị ô nhiễm, trong trầm tích ở ao cá bị ô nhiễm, trong những con cá bị ô nhiễm và cuối cùng là trên những người đã ăn những con cá và vịt tại các điểm ô nhiễm nặng khác.

Năm 2000 đến năm 2011, Quỹ Ford đã có những hoạt động tài trợ 17,1 triệu USD cho các dự án giúp Việt Nam khắc phục hậu quả chất da cam sau chiến tranh. Nhiều quốc gia trong đó có Cộng Hòa Séc, Nhật Bản đã có những khoản tài trợ nâng cao năng lực cho Việt Nam khắc phục hậu quả môi trường ô nhiễm dioxin và giúp đỡ người khuyết tật bị ảnh hưởng chất da cam. Quỹ Nhi đồng của Liên hợp quốc duy trì hỗ trợ cho nạn nhân chất độc da cam ở Đà Nẵng, làng Hữu nghị ở Hà Nội, v.v..

Năm 2012-2013, với kinh phí 5 triệu USD được hỗ trợ từ Quỹ Môi trường toàn cầu (GEF), Văn phòng Ban Chỉ đạo 33 (Bộ Tài nguyên và Môi trường) đã phối hợp với Chương trình Phát triển Liên hợp quốc (UNDP) triển khai chôn lấp, cô lập hơn 7.500m³ đất ô nhiễm trong sân bay Phù Cát, tỉnh Bình Định. Công trình hạn chế sự lan tỏa tạm thời dioxin tại khu vực Pacer Ivy bị ô nhiễm nặng trong sân bay Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai cũng được xây dựng trong dự án này (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2021). Chính phủ Cộng hòa Séc hỗ trợ xây dựng hệ thống quan trắc, kiểm soát môi trường và các hoạt động truyền thông nâng cao nhận thức người dân, góp phần giảm thiểu nguy cơ phơi nhiễm dioxin. Mặc dù không thừa nhận về mặt pháp lý đối với hậu quả chất độc hóa học đã sử dụng trong chiến tranh, nhưng trước những nỗ lực của Việt Nam, sự ủng hộ, giúp đỡ của cộng đồng quốc tế cùng với sự phát triển trong quan hệ ngoại giao giữa hai nước, Chính phủ Hoa Kỳ từng bước có những hoạt động tài trợ cho công cuộc khắc phục hậu quả chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam. Từ những năm 2000, các nội dung về hợp tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học sau chiến tranh đều được đưa vào các tuyên bố chung trong các cuộc gặp cấp cao giữa hai nước Việt Nam và Hoa Kỳ.

Tháng 3/2000, trong chuyến thăm Việt Nam, Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ William Cohen tuyên bố Mỹ sẽ hợp tác với Việt Nam nhiều hơn trong việc nghiên cứu về ảnh hưởng của chất da cam; tháng 11/2000, trong chuyến thăm Việt Nam của Tổng thống Bill Clinton, hai bên đã thỏa thuận phối hợp với nhau nghiên cứu về ảnh hưởng của chất độc da cam ở Việt Nam. Sau chuyến thăm này, các nhà khoa học Mỹ chính thức được phép phối hợp với các nhà khoa học Việt Nam nghiên cứu về tác động của chất độc hóa học đối với con người và môi trường của Việt Nam. Từ 2001, Cơ quan Bảo vệ môi trường của Mỹ bắt đầu

tiếp nhận các nhà khoa học Việt Nam sang đào tạo về làm sạch môi trường. Năm 2005, các nhà khoa học hai bên đã có những trao đổi tư liệu về sử dụng chất diệt cỏ của quân đội Mỹ trong chiến tranh làm cơ sở định hướng cho việc điều tra ô nhiễm và các kinh nghiệm hạn chế ô nhiễm. Trong chuyến thăm Việt Nam của Tổng thống Mỹ Bill Clinton vào tháng 11/ 2000, Ủy ban Tư vấn hỗn hợp (JAC) được thành lập để phối hợp thực hiện các chương trình nghiên cứu về chất da cam và tư vấn cho chính phủ hai nước về hợp tác triển khai khắc phục hậu quả chất độc da cam ở Việt Nam (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2021).

Tháng 11/2006, Tuyên bố chung Việt Nam - Hoa Kỳ sau chuyến thăm Việt Nam của Tổng thống Mỹ George Bush, khẳng định:

“Hai bên nỗ lực hơn nữa để giải quyết vấn đề nhiễm độc môi trường gần các kho chất độc chứa dioxin trước đây sẽ góp phần đáng kể vào việc tiếp tục phát triển quan hệ hai nước”.

Các cuộc gặp cấp cao hai nước tiếp theo đó là những mốc quan trọng đánh dấu sự phát triển của quan hệ giữa hai nước về khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam. Từ năm 2007, Quốc hội Hoa Kỳ bắt đầu phê chuẩn các khoản ngân sách hàng năm ngày càng tăng cho các hoạt động về trợ giúp y tế, hướng đến các nạn nhân bị ảnh hưởng của chất độc hóa học và xử lý môi trường ô nhiễm dioxin tại các điểm nóng. Ngày 25/7/2013 sau chuyến thăm Mỹ của Chủ tịch nước Trương Tấn Sang, Tổng thống Obama tái khẳng định

“Hoa Kỳ cam kết tăng hỗ trợ về chăm sóc y tế và các hình thức chăm sóc, trợ giúp khác cho người khuyết tật vì bất cứ nguyên nhân nào ở Việt Nam” (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2021).

Tháng 7/2015, Tổng Bí thư Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam Nguyễn Phú Trọng đã có chuyến thăm Hoa Kỳ. Hai bên đã ra Tuyên bố về tầm nhìn chung Việt Nam - Hoa Kỳ trong lĩnh vực nhân đạo khắc phục hậu quả chiến tranh. Trong cuộc gặp cấp cao ngày 23/5/2016 giữa Chủ tịch nước Trần Đại Quang với Tổng thống Mỹ Barack Obama và sau này là cuộc gặp với Tổng thống Donald Trump vào ngày 23/11/2017, các Tổng thống Mỹ đều khẳng định hỗ trợ Việt Nam xử lý các điểm ô nhiễm nặng.

Cụ thể sau tẩy độc ở Đà Nẵng, Hoa Kỳ sẽ tiếp tục hỗ trợ 390 triệu USD để tẩy độc ở sân bay Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai, v.v.. (Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam 2021).

Cơ quan Phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID) thay mặt chính phủ giải ngân các khoản tài trợ này. Theo USAID, việc hợp tác triển khai các dự án khắc phục hậu quả từ cuộc chiến tranh tại Việt Nam này là một phần trong những nỗ lực của Chính phủ Hoa Kỳ nhằm vượt lên quá khứ, xây dựng lòng tin, đồng thời tạo thuận lợi cho quan hệ hợp tác phát triển không ngừng giữa Việt Nam và Hoa Kỳ. Trong đó, hỗ trợ người khuyết tật là một trong những ưu tiên hàng đầu của Chính phủ Hoa Kỳ tại Việt Nam. Trong hơn 30 năm qua, kể từ năm 1989, với việc thành lập Quỹ Nạn nhân Chiến tranh Patrick Leahy và hỗ trợ của Chính phủ Hoa Kỳ đã giúp Việt Nam giải quyết các nhu cầu về y tế và hỗ trợ người khuyết tật hòa nhập toàn diện vào mọi mặt của đời sống xã hội. Các hoạt động hỗ trợ người khuyết tật của Hoa Kỳ tập trung vào ba lĩnh vực:

- vận động chính sách và điều phối;
- hỗ trợ trực tiếp bao gồm vận động và hoạt động trị liệu và cung cấp thiết bị hỗ trợ;
- và tăng cường hệ thống y tế nhằm cung cấp dịch vụ chăm sóc và điều trị có chất lượng cho người khuyết tật.

Người khuyết tật được hòa nhập nhiều hơn vào đời sống xã hội thông qua cải thiện khả năng tiếp cận của họ tới các dịch vụ y tế, giáo dục và xã hội. Các chương trình của USAID hỗ trợ chính quyền địa phương thực hiện luật về người khuyết tật, *Công ước của Liên Hợp Quốc về Quyền của Người khuyết tật* và tác động đến các chính sách công có ảnh hưởng đến cuộc sống của người khuyết tật.

Cho đến nay, Chính phủ Hoa Kỳ đã đóng góp hơn 100 triệu USD cho các hoạt động hỗ trợ người khuyết tật, cải thiện cuộc sống của hơn 30.000 người khuyết tật và tăng cường năng lực của Chính phủ Việt Nam nhằm cung cấp dịch vụ chất lượng cao cho những người có nhu cầu. USAID hỗ trợ cung cấp dịch vụ phục hồi chức năng cho hàng chục nghìn người khuyết tật, hỗ trợ giáo dục và đào tạo nghề bao gồm công nghệ thông tin, tạo việc làm, hỗ trợ các Hiệp hội cha mẹ tăng cường tuyên truyền cho các vấn đề về người khuyết tật và hỗ trợ xây dựng các quy định luật pháp nhằm cải thiện khả năng tiếp cận của người khuyết tật tại các công trình công cộng. Hoạt động hỗ trợ người khuyết tật đóng góp cho quan hệ hợp tác thành công giữa Việt Nam và Hoa Kỳ để vượt qua quá khứ đau thương mà hai nước cùng chia sẻ. Hỗ trợ của USAID dành cho người khuyết tật giai đoạn 2015-2020 thông qua 6 dự án được trao tài trợ năm 2015 bao gồm:

- Tăng cường Năng lực Mạng lưới Dịch vụ và Trị liệu cho trẻ em khuyết tật;
- Bảo vệ Quyền của Người khuyết tật;
- Tiếp cận vì sự Hòa nhập của Người khuyết tật;
- Tăng cường Chăm sóc Y tế và Đào tạo Phục hồi Chức năng;
- Vượt lên Tất cả Hỗ trợ Thực thi và
- Điều phối Chính sách và Quyền của Người khuyết tật

Các dự án này có mục tiêu hỗ trợ việc thực thi luật và các quy định về người khuyết tật, củng cố các hệ thống dịch vụ phục hồi chức năng và cung cấp hỗ trợ trực tiếp cho người khuyết tật, đặc biệt là những người có khuyết tật nặng. USAID cũng hỗ trợ phát triển các tổ chức của người khuyết tật và hỗ trợ hoạt động vận động chính sách của họ.

Hiện nay, USAID đang tập trung hỗ trợ cung cấp các dịch vụ nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống cho người khuyết tật thông qua trợ giúp về y tế và xã hội, cải thiện chính sách, giảm thiểu các rào cản xã hội và môi trường cho người khuyết tật ở những khu vực bị phun rải nặng chất da cam trên địa bàn 8 tỉnh (Quảng Trị, Thừa Thiên - Huế, Quảng Nam, Bình Định, Đồng Nai, Bình Phước, Tây Ninh và Kon Tum) với ngân sách 65 triệu USD (thời gian thực hiện: 2020-2024). Về lĩnh vực môi trường, sau khi có kết quả đánh giá môi trường ô nhiễm dioxin tại sân bay Đà Nẵng, năm 2012-2018, Cơ quan phát triển quốc tế Hoa Kỳ (USAID) đã phối hợp với Bộ Quốc phòng Việt Nam thực hiện Dự án “Xử lý môi trường ô nhiễm dioxin tại sân bay Đà Nẵng” với nguồn ngân sách 110 triệu USD của Chính phủ Hoa Kỳ và vốn đối ứng của Việt Nam. Kết quả, dự án đã xử lý triệt để khoảng 90.000m³ đất, trầm tích nhiễm dioxin; cô lập, quản lý an toàn khoảng 50.000 m³ đất, trầm tích nhiễm dioxin nồng độ thấp. Hơn 32 ha đất sau khi xử lý được bàn giao phía Việt Nam để xây dựng mở rộng sân bay, phục vụ phát triển kinh tế - xã hội của địa phương. Các hoạt động nâng cao năng lực cho các cơ quan, đơn vị phía Việt Nam cũng được lồng ghép trong các dự án xử lý môi trường.

Năm 2014-2016, Hoa Kỳ và Việt Nam còn phối hợp thực hiện đánh giá môi trường tại sân bay Biên Hòa nhằm xác định phạm vi, mức độ ô nhiễm và đề xuất phương án xử lý. Để chuẩn bị cho việc xử lý tổng thể dioxin, năm 2017-2019, Việt Nam đã quy hoạch sân bay và triển khai dự án xây dựng cơ sở hạ tầng tại sân bay Biên Hòa. Ngày 5/12/2019, Dự án xử lý dioxin tại khu vực sân bay Biên Hòa chính thức được khởi công. Dự kiến khoảng 500.000 m³ đất nhiễm độc phải xử lý, thời gian thực hiện dự án là 10 năm, kinh phí ước tính 390 triệu USD từ ngân sách của Chính phủ Hoa Kỳ. Trước mắt Hoa Kỳ đã cam kết chi 183 triệu USD cho giai đoạn 1 của dự án (2020-2024) (Phạm Trương 2020).

3. Kết luận

Hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam là hết sức nặng nề và lâu dài. Trong nhiều năm qua, được sự quan tâm của Đảng, Nhà nước, các tổ chức chính trị, xã hội và người dân Việt Nam, sự ủng hộ, giúp đỡ của cộng đồng quốc tế trong đó có vai trò trách nhiệm quan trọng của Chính phủ Hoa Kỳ, công cuộc khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh đã đạt được những kết quả quan trọng. Các điểm nóng về tồn lưu chất dioxin tại các sân bay quân sự đang từng bước được xử lý triệt để hoặc cách ly, cô lập ngăn chặn sự lan tỏa chất độc ra môi trường, hạn chế được người dân có nguy cơ tiếp tục bị phơi nhiễm dioxin. Các nạn nhân da cam/dioxin, đặc biệt là những người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học và con cháu của họ được hưởng trợ cấp xã hội, bảo hiểm y tế và các dịch vụ chăm sóc sức khỏe, phục hồi chức năng, v.v.. Tuy nhiên, đa số các nạn nhân chất độc da cam gặp phải những vấn đề nghiêm trọng về khuyết tật có tính chất bẩm sinh trong vận động, nhận thức và chậm phát triển. Cuộc sống của các nạn nhân và gia đình của họ còn gặp nhiều khó khăn. Một số các khu vực ô nhiễm dioxin nặng vẫn chưa được xử lý triệt để, vẫn còn tiềm ẩn nguy cơ phơi nhiễm chất độc tới người dân. Vì vậy *Kế hoạch hành động quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin sau chiến tranh ở Việt Nam giai đoạn 2021-2030* đã xác định mục tiêu chung là:

- hoàn thành xử lý các điểm nóng và các khu vực bị ô nhiễm chất độc hoá học/dioxin;
- kiểm soát toàn bộ các nguy cơ ảnh hưởng tới sức khoẻ con người, không để gia tăng nạn nhân;
- rà soát, xác định các nạn nhân và hỗ trợ vượt qua khó khăn, hoà nhập cộng đồng;
- có đủ năng lực để đánh giá, kiểm soát, xử lý, phân tích, quản lý hiệu quả toàn bộ các hoạt động khắc phục hậu quả chất độc hoá học/dioxin.

Những nhiệm vụ cụ thể cũng được xác định trong *Kế hoạch khắc phục hậu quả chất độc hóa học* bao gồm:

- Hoàn thiện hệ thống văn bản pháp luật, các quy chuẩn, tiêu chuẩn liên quan tới công tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin;

- Đẩy mạnh tuyên truyền nâng cao nhận thức của toàn xã hội về hậu quả chất độc hóa học/dioxin và công tác khắc phục đang triển khai;
- Đẩy nhanh tiến độ xử lý chất độc hóa học/dioxin, kiểm soát các nguy cơ phơi nhiễm, ngăn chặn gia tăng nạn nhân;
- Bảo đảm thực hiện chế độ, chính sách đối với nạn nhân chất độc hóa học/dioxin;
- Nâng cao năng lực quản lý nhà nước, tổ chức nghiên cứu khoa học và công nghệ trong khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin;
- Hợp tác quốc tế và xã hội hóa để thu hút sự quan tâm, ủng hộ của các nước, các tổ chức quốc tế và của người dân trong bảo đảm nguồn lực tài chính cho công tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin.

Về lĩnh vực y tế, cần:

- Nâng cao nhận thức của xã hội trong việc quan tâm khám, điều trị cho bệnh nhân là nạn nhân chất độc da cam/dioxin;
- Đào tạo, bồi dưỡng chuyên môn nghiệp vụ cho đội ngũ thầy thuốc và cán bộ tại các cơ sở khám, chữa bệnh và các trung tâm bảo trợ xã hội;
- Nâng cấp và củng cố các khoa phục hồi chức năng tại các bệnh viện, các cơ sở y tế nâng cao hiệu quả điều trị, chăm sóc đối với người bệnh nói chung và nạn nhân chất độc da cam/dioxin nói riêng;
- Mở rộng hợp tác quốc tế trong lĩnh vực nghiên cứu, phòng ngừa và chữa trị bệnh, tật liên quan với phơi nhiễm chất độc da cam/dioxin;
- Nghiên cứu đặc điểm bệnh, tật có liên quan đến phơi nhiễm chất độc da cam/dioxin và những yếu tố có thể tác động đến các bệnh, tật đó để có phương thức, hình thức tổ chức điều trị phù hợp, phòng ngừa các bệnh có liên quan với phơi nhiễm chất độc da cam/dioxin;
- Quan tâm về chính sách và quyền lợi được khám, điều trị những căn bệnh do hậu quả của chiến tranh để lại đối với những nạn nhân chất độc da cam/dioxin, những người có công trong kháng chiến, v.v..

4. Tài liệu tham khảo

Alvin Lee Young (2009): The History, Use, Disposition and Environmental Fate of Agent Orange. New York: Springer.

Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2009): Thông báo kết luận số 292- TB/TW về việc giải quyết hậu quả chất độc hóa học do Mỹ tiến hành trong chiến tranh ở Việt Nam và công tác chăm sóc, giúp đỡ nạn nhân chất độc da cam; tổ chức hoạt động của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam.

Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2015): Chỉ thị số 43-CT/TW về Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác giải quyết hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam.

Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2017): Chỉ thị số 14-CT/TW của Ban Bí thư về tiếp tục tăng cường sự lãnh đạo của đảng đối với công tác người có công với cách mạng.

Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2019): Chỉ thị số 39-CT/TW ngày 01/11/2019 của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của đảng đối với công tác người khuyết tật.

Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam (2015): Chỉ thị Số 43-CT/TW của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của đảng đối với công tác giải quyết hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam.

Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2019): Kết quả giải quyết chế độ cho người trong vùng bị ảnh hưởng chất độc da cam trong chiến tranh chống Mỹ" (<https://dientudacam.vn/thu-ban-doc/tu-van/ket-qua-giai-quyet-che-do-cho-nguoi-trong-vung-bi-anh-huong-chat-doc-da-cam-trong-chien-tranh-chong-my-290.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Bộ Nội vụ Việt Nam (2003): Quyết định Số 84/2003/QĐ-BNV Về việc thành lập Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam.

Bộ Tư lệnh Hóa học Trung tâm Công nghệ xử lý môi trường (2022): Hối sinh những vùng đất chết (<http://trungtammoitruong.vn/hoi-sinh-nhung-vung-dat-chet.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (1999): Quyết định số 33/1999/QĐ-TTg về việc ban hành thành lập Ủy ban Chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2000a): Quyết định số 26/2000/QĐ-TTG của Thủ tướng Chính phủ: Một số chế độ đối với người tham gia kháng chiến và con đẻ của họ bị nhiễm chất độc hoá học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh tại Việt Nam.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2004): Kế hoạch hành động giai đoạn 2004 – 2010 khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam đã được phê duyệt tại Quyết định số 67/2004/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2004b): Quyết định số 16/2004/QĐ-TTg về trợ giúp đối với hộ gia đình có từ 2 người trở lên không tự phục vụ được do hậu quả chất độc hóa học.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2010): Nghị định số 35/2010/NĐ-CP của Chính phủ: Quy định mức trợ cấp, phụ cấp ưu đãi đối với người có công với cách mạng.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2012): Quyết định số 651/QĐ-TTg về Kế hoạch hành động quốc gia về khắc phục cơ bản hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam đến năm 2015 và định hướng đến năm 2020".

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2013): Nghị định số 31/2013/NĐ-CP của Chính phủ: Quy định chi tiết, hướng dẫn thi hành một số điều của Pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2017): Quyết định số 701/QĐ-TTg Về việc thành lập Ban Chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2019): Quyết định số 761/QĐ-TTg ngày 21/6/2019 của Thủ tướng Chính phủ thành lập Trung tâm hành động quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học và môi trường.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2020a): Quyết định số 753/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Ban hành Kế hoạch tổ chức thực hiện Chỉ thị số 39-CT/TW ngày 01 tháng 11 năm 2019 của Ban Bí thư Trung ương Đảng khóa XII về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người khuyết tật.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2020b): Quyết định số 1190/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt Chương trình trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 2021 - 2030.

Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2021): Quyết định số 2215/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Ban hành Kế hoạch hành động quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin sau chiến tranh ở Việt Nam giai đoạn 2021 - 2030.

Hạnh Quỳnh (2019): Việt Nam có khoảng 6,2 triệu người khuyết tật từ 2 tuổi trở lên". Báo Điện tử Việt Nam Plus (<https://www.vietnamplus.vn/viet-nam-co-khoang-62-trieu-nguoi-khuyet-tat-tu-2-tuoi-tro-len/611076.vnp>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam (2021 : Đề cương tuyên truyền 60 năm thảm họa da cam ở Việt Nam (10/8/1961-10/8/2021)" (<https://vava.org.vn/tin-tuc-su-kien/de-cuong-tuyen-truyen-60-nam-tham-hoa-da-cam-o-viet-nam-10-8-1961-10-8-2021-205.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam (2022): "120 câu hỏi - đáp về chất độc da cam do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam" (<https://vava.org.vn/tin-tuc-su-kien/120-cau-hoi-dap-ve-chat-doc-da-cam-do-my-su-dung-trong-chien-tranh-o-viet-nam-107.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Hồng Minh (2021): "Xoa dịu nỗi đau da cam - lương tâm và trách" (<http://laodongxahoi.net/xoa-diu-noi-dau-da-cam-luong-tam-va-trach-nhiem-1319931.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Nguyễn Văn Dinh (2021): "Đẩy mạnh khắc phục hậu quả chất độc hóa học trong chiến tranh ở Việt Nam". Tạp chí Quốc phòng toàn dân (<http://tapchiquptd.vn/Sites/print.aspx?newid=17492>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia (2012): Nỗi đau da cam. Hà Nội: Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia.

Nhật Anh (2019): Di sản chất độc hậu chiến vẫn chưa vơi ám ảnh. (<https://www.thiennhien.net/2019/08/22/di-san-chat-doc-hau-chien-van-chua-voi-am-anh/>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Phạm Trương (2020): Bước tiến đáng kể trong quan hệ Việt-Mỹ đối với việc khắc phục hậu quả chất độc hóa học (<https://dientudacam.vn/the-gioi-voi-nan-nhan/buoc-tien-dang-ke-trong-quan-he-viet-my-doi-voi-viec-khac-phuc-hau-qua-chat-doc-hoa-hoc-2509.html>). Truy cập tháng 3 năm 2022.

Quốc hội nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2005): Pháp lệnh số 26/2005/PL-UBTVQH11 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội: Ưu đãi người có công với cách mạng.

Quốc hội nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam (2012): Pháp lệnh số 04/2012/UBTVQH13 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội: Pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của pháp lệnh ưu đãi người có công với cách mạng.

Văn phòng Ban Chỉ đạo 33 Bộ Tài nguyên và Môi trường (2013): Dự án Xử lý ô nhiễm dioxin tại các điểm nóng ở Việt Nam. Hà Nội.

Đại tá. TS. Thân Thành Công

Nguyên Chánh văn phòng Cơ quan thường trực Ban chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam (2017-2020)

PGS.TS. Bùi Chí Trung

Giảng viên cao cấp, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Thành viên sáng lập Viện hòa bình Hà Nội – HANPRI

Email: buichitruong@ussh.edu.vn

Viện Nghiên cứu Quốc tế Hòa bình Hà Nội (HANPRI) là tổ chức nghiên cứu khoa học và hợp tác quốc tế vì hòa bình. Là một trung tâm nghiên cứu phi chính phủ, phi lợi nhuận; với vai trò tạo dựng và chia sẻ tri thức, ngoại giao nhân dân, hỗ trợ giải quyết các vấn đề quốc gia và quốc tế, đào tạo kiến thức chuyên ngành khoa học xã hội về hòa bình.

Nghiên cứu đặc biệt: Điều kiện sống của nạn nhân chất độc da cam và gia đình của họ ở Việt Nam - Dựa trên khảo sát thực địa tại tỉnh Thanh Hóa

● Hajime Kitamura, Akira Nozaki, Kanji Ishino, Norifumi Namatame và Mayumi Kuwahara

1. Mở đầu

Năm nay đánh dấu kỷ niệm 47 năm kết thúc chiến tranh của Mỹ ở Việt Nam. Tuy nhiên, nhiều người vẫn đang chịu thiệt hại do chiến tranh gây ra. Trên hết là những người bị ảnh hưởng bởi chất độc da cam (CĐDC) - một chất khai quang được lực lượng quân đội Mỹ triển khai rất nhiều trong chiến tranh - những người đã phải vật lộn trong những điều kiện sống vô cùng khó khăn trong nhiều thế hệ.

Hiện nay, một dự án quốc gia điều tra ảnh hưởng của dioxin - thành phần độc hại cao nhất của CĐDC - đang được Bộ Quốc phòng Việt Nam và Bộ Tài nguyên và Môi trường tiến hành. Tuy nhiên, vì phạm vi của dự án chỉ giới hạn ở các khía cạnh sinh học và dịch tễ học, nên cần có một nghiên cứu sâu hơn, kỹ lưỡng hơn về điều kiện sống của các nạn nhân của CĐDC và gia đình của họ. Nghiên cứu này được thực hiện một phần nhờ sự tài trợ từ Quỹ Heiwa Nakajima năm 2015 và 2016.

Vào năm 2015, chúng tôi đã có cơ hội tham gia vào nghiên cứu tập trung vào các nạn nhân CĐDC. Chúng tôi chọn thành phố Hải Phòng ở miền Bắc Việt Nam, cách thủ đô Hà Nội 102 km về phía Đông vì ba lý do. Đầu tiên, chưa có nghiên cứu nào được thực hiện trong khu vực. Thứ hai, Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/dioxin thành phố Hải Phòng cung cấp một nền tảng vững chắc và được tổ chức tốt cho việc thực hiện một cuộc điều tra kinh tế - xã hội. Thứ ba, chúng tôi kết luận rằng thành phố Hải Phòng là cơ hội tốt nhất để thu thập dữ liệu xác thực về ba thế hệ nạn nhân chất độc da cam. Có khoảng 17.000 nạn nhân ở thành phố Hải Phòng vào thời điểm chúng tôi bắt tay vào nghiên cứu - 10.000 nạn nhân thế hệ thứ nhất, 6.000 nạn nhân thế hệ thứ hai và 371 nạn nhân thế hệ thứ ba.

Vào năm 2017, một cơ hội nghiên cứu thứ hai đã xuất hiện. Hội Nạn nhân Chất độc Da cam/dioxin tỉnh Thanh Hóa, địa phương cách Hà Nội 162 km về phía Nam, đã tiến hành một cuộc điều tra tiên phong về các nạn nhân chất độc da cam; thu thập dữ liệu định lượng về nạn nhân thế hệ thứ ba lần đầu tiên ở Việt Nam và chúng tôi được mời tham gia nghiên cứu của họ. Dự án được khởi xướng trước thực tế số lượng nạn nhân thuộc thế hệ thứ nhất cao tuổi tử vong tăng và sự gia tăng rõ ràng số lượng người thuộc thế hệ thứ ba bị khuyết tật dường như được di truyền từ ông bà và/hoặc cha mẹ của họ. Các số liệu được công bố trước nghiên cứu này cho thấy có 1.643 nạn nhân thế hệ thứ ba, sau nghiên cứu của chúng tôi, con số được sửa đổi thành 1.808.

Trong bài báo này, chúng tôi giới thiệu một số khía cạnh của điều kiện kinh tế - xã hội mà nạn nhân CĐDC đang phải đối mặt. Do hạn chế về không gian, chúng tôi sẽ chỉ tham khảo các kết quả từ khảo sát thực địa tại tỉnh Thanh Hóa.

A Lười. Kan Lay, 55 tuổi và con trai của bà, Ke Van Bec, 14 tuổi, khuyết tật về thể chất và tinh thần, chụp ảnh trước biển tố cáo Chiến dịch Ranch hand.

Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Two_Vietnamese_pose_in_front_of_the_billboard-cropped.jpg

2. Bối cảnh lịch sử và thực trạng của nạn nhân chất độc da cam

Việc rải CĐDC và các chất khai quang khác đã gây ảnh hưởng nặng nề đến nhiều thế hệ, nhưng vào thời điểm đó, Hoa Kỳ, dưới thời Tổng thống John F. Kennedy và miền Nam Việt Nam, dưới thời Tổng thống Ngô Đình Diệm, có ba mục tiêu trong việc rải chất độc:

- tước bỏ tán lá ở các khu vực do Mặt trận Giải phóng miền Nam Việt Nam kiểm soát để lộ đường mòn Hồ Chí Minh, các con đường liên lạc và cơ sở, đồng thời thực hiện các cuộc không kích,
- phá hủy các loại cây trồng cần thiết cho nguồn cung cấp lương thực của đối thủ, phá vỡ nguồn cung cấp lương thực cho quân Mặt trận Giải phóng, và từ đó, ngăn họ thiết lập các khu vực kiểm soát quân sự và
- thiết lập các khu vực an toàn có thể nhìn thấy xung quanh các cơ sở, tuyến đường vận chuyển và nhà kho của quân đội Hoa Kỳ và đồng minh (DACAMVIETNAM, ngày 5 tháng 11 năm 2020).

Sau khi TT John F. Kennedy xác nhận lại các mục tiêu của Hoa Kỳ tại Việt Nam vào ngày 11 tháng 5 năm 1961, tại một cuộc họp của Hội đồng An ninh Quốc gia, một lượng lớn thuốc diệt cỏ đã được vận chuyển đến miền Nam Việt Nam bằng đường hàng không và đường biển, bắt đầu từ tháng 7 cùng năm. Chúng chủ yếu được cất giữ tại các căn cứ không quân ở Tân Sơn Nhất (nay là thành phố Hồ Chí Minh), Biên Hòa (nay là tỉnh Đồng Nai) và thành phố Đà Nẵng. Một số chất diệt cỏ được cất giữ tạm thời tại các căn cứ không quân ở Phù Cát (nay là tỉnh Bình Định), Nha Trang (nay là tỉnh Khánh Hòa), và Tuy Hòa (nay là tỉnh Phú Yên). Vào ngày 8 tháng 8 năm 1961, một cuộc họp được tổ chức tại Kon Tum, thủ phủ của tỉnh Kon Tum, tại đó Bộ Chỉ huy Viện trợ Quân sự Hoa Kỳ tại Việt Nam (MACV), đã đồng ý thực hiện việc rải chất khai quang tại một khu vực mục tiêu của huyện Đắk Tô.

Ngày 10 tháng 8 năm 1961, đợt phun thử nghiệm đầu tiên được thực hiện từ thị xã Kon Tum đến Đắk Tô dọc theo Quốc lộ 14 để kiểm tra ảnh hưởng lên các tán lá. Đây là lần phun thuốc diệt cỏ quy mô lớn đầu tiên ở miền Nam Việt Nam. Vài ngày sau, đợt phun thử nghiệm thứ hai cũng được thực hiện tại Kon Tum.

Trong các thử nghiệm này, 2,4-D hedonal trinoxol đã được phun trên cây khoai lang, sắn và chuối, tất cả các cây chết trong vòng hai giờ. Sau đó là một loạt các thử nghiệm tương tự. Các nhà nghiên cứu Hoa Kỳ kết luận rằng trộn 2,4-D và 2,4,5-D theo tỷ lệ 1: 1 tỏ ra hiệu quả nhất. Chất diệt cỏ chiến thuật này, có chứa dioxin, được gọi là chất độc da cam. Thật không may, dioxin là chất độc hại nhất được sản sinh ra trong lịch sử loài người. Điều tồi tệ hơn, nó tích tụ trong cơ thể con người và tiếp tục ảnh hưởng thậm chí đến cả con cái của nạn nhân.

Sau những cuộc thử nghiệm thành công, quân đội Hoa Kỳ và Cộng hòa miền Nam Việt Nam bước vào một giai đoạn phun rải mở rộng. *Trung tâm Phát triển và Kiểm tra Khả năng Chiến đấu (Hoa Kỳ)* đã soạn thảo một kế hoạch chiến tranh hóa học trên diện rộng nhằm vào biên giới Việt Nam với Lào và Campuchia, phần phía Tây của Tây Nguyên, Chiến khu D, rừng ngập mặn và những vùng mà quân Mặt trận Giải phóng được cho là có mặt. Vụ phun rải được thực hiện vào ngày 10 tháng 8 là một phần của Chiến dịch Hades, được đổi tên thành *Chiến dịch Ranch Hand* vào năm 1962. Hades mô tả rõ hơn những thiệt hại gây ra cho Việt Nam cho đến ngày nay.

Ngày 15/8/1961, Không quân Hoa Kỳ đã rải chất diệt cỏ, làm chết mùa màng ở phía Tây huyện Hàm Thuận, tỉnh Bình Thuận. Ngày 24 tháng 8 năm 1961, máy bay quân sự Nam Việt Nam, theo chỉ thị của Tổng thống Ngô Đình Diệm, lần đầu tiên rải CĐDC dọc 80 km đường 13, phía bắc Sài Gòn. Tại huyện Châu Thành (nay là tỉnh Đồng Tháp, và trước đây là tỉnh Vĩnh Long), một số người dân bị đau đầu dữ dội và khó thở sau khi ba máy bay phản lực của Mỹ phun thuốc diệt cỏ. Nhiều con bò bị bệnh nặng hoặc chết, cây ăn trái và các loại cây trồng khác cũng chết theo.

Vào ngày 30 tháng 12 năm 1961, Hoa Kỳ và miền Nam Việt Nam thành lập *Trung tâm Thử nghiệm và Phát triển Khả năng Chiến đấu*, với trách nhiệm chính là mua sắm và ứng dụng các chất diệt cỏ, làm rụng lá và đánh giá hiệu quả của chúng. Họ đưa ra Kế hoạch 202 dựa trên Chiến dịch Ranch Hand.

Chương trình phun rải trên không của Không quân Hoa Kỳ, Chiến dịch Ranch Hand, tiếp tục từ tháng 1 năm 1962 cho đến tháng 2 năm 1971, chủ yếu sử dụng máy bay chở hàng C-123. Lượng phun từ máy bay chở hàng chiếm 95% tổng số chất diệt cỏ được

phun. 5% còn lại được rải từ trực thăng hoặc bằng tay, từ xe tải - chủ yếu để cải thiện tầm nhìn xung quanh các căn cứ quân sự.

Như vậy, từ năm 1961 đến năm 1971, Mỹ đã rải hơn 190 triệu gallon chất độc hóa học (chất làm rụng lá và diệt cỏ) ở miền Trung và Nam Việt Nam. Chất diệt cỏ được sử dụng với số lượng lớn nhất là chất độc da cam khét tiếng (chủ yếu vào cuối những năm 1960), chứa 2,3,7,8-TCDD ở mức độ nguy hiểm. Tổ chức Y tế Thế giới đã chỉ định chất độc này là một trong những chất ô nhiễm hữu cơ khó phân hủy nguy hiểm nhất (POP). Ở một số khu vực, nồng độ TCDD trong đất và nước lớn hơn hàng trăm lần so với mức được Cơ quan Bảo vệ Môi trường Hoa Kỳ coi là an toàn. CĐDC được sản xuất chủ yếu bởi Tập đoàn Monsanto (được Bayer mua lại vào năm 2018) và Dow Chemical, cả hai đều theo hợp đồng với Bộ Quốc phòng Hoa Kỳ.

Kể từ chính quyền của TT. Kennedy, các quan chức chính phủ Hoa Kỳ đã nhận thức được nguy cơ của những chất diệt cỏ này đối với sức khỏe con người. Tuy nhiên, những rủi ro đã được cố tình bỏ qua vì lợi ích của chính sách chống Cộng và việc sử dụng chúng được nguy trang theo những cách xảo quyệt. Ví dụ, lá cờ miền Nam Việt Nam được vẽ trên máy bay được triển khai để phun và các phi công mặc quần áo dân sự. Hơn nữa, chính quyền Sài Gòn đã che giấu độc tính của chúng, tuyên bố rằng chúng an toàn khi tiếp xúc với cơ thể con người.

Ngày càng có nhiều bằng chứng khoa học cho thấy những người tiếp xúc với chất diệt cỏ trong chiến tranh - dù là bạn hay thù, quân đội hay dân sự - đều phải đối mặt với các vấn đề sức khỏe về sau, bao gồm một số loại ung thư, tiểu đường loại 2, tổn thương hệ thần kinh, các vấn đề sinh sản và rối loạn di truyền. Và những nguy hiểm do việc phun rải chất độc gây ra đã không dừng lại khi chiến tranh kết thúc. Về mặt môi trường, Việt Nam vẫn đang phải đối phó với tác động của việc mất tán rừng và sự hiện diện của các điểm nóng bị ô nhiễm với hàm lượng dioxin tồn lưu cao. Hầu hết các điểm nóng được xác định là căn cứ quân sự trước đây, nơi chất khai quang được chất lên máy bay để rải và cũng giống như các địa điểm thải chất độc khác, sẽ phải tuân theo *Đạo luật Superfund* nếu là ở nước Mỹ. Việc tẩy độc sân bay quốc tế Đà Nẵng chỉ được hoàn thành vào tháng 11 năm 2018, khi Bộ Quốc phòng Việt Nam và Cơ quan Phát triển Quốc

tế Hoa Kỳ (USAID) chuyển giao quyền kiểm soát cho chính phủ Việt Nam. Đối với sân bay Biên Hòa, nơi bị ô nhiễm nặng nhất, kế hoạch là khử nhiễm 500.000 m² trong vòng 10 năm, đến năm 2025 sẽ khử nhiễm 150.000 m². Rõ ràng, việc sử dụng các chất diệt cỏ như CĐDC đã để lại những hậu quả lâu dài đối với con người và môi trường ở Việt Nam.

3. Phương pháp nghiên cứu

Được sự hỗ trợ của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam, chúng tôi đã đến thăm nhà của các nạn nhân được chính thức công nhận là nạn nhân của chất khai quang, cũng như các gia đình bị nghi là nạn nhân.

Tỉnh Thanh Hóa nằm cách thủ đô Hà Nội 162 km về phía Nam. Theo ông Dương Đình Khải, Chủ tịch Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Thanh Hóa, trên địa bàn tỉnh có 24.000 nạn nhân chất độc da cam/dioxin. Trong số đó, 17.000 nạn nhân đã được chính thức công nhận, trong khi 7.000 chưa được công nhận vì hồ sơ chưa hoàn chỉnh. Trong số 17.000 nạn nhân chính thức, 3.000 người đã qua đời. 14.000 người còn sống gồm 8.200 nạn nhân thuộc thế hệ đầu tiên tiếp xúc trực tiếp với CĐDC. Họ tham gia chiến tranh ở miền Nam và trở về Thanh Hóa sau chiến tranh. 5.800 nạn nhân khác là thế hệ thứ hai. Tại tỉnh này, chúng tôi nghiên cứu các nạn nhân thế hệ thứ ba, những người chưa được chính thức công nhận và do đó không nhận được sự hỗ trợ từ chính phủ. Trong cuộc phỏng vấn với chúng tôi ngày 26/8/2017, Chủ tịch Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Thanh Hóa cho biết có 1.808 trẻ em có thể là nạn nhân của chất độc da cam, và con số này có thể sẽ tăng lên.

Theo Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin, 10.500 hộ gia đình có nạn nhân của chất làm rụng lá, trong đó một số gia đình có nhiều hơn một nạn nhân. 275 trong số 10.500 gia đình ở tình trạng nghèo cùng cực. Chủ tịch Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Thanh Hóa giải thích rằng nhiều cá nhân bị khuyết tật liên quan đến chất khai quang không thể tự di chuyển hoặc tự chăm sóc bản thân. Hơn nữa, có 5.800 nạn nhân thế hệ thứ hai và 1.808 nạn nhân thế hệ thứ ba của chất khai quang.

Chúng tôi đã tiến hành nghiên cứu kinh tế xã hội định tính và định lượng, như được trình bày dưới đây:

- Địa điểm: Thành phố Thanh Hóa, huyện Đông Sơn và huyện Hoằng Hóa thuộc tỉnh Thanh Hóa, Việt Nam.
- Thời gian khảo sát: 26/08 - 01/09/2017.
- Nhóm đối tượng: Nạn nhân CĐDC thuộc 3 thế hệ và các thành viên trong gia đình của họ (17 hộ gia đình).
- Phương pháp khảo sát: Sử dụng bảng câu hỏi đã soạn sẵn, chúng tôi phỏng vấn các chủ hộ, vợ hoặc chồng của họ và một số thành viên trong gia đình là nạn nhân thế hệ thứ ba.

Một điểm đặc biệt của nghiên cứu là việc Kitamura sử dụng các kỹ thuật tường thuật có được nhờ kinh nghiệm là một nhà báo lâu năm của anh ấy. Các sự kiện và câu chuyện quan trọng được gợi ra bằng cách phỏng vấn các nạn nhân và người nhà của họ theo phong cách này thông qua một phiên dịch viên Việt Nam thông thạo tiếng Nhật. Thời lượng trung bình của các cuộc phỏng vấn là khoảng hai giờ. Chúng tôi đã thu thập trải nghiệm và câu chuyện cá nhân của nạn nhân - được ghi lại bằng máy ghi âm và sau đó được ghi lại bằng tiếng Việt và tiếng Nhật.

Bảng 1: Các nhóm nạn nhân CĐDC theo hệ thống công nhận nạn nhân CĐDC quốc gia

Nhóm	Nam	Nữ	Tổng số
AO-V1	10	1	11
AO-QV1	2	2	4
AO-V2	10	8	18
AO-QV2	5	0	5
AO-QV3	18	15	33
Tổng số	45	26	71

Nguồn: Do tác giả tổng hợp từ nghiên cứu thực địa

Bảng câu hỏi bao gồm các phần sau:

- Thông tin cơ bản: tên, giới tính, tuổi, thời gian phục vụ trong chiến tranh.
- Cấu trúc gia đình: các thành viên trong gia đình, giới tính, độ tuổi của họ, v.v.

- Bệnh tật: các loại bệnh, mức độ nghiêm trọng, loại thuốc họ dùng, v.v.
- Tình hình cuộc sống: thu nhập gia đình, chi phí, nợ nần, v.v.

Các nạn nhân và gia đình của họ đã nói chuyện thẳng thắn về những chủ đề này, mặc dù đôi khi miễn cưỡng. Khi ký ức không rõ ràng, các cán bộ địa phương của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin đi cùng thường có thể giúp người được phỏng vấn nhớ lại và/ hoặc cung cấp cho chúng tôi thông tin bổ sung hoặc giải thích.

4. Kết quả điều tra thực địa tại tỉnh Thanh Hóa

Chủ yếu tập trung vào các kết quả tổng hợp của cuộc khảo sát thực địa ở tỉnh Thanh Hóa, ở đây chúng tôi xem xét các phát hiện về nạn nhân chất độc da cam và gia đình của họ từ góc độ kinh tế xã hội.

4.1 Các nhóm nạn nhân chất độc da cam trong Hệ thống công nhận nạn nhân chất độc da cam quốc gia

Bảng 1 cho thấy các nhóm và số lượng nạn nhân CĐDC trong số 17 gia đình tham gia cuộc khảo sát (theo Hệ thống công nhận nạn nhân CĐDC quốc gia (NAOVR)):

- Các nạn nhân thuộc thế hệ thứ nhất đã tham gia chiến tranh và tiếp xúc trực tiếp với CĐDC: (a) được nhà nước công nhận là nạn nhân của CĐDC (AO-V1), và (b) không được nhà nước công nhận là nạn nhân của CĐDC vì lý do nào đó (AO -QV1).
- Các nạn nhân thế hệ thứ hai được coi là đã bị ảnh hưởng gián tiếp bởi CĐDC thông qua cha mẹ (một trong hai hoặc cả hai), những người đã trực tiếp tiếp xúc: (a) được nhà nước công nhận là nạn nhân của CĐDC (AO-V2), (b) không được nhà nước công nhận là nạn nhân của CĐDC vì lý do nào đó (AO-QV2).
- Các nạn nhân thế hệ thứ ba (AO-QV3) với một số khuyết tật có thể đã bị ảnh hưởng gián tiếp bởi CĐDC thông qua ông bà và/hoặc cha mẹ. Theo hệ thống NAOVR, những người thuộc thế hệ thứ ba này hiện không được công nhận là nạn nhân CĐDC.

Gia đình Đỗ Đức Địu mất 12 trong số 15 người con do sinh non và thai chết lưu, có thể do chất độc da cam; hình ảnh mô tả gia đình.

Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:12_Kindergrabstellen_Familie_Do_family_%C4%90%E1%BB%97_%C4%90%E1%BB%A9c_%C4%90%E1%BB%8Bu_Qu%E1%BA%A3ng_B%C3%ACnh_Province_Vietnam_2012_03_21_MATTHIAS_LE-UPOLD.jpg

Bảng 2: Phân bố hộ gia đình theo số nạn nhân CĐDC

AO-V	2	3	4	7	8	10
Số hộ gia đình	2	6	6	1	1	1

Nguồn: Do tác giả tổng hợp từ nghiên cứu thực địa

Tuy nhiên, khác với chính phủ, Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin coi tất cả trẻ em khuyết tật và/ hoặc cháu của các nạn nhân bị phơi nhiễm trực tiếp cũng là nạn nhân gián tiếp của CĐDC. Trong số 71 nạn nhân mà chúng tôi khảo sát, những nạn nhân thuộc thế hệ thứ ba này chiếm số lượng lớn nhất (33), tiếp theo là các nạn nhân thế hệ thứ hai (23). Mỗi gia đình trong số 17 gia đình có từ hai nạn nhân trở lên. Một hộ gia đình có 10 nạn nhân CĐDC, và phần lớn các hộ gia đình có ba hoặc bốn nạn nhân mỗi hộ (Bảng 2). Số nạn nhân CĐDC trung bình trên mỗi gia đình là 4,2 người.

4.2 Phân bố độ tuổi của nạn nhân CĐDC thế hệ thứ nhất

Đã 47 năm trôi qua kể từ khi chiến tranh ở Việt Nam kết thúc, những người lính trước đây tiếp xúc trực tiếp với chất độc da màu ngày càng già đi. Trong số 17 gia đình chúng tôi nghiên cứu, có 12 chủ hộ còn

sống, 5 người đã qua đời. Quan sát độ tuổi của các chủ hộ còn sống, có 3 người ở độ tuổi 60–64, 4 người ở độ tuổi 65–69 và 5 người từ 70 tuổi trở lên. Nếu xét theo vợ hoặc chồng của nạn nhân (15 vợ/chồng còn sống, một người đã chết, một người chưa rõ danh tính), 2 người ở độ tuổi 50–60, 4 người 61–65, 4 người 66–69, và 5 người trên 70 tuổi. Sự già đi của các nạn nhân và vợ/ chồng thuộc thế hệ thứ nhất dẫn đến các vấn đề nghiêm trọng về kinh tế và chăm sóc sẽ được mô tả ở phần sau.

4.3 Trải nghiệm chiến tranh và bệnh tật của các nạn nhân thế hệ thứ nhất

Những người phục vụ trong chiến tranh bị phơi nhiễm trực tiếp trong các khu vực bị rải chất CĐDC, uống nước từ sông và ao bị ô nhiễm bởi CĐDC và dùng nước đó để nấu ăn. Hơn nữa, một số bị thương do đạn, mảnh bom hoặc mảnh đạn, một số vẫn còn trong cơ thể của họ cho đến ngày nay. Một trong

Bảng 3: Số lượng người nhận trợ cấp công và lương hưu theo thể hệ

Trợ cấp/ Thể hệ	Thể hệ thứ nhất	Thể hệ thứ hai	Thể hệ thứ ba
A-AOV	11	18	-
A-SWS	4	-	-
A-PWD	1	1	10
P	10	-	-

Nguồn: Do tác giả tổng hợp từ nghiên cứu thực địa

những đối tượng nghiên cứu của chúng tôi đã trải qua bảy cuộc phẫu thuật để loại bỏ các mảnh vỡ khỏi đầu, nhưng không thành công hoàn toàn. Hầu hết những người sống sót sau chiến tranh với nhiều bệnh tật. Nhiều người bị đau đầu dữ dội được cho là do hậu quả của chấn thương gây ra trong chiến tranh, nhưng họ cũng bị đau ở các khớp tay chân và ngực, khó thở, suy giảm thị lực và thính giác, tăng huyết áp, rối loạn hệ tiêu hóa (ví dụ, bệnh đường tiêu hóa, tiểu đường), và rối loạn não hoặc tâm thần. Ngoài ra, mỗi người đều có nhiều bệnh tật hoặc suy giảm chức năng. Trong một số trường hợp, chúng tôi đã nghe những câu chuyện như thế này:

“Tôi mắc nhiều bệnh và phải phẫu thuật, và một vài năm sau khi xuất viện, chứng rối loạn tâm thần xuất hiện và nặng thêm, tình trạng này vẫn tiếp diễn cho đến ngày nay.”

Hầu hết những người từng phục vụ trong quân đội đều nói rằng tình trạng sức khỏe hiện tại của họ “rất tệ”.

4.4 Bệnh tật của nạn nhân CĐDC thể hệ thứ hai và thứ ba

Trong số 23 nạn nhân thể hệ thứ hai, rối loạn tâm thần là phổ biến nhất (9), tiếp theo là rối loạn chân tay (6), thiếu năng trí tuệ (5, trong đó có một người bị hội chứng Down), và rối loạn thị giác / thính giác / lời nói (4, một người bị điếc và câm), và đau đầu dữ dội (4). Ngoài ra, bệnh nội tạng, bệnh tim và bệnh da cũng được tìm thấy. Một người bị bệnh tâm thần cần được chăm sóc tại trung tâm hỗ trợ. Ngoài ra, một trong những nạn nhân thuộc thể hệ thứ hai (43 tuổi), sau chiến tranh, làm việc và sinh sống tại khu vực bị

ô nhiễm CĐDC (sân bay Đà Nẵng và vùng phụ cận) có thể đã tiếp xúc với CĐDC vào thời điểm đó. Tuy nhiên, hồ sơ công nhận nạn nhân chất độc da cam của anh vẫn chưa được nhà nước chấp nhận. Tình trạng đau nhức chân tay và đau đầu của anh ngày càng trầm trọng hơn khi chuyển mùa.

Trong số 33 nạn nhân thể hệ thứ ba, rối loạn thị giác/ thính giác/ ngôn ngữ (10, trong đó có 5 người câm điếc) là phổ biến nhất, tiếp theo là rối loạn chân tay (7) và thiếu năng trí tuệ (6). Ngoài ra còn có một người bị rối loạn tâm thần, một người bị dị tật ở bộ phận sinh dục, một người bị dị tật thận và một người bị bệnh ngoài da.

So với các nạn nhân thuộc thể hệ thứ nhất, các nạn nhân thuộc thể hệ thứ hai và thứ ba có đặc điểm bị nhiều bệnh về hệ thần kinh sọ não, rối loạn thị giác/ thính giác/ lời nói và rối loạn chân tay. So sánh thể hệ thứ hai và thứ ba, nhiều nạn nhân thể hệ thứ hai có các rối loạn hệ thống dây thần kinh sọ não. Tỷ lệ người tàn tật mắc nhiều bệnh là khoảng 41% ở cả nạn nhân CĐDC thể hệ thứ hai và thứ ba (10 người ở thể hệ thứ hai và 9 người ở thể hệ thứ ba). Tuy nhiên, tên các bệnh của 11 nạn nhân CĐDC ở thể hệ thứ ba vẫn chưa được biết. Nhìn chung, có thể nói tỷ lệ người khuyết tật mắc nhiều bệnh ở tất cả các thể hệ là cao.

4.5 Hỗ trợ công và lương hưu

Hỗ trợ công cộng mà nạn nhân CĐDC (AOV) nhận được bao gồm

- trợ cấp nạn nhân CĐDC (A-AOV),
- trợ cấp thương tật và bệnh tật do chiến tranh (A-SWS),
- trợ cấp khuyết tật nói chung (A-PWD), và
- lương hưu (P).

Tuy nhiên, khi người hưởng trợ cấp qua đời, gia đình họ không còn được hưởng các khoản trợ cấp nữa.

Như đã đề cập ở trên, theo hệ thống nhận dạng nạn nhân CĐDC hiện tại, các nạn nhân thể hệ thứ ba không được phân loại là nạn nhân CĐDC, vì vậy họ không thể nhận A-AOV. Nhưng nếu tình trạng khuyết tật của họ được công nhận, họ có đủ điều kiện để được hỗ trợ người khuyết tật nói chung (A-PWD) theo Hệ thống trợ cấp chung cho người khuyết tật.

Bảng 4: Thu nhập bình quân đầu người hàng tháng năm 2016 theo thu nhập và khu vực

Mức thu nhập Khu vực	Trung bình theo khu vực	Mức 1	Mức 2	Mức 3	Mức 4	Mức 5
Cả nước	3,098	771	1,516	2,301	3,356	7,547
Đô thị	4,551	1,452	2,511	3,436	4,743	10,623
Nông thôn	2,423	667	1,233	1,865	2,706	5,644
Tỉnh Thanh Hóa	2,212	713	1,137	1,748	2,644	4,823

Nguồn: Tổng hợp của tác giả từ Tổng cục Thống kê (2019a), đơn vị 1.000 đồng

Trong số 15 nạn nhân thuộc thể hệ đầu tiên, có 4 người không nhận được A-AOV và chỉ một người nhận được A-PWD. 10 người nhận lương hưu (P), với 4 hộ gia đình chỉ có một cá nhân duy nhất nhận tiền trợ cấp và 3 hộ gia đình có người chồng và người vợ thuộc thể hệ thứ nhất nhận tiền trợ cấp. Chỉ có bốn người nhận A-SWS. Khoản chi trả A-AOV dựa trên mức độ suy giảm khả năng lao động của nạn nhân và mức trung bình là 1.673.000 đồng mỗi tháng, thấp hơn một chút so với A-SWS (1.900.000–2.200.000 đồng).

Trong số 23 nạn nhân thuộc thể hệ thứ hai, 5 người không nhận được A-AOV (xem Bảng 1). Trong số này, 1 người chỉ nhận được A-PWD và 4 người không nhận được bất kỳ hỗ trợ công nào.

Trong số 33 nạn nhân CĐDC thể hệ thứ ba, chỉ có 10 người nhận được A-PWD, và những người còn lại hoàn toàn không nhận được bất kỳ trợ cấp công nào. Tuy nhiên, vào thời điểm đó, sáu người đang nộp đơn xin hỗ trợ theo hệ thống công nhận nạn nhân chất độc da cam quốc gia. Chúng tôi không biết liệu hồ sơ của họ có đáp ứng các tiêu chí công nhận hay không, nhưng vấn đề xác định chính xác nạn nhân CĐDC thể hệ thứ ba sẽ tiếp tục là một vấn đề lớn trong tương lai.

4.6 Kinh tế hộ gia đình

Cuộc khảo sát của chúng tôi đối với 17 hộ gia đình nhắm đến các thành viên gia đình sống với nạn nhân thể hệ thứ nhất. So sánh kết quả khảo sát của chúng tôi (xem Phụ lục) với (a) dữ liệu về tầng lớp thu nhập (xem Bảng 4) và (b) dữ liệu về tầng lớp nghèo tuyệt đối. Tầng lớp nghèo tuyệt đối là tầng

lớp thu nhập dưới chuẩn nghèo được tính bằng thu nhập bình quân đầu người hàng tháng của hộ gia đình: 630.000 đồng đối với khu vực nông thôn năm 2016 (Tổng cục Thống kê 2019b). Có thể đưa ra các nhận xét sau:

- 2 hộ gia đình nằm trong nhóm nghèo tuyệt đối.
- 7 hộ gia đình nằm giữa tầng lớp thu nhập thấp nhất (Q1) và tầng lớp thu nhập thấp thứ hai (Q2), với 2 trong số hộ gia đình này rất gần với ngưỡng nghèo tuyệt đối.
- 4 hộ gia đình nằm giữa tầng lớp thu nhập thấp thứ hai (Quý 2) và tầng lớp thu nhập trung bình (Quý 3).
- 1 hộ gia đình thuộc tầng lớp thu nhập trung bình (Q3) và tầng lớp thu nhập cao thứ hai (Q4).
- 3 hộ gia đình nằm giữa tầng lớp thu nhập cao thứ hai (Q4) và tầng lớp thu nhập cao nhất (Q5).

77% hộ gia đình được nghiên cứu nằm trong nhóm nghèo tuyệt đối. Chỉ có 2 hộ gia đình có thu nhập bình quân đầu người hàng tháng cao hơn thu nhập bình quân của cả nước.

4.7 Lo lắng và quan ngại của gia đình nạn nhân

Trong cuộc khảo sát của chúng tôi, những người được phỏng vấn bày tỏ lo lắng trong ba lĩnh vực cụ thể sau:

- (1) bệnh tật và điều trị y tế cho gia đình (12 hộ gia đình),
- (2) vấn đề kinh tế gia đình (9 hộ gia đình), và
- (3) lo lắng về tương lai của con cháu bị khuyết tật (8 hộ gia đình).

Về (1) bệnh tật và điều trị, khó có khả năng hồi phục hoàn toàn cho những nạn nhân này vì nhiều người trong số họ mắc nhiều bệnh nan y. Điều này cũng liên quan đến các vấn đề kinh tế. Ví dụ, nếu bạn phải nhập viện hoặc phải nhập viện thường xuyên, bạn có thể không có khả năng chi trả cho việc điều trị (có thể liên quan đến các vấn đề trong hệ thống bảo hiểm y tế) và/ hoặc phải đi vay nợ. Do đó, điều này có thể khiến bạn từ chối điều trị hoặc thực hiện phẫu thuật cần thiết, khiến bệnh trầm trọng thêm. Về (2) vấn đề kinh tế, điều này thể hiện rõ qua cuộc khảo sát, cho thấy gia đình của hầu hết các nạn nhân CĐDC đều rất nghèo. Về (3) lo lắng về tương lai, trong những gia đình có con mắc bệnh nan y, gánh nặng tinh thần và thể chất đối với người mẹ (và người cha trong một số trường hợp) là vô cùng nặng nề đối với cả thành viên thể hệ thứ nhất và thứ hai đang chăm sóc trẻ em thể hệ thứ ba. Khi hầu hết các thành viên thể hệ thứ nhất ngày càng lớn tuổi, gánh nặng công việc lớn đổ lên vai thế hệ thứ hai (đặc biệt là phụ nữ), những người phải đảm đương nhiệm vụ chăm sóc và công việc nhà, những công việc trước đây do các thành viên thể hệ thứ nhất (đặc biệt là người bà) đảm nhiệm, bên cạnh việc làm kiếm thu nhập cho gia đình (xem Phần 5 để biết các ví dụ cụ thể). Không có gì ngạc nhiên khi các ông bà thuộc thế hệ đầu tiên là những người lo lắng nhất.

4.8 Yêu cầu đối với Chính phủ

Hầu hết các mong muốn đến chính phủ từ các thành viên gia đình nạn nhân CĐDC (chủ yếu là chủ hộ và/ hoặc vợ/ chồng của họ, hoặc trong một số trường hợp là con cái thế hệ thứ hai) là được hỗ trợ tài chính. Các mong muốn chính là:

- (1) công nhận nạn nhân thế hệ thứ ba là nạn nhân CĐDC, cho phép họ nhận A-AOV,
- (2) tăng mức trợ cấp hiện tại, đặc biệt là trợ cấp cho các nạn nhân thuộc thế hệ thứ hai và thứ ba,
- (3) hỗ trợ tài chính cho các nạn nhân CĐDC, những người không nhận được bất kỳ hỗ trợ nào,
- (4) cung cấp hỗ trợ tài chính cho các gia đình có trẻ em không thể làm việc, và
- (5) giúp tìm việc làm cho các thành viên trong gia đình có thể làm việc.

5. Nạn nhân CĐDC từ góc độ giới

Trong phần này, chúng tôi xem xét những gánh nặng về thể chất và tinh thần mà phụ nữ trong mỗi hộ gia đình phải gánh chịu. Khi phỏng vấn các gia đình ở Thanh Hóa, chúng tôi thấy rằng phụ nữ chủ yếu đảm đương việc nhà và chăm sóc cha mẹ, anh chị em và con cái bị tàn tật hoặc ốm yếu, vì vậy chúng tôi chú ý hơn đến vai trò và gánh nặng của phụ nữ trong mỗi hộ gia đình dựa trên câu trả lời trong quá trình phỏng vấn và các câu hỏi bổ sung với các cá nhân.

Trong nghiên cứu này, các cuộc phỏng vấn được thực hiện bởi một nhóm người lạ (các tác giả), và hầu như các câu trả lời ban đầu của người được phỏng vấn không tiết lộ bất kỳ cảm xúc sâu sắc nào. Trong nhiều trường hợp, họ đưa ra câu trả lời một cách bình tĩnh và không bao giờ đổ lỗi cho ai về hoàn cảnh của họ. Hầu hết các câu trả lời đều được lý tưởng hóa, cho thấy rằng những người khác trong cộng đồng luôn thông cảm với các nạn nhân và gia đình của họ, chẳng hạn như:

“Ngay cả khi một em bé khuyết tật sinh ra trong gia đình, những người xung quanh vẫn hiểu và giúp đỡ tôi”.

Tuy nhiên, một số bà mẹ thể hiện cảm xúc thật của mình bằng nước mắt. Vì vậy, khi có thể, chúng tôi cố gắng nói chuyện riêng với những người phụ nữ để có thể nghe được lý do thực sự đằng sau những giọt nước mắt bất ngờ của họ.

Những câu trả lời đáng chú ý nhất chủ yếu liên quan đến việc sinh con ở thế hệ thứ ba và việc nuôi dạy con cái sau này. Trả lời cho câu hỏi: *Mọi người xung quanh phản ứng thế nào với chị và những đứa trẻ khuyết tật của chị?* một số phụ nữ trả lời rằng họ đã nghe được rằng: "Cha mẹ bạn đã làm điều gì đó sai trái, và con cái bạn phải chịu sự trừng phạt của thần linh", "Những rắc rối là lỗi của bạn, hoặc Nó xảy ra bởi vì cha mẹ bạn và gia đình bạn là những kẻ ngu ngốc". Những người khác chia sẻ rằng mọi người gọi những đứa trẻ khuyết tật của họ là "*những đứa trẻ ngốc nghếch hoặc những con lợn*", và nếu cha mẹ tỏ ra khỏe mạnh, họ nói, ngay trước mặt lũ trẻ, rằng "liệu khuyết tật của đứa trẻ có thực sự do chất độc da cam không?" Thường thì những đứa trẻ này đã trải qua việc bị các nhóm bạn cùng chơi loại trừ và không thể đi học ở những trường thiếu cơ sở vật chất phù hợp với chúng.

Những thiệt hại do CĐDC gây ra đã được xác nhận rõ ràng trước khi chiến tranh kết thúc và được biết đến rộng rãi trước năm 1969. Trong thời kỳ đầu, phụ nữ sinh con thuộc thế hệ thứ hai không biết nguyên nhân gây ra khuyết tật của con mình, nhưng giờ đây họ đã hiểu được ảnh hưởng của CĐDC có thể di truyền. Tuy nhiên, như những gì mà 3 trong số 5 bà nội trợ mà chúng tôi có thể tiếp cận để phỏng vấn thêm đã chia sẻ, chúng tôi thấy rằng nhiều người Việt Nam chưa hiểu chính xác về hoàn cảnh của các nạn nhân chất độc da cam. Một số phụ nữ làm chứng rằng họ đã từng bị lưu thai, sinh non hoặc bị buộc phá thai do chẩn đoán trước khi sinh. Một số đã trải qua điều này nhiều lần. Một số phụ nữ có con đầu lòng bị các bệnh lý như mất đầu, mất chi, bệnh não đã được bác sĩ khuyên không nên tiếp tục mang thai.

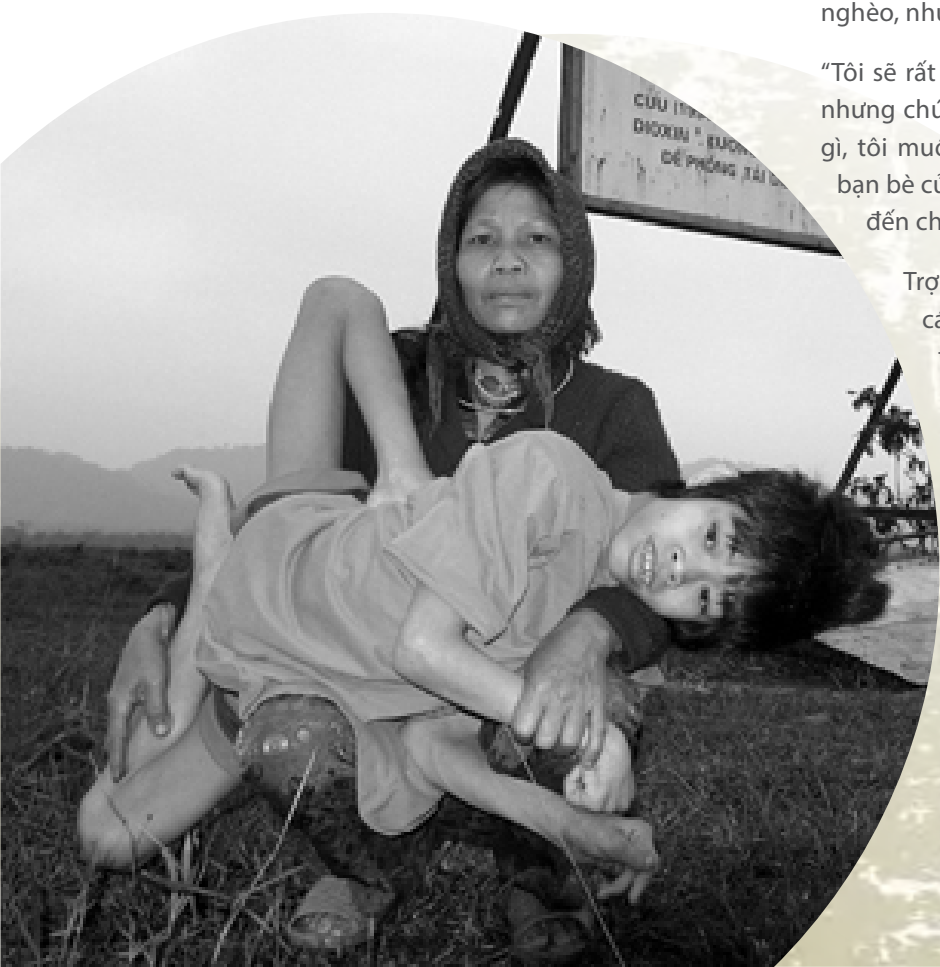
Hai trường hợp đã được đề cập trong các cuộc phỏng vấn của chúng tôi: đó là những đứa trẻ khỏe mạnh lúc mới sinh nhưng khi lên 3 và 5 tuổi đột nhiên không đi lại được và phải nằm liệt giường. Trong một số trường hợp, các bệnh tâm thần dần dần tiến triển khi trẻ lớn lên, và các bà mẹ tỏ ra lo sợ về sức khỏe và khả năng hoạt động trong tương lai của trẻ. Trong

một số hộ gia đình nuôi con gái nhỏ, ông bà và cha mẹ đã rơi nước mắt nói về sự lo lắng của họ đối với những cô gái này khi là những người mẹ tương lai và những khuyết tật mà con họ có thể mắc phải. Sự đau khổ từ những trải nghiệm và cảm giác như vậy, bao gồm cả sự đau lòng khi từ bỏ việc sinh con, liên quan đến nỗi đau tinh thần khó có thể tưởng tượng được. Đối với những người phụ nữ sống trong hoàn cảnh khắc nghiệt, cuộc sống hàng ngày phải vất vả và chăm sóc liên tục, việc tự mình chịu đựng hoặc thoát khỏi những gánh nặng tinh thần này là điều vô cùng khó khăn. Do đó, nhu cầu cấp bách về chăm sóc tinh thần cho các bà mẹ trong các hộ gia đình như vậy là rất cần thiết. Ví dụ, việc tạo ra một nơi mà các gia đình trong những hoàn cảnh tương tự có thể tụ họp để chia sẻ những suy nghĩ và khó khăn của họ, và nơi trẻ em có thể chơi trong một không gian không có những ánh mắt định kiến, có thể là khá quan trọng. Do các hộ gia đình nạn nhân chất độc da cam sống rải rác trên diện rộng nên việc các tổ chức công lập kế hoạch và cung cấp các chương trình hỗ trợ ở cấp tỉnh là rất quan trọng.

Trong nghiên cứu này, chúng tôi quan sát thấy rằng các nạn nhân CĐDC và gia đình của họ nói chung là nghèo, nhưng họ đã nói trong nước mắt:

“Tôi sẽ rất vui khi có tiền và nhận hỗ trợ vật chất, nhưng chúng tôi không cần thiết. Nếu được ước điều gì, tôi muốn thấy các con của chúng tôi chơi với bạn bè của chúng... Chỉ cần mọi người quan tâm đến chúng tôi là chúng tôi đã vui rồi”.

Trợ cấp tiền ở mức hiện tại và việc mở rộng các khoản trợ cấp cho các nạn nhân thế hệ thứ hai và thứ ba là không đủ. Hỗ trợ tinh thần cũng cần thiết, đặc biệt là đối với các gia đình nghèo.

A Lưới. Kan Lay, 55 tuổi và con trai của bà, Ke Van Bec, 14 tuổi, khuyết tật về thể chất và tinh thần, chụp ảnh trước biển tố cáo Chiến dịch Ranch hand.

Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Two_Vietnamese_pose_in_front_of_the_billboard-cropped.jpg

6. Hỗ trợ quốc tế cho nạn nhân CĐDC

Trong phần này, chúng tôi xem xét hỗ trợ quốc tế cho các nạn nhân CĐDC và gia đình của họ. Theo Lê Kế Sơn và Charles R. Bailey (2017), từ năm 2000 đến năm 2011, Quỹ Ford đã cung cấp 26 khoản tài trợ, tổng trị giá khoảng 7,4 triệu đô la Mỹ, cho các tổ chức phi chính phủ khác nhau (NGOs) để hỗ trợ người khuyết tật Việt Nam và giảm thiểu rủi ro sức khỏe cộng đồng. Mặc dù đây là một trong những nguồn hỗ trợ quốc tế lớn nhất dành cho Việt Nam, nhưng lại chỉ hướng tới nhóm thụ hưởng là những người khuyết tật nói chung, không chỉ những người liên quan đến CĐDC. Và các dự án được hỗ trợ bởi các khoản tài trợ này chủ yếu tập trung vào các dịch vụ hoặc hỗ trợ kỹ thuật cho chăm sóc sức khỏe, đào tạo và tư vấn việc làm. Do đó, các hoạt động hỗ trợ đó không trực tiếp giúp đỡ nhiều cho các hộ gia đình nạn nhân CĐDC. Một trong những câu hỏi khảo sát chúng tôi đã chuẩn bị là liệu các hộ gia đình có nhận được hỗ trợ quốc tế trực tiếp nào không. Mặc dù chúng tôi không thể thảo luận câu hỏi này với một số hộ gia đình vì thiếu thời gian, nhưng những người đã trả lời nói rằng chỉ có một số lượng nhỏ các hộ gia đình từng nhận hỗ trợ quốc tế trực tiếp. Mặc dù có nhiều dự án được tổ chức thông qua nguồn vốn hỗ trợ phát triển chính thức (ODA) từ nước ngoài và các tổ chức phi chính phủ nước ngoài hiện có tại Việt Nam, nhưng hầu như không có viện trợ trực tiếp nào cho các hộ gia đình nạn nhân chất độc da cam.

Tuy nhiên, các tác giả đã khởi xướng các dự án nhỏ để cung cấp viện trợ trực tiếp cho các hộ gia đình nạn nhân CĐDC. Chúng tôi giới thiệu những dự án này dưới đây.

Năm 1989, Kitamura (một trong những tác giả) bắt đầu dự án cung cấp quần áo đã qua sử dụng cho các nạn nhân CĐDC. Sau đó, một hồ bơi được xây dựng vào năm 1990 với kinh phí do giám đốc một trường mẫu giáo Nhật Bản tài trợ. Dần dần sự quan tâm đến các nạn nhân CĐDC tăng lên ở Nhật Bản, vì vậy vào năm 1995, Kitamura đã thành lập tổ chức phi chính phủ Tình yêu và Hỗ trợ Việt Nam (LSV), với 5 thành viên vào vào năm 1995. Kể từ đó, nhóm đã cung cấp quần áo cũ và một số quỹ cho các hộ gia đình nạn nhân CĐDC hàng năm.

VA042094 Chất độc Da cam. Các chiến dịch của Quân đội Hoa Kỳ tại Việt Nam, Lưu trữ Quốc gia, ban đầu được tìm thấy trong Hộp 1 Thư mục 9 của Bộ sưu tập Đồ đạc Elmo R. Zumwalt, Jr.: Hồ sơ Chủ đề Chất độc Da cam. Ảnh VA042094. Trung tâm Việt Nam và Lưu trữ Sam Johnson Việt Nam, Đại học Công nghệ Texas.

Copyright: Public domain

Nguồn: <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042094>

Năm 2001, LSV bắt đầu mở khóa học hè hàng năm đến Việt Nam. Những người Nhật Bản tham gia chương trình đến thăm các hộ gia đình nạn nhân CĐDC, phỏng vấn họ về tình hình hiện tại của họ và phân phát quần áo, tiền bạc khi xác định được các nguồn lực và nhu cầu. Năm 2005, một quỹ học bổng đã được mở ra để tạo cơ hội học tập (từ tiểu học đến đại học) cho con cháu của các nạn nhân CĐDC. Học bổng do các cá nhân Nhật Bản tài trợ đã tăng lên 2.800.000 đồng Việt Nam/trẻ và đã hỗ trợ khoảng 300 trẻ em cho đến nay.

Các hoạt động của LSV thực sự có quy mô nhỏ, nhưng chúng cho thấy một số chiến lược hoặc cách thức hữu ích tiềm năng cho viện trợ quốc tế. Thứ nhất, phương pháp tiếp cận theo hai hướng hỗ trợ trực tiếp cho các hộ gia đình nạn nhân CĐDC ngoài học bổng giáo dục có thể giúp các gia đình trang trải chi phí sinh hoạt liên tục. Thứ hai, bởi vì các hoạt động của LSV bao gồm thăm các hộ gia đình và phỏng vấn các nạn nhân CĐDC, những người tham gia khóa học hè có thể hiểu trực tiếp điều kiện sống và khó khăn của các gia đình này và thấy rõ hơn những hình thức hỗ trợ nào là cần thiết. Ví dụ, từ nghiên cứu của chúng tôi trong năm 2017 ở phần 4 bên cạnh việc tham gia liên tục các chuyến tham quan học tập, chúng tôi nhận thấy rằng nhiều hộ gia đình nạn nhân chất độc da cam đang có điều kiện sống khắc nghiệt.

Do đó, chúng tôi tin rằng các chuyến tham quan học tập liên tục như của LSV có thể là một hình thức rất hữu ích cho các chương trình viện trợ quốc tế quy mô toàn diện, cho phép các cơ quan hiểu rõ hơn về cuộc sống và nhu cầu của những người nhận viện trợ và đánh giá kết quả của viện trợ trực tiếp quy mô nhỏ trước khi phân bổ nguồn lực.

7. Kết luận

Sau chiến tranh, các nạn nhân CĐDC mắc nhiều bệnh và/ hoặc khuyết tật và có con cháu bị khuyết tật được cho là do CĐDC (nạn nhân CĐDC thế hệ thứ hai và thứ ba). Ngoài ra, phụ nữ và các bà mẹ trong các gia đình này, đặc biệt nếu có nhiều nạn nhân CĐDC, phải chịu gánh nặng lao động và chăm sóc

rất nặng nề về thể chất và tinh thần. Điều này càng trở nên trầm trọng hơn bởi tình trạng sống nghèo khó mà nhiều gia đình như vậy đang trải qua. Theo khảo sát của chúng tôi, hầu hết các hộ gia đình có đất canh tác nhưng thực hiện canh tác quy mô nhỏ, tự cung tự cấp ở khu vực nông thôn và chỉ một số ít kiếm được thu nhập nhỏ từ việc bán gạo. Ngay cả với điều đó, tổng thu nhập của các thành viên trong gia đình thường không đủ lớn để hỗ trợ sinh kế của họ, và 65% hộ gia đình phụ thuộc nhiều vào trợ giúp của nhà nước. Trong các cuộc phỏng vấn với gia đình nạn nhân CĐDC về những lo lắng hoặc băn khoăn của họ, họ chủ nói đến:

- bệnh tật và việc điều trị,
- vấn đề tài chính gia đình, và
- lo lắng về tương lai của những đứa con tàn tật của họ.

Hầu hết những người được hỏi cũng bày tỏ mong muốn chính phủ hỗ trợ tài chính nhiều hơn.

Cuối cùng, chúng tôi muốn đưa ra một số khuyến nghị về các biện pháp hỗ trợ nhằm giải quyết các yêu cầu và mối quan tâm của gia đình nạn nhân CĐDC.

Về hỗ trợ tài chính, cần tăng cường hỗ trợ của cộng đồng, đặc biệt là trợ cấp nạn nhân CĐDC cho các nạn nhân thế hệ thứ hai, đồng thời, con cái khuyết tật thế hệ thứ ba phải được nhà nước chính thức công nhận là nạn nhân CĐDC và được hưởng trợ cấp cho nạn nhân CĐDC lớn hơn mức trợ cấp khuyết tật chung.

Vì hầu hết các gia đình nạn nhân đều làm nông nghiệp quy mô nhỏ, nên các chính sách nông nghiệp và đào tạo cũng cần thiết. Ví dụ, canh tác tổng hợp, bao gồm đào ao thả cá trên ruộng lúa, trồng cây ăn quả dọc theo cánh đồng lúa và chăn nuôi vịt và các vật nuôi khác trên ruộng lúa, có thể giúp mang lại thu nhập ổn định hơn từ nông nghiệp. Nếu một gia đình đơn lẻ không thể quản lý canh tác tổng hợp, nó có thể được thực hiện bởi sự phối hợp trong một cộng đồng. Nguồn vốn có thể được cung cấp thông qua sự hỗ trợ của chính phủ đối với hoạt động nông nghiệp này và các khoản viện trợ từ nước ngoài hoặc các khoản cho vay không tính lãi từ Ngân hàng Chính sách Xã hội Việt Nam dành cho người nghèo.

Nguồn: Bryan Grigsby Collection (1969) VA002930, Trung tâm Việt Nam và Lưu trữ Sam Johnson Việt Nam, Đại học Công nghệ Texas. <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA002930>

Để giảm bớt gánh nặng chăm sóc gia đình, chúng tôi đề xuất đào tạo những người chăm sóc thăm hỏi và xây dựng thêm các cơ sở chăm sóc cho nạn nhân CĐDC, một số trong số đó cũng có thể là các cơ sở chăm sóc ban ngày. Cũng cần đào tạo các nhân viên xã hội, những người có thể tìm hiểu ý kiến của các thành viên trong gia đình về các vấn đề và mối quan tâm của họ. Nếu những người chăm sóc và nhân viên xã hội có thể được đào tạo không chỉ như một chính sách quốc gia mà còn trên cơ sở tự nguyện trong cộng đồng, thì có thể xây dựng ý thức đoàn kết với các gia đình nạn nhân CĐDC. Trong mọi trường hợp, các biện pháp hỗ trợ như vậy cần được ưu tiên hàng đầu cho các gia đình có nạn nhân CĐDC bị ảnh hưởng nghiêm trọng.

Để tăng nguồn tài trợ quốc tế, chính phủ Việt Nam có thể ban hành dự luật thu thuế xuất nhập cảnh từ du khách đến Việt Nam, người từ các quốc gia khác sinh sống tại Việt Nam và công dân Việt Nam rời khỏi đất nước, để hỗ trợ nạn nhân chất độc da cam, tài trợ chi phí chăm sóc, duy trì cơ sở chăm sóc cho nạn nhân, và từ đó giảm bớt gánh nặng cho nạn nhân CĐDC và mở rộng vòng kết nối những người có thể chia sẻ để giảm bớt khó khăn của họ.

8. Tài liệu tham khảo

Agent Orange disaster in Vietnam War and the struggle for justice of Vietnam’s AO victims Agent Orange. Conscience and responsibility of humankind. (Thảm họa chất độc da cam trong chiến tranh Việt Nam và cuộc đấu tranh đòi công lý của các nạn nhân chất độc da cam của Việt Nam. Lương tâm và trách nhiệm của loài người.) Tại: DACAMVIETNAM, ngày 5 tháng 11 năm 2020. <https://dientudacam.vn/struggle-for-justice/agent-orange-disaster-in-vietnam-war-and-the-struggle-for-justice-of-vietnam-s-ao-nan-nhan-da-cam-luong-tam-va-trach-nhiem-cua-loai-nguoi-1856.html>

Tổng cục Thống kê (Việt Nam) (2018): Điều tra quốc gia về người khuyết tật năm 2016, Nhà xuất bản Thống kê. <https://www.unicef.org/vietnam/media/2786/file/Main%20report%20people%20with%20disabilities%20survey.pdf>.

Tổng cục Thống kê (2019a): Kết quả Điều tra mức sống hộ gia đình Việt Nam năm 2018, Nhà xuất bản Thống kê. <https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2020/05/VHLSS2018.pdf>.

Tổng cục Thống kê (2019b): Niên giám Thống kê Việt Nam, Nhà xuất bản Thống kê.

Kitamura, H. (2005): Amerika no Kagaku Senso Hanzai —Betonamu Senso Karehazai Higaisha no Shogen [tiếng Nhật] (Tội ác chiến tranh hóa học - Lời chứng của nạn nhân chất độc da cam trong chiến tranh Việt Nam).

Kuwahara Mayumi (2021): Research on the Real Life of Victims of Dioxin and Their Families in Thanh Hoa Province - Gender-Related Issues and Recommendations Based on the Interview. (Nghiên cứu cuộc sống của các nạn nhân chất độc da cam và gia đình của họ ở tỉnh Thanh Hóa - Các vấn đề liên quan đến yếu tố giới và đề xuất dựa trên kế quả phỏng vấn). <https://en.dientudacam.vn/>

Lê Kế Sơn và Bailey, Charles R. (2017): From Enemies to Partners. Vietnam, the U.S. and Agent Orange. (Từ kẻ thù thành đối tác. Việt Nam, Hoa Kỳ và chất độc da cam.) NXB G. Anton, Chicago.

Teramoto, M. (2018): Vietnamese Families and the Lives of Family Members with Disabilities: A Case Study in a Commune of the Red River Delta. (Gia đình Việt và cuộc sống của các thành viên khuyết tật trong gia đình: Một nghiên cứu điển hình tại một xã thuộc Đồng bằng sông Hồng.) Trong: Tài liệu Thảo luận IDE số 720, tháng 6.

Ngoài ra, chúng tôi khuyến nghị Hội nạn nhân chất độc da cam Việt Nam tổ chức các chuyến tham quan, nghiên cứu sinh thái chống chiến tranh tại các địa danh có lịch sử liên quan đến CĐDC như Đà Nẵng, Biên Hòa và Cà Mau và có những hướng dẫn viên được đào tạo để có thể truyền lại ký ức về chiến tranh cho thế hệ sau.

Trong số các hoạt động của con người, không có gì khủng khiếp hơn chiến tranh. Chiến tranh ở Việt Nam không phải là ngoại lệ, và việc sử dụng một loại vũ khí vô nhân đạo, CĐDC, đã tước đi sự sống và hy vọng của nhiều người. Trong những năm qua, những người bị tàn tật và/hoặc thương tích do CĐDC gây ra đã phải vật lộn để duy trì sức khỏe của họ và sống có ích trong xã hội, với nhiều người rơi vào cảnh nghèo đói. Việc rải chất độc da cam của quân đội Hoa Kỳ đã tàn phá cuộc sống của nhiều thế hệ lễ ra không bao giờ được cho phép và điều đó thể hiện tội ác chống lại sự thiêng liêng của sự sống con người. Chúng tôi tin tưởng mạnh mẽ rằng sự thật về những gì đã xảy ra và những thiệt hại mà nó đã gây ra cho những người Việt Nam bị ảnh hưởng bởi CĐDC cần được chia sẻ và ghi nhớ trên toàn thế giới.

Phụ lục: Khảo sát kinh tế các hộ gia đình nạn nhân

Hộ gia đình	Số thành viên trong gia đình (*)	Thu nhập bình quân hộ gia đình theo tháng (HI) (Nghìn Đồng)	Thu nhập bình quân đầu người theo tháng (Nghìn Đồng)	Trợ cấp của nhà nước (PB) (**) (Nghìn Đồng)	PB/HI (%)	Trợ cấp cho nạn nhân thế hệ đầu (FPB) (Nghìn Đồng)	FPB/HI (%)	Thu nhập không tính trợ cấp (Nghìn Đồng)	Chi tiêu (Nghìn Đồng)	Nợ (Nghìn Đồng)
No.1	6	24,276	4,046	3,062	13	2,522	10	21,214	n.a.	n.a.
No.2	5	7,146	1,429	2,346	33	2,346	33	4,800	n.a.	40,000
No.3	6	5,280	880	1,080	21	0	0	4,200	2,400	n.a.
No.4	5	6,441	1,288	945	15	0	0	5,496	2,800	180,000
No.5	5	3,407	681	2,240	66	1,700	50	1,167	5,000	300,000
No.6	4	6,457	1,614	1,080	17	0	0	5,377	6,000	0
No.7	4	1,167	292	700	60	0	0	467	n.a.	n.a.
No.8	5	4,053	811	2,470	61	2,470	61	1,583	n.a.	72,000
No.9	7	3,874	553	3,291	85	2,346	61	583	2,000	20,000
No.10	6	6,924	1,154	5,200	75	5,200	75	1,724	8,000	200,000
No.11	7	8,128	1,161	1,461	18	0	0	6,667	10,000	30,000
No.12	6	5,675	946	4,800	85	3,900	69	875	4,000	0
No.13	8	7,450	931	6,600	89	4,000	54	850	8,000	0
No.14	7	10,092	1,442	9,645	96	8,300	82	447	n.a.	0
No.15	6	14,000	2,333	10,000	71	9,100	65	4,000	10,000	0
No.16	4	12,400	3,100	12,400	100	10,500	85	0	7,000	130,000
N0.17	5	15,150	3,030	9,370	62	8,430	56	5,780	10,000	0

(*) Khảo sát kinh tế hộ gia đình thực hiện với các gia đình có nạn nhân thế hệ đầu
(**) Trợ cấp của nhà nước bao gồm trợ cấp cho nạn nhân CĐDC, thương bệnh binh, người khuyết tật và phụ cấp ưu đãi
Nguồn: Do các tác giả tổng hợp từ khảo sát thực địa

Hajime Kitamura

Nhà báo tự do

Email: gensan0202@gmail.com

GS Emeritus. Akira Nozaki

Đại học Tohoku Gakuin, Khoa Kinh tế

Email: sawasdee828@yahoo.co.jp

GS. TS. Kanji Ishino

Đại học Tohoku Fukushi, Khoa Quản lý Toàn diện

Email: ishino@tfu.ac.jp

GS.TS. Norifumi Namatame

Đại học Tohoku Fukushi, Khoa Quản lý Toàn diện

Email: namatame@tfu.ac.jp

GS. Mayumi Kawahara

Đại học Tohoku Fukushi, Khoa Quản lý Toàn diện

Email: mayumi@tfu.ac.jp

Các chính sách khắc phục hậu quả của chiến tranh trong thế kỷ 20 – Nghiên cứu trường hợp Việt Nam

● Detlef Briesen và Đào Đức Thuận

1. Giới thiệu

Chiến tranh khiến nhiều người chết hoặc bị thương, phụ nữ và nam giới mất vợ hoặc chồng, con cái hoặc cha mẹ, nhà ở, đường xá, nhà máy sản xuất, thành phố, môi trường tự nhiên hoặc nhân tạo của nhiều khu vực bị tàn phá. Sự tàn phá này gây ra bởi các hành động chiến tranh có chủ ý hoặc được các bên tham chiến chấp nhận như là thiệt hại tài sản thể chấp vì mỗi cuộc chiến tranh đều có xu hướng leo thang đến mức độ cùng cực (Clausewitz 1976). Hơn nữa, chiến tranh làm tổn hại vĩnh viễn các mối quan hệ giữa các nhà nước và các nhóm người dân của họ, giữa các nhóm dân cư riêng lẻ trong chính một quốc gia; chúng thường phá hoại sự phát triển kinh tế và thương mại quốc tế trong nhiều năm. Trong bài này, trước tiên, chúng tôi tập trung vào hậu quả của các cuộc chiến tranh và sau đó là quá trình xây dựng lại một đất nước bị chiến tranh tàn phá và giảm bớt đau khổ của người dân thông qua các chính sách kinh tế và xã hội. Để làm được điều đó, nghiên cứu của chúng tôi tập trung vào trường hợp Việt Nam.

Mục đích của bài viết không phải là cung cấp một bản báo cáo toàn diện về những nỗ lực vượt qua hậu quả của tất cả các cuộc chiến tranh mà Việt Nam phải trải qua từ năm 1940 đến năm 1991 - đây sẽ là nhiệm vụ của một công trình học thuật quốc tế, gồm nhiều phần và hy vọng sẽ được thực hiện trong tương lai. Bởi vì những nghiên cứu hiện tại vẫn chưa thể đưa ra một cái nhìn tổng quan như vậy. Có rất nhiều ấn phẩm học thuật và phổ thông, hồi ký, phim ảnh, phim tài liệu, v.v. về các cuộc chiến tranh ở Việt Nam trong thế kỷ 20. Nhưng phần lớn các tài liệu này tập trung vào các nguyên nhân chính sách đối nội và đối ngoại dẫn đến các cuộc chiến tranh, các chiến dịch quân sự, sự đau khổ của binh lính và dân thường, các tội ác chiến tranh, và cách các cuộc xung đột cuối cùng đã kết thúc như thế nào. So với những vấn đề này, việc giải quyết những tác động của chúng thông qua chính sách kinh tế và xã hội lại là một chủ đề thường bị bỏ qua. Điều này thật đáng ngạc nhiên, bởi vì nhìn chung, tất cả các cuộc chiến tranh trong thế kỷ 20 đều gây ra những thiệt hại thảm khốc cho con người và cho môi trường tự nhiên và nhân tạo. Việt Nam cũng phải đối mặt với một thách thức như vậy, đặc biệt là sau cuộc kháng chiến chống Mỹ: xây dựng lại một đất nước đã bị tàn phá nặng nề và giảm thiểu những thiệt hại to lớn về sức khỏe và tâm lý của người dân. Tuy nhiên, những gì được thực hiện sau năm 1975 còn ít được nghiên cứu từ góc độ khoa học, đặc biệt là từ quan điểm quốc tế.

Để giảm bớt sự mất cân bằng nêu trên, bài này được chia thành hai phần. Trong phần đầu tiên, bài viết đề cập đến vấn đề quản lý hậu quả chiến tranh trong bối cảnh vẫn diễn ra các cuộc chiến trong thế kỷ 20 và 21. Bài viết tìm kiếm các phương thức đánh giá các điều kiện và cách thức giảm thiểu thiệt hại của chiến tranh nói chung đã được thực hiện, đặc biệt là trong lĩnh vực chính sách kinh tế và xã hội. Trong phần thứ hai, bài viết phân tích trường hợp Việt Nam: Đất nước đã cố gắng đối phó với những thiệt hại to lớn sau Cuộc Kháng chiến chống Pháp (1954) và đặc biệt là sau Cuộc Kháng chiến chống Mỹ (1975) như thế nào?

Nhóm nghiên cứu hiện đang tiếp tục nghiên cứu về các nạn nhân chất độc da cam với các nguồn tài trợ nghiên cứu công và tư, song song với các hoạt động của tổ chức phi chính phủ 'Love and Support Vietnam (Yêu quý và Hỗ trợ Việt Nam) để giúp đỡ họ.

Chiến tranh vào thế kỷ 18. Bộ binh Phổ tấn công thành hàng trong Trận Hohenfriedberg.

Nguồn: [https://en.wikipedia.org/wiki/Line_\(formation\)#/media/File:Hohenfriedeberg_-_Attack_of_Prussian_Infantry_-_1745.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Line_(formation)#/media/File:Hohenfriedeberg_-_Attack_of_Prussian_Infantry_-_1745.jpg)

Chiến tranh trong thế kỷ 20. Các phương tiện bị phá dỡ nằm trên Quốc lộ 80, còn được gọi là "Xa lộ Tử thần", tuyến đường chạy trốn của các lực lượng Iraq khi họ rút lui khỏi Kuwait trong Chiến dịch Bão táp sa mạc.

Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Highway_of_Death?uselang=de#/media/File:Demolished_vehicles_line_Highway_80_on_18_Apr_1991.jpg

2. Chiến tranh và khắc phục hậu quả của Chiến tranh - Sự phát triển quốc tế

2.1 Lực lượng quân sự hủy diệt và thiệt hại do chiến tranh gia tăng

Nói một cách đơn giản: sức tàn phá của quân đội càng lớn thì nhu cầu về một chính sách tích cực để đối phó với hậu quả của chiến tranh cũng càng lớn. Đã qua lâu rồi tình huống giao tranh diễn ra trên chiến trường trước sự chứng kiến của những người không tham chiến, như thực tế diễn ra ở châu Âu vào thế kỷ 18 (Parker 2008). Kể từ đó, năm sự phát triển đã dẫn đến những thay đổi quan trọng trong chiến tranh:

- Từ cuối thế kỷ 19 trở đi, các hệ thống vũ khí hiện đại đã có sức công phá mà trước đây người ta hầu như không thể tưởng tượng được và quy mô công phá ngày càng lớn hơn. Chiến tranh đã phát triển thành các cuộc giết người hàng loạt một cách công nghiệp, với hàng nghìn chiến binh đối đầu nhau, những người (có thể) sử dụng các hệ thống vũ khí thông thường, hay vũ khí hóa học, vũ khí sinh học và thậm chí vũ khí hạt nhân hủy diệt hàng loạt (Hippler 2019).
- Từ Chiến tranh thế giới thứ nhất trở đi, ranh giới giữa những người tham chiến và những người không tham chiến ngày càng trở nên mờ nhạt. Kể từ đó, các chiến dịch tuyên truyền trong chiến tranh bắt đầu tập trung vào việc biến toàn bộ người dân của bên đối địch thành những kẻ vô nhân tính, những người mà sinh kế (và thậm chí là sự tồn tại) của họ sẽ bị phá hủy. Chống lại tất cả các thỏa thuận quốc tế, sự xóa nhòa ranh giới và phi nhân tính hóa này đã đạt đến đỉnh điểm khủng khiếp lần đầu tiên ngay từ Chiến tranh thế

giới thứ hai. Nhiều thành phố đã bị xóa sổ hoàn toàn bởi bom và các vụ giết chóc toàn bộ dân cư của một số dân tộc được thực hiện, đặc biệt là bởi Đức Quốc xã và Đế quốc Nhật Bản (Keegan 1994; Strachan 2013).

- Dân thường và sinh kế của họ thậm chí còn trở thành mục tiêu chính của chiến tranh sau năm 1945, ví dụ trong các cuộc chiến tranh giải phóng dân tộc ở châu Á và châu Phi, trong nhiều cuộc nội chiến và chiến tranh ủy nhiệm hậu thuộc địa ở hai châu lục này (Hewison, Glassmann và Hansson 2020) và ở Mỹ Latinh, và trong các cuộc xung đột đẫm máu sau khi Liên Xô sụp đổ, chẳng hạn ở Nam Tư cũ (McMahon 2017).
- Đặc biệt kể từ năm 1990, các cuộc chiến tranh đã chuyển sang các quốc gia được gọi là thất bại ở Nam bán cầu, tức là đến những khu vực hầu như không có bất kỳ cấu trúc an ninh nào. Các cuộc chiến tranh cũng bị ảnh hưởng bởi các yếu tố đạo đức và tôn giáo hơn. Hậu quả của điều này là các hành động khủng bố, đặc biệt là bởi các cộng đồng bạo lực được cho là có động cơ tôn giáo từ thế giới Hồi giáo và các hoạt động quân sự được cho là nhân đạo hoặc phủ đầu, đặc biệt là của Hoa Kỳ. Nạn nhân chính hoặc thậm chí là mục tiêu trong các cuộc xung đột này là dân thường (Münkler 2018).
- Các hình thức chiến tranh mới đã xuất hiện, được gọi là *chiến tranh bất đối xứng* (nghĩa là sự thù địch giữa quân đội chính phủ và các đơn vị chiến đấu tự tuyên bố là các nhóm nổi dậy có vũ trang) và gần đây nhất là *chiến tranh hỗn hợp*. Các hình thức mới này đã đưa các chiến lược quân sự ngày nay càng xa rời các chuẩn mực của luật pháp quốc tế hơn nữa (James và Sharma 2006; James và Friedman 2006).

2.2 Khắc phục hậu quả của các cuộc chiến tranh trong Chiến tranh Thế giới thứ nhất sau năm 1919

Nhu cầu đối phó với những thiệt hại trong nước do chiến tranh gây ra đã tăng lên đều đặn trong những thập kỷ gần đây. Ở các nước công nghiệp phát triển ở Bắc bán cầu, việc này được kết hợp với một chính sách kinh tế và xã hội phát triển. Ở đó, việc khắc phục hậu quả của chiến tranh đã trở nên hữu hình lần đầu tiên vào thế kỷ 17: Điều này liên quan đến chế độ phụ hệ và vì chiến tranh xảy ra thường xuyên ở châu Âu vào thời điểm đó. Kể từ đó, giới cầm quyền đã giúp tái thiết - những người dân mới được định cư ở những khu vực bị tàn phá nặng nề và dân cư đông đúc, các cựu chiến binh có thể tìm được việc làm trong ngành dân sự, các thương binh được nhận huân chương và trợ cấp, và với một chút may mắn, họ được ở trong các cơ sở của nhà nước.

Chiến tranh Thế giới thứ nhất (1919–1918) đã thay đổi cách giải quyết vấn đề, bởi vì nó đã được các quốc gia hiếu chiến sử dụng để vận động quân chúng tham chiến vì mục tiêu quốc gia chính nghĩa (Crouthamel 2018). Hơn nữa, chiều hướng thiệt hại đã thay đổi. Từ năm 1914 đến năm 1918, hàng triệu binh sĩ đã chết hoặc bị những vết thương nặng nhất, và câu hỏi đặt ra là làm thế nào để bù đắp cho các cựu chiến binh và những người bị thương cũng như hàng triệu góa phụ và trẻ mồ côi trong chiến tranh. Hàng trăm nghìn người đã phải di dời khỏi những ngôi nhà của tổ tiên họ, nhiều khu vực rộng lớn đã bị phá hủy, cuộc sống của nhiều người đã bị hủy hoại bởi chiến tranh và tình trạng lạm phát sau chiến tranh. Ngoài ra, một làn sóng bất ổn chính trị hoặc các cuộc cách mạng lan rộng ra nhiều nơi trên thế

giới. Tất cả điều này dẫn đến việc nhà nước cần phải có một chính sách xã hội bù đắp cho những thiệt hại. Chính sách như vậy đã tồn tại ở dạng thô sơ trong Đế chế Đức và các quốc gia láng giềng trước khi chiến tranh bùng nổ. Mục đích là cung cấp cho dân số các khoản dự phòng cơ bản khi già yếu, bệnh tật và thất nghiệp. Ý tưởng này - để đảm bảo một cuộc sống có phẩm giá - đã được mở rộng sau năm 1918 cho rất nhiều người bị thương, góa bụa và mồ côi. Do hậu quả của Chiến tranh Thế giới thứ nhất, chính sách xã hội được mở rộng hoặc thậm chí được hoạch định mới, ví dụ như ở Ý ngay sau năm 1918 và ở Hoa Kỳ do cuộc Đại suy thoái năm 1929; cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới đã đẩy hàng triệu cựu chiến binh Mỹ vào cảnh khốn cùng trong xã hội (Adler 2017).

Sau năm 1945, các cách tiếp cận chính trị - xã hội để đối phó với hậu quả của chiến tranh đã được tăng cường hơn nữa ở Tây Âu và Bắc Mỹ; một mặt, vì thiệt hại đã đạt đến một mức độ lớn hơn nhiều, và mặt khác, vì quan điểm đảm bảo nhu cầu chính trị-xã hội cơ bản trở nên thịnh hành ở nhiều quốc gia, nhà nước xã hội hoặc phúc lợi (Schulz 2006).

Cộng hòa Liên bang Đức là một ví dụ điển hình cho điều này bởi vì lãnh thổ của họ, ban đầu là các Vùng chiếm đóng phía Tây, đã bị tàn phá trên diện rộng. Đây là kết quả của một cuộc chiến tranh xâm lược khủng khiếp do Nhà nước Đức Quốc xã tiến hành kể từ năm 1939. Năm 1945, khu vực mà sau này trở thành Cộng hòa Liên bang đã bị hủy hoại bởi bom đạn và giao tranh; phần lớn nhà ở, cơ sở công nghiệp và giao thông đã bị phá hủy. Ngoài ra, tình hình nhân đạo rất thảm khốc: có vô số người vô gia cư, thương binh, góa phụ và trẻ mồ côi. Kể từ khi thành lập nền cộng hòa mới vào năm 1949, giải quyết hậu quả của

Cầu Hohenzollern bị phá hủy nhìn ra nhà thờ, Cologne 1945.
 Nguồn: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_B_145_Bild-P008041_K%C3%B6ln_Hohenzollernbr%C3%BCcke_nach_Bombenangriff.jpg

chiến tranh ngày càng trở thành một thành phần quan trọng của chính sách kinh tế và xã hội trong một xã hội đang nhanh chóng trở nên thịnh vượng hơn bao giờ hết.

Đặc biệt kể từ giữa những năm 1950, các nhóm đối tượng và số lượng các biện pháp bồi thường và hỗ trợ kinh tế-xã hội do đó đã được mở rộng, bao gồm:

- Đền bù cho sự bất công mà các nạn nhân của nhà nước Quốc xã phải gánh chịu và đền bù tài sản cho họ.
- Trợ cấp cho người tàn tật do chiến tranh, góa phụ và trẻ mồ côi.
- Cân bằng gánh nặng, một loại Thỏa thuận mới, theo đó, công dân liên bang thực hiện các khoản thanh toán tài chính cho những người đã phải chịu nhiều thiệt hại hơn họ từ cuộc chiến, ví dụ như những người bị trục xuất, người tị nạn, những người bị ném bom, v.v.

Ngoài ra, còn có các chương trình tái thiết đối với cơ sở hạ tầng và nhà ở bị phá hủy và các biện pháp toàn diện để rà phá bom mìn chưa nổ (Döll 1958). Điều này được tạo điều kiện thuận lợi bởi sự hợp tác quốc tế sâu rộng để tái thiết Tây Đức, đặc biệt là với Hoa Kỳ.

Một phần quan trọng của toàn bộ hệ thống nhằm giảm thiểu thiệt hại do chiến tranh gây ra là tái cấu trúc sâu sắc nền kinh tế: theo hướng mở rộng hàng tiêu dùng hiện đại và được thúc đẩy bởi một mô hình chính trị - xã hội mới, mô hình kinh tế thị trường xã hội. Điều này gắn liền với các chính sách hòa giải bên trong, bên ngoài và giá trị mới trong hợp tác quốc tế.

Từ đầu những năm 1950, nhiều nước trong thế giới công nghiệp hóa phương Tây đã đi theo con đường như Cộng hòa Liên bang Đức. Từ Nhật Bản đến Hoa Kỳ và từ Ý đến Anh Quốc, đã có các gói chính sách kinh tế và xã hội của nhà nước nhằm giảm bớt thiệt hại của chiến tranh và đồng thời để hiện đại hóa nhà nước, xã hội và nền kinh tế.

Ở nhiều quốc gia, không phải chỉ trong khối các quốc gia phương Đông mới nổi khi đó, nhà nước hay sự phát triển có hệ thống của xã hội được giao một vai trò quan trọng. Đặc biệt trong các lĩnh vực trung tâm của nền kinh tế, tỷ trọng của nhà nước vẫn ở mức cao, kể cả ở nhiều nước tư bản - một mặt, đây là kết quả của nền kinh tế chiến tranh trong các cuộc chiến tranh thế giới và chính sách chuyển chế của các quốc gia trong thời kỳ chiến tranh. Giai đoạn. Mặt khác, sở hữu nhà nước trực tiếp hoặc sự tham gia và điều tiết cao của nhà nước trong các khu vực kinh tế trung ương cũng được hiểu như một công cụ tái thiết quốc gia ở các nước được gọi là phương Tây ngày nay, ví dụ như ở Pháp, Ý, Nhật Bản và thậm chí ở Anh. Bắt đầu từ Cách mạng Tháng Mười Nga năm 1917, một mô hình xã hội xã hội chủ nghĩa đã phát triển ở Đông Âu sau năm 1945, với việc nhà nước gần như có quyền sở hữu hoàn toàn về tư liệu sản xuất và nhu cầu nhà nước trung ương kiểm soát nền kinh tế. Trong khuôn khổ của mô hình này, các quốc gia xã hội chủ nghĩa sau Chiến tranh thế giới thứ hai đã đạt được một phần thành tựu đáng kể trong công cuộc tái thiết, công cuộc đồng thời được hiểu là quá trình hình thành một kiểu xã hội mới. Do đó, kể từ những năm 1950, nhiều nước đã áp dụng các chính sách tái thiết xã hội chủ nghĩa như vậy, thường không cần trực thuộc Khối phía Đông. Một ví dụ điển hình về điều này là mô hình quản trị kinh tế tập trung ở Ấn Độ dưới thời Nehru và Indira Gandhi, được hiểu như một phương tiện quan trọng để xây dựng một Ấn Độ mới, hậu thuộc địa. Điều này dẫn đến cách thức các nỗ lực đã được thực hiện để giải quyết hậu quả của chiến tranh ở Nam bán cầu trong những điều kiện của hệ thống thế giới đang thay đổi sau năm 1945.

2.3 Di sản chiến tranh ở Nam bán cầu sau năm 1945

Tình hình bên ngoài phạm vi khu vực đặc quyền của Tây Âu, Bắc Mỹ và Nhật Bản rất khác biệt, đặc biệt là ở Thế giới thứ ba, vốn đang trỗi dậy sau sự sụp đổ của các hệ thống thuộc địa sau năm 1945. Chính vào thời điểm đó, chiến tranh đã thay đổi trên quy mô toàn cầu. Làn sóng giải phóng thuộc địa, chiến tranh ủy nhiệm và các cuộc nội chiến đã nổ ra cho đến đầu những năm 1990, diễn ra ở những nơi vốn đã khó khăn - ở các thuộc địa và bán thuộc địa đang phấn đấu giành độc lập ở châu Á, châu Phi và châu Mỹ Latinh. Trong quá trình này, họ ban đầu thấy mình ở trong hoàn cảnh gấp đôi. Một mặt, họ phải gánh chịu những di sản của thời kỳ thuộc địa: cấu trúc nhà nước và xã hội không đầy đủ, thường xuyên thiếu sự gắn kết dân tộc, và thâm hụt phát triển kinh tế đáng kể. Mặt khác, quá trình giành độc lập dân tộc thường mang tính bạo lực đã làm trầm trọng thêm những vấn đề này: các biên giới thuộc địa được vẽ tùy tiện vẫn còn, các dòng người tị nạn xuyên biên giới khổng lồ, và những người di cư nội địa di chuyển từ các vùng nông thôn đến các thành phố càng làm trầm trọng thêm khoảng cách nông thôn - đô thị vốn đã nổi bật ở nhiều nơi thuộc Châu Á, Châu Phi và Châu Mỹ Latinh.

Các quốc gia non trẻ thuộc Thế giới thứ Ba phải đối mặt với tất cả những điều này do hậu quả to lớn của chiến tranh, thường trong nhiều thập kỷ. Những hậu quả mà họ khó có thể vượt qua bằng các phương tiện của mình hoặc theo mô hình của các cường quốc thuộc địa cũ đang tiến hành cải cách xã hội - chính trị vào thời điểm đó. Câu trả lời của họ dành cho những khó khăn của Thế giới thứ ba - trước hậu quả của chủ nghĩa thực dân, chiến tranh thế giới, chiến tranh giải phóng, chiến tranh ủy nhiệm và nội chiến, đến cấu trúc nhà nước không phù hợp và thường hầu như không có sự gắn kết dân tộc và sự thâm hụt nhiều mặt trong phát triển kinh tế và xã hội - là viện trợ phát triển (Büschel và Speich Chassé 2009). Trên hết, kể từ những năm 1950, viện trợ phát triển được coi là chính sách phát triển chuẩn tắc, trong đó các mô hình xã hội được coi là tiên tiến của các nước viện trợ được ca ngợi như các khái niệm kiểu mẫu - theo quan điểm của phương Tây cũng như của các quốc gia phương Đông và cuối cùng là cả Trung Quốc. Do đó, một quy trình gồm hai giai đoạn giải quyết hậu quả chiến tranh đã trở nên phổ biến trên phạm vi quốc tế trong thời kỳ Chiến tranh Lạnh: giai đoạn giải

quyết các nhu cầu lớn nhất (ví dụ, sau Chiến tranh Biafra hoặc Bangladesh) của các tổ chức viện trợ quốc tế, giai đoạn này sẽ được tiếp nối bởi các biện pháp chính sách phát triển toàn diện (ít nhất là theo tuyên bố) để loại bỏ không chỉ hậu quả của xung đột mà còn cả những thâm hụt phát triển đã được xác định ngay từ đầu (Götz, Brewis và Werther 2020).

Thế giới đã không trở nên hòa bình hơn kể cả sau khi kết thúc các cuộc chiến tranh giải phóng dân tộc, chiến tranh ủy nhiệm và nội chiến, vì các cuộc chiến này đã được tiến hành trong thời kỳ cạnh tranh hệ thống giữa các khối phương Tây và phương Đông. Chiến tranh Lạnh ít nhất có một điểm tích cực: xung đột vũ trang diễn ra trong khuôn khổ đối đầu Đông-Tây và nỗ lực của các siêu cường nhằm tránh nguy cơ hạt nhân. Mặt khác, sự sụp đổ của Liên Xô đã mang lại cho bên chiến thắng ban đầu là Mỹ nhiều lựa chọn để tiến hành các cuộc chiến tranh vì lợi ích riêng của mình: thời điểm đó là sự *thay đổi sang chế độ* đã được định sẵn (như trong Chiến tranh vùng Vịnh lần thứ hai và thứ ba và ở Afghanistan) hoặc các sứ mệnh thiết lập nhà nước ở mức tối thiểu (trên hết là ở Châu Phi, việc này cũng thông qua các chủ thể quốc tế khác) hoặc một cuộc chiến chống ma túy ở Châu Mỹ Latinh. Song song với điều này, chiến tranh đã thay đổi và chủ yếu diễn ra như các hoạt động tác chiến phi đối xứng của các đội quân có kỹ thuật cao chống lại các nhóm nổi dậy hoặc khủng bố (ví dụ như ở Trung Đông), hay cuộc chiến giữa các nhóm vũ trang bán quân sự hoặc bán quốc gia và thường diễn ra dưới hình thức chiến tranh hỗn hợp (Metz và Cuccia 2011).

Dadaab, Kenya - ngày 14 tháng 8 năm 2011: Trẻ em Somalia tị nạn đi lấy nước tại khu mở rộng mới ở Dadaab vào ngày 14 tháng 8 năm 2011.

Nguồn: [iStock.com/journalturk](https://www.istock.com/journalturk)

Điều này càng khiến việc giải quyết hậu quả của chiến tranh trở nên khó khăn hơn, vì các quốc gia vốn đã nghèo sẽ không có khả năng giảm thiểu thiệt hại do chiến tranh gây ra thông qua các chính sách kinh tế và xã hội. Sau đây là một số phân tích khác:

- Viện trợ có nguồn gốc từ nước ngoài đã trở nên vô cùng quan trọng và hiện nay thường là nguồn trợ giúp duy nhất, điển hình như ở các quốc gia Châu Phi. Do đó, khắc phục hậu quả của chiến tranh đã trở thành nhiệm vụ của các tổ chức viện trợ, chẳng hạn như Liên hợp quốc, của các chính phủ nước ngoài hoặc các tổ chức phi chính phủ (Rousseau và Sommo Pende 2020). Hiện nay, các quốc gia bị tàn phá thường không thể tự mình thực hiện hoặc tổ chức các chương trình viện trợ (Coulon 1998).
- Kể từ những năm 1980, các công cụ mới về quản lý hậu quả chiến tranh luân lý đã được thiết lập: ví dụ, các hội nghị hòa bình và hòa giải như ở Afghanistan, Campuchia, Nam Phi, Rwanda và ở Colombia (Ingouville Burton 2017) và quyền tài phán chống tội phạm chiến tranh có hệ thống hơn
- Ở nhiều khu vực ở Nam bán cầu, nghèo đói và bạo lực khiến xung đột trở thành một hiện tượng thường xuyên như một yếu tố ảnh hưởng tới kinh tế (Münkler 2019). Điều này khiến cho việc giải quyết hậu quả của chiến tranh không thể được thực hiện một cách hệ thống. Ví dụ như ở nhiều nhà nước ở Châu Phi và Mỹ Latinh.
- Tình trạng mất hòa bình kéo dài, kết hợp với nghèo đói và các tác động ngày càng tăng của biến đổi khí hậu dẫn đến dòng người tị nạn khổng lồ. Vấn đề này hiện đã trở thành một trong những vấn đề chính các quốc gia phải đối mặt sau chiến tranh: xuyên biên giới quốc gia khắp châu Phi, từ Mỹ Latinh di cư đến Mỹ, và từ châu Phi và Trung Đông vào Liên minh châu Âu. Bên trong biên giới quốc gia, như ở Ấn Độ, đôi khi có hàng triệu người được gọi là người tị nạn nội địa (Ghoshal 2021).

3. Chiến tranh và khắc phục hậu quả của Chiến tranh - Trường hợp Việt Nam sau năm 1954

3.1 Tác động của các cuộc chiến tranh đối với Việt Nam và các nguyên tắc trong chính sách giảm thiểu tác động

Nếu chúng ta nhìn vào Việt Nam và lịch sử quốc gia này trong thế kỷ 20, có thể thấy, những diễn biến quốc tế liên quan đến các cuộc chiến tranh và hậu quả của chúng đã được nói đến rất nhiều. Bi kịch mà Việt Nam đã trải qua là các cuộc chiến tranh trên nhiều mặt trận, làm gia tăng sự tàn phá và đau khổ. Từ năm 1940, Chiến tranh Thế giới thứ hai đã ảnh hưởng trực tiếp đến Việt Nam và các thuộc địa khác hoặc các xứ bảo hộ của Pháp. Sự rút lui của các lực lượng chiếm đóng Nhật Bản sau đó dẫn đến chiến tranh ở Đông Dương, ban đầu là một cuộc đấu tranh giải phóng chống thực dân. Điều này cho thấy cuộc chiến nhằm giành độc lập dân tộc và thống nhất của Việt Nam và các quốc gia láng giềng diễn ra như thế nào và chủ quyền dân tộc được hình thành ra sao. Xung đột ở Đông Dương cũng là một cuộc chiến giữa các lực lượng khác nhau và một cuộc chiến tranh ủy nhiệm giữa một bên là Pháp và Mỹ - tham dự ngày càng sâu - và một bên là Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa. Tất cả điều này càng trở nên trầm trọng hơn khi Hiệp định Giơnevơ năm 1954 không dẫn đến một giải pháp hòa bình lâu dài. Do đó, cho đến năm 1975, cuộc chiến ngày càng trở nên gay gắt: các lực lượng lúc này là hai chính quyền ở miền Bắc và miền Nam, các phong trào giải phóng miền Nam cũng như các cường quốc thời bấy giờ là Mỹ, Trung Quốc và cuối cùng là Liên Xô. Ngay cả sau khi chính phủ miền Nam Việt Nam sụp đổ (hoặc thất bại của Hoa Kỳ), hòa bình vẫn chưa đạt được. Các sự kiện khủng khiếp ở Campuchia đã dẫn đến sự can thiệp của Việt Nam, dẫn đến một cuộc chiến kéo dài khác. Điều này lại dẫn đến cuộc tấn công của Trung Quốc vào nước láng giềng Việt Nam năm 1979. Mãi đến Hiệp định Paris về hòa bình ở Campuchia năm 1991, một thời kỳ hòa bình mới bắt đầu cho các nước Đông Dương thuộc Pháp trước đây mới bắt đầu và kéo dài đến tận ngày nay.

Tất cả những điều này đã để lại những vết sẹo lớn: Hàng trăm ngàn người Việt Nam đã chết hoặc bị thương trong các cuộc giao tranh, họ là Việt Minh, Việt Cộng, binh lính miền Bắc hoặc miền Nam Việt Nam hoặc là dân thường, hơn nữa hàng trăm ngàn góa phụ và trẻ mồ côi bị bỏ lại, những vùng đất rộng lớn đã bị phá hủy và không có người ở. Người dân phụ thuộc vào và chịu ảnh hưởng từ tình hình chiến sự ở các thành phố hay vùng sâu vùng xa, các cuộc ném bom hay sự tàn phá dã man, hủy diệt các công trình và mùa màng, chiến tranh hóa học của Hoa Kỳ và thậm chí thiên nhiên.

Phản ứng của Việt Nam trước những hậu quả thảm khốc sau năm 1954 và 1975 là các nỗ lực tái thiết đất nước theo chiến lược theo đuổi công cuộc hiện đại hóa định hướng Xã hội Chủ nghĩa: sau năm 1954 tập trung vào miền Bắc, và từ năm 1975 trở đi tiến hành trên phạm vi cả nước. Điều này giải thích một cách khái quát những điểm đặc thù trong cách Việt Nam đối phó với sự tàn phá khủng khiếp của các cuộc chiến tranh chống Pháp và chống Mỹ, ít nhất là cho đến năm 1986: là những nỗ lực được xác định rõ ràng trong từng giai đoạn nhằm đồng thời giảm thiểu thiệt hại do chiến tranh gây ra và xây dựng một quốc gia mới, hậu thuộc địa đi theo con đường xã hội chủ nghĩa. Giống như ở Tây Đức sau Chiến tranh Thế giới thứ hai (sự so sánh hiện lên một cách rất tự nhiên ở đây), Việt Nam đã cố gắng thực hiện con đường hiện đại hóa trong công cuộc tái thiết, mặc dù trong những điều kiện chính trị xã hội và thế giới khá khác nhau. Ngoài ra, còn có một chiến lược hiện đại hóa hoàn toàn khác cho miền Nam Việt Nam, vốn chỉ kéo dài vài năm dưới thời Ngô Đình Diệm và sau đó chấm dứt trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ: xây dựng một quốc gia Việt Nam dưới sự bảo trợ của Công giáo và Nho giáo. Vấn đề này không được phân tích ở đây, vì nó chỉ mô tả một nhánh nhỏ trong lịch sử Việt Nam.

Vì vậy, trong công cuộc tái thiết đất nước trên thực tế của Việt Nam, Đảng Cộng sản (ĐCSVN) và chính phủ do Đảng lãnh đạo có vai trò rất quan trọng. Mục tiêu và phương tiện của chính sách tái thiết do ĐCSVN vạch ra trong các giai đoạn là khác nhau nhưng chủ yếu hướng tới ba mục tiêu: khôi phục và phát triển kinh tế, ổn định đời sống nhân dân và từng bước đưa đất nước phát triển hướng tới xã hội xã hội chủ nghĩa. Vì vậy, vào năm 1954 hoặc 1975, (miền Bắc) Việt Nam

không chỉ đơn thuần khắc phục những thiệt hại do chiến tranh gây ra: sự tàn phá được sử dụng nhằm tái thiết, tạo ra một quốc gia Xã hội Chủ nghĩa hiện đại và cuối cùng giải phóng đất nước khỏi sự lạc hậu của thuộc địa. Sau năm 1954 và năm 1975, sự hỗ trợ từ nước ngoài, đặc biệt là từ các nước xã hội chủ nghĩa khác, đóng một vai trò quan trọng trong những nỗ lực này. Để thực hiện mục tiêu, Việt Nam bước đầu đã sử dụng các công cụ vốn đã phổ biến ở nhiều nước trên thế giới, không chỉ ở các nước Phương Đông, kể từ sau Chiến tranh Thế giới thứ hai, trong khuôn khổ mô hình phát triển Xã hội Chủ nghĩa: trong chính sách kinh tế, kế hoạch hóa tập trung và trong chính sách xã hội, là đặc quyền của những nhóm nạn nhân chiến tranh, những người đã đứng về phe chính nghĩa trong cuộc đấu tranh giành độc lập.

Nếu so sánh Việt Nam với các thuộc địa cũ khác, người ta nhận thấy rằng con đường dẫn đến một xã hội hậu thuộc địa - độc lập về kinh tế, có chủ quyền quốc gia và, theo định hướng mô hình phát triển Xã hội Chủ nghĩa (đối với trường hợp Việt Nam) - bắt đầu muộn hơn hai mươi năm so với Ấn Độ. Đây là hệ quả các cuộc chiến tranh giải phóng khắc nghiệt và kéo dài trên đất nước này. Trong khi mô hình phát triển bao cấp của nhà nước kéo dài 40 năm ở Ấn Độ, mô hình này đã không bị bãi bỏ hoàn toàn trên toàn đất nước Việt Nam ngay từ năm 1986, với chính sách Đổi mới, nhưng tầm quan trọng của nó đã bị giảm đi đáng kể.

3.2 Chính sách phục hồi kinh tế của Việt Nam sau năm 1954

Chính phủ Hà Nội đã bắt đầu chính sách tái thiết ngay sau khi Hiệp định Genève được thực hiện. Hiệp định Genève được ký kết vào ngày 20 tháng 7 năm 1954, chấm dứt chiến tranh, lập lại hòa bình ở Đông Dương, và miền Bắc hoàn toàn nằm dưới sự kiểm soát của chính phủ của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Để bảo vệ nền độc lập của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, nhiệm vụ cấp bách nhất là khắc phục hậu quả chiến tranh. Do đó, khôi phục nền kinh tế, đảm bảo cung cấp lương thực và ổn định sinh kế của người dân là những vấn đề then chốt của cả ĐCSVN và chính phủ. Đồng thời, một cuộc tái cấu trúc cơ bản trong xã hội bắt đầu, đặc biệt là thông qua cải cách ruộng đất ở những khu vực chưa thuộc quyền kiểm soát của Việt Minh cho đến năm 1953 (Lawrence và Logevall 2007; McHale 2021; Goscha 2022).

Cho đến khi trở thành thuộc địa của Pháp vào giữa thế kỷ 19, nền kinh tế Việt Nam hoàn toàn là nông nghiệp, tự cung tự cấp và theo mô hình làng xã. Dưới sự cai trị của Pháp, một quá trình phân hóa diễn ra mạnh mẽ do đế quốc thực dân phát triển kinh tế ở các vùng khác nhau của đất nước theo lợi ích của họ: Pháp cần nguyên liệu thô và thị trường cho hàng hóa sản xuất của Pháp. Theo đó, miền Nam của Việt Nam lúc bấy giờ, phù hợp về phát triển nông nghiệp và tương đối nghèo về tài nguyên công nghiệp, đã được chỉ định để phát triển nông nghiệp; Miền Bắc vốn giàu tài nguyên khoáng sản, được chọn là vùng tập trung phát triển công nghiệp. Những cấu trúc kinh tế cơ bản do đế quốc thực dân cũng như mức độ tàn phá của chiến tranh đã ảnh hưởng đến chính sách tái thiết ở một mức độ đáng kể (Brocheux và Hémery 2011).

Do đó, xét về mức độ công nghiệp hóa, miền Bắc có lợi thế hơn miền Nam, nhưng điều này không làm giảm mức độ gián đoạn do chiến tranh ở Đông Dương gây ra. Về nông nghiệp, diện tích đất canh tác rộng lớn bị bỏ hoang, hệ thống thủy lợi bị phá hủy, gia súc bị giết, thiếu hụt công cụ nông nghiệp. Sản xuất thủ công và công nghiệp cũng bị ảnh hưởng đáng kể bởi chiến tranh. Các điều kiện cho công cuộc tái thiết cũng khó khăn như điều kiện sống của người dân. Nhiệm vụ khắc phục hậu quả chiến tranh trước hết được tập trung vào khôi phục kinh tế.

Vì vậy, nhiệm vụ quan trọng nhất sau khi chiến tranh kết thúc là bước đầu chấn hưng đời sống kinh tế. Tuy nhiên, điều này diễn ra trong những điều kiện rất khác nhau ở miền Bắc (cộng sản) và miền Nam (tư bản chủ nghĩa) của Việt Nam. Như Kế hoạch 5 năm đầu tiên của miền Bắc Việt Nam (1961–65) cho thấy, chính quyền ở đây ngay từ đầu đã chịu ảnh hưởng mạnh mẽ bởi những ưu tiên của chính sách xây dựng ở các quốc gia xã hội chủ nghĩa khác với trọng tâm trước tiên là cải cách ruộng đất và thứ hai là các ngành công nghiệp nặng; nhưng sau đó, chính phủ đã dần từ bỏ định hướng này để chuyển sang công nghiệp nhẹ và nông nghiệp vào những năm 1950. Vì vậy, sau năm 1954, Việt Nam chủ yếu tập trung vào hai lĩnh vực của đời sống kinh tế: Một mặt, Việt Nam cần khôi phục và phát triển nông nghiệp, kết hợp nỗ lực này với một cuộc cải cách ruộng đất toàn diện. Mặt khác, đồng thời khôi phục và cải tạo các cơ sở sản xuất được thành lập dưới thời thuộc địa: các

công trường sản xuất công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp. Tất cả những điều này nhằm cải thiện điều kiện sống của người dân cũng như tạo ra sự ổn định về tài chính, tiền tệ và thị trường (Đảng Cộng sản Việt Nam, Tập 18, 2005, 127).

Mô hình tái thiết miền Bắc Việt Nam là mô hình thực hiện đồng thời công cuộc khắc phục sự tàn phá của chiến tranh và quá trình xây dựng một xã hội Xã hội Chủ nghĩa. Một mặt, mô hình này dựa trên những nỗ lực nội bộ của Việt Nam, nhưng mặt khác, nó được thúc đẩy bởi sự hợp tác với các nước xã hội chủ nghĩa thời bấy giờ. Họ hỗ trợ hàng hóa cho miền Bắc Việt Nam phục vụ nhu cầu cơ bản của người dân và cung cấp máy móc, công cụ để tái thiết các nhà máy công nghiệp và hoàn thiện các cơ sở sản xuất. Hơn nữa, họ đã hỗ trợ kỹ thuật cho việc xây dựng nhà máy và hợp tác đào tạo các nhà quản lý và kỹ thuật viên. Trong vòng ba năm, cho đến năm 1957, công cuộc tái thiết sau chiến tranh và xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa đã đạt được những kết quả quan trọng: Cải cách ruộng đất (bao gồm cả mặt sáng và tối) đã hoàn thành, doanh nghiệp quy mô nhỏ cũng đạt được những thành tựu đáng kể. Trong khu vực này, đến cuối năm 1957, toàn miền Bắc có hơn 150.000 cơ sở sản xuất sử dụng trên 430.000 lao động. Hầu hết các ngành nghề truyền thống được khôi phục và xuất hiện cả những ngành, nghề mới.

Nhiều ngành trong số này đã sớm vượt quá mức sản xuất trước chiến tranh. Cuối năm 1957, giá trị sản xuất đạt 541 tỷ đồng, chiếm 63,7% tổng giá trị hàng công nghiệp sản xuất trong nước, trong đó hàng tiêu dùng chiếm 350 tỷ đồng (64,76% tổng cầu), hơn 75 tỷ đồng là tư liệu sản xuất cho công nghiệp, nông nghiệp, thủy sản và xây dựng (40% tổng nhu cầu) và 28 tỷ đồng là hàng hóa xuất khẩu, 13% tổng giá trị xuất khẩu (Đảng Cộng sản Việt Nam số 19, 2005, 147).

Những thành công trong công cuộc tái thiết của miền Bắc Việt Nam đã bị thách thức bởi sự leo thang chiến tranh ở miền Nam Việt Nam. Đặc biệt là từ năm 1966, chiến lược ném bom của Mỹ nhằm biến *miền Bắc Việt Nam trở lại thời kỳ đồ đá* đã tác động ngày càng nghiêm trọng đến điều kiện sống của người dân và làm đảo ngược quá trình tái thiết. Trong nhiều trường hợp, các hoạt động quân sự của Mỹ vi phạm nghiêm trọng luật pháp quốc tế nói chung và luật quốc tế về chiến tranh nói riêng (Đảng Cộng sản Việt Nam số 37, 2005, 468).

Cuối năm 1966, nền kinh tế miền Bắc trải qua thời kỳ khó khăn gay gắt do điều kiện thời chiến. Thiếu điện, các cơ sở chứa dầu bị phá hủy và thiếu lao động đã khiến sản xuất công nghiệp và nông nghiệp bị đình trệ. Các tuyến đường vận tải bị phá hủy do Mỹ ném bom càng cản trở việc phân phối nguyên liệu thô và hàng tiêu dùng. Các cuộc không kích ở miền Bắc Việt Nam đã khiến 6 thành phố công nghiệp, 28 trong số 30 thành phố thuộc tỉnh, 96 trong số 116 thị trấn và 4.000 trong số 5.788 xã bị thiệt hại nặng hoặc bị phá hủy hoàn toàn. Tất cả các nhà máy điện, 1.600 công trình thủy lợi, tất cả các tuyến đường bộ, đường sắt, cầu cống, đường biển và cảng nội địa đều bị hư hại hoặc phá hủy nghiêm trọng. Ngoài ra, 400.000 con gia súc bị giết, và vài nghìn km² đất nông nghiệp bị thiệt hại. Khoảng 5 triệu m² nhà ở (không bao gồm vùng nông thôn), cũng như tất cả các tuyến đường sắt, 100% hệ thống cầu cảng, các tuyến đường biển, sông và nhà kho đã bị phá hủy. Quân đội Mỹ gây hư hỏng 1.600 công trình thủy lợi, tàn phá hầu hết các cánh đồng và hàng trăm nghìn ha ruộng, vườn. Mỹ đã tàn phá 3.000 trường học, 350 bệnh viện, trong đó 10 bệnh viện bị san phẳng hoàn toàn (Đảng Cộng sản Việt Nam, tập 37, 2005, 482).

Chiến tranh thậm chí đã làm thay đổi cấu trúc định cư của đất nước: Ở phía Bắc, nhiều người đã được sơ tán từ các thành phố lớn và các vùng ven biển đến các vùng núi mà Mỹ khó tấn công hơn. Ở phía Nam, một số lượng lớn người dân đã chạy đến các thành phố hoặc thậm chí buộc phải tái định cư ở đó. Khi chiến tranh sắp kết thúc, các thành phố lớn như Sài Gòn hay Đà Nẵng giống như những trại tị nạn khổng lồ. Các chuyến bay và các đợt di cư còn tăng hơn nữa khi chiến tranh kết thúc. Các chuyến bay vượt biển của nhiều người (trong đó có nhiều người gốc Hoa), chẳng hạn đến Hồng Kông hoặc Malaysia, đã được quốc tế biết đến (Bösch 2017).

3.3 Chính sách phục hồi kinh tế của Việt Nam sau năm 1973

Ngày 27 tháng 1 năm 1973, Hiệp định về chấm dứt chiến tranh và lập lại hòa bình ở Việt Nam được ký kết tại Paris giữa Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (Bắc Việt Nam), Việt Nam Cộng hòa (Nam Việt Nam) và Mỹ, và Cộng hòa Miền Nam Việt Nam. Vào thời điểm đó, các nhà quan sát đã dễ dàng nhận ra rằng chính phủ Việt Nam Cộng hòa đã bị các đại diện của Hoa Kỳ

ép buộc phải ký một hiệp ước sẽ kết thúc trong vài tháng nữa. Do đó, người ta ngầm đồng ý rằng chính phủ miền Nam Việt Nam sẽ có một thời gian chuyển tiếp. Việc này kết thúc vào ngày 30 tháng 4 năm 1975 với việc chiếm được Dinh Độc lập ở Sài Gòn. Do đó, không có gì ngạc nhiên khi chính phủ miền Bắc Việt Nam lúc bấy giờ đã vạch ra các kế hoạch tái thiết ngay cả trước khi chiến tranh kết thúc.

Ngày 22-1-1974, Hội nghị lần thứ 22 Ban Chấp hành Trung ương Đảng đã ban hành Nghị quyết số 229-NQ/TW về nhiệm vụ và phương hướng khôi phục và phát triển kinh tế miền Bắc trong hai năm 1974-1975. Các mục tiêu sau đây đã được tuyên bố: bắt đầu nhanh chóng sửa chữa những thiệt hại do chiến tranh gây ra; khôi phục và phát triển kinh tế và văn hóa; tiếp tục xây dựng cơ sở vật chất - kỹ thuật của Chủ nghĩa Xã hội; củng cố hệ thống sản xuất và chế độ Xã hội Chủ nghĩa; ổn định tình hình kinh tế và sinh kế của người dân; củng cố quốc phòng; ra sức ủng hộ cuộc đấu tranh cách mạng ở miền Nam và xây dựng các vùng giải phóng ở đó (Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam 2018).

Ngay từ đầu năm 1974, một quá trình hiện đại hóa đã được bắt đầu, về cơ bản đây là lần thứ hai Việt Nam nỗ lực kết hợp công cuộc tái thiết sau một cuộc chiến tranh tàn khốc với việc xây dựng một nhà nước xã hội chủ nghĩa. Điều này phải được thực hiện trong dài hạn dựa trên quy hoạch kinh tế và chính trị xã hội quy mô lớn. Vì lần này, công cuộc còn được mở rộng về phía Nam của đất nước, nên chậm nhất là sau chiến thắng cuối cùng năm 1975, chính quyền Hà Nội đã gửi hàng chục nghìn người vào miền Nam. Nhiệm vụ này một mặt để tổ chức kiểm soát và giảm thiểu những hậu quả tồi tệ nhất của chiến tranh, mặt khác để bắt đầu đổi mới kinh tế của khu vực này.

Chủ trương tái thiết cụ thể và xây dựng nhà nước Xã hội Chủ nghĩa đã được Hội nghị Hiệp thương chính trị thống nhất Tổ quốc chính thức thông qua. Hội nghị diễn ra tại Sài Gòn từ ngày 15 đến ngày 21 tháng 11 năm 1975 với sự có mặt của các đoàn đại biểu Quốc hội nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa và Ủy ban Trung ương Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam, Chính phủ Cách mạng Lâm thời Cộng hòa miền Nam Việt Nam và Hội đồng cố vấn của Chính phủ. Hội nghị đã quyết định việc thành lập một quốc gia thống nhất xã hội chủ nghĩa và các

chủ trương cơ bản liên quan đến cách thức tiến hành công cuộc tái thiết kinh tế đất nước và làm thế nào để giảm thiểu hậu quả của chiến tranh. Tuy nhiên, do hậu quả của chiến tranh thường rất khốc liệt, công cuộc này cũng đòi hỏi sự chủ động tham gia trực tiếp của người dân. Vì vậy, nhiều sáng kiến đã được nhân dân trực tiếp đưa ra nhằm chấn hưng sản xuất trong nông nghiệp, thủ công nghiệp và công nghiệp. Kế hoạch 5 năm (1976–1980) của nước Việt Nam thống nhất đã được xây dựng như một yếu tố trọng tâm nhằm đạt được mục đích này; tuy nhiên, việc tái thiết đã đối mặt với một thách thức lớn hơn do chiến tranh ở Campuchia và ở vùng biên giới phía Bắc Việt Nam với Trung Quốc vào cuối năm 1978, đầu năm 1979.

Một hậu quả của cuộc chiến biên giới phía Bắc, bên cạnh sự tàn phá nặng nề miền núi phía Bắc, là nguy cơ thiếu hụt đáng kể nguồn cung cấp lương thực vào năm 1979. Kể từ khi giải phóng Sài Gòn vào tháng 4 năm 1975, Việt Nam đã phải hứng chịu rất nhiều Lệnh cấm vận thương mại của Hoa Kỳ, những hành động có lẽ trái với luật pháp quốc tế và chỉ được Tổng thống Hoa Kỳ Clinton nới lỏng vào năm 1994. Ngoài các mối liên hệ kinh tế với các nước Xã hội Chủ nghĩa khác, Việt Nam chủ yếu phụ thuộc vào việc tự cung tự cấp lương thực. Khi vụ thu hoạch lúa xuân có nguy cơ thất bại do tình hình chiến sự mới, Việt Nam đã bắt đầu các nỗ lực sâu rộng để trồng trọt các loại thực phẩm mới với thời gian gieo trồng ngắn, đặc biệt là ở miền Bắc. Ngày 19 tháng 3 năm 1979, Thủ tướng Chính phủ ban hành Chỉ thị số 92-TTg về việc giải quyết hậu quả chiến tranh ở vùng biên giới phía Bắc. Do hậu quả của cuộc chiến tranh biên giới, trong những năm tiếp theo, toàn bộ vùng cực bắc của đất nước được ưu tiên nhiều hơn trong chính sách tái thiết (Nguyễn Minh Quang 2017).

Do đó, về cơ bản, phải đến Kế hoạch 5 năm lần thứ ba (trên phạm vi toàn quốc) (1981–1985), các nỗ lực nhằm thúc đẩy tái thiết và tạo dựng một xã hội Xã hội Chủ nghĩa theo kiểu các dự án quy hoạch quy mô lớn mới được thực hiện. Trong những năm này, ảnh hưởng của kế hoạch phát triển và viện trợ tái thiết từ các quốc gia Xã hội Chủ nghĩa khác cũng rõ rệt nhất. Trọng tâm của quá trình này là sự kết hợp giữa chính sách tái thiết và chính sách quốc phòng, vào thời điểm Việt Nam có mối liên hệ chặt chẽ với các quốc gia Xã hội Chủ nghĩa khác. Trong quá trình này,

những gì đã xảy ra sau năm 1954 được lập lại với quy mô lớn hơn nhiều ở các khu vực trung tâm hoặc khu vực phát triển được lựa chọn. Ngoài Liên Xô, CHDC Đức đóng một vai trò quan trọng trong quá trình tái thiết: trong lĩnh vực nhà ở (Kaiser 2016), và trong nông nghiệp, chẳng hạn như trong việc xây dựng ngành sản xuất cà phê rộng rãi hơn ở Tây Nguyên và các lĩnh vực khác.

Đặc điểm của thời kỳ này là Ủy ban Kế hoạch Nhà nước được giao các nhiệm vụ trọng tâm. Trong quá trình chuẩn bị cho Kế hoạch 5 năm, Ủy ban này đã đề xuất một số mục tiêu chính lên Bộ Chính trị và đã được Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ V của Đảng thông qua. Những mục tiêu cao nhất bao gồm: đảm bảo nguồn cung cấp cơ bản cho người dân; Phát triển cơ sở hạ tầng kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội, nhất là tăng sản lượng nông sản, hàng tiêu dùng khác và phục vụ xuất khẩu; Hoàn thành công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa ở miền Nam; Tăng cường điều kiện sản xuất ở miền Bắc; Nâng cao quốc phòng và an sinh xã hội. Đối mặt với nhiệm vụ to lớn trong điều kiện bị Mỹ cấm vận kinh tế nhằm cô lập Việt Nam với các nước láng giềng, dù rất nỗ lực, trong nửa đầu những năm 1980, điều kiện sống của người dân Việt Nam bắt đầu từ từ ổn định trở lại nhưng với tốc độ khá chậm. Trong một thập kỷ sau năm 1975, Việt Nam là một trong những nước nghèo nhất trên thế giới.

Chính sách tái thiết theo kế hoạch tập trung để xây dựng một xã hội Xã hội Chủ nghĩa đã được thay đổi từ năm 1986. Đến giờ vẫn còn nhiều tranh luận về việc chính xác điều gì đã dẫn đến sự ra đời của một chính sách gọi là Đổi mới ở Việt Nam (Fforde 2018). Có thể kể đến các sự kiện tác động đến quá trình ra quyết định chính trị của Trung ương (như việc Tổng Bí thư Lê Duẩn qua đời vào tháng 7 năm 1986 và ông Nguyễn Văn Linh được bầu làm Tổng Bí thư tại Đại hội Đảng lần thứ VI tháng 12 năm 1986), cũng như các thay đổi trong xã hội Việt Nam và đặc biệt là việc các quốc gia xã hội chủ nghĩa, những người ủng hộ Việt Nam trước đây, đã rơi vào khủng hoảng toàn diện. Dù sao thì một chính sách cải cách đã mở đầu cho quá trình chuyển đổi từ nền kinh tế tập trung quản lý theo mô hình của Liên Xô (chỉ mới xuất hiện ở Việt Nam năm 1986) sang nền kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa hay nền kinh tế nhiều thành phần. Các thành phần bao gồm doanh nghiệp nhà nước, hợp tác xã và cuối cùng là doanh nghiệp tư nhân.

Thời kỳ mới được quyết định chính thức tại Đại hội VI Đảng bộ ĐCSVN năm 1986; trong trung hạn, nó có nghĩa là một sự thay đổi đáng kể trong chính sách kinh tế và xây dựng đất nước. Các doanh nghiệp nhà nước có quyền tự ra quyết định cao hơn và chính sách tiền tệ định hướng thị trường đã được thiết lập để kiểm soát lạm phát. Việc thành lập các doanh nghiệp tư nhân được phép thực hiện (cho đến thời điểm đó các doanh nghiệp này chỉ tồn tại dưới hình thức doanh nghiệp gia đình) và giao thương với nước ngoài được mở rộng theo hướng đầu tư trực tiếp. Khu vực nông nghiệp được trao nhiều quyền tự do hơn. Trong bước đầu tiên của cải cách kinh tế, nông dân có thể độc lập quyết định việc sản xuất và giá cả; hợp tác xã và mô hình phân phối the hệ thống tem phiếu phần lớn đã bị bãi bỏ (Boothroyd và Phạm Xuân Nam 2000; Tam T. T. Nguyen 2014).

Trong nghiên cứu quốc tế, Đổi mới được coi là điểm khởi đầu cho một chính sách kinh tế mới. Kể từ đó, chính sách phát triển không chỉ hướng tới mối liên kết thường được nhắc tới trước đây giữa tái thiết và xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa mà hướng tới các mục tiêu phát triển chung, chẳng hạn như 17 Mục tiêu phát triển bền vững của Liên hợp quốc. Ở Việt Nam, khắc phục hậu quả chiến tranh vì vậy đã trở thành một nhiệm vụ chính trị - xã hội trọng yếu.

3.4 Chính sách đền ơn đáp nghĩa của Việt Nam

Việc khắc phục hậu quả chiến tranh ở Việt Nam còn có mục tiêu thứ hai. Đó là về những gánh nặng và thiệt hại mà những người trực tiếp trải qua phải gánh chịu. Nguyên tắc cơ bản là có bên thắng và bên thua trong các cuộc chiến tranh ở Đông Dương và Việt Nam. Vì bên thắng xác định các ưu tiên liên quan đến việc đền bù cho nạn nhân và chính sách xã hội sau khi chiến tranh kết thúc, nên chính sách xã hội hướng tới những người tàn tật, tử vong trong chiến tranh, góa phụ, trẻ mồ côi và những người có công với cách mạng của bên chiến thắng. Các chính sách xã hội và hành động chính trị nhằm tưởng nhớ công lao của những người tham chiến và chịu ảnh hưởng là bất đối xứng đối với phe bại trận cho đến tận ngày nay. Một ngoại lệ đáng chú ý là các chương trình viện trợ cho các nạn nhân của chất độc hóa học trong các chiến dịch do Hoa Kỳ tiến hành vào thời kỳ đỉnh điểm của cuộc chiến tranh ở Việt Nam.

Điều này đã được thể hiện rõ ràng ngay sau khi chiến tranh ở Đông Dương kết thúc, khi chính phủ miền Bắc Việt Nam vào thời điểm đó đã thông qua nhiều sắc lệnh, cụ thể là:

- Thông tư số 47-TT / TW ngày 16-7-1955 của Ban Bí thư về việc thực hiện chính sách đối với thương, bệnh binh, gia đình thương binh, liệt sĩ.
- Chỉ thị số 11 / CT-TW ngày 20/02/1956 của Ban Bí thư bổ sung việc chăm sóc mộ liệt sĩ.

Xu hướng giải quyết hậu quả xã hội của chiến tranh như một phần của hoạt động chính trị chính thức nhằm tưởng nhớ người có công thậm chí còn rõ rệt hơn sau năm 1975 (Margara 2012).

Các hoạt động đền ơn đáp nghĩa được thực hiện như một nhiệm vụ chính trị - xã hội hướng tới an sinh xã hội và phục hồi sức khỏe cho các nhóm dân cư tương ứng, được thể hiện bằng một loạt các quyết sách chính trị như:

- Chỉ thị số 223-CT / TW ngày 8/7/1975 của Ban Bí thư Về công tác thương binh và xã hội sau chiến tranh,
- Thông báo số 322-TT / TW của Ban Bí thư ngày 22-10-1975 về việc thực hiện chế độ đối với cán bộ, chiến sĩ công tác, nghỉ hưu ở miền Nam,
- Chỉ thị số 226-CT / TW của Ban Bí thư ngày 17/11/1975 Về công tác Y tế trong tình hình mới,
- Thông tư số 16-TT / TW của Ban Bí thư ngày 25/6/1977 về nâng cao năng lực lãnh đạo công tác thương binh và xã hội sau chiến tranh.

Một điều quan trọng nữa là chính sách xã hội và tưởng nhớ đã được Tổng Bí thư Lê Duẩn lúc bấy giờ khẳng định lại tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ 4 của ĐCSVN năm 1976. Tổng Bí thư Lê Duẩn coi việc hỗ trợ người tàn tật và nạn nhân chiến tranh là nhiệm vụ trọng tâm của Đảng, của các tổ chức quần chúng và của toàn thể nhân dân Việt Nam (Đảng Cộng sản Việt Nam, tập 37, 2005, 576).

Trong những thập kỷ tiếp theo, điều này vẫn là xu hướng cơ bản cho đến ngày nay, như các tài liệu sau đây cho thấy:

- Chỉ thị số 68-CT / TW của Ban Bí thư ngày 15-7-1985 Về việc tăng cường công tác chăm sóc thương binh, liệt sĩ, gia đình có công với cách mạng.

- Chỉ thị số 14-CT / TW ngày 07/9/1987 về việc củng cố tổ chức và phát huy tác dụng tích cực của Hội Chữ thập đỏ Việt Nam.
- Chỉ thị số 09-CT / TW ngày 14/12/1996 của Bộ Chính trị về việc mở đợt vận động kỷ niệm 50 năm Ngày Thương binh Liệt sỹ Việt Nam (27/7/1947 - 27/7/1997).
- Chỉ thị số 08-CT / TW ngày 01/3/2002 của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác thương binh, liệt sỹ, người có công với cách mạng và phong trào Đền ơn đáp nghĩa trong thời kỳ mới.
- Chỉ thị số 07-CT / TW ngày 14/12/2006 của Ban Bí thư về tăng cường lãnh đạo, chỉ đạo đối với công tác thương binh, liệt sỹ, người có công và phong trào đền ơn đáp nghĩa.
- Chỉ thị số 14-CT / TW, ngày 19/7/2017 của Ban Bí thư về tiếp tục tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác người có công với cách mạng.

Mới đây, vào ngày 9 tháng 12 năm 2020, Quốc hội Việt Nam đã tổng kết lại các chính sách đãi ngộ và tưởng nhớ này trong Nghị định số 02/2020 / UBTVQH14 về Ưu đãi người có công với cách mạng. Những người đã phục vụ cách mạng xuất sắc tiếp tục được hưởng các quyền lợi tương ứng. Bao gồm:

- Người tham gia cách mạng trước ngày 01/01/1945.
- Người hoạt động cách mạng từ ngày 1-1-1945 đến ngày Tổng khởi nghĩa tháng Tám năm 1945.
- Liệt sỹ; Các Bà mẹ Việt Nam anh hùng; Anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân.
- Anh hùng Lao động thời kỳ kháng chiến; thương binh, kể cả thương binh loại B được công nhận trước ngày 31 tháng 12 năm 1993.
- Người hưởng chính sách như thương binh; bệnh binh.
- Người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học.
- Người hoạt động cách mạng, kháng chiến, bảo vệ Tổ quốc, làm nghĩa vụ quốc tế bị địch bắt tù, đày.
- Người hoạt động kháng chiến giải phóng dân tộc, bảo vệ Tổ quốc và làm nghĩa vụ quốc tế.
- Người có công với cách mạng, thân nhân của người có công với cách mạng bao gồm cha đẻ, mẹ đẻ, vợ hoặc chồng, con đẻ (con đẻ, con nuôi)
- Người có công nuôi dưỡng liệt sỹ v.v.

Nhiệm vụ tương tự cũng được đặt ra một lần nữa trong chiến lược phát triển kinh tế xã hội 10 năm từ 2021 đến 2030 của Đảng:

“Thực hiện tốt chính sách ưu đãi người có công; đẩy mạnh các hoạt động đền ơn đáp nghĩa. Tiếp tục nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của người có công; bảo đảm chế độ ưu đãi đối với người và gia đình có công phù hợp với xu thế tăng trưởng kinh tế, tiến bộ và công bằng xã hội (Văn kiện Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XIII, năm 2021, 270).”

Các biện pháp này nhằm cải thiện tình hình của những người bị ảnh hưởng và đảm bảo sự công nhận đối với họ ở hiện tại. Các biện pháp thiết thực nhằm hỗ trợ thương bệnh binh bao gồm xây dựng nhà tình nghĩa, kỷ niệm Ngày Thương binh liệt sỹ, chăm sóc gia đình thương binh liệt sỹ. Có các chương trình đặc biệt về bảo hiểm y tế, khuyến khích trong giáo dục, đào tạo và tạo việc làm, chăm sóc sức khỏe và xoá đói giảm nghèo. Một vấn đề cụ thể là việc chăm sóc các nạn nhân của chiến tranh hóa học; tuy nhiên, chủ đề này cũng như chủ đề rà phá bom mìn đã được đề cập chi tiết trong các bài viết khác trong Báo cáo Quốc gia số này. Cũng giống như trong lĩnh vực định hướng chính sách kinh tế ứng phó với hậu quả chiến tranh, có thể thấy rõ mối liên hệ giữa các chính sách đền ơn đáp nghĩa này với các mục tiêu phát triển chung đang ở giai đoạn đầu. Trong một báo cáo, UNDP đã nhấn mạnh sự cần thiết phải kết nối việc khắc phục hậu quả chiến tranh với các mục tiêu phát triển bền vững và Chương trình nghị sự 2030 (UNDP 2019). Sự thay đổi trong chính sách xã hội nhằm khắc phục hậu quả cho đến ngày nay liên quan đến việc sử dụng các chất hóa học mà Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam đã trở nên đặc biệt rõ ràng trong những năm gần đây. Các biện pháp của chính phủ Việt Nam được liệt kê dưới đây cho thấy một sự thay đổi nhất định trong vấn đề này:

- Thông báo số 292-TB / TW ngày 18/12/2009 của Ban Bí thư về việc xử lý hậu quả chất độc da cam/dioxin.
- Ban hành Quyết định số 84/2003 QĐ-BNV của Bộ Nội vụ về tổ chức và hoạt động của Hội nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam.
- Quyết định số 120/2004/QĐ-TTg ngày 05/7/2004 của Thủ tướng Chính phủ về việc hướng dẫn người tham gia kháng chiến và con đẻ của họ bị nhiễm chất độc hóa học do Mỹ sử dụng ở Việt Nam.

- Chỉ thị số 43-CT/TW ngày 14/5/2015 của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với việc khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam.
- Nghị định 18/2019/NĐ-CP ngày 01/02/2019 về Quản lý, khắc phục hậu quả bom mìn, vật liệu nổ sau chiến tranh.

4. Kết luận

Nói ngắn gọn về những nội dung đã được phân tích trong bài viết, chúng ta có thể thấy những thiếu hụt đáng kể trong nghiên cứu quốc tế về hậu quả của chiến tranh và cách chúng được giải quyết trong thế kỷ 20. So với khối lượng khổng lồ các ấn phẩm và các tác phẩm từ góc độ truyền thông, điều này không cho thấy một điểm mù trong nghiên cứu quốc tế, nhưng nó cho thấy những khoảng trống đáng kể. Điều này cũng đúng với một quốc gia như Việt Nam, nơi đã bị tàn phá bởi một loạt các cuộc xung đột quân sự trong thế kỷ 20. Ngay cả ở đất nước này, cho đến nay chỉ có thể xác định được một số nét cơ bản trong quá trình giải quyết hậu quả của chiến tranh:

- Thứ nhất, nỗ lực sử dụng hậu quả của các cuộc chiến tranh sau năm 1954 và 1975 để xây dựng một nhà nước xã hội chủ nghĩa, hậu thuộc địa. Chính sách như vậy đã dẫn thay đổi ở Việt Nam sau năm 1986.
- Thứ hai, xu hướng tập trung giảm nhẹ những đau khổ do chiến tranh gây ra cho những người không ở bên thua cuộc. Chắc chắn là, sau 47 năm kể từ khi chiến tranh ở Việt Nam kết thúc cho đến ngày nay, việc mở rộng các chương trình xã hội của chính phủ “sang phía bên kia” nhiều hơn là điều đáng mong đợi, vì số người bị ảnh hưởng còn sống hiện đang giảm đi nhanh chóng vì lý do nhân khẩu học.

Trong mọi trường hợp, chúng tôi mong muốn rằng trên thế giới, cũng như ở Việt Nam, nghiên cứu khoa học xã hội sẽ giúp giải quyết vấn đề khủng khiếp và cấp bách này nhiều hơn so với những gì đã được thực hiện cho đến nay.

5. Tài liệu tham khảo

Adler, Jessica L. (2017): Burdens of War: Creating the United States Veterans Health System. (Gánh nặng của Chiến tranh: Thiết lập Hệ thống Y tế dành cho Cựu chiến binh Hoa Kỳ.) Baltimore.

Boothroyd, Peter và Phạm Xuân Nam (chủ biên) (2000): Socioeconomic Renovation in Viet Nam. The Origin, Evolution, and Impact of Doi Moi. (Đổi mới kinh tế-xã hội ở Việt Nam. Nguồn gốc, sự thay đổi và tác động của Đổi mới.) Ottawa.

Bösch, Frank (2017): Engagement für Flüchtlinge. Die Aufnahme vietnamesischer Boat People in der Bundesrepublik (Cam kết với người tị nạn. Việc tiếp nhận thuyền nhân Việt Nam tại Cộng hòa Liên bang Đức). Trong: Zeithistorische Forschungen 14, 13–40.

Brocheux, Pierre và Hémery, Daniel (2011): Indochina: an ambiguous colonization, 1858-1954. (Đồng Dương: một thuộc địa mơ hồ, 1858–1954.) Berkeley.

Büschel, Hubertus và Speich Chassé, Daniel (chủ biên) (2009): Entwicklungswelten. Globalgeschichte der Entwicklungszusammenarbeit (Các thế giới phát triển. Lịch sử toàn cầu về hợp tác phát triển). Frankfurt.

Clausewitz, Carl von (1976): On War (Vom Kriege. Berlin 1832–1834). Princeton.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2005): Văn kiện Đảng toàn tập. Tập 18. Hà Nội.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2005): Văn kiện Đảng toàn tập. Tập 19. Hà Nội.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2005): Văn kiện Đảng toàn tập. Tập 37. Hà Nội.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2005): Văn kiện Đảng toàn tập. Tập 37. Hà Nội.

Coulon, Jocelyn (1998): Soldiers of Diplomacy: The United Nations, Peacekeeping, and the New World Order. (Những người lính ngoại giao: Liên hợp quốc, Gìn giữ hòa bình và Trật tự thế giới mới.) Toronto.

Crouthamel, Jason (2018): Psychological Trauma and the Legacies of the First World War. (Chấn thương Tâm lý và Di sản của Chiến tranh Thế giới thứ nhất.) Cham.

Văn kiện Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ 13 (2021): Nxb Chính trị quốc gia, tập 1. Hà Nội.

Döll, Heinz (1958): Allgemeines Kriegsfolgensgesetz. Handkommentar (Đạo luật về Hậu quả Chiến tranh. Bình luận). Berlin.

Fforde, Adam (2018): Der Mythos des 6. Parteitages 1986 (Huyền thoại về Đại hội Đảng lần thứ VI năm 1986). Trong: Will, Gerhard và Wischermann, Jörg (CB): Việt Nam: Mythen und Wirklichkeiten (Việt Nam: Thần thoại và Hiện thực). Bonn. 235–259.

Ghoshal, Anindita (2021): Refugees, borders, and identities: rights and habitat in east and northeast India. (Người tị nạn, biên giới và danh tính: quyền và môi trường sống ở Đông và Đông Bắc Ấn Độ.) New York.

Goscha, Christopher (2022): The Road to Dien Bien Phu: A History of the First War for Vietnam. (Đường đến Điện Biên Phủ: Lịch sử của Chiến tranh đầu tiên đối với Việt Nam.) Princeton.

Götz, Norbert, Brewis, Georgina và Werther, Steffen (2020): Humanitarianism in the Modern World: The Moral Economy of Famine Relief. (Chủ nghĩa nhân đạo trong thế giới hiện đại: Nền kinh tế đạo đức của việc cứu trợ nạn đói.) Cambridge.

Hewison, Kevin, Glassmann, Jim và Hansson, Eva (2020): Special issue: Legacies of the Cold War in East and Southeast Asia. (Đặc san: Di sản của Chiến tranh Lạnh ở Đông và Đông Nam Á.) Journal of contemporary Asia, tập 50, số 4 (tháng 9 năm 2020), 494–678.

Hippler, Jochen (2019): Krieg im 21. Jahrhundert: Militärische Gewalt, Aufstandsbekämpfung und humanitäre Intervention (Chiến tranh trong thế kỷ 21: Bạo lực quân sự, Chống nổi dậy và Can thiệp Nhân đạo). Wien.

Ingouville Burton, Mary (2017): The Truth and Reconciliation Commission. (Ủy ban Sự thật và Hòa giải.) Athens.

James, Paul và Friedman, Jonathan (2006): Globalization and Violence, Vol. 3: Globalizing War and Intervention. (Toàn cầu hóa và Bạo lực, số 3: Toàn cầu hóa Chiến tranh và Can thiệp.) London.

James, Paul và Sharma, R.R. (2006): Globalization and Violence, Vol. 4: Transnational Conflict. (Toàn cầu hóa và Bạo lực, số 4: Xung đột xuyên quốc gia.) London.

Kaiser, Tim (2016): Transnational Impact on Urban Change: Modern Projects in Vinh. (Tác động xuyên quốc gia đến thay đổi đô thị: Các dự án hiện đại ở Vinh.) Passau.

Keegan, John (1994): A History of Warfare. (Lịch sử chiến tranh.) Pimlico.

Lawrence, Mark Atwood và Logevall, Fredrik (eds.) (2007): The First Vietnam War: Colonial Conflict and Cold War Crisis. (Chiến tranh của Mỹ ở Việt Nam lần thứ nhất: Xung đột thuộc địa và Khủng hoảng Chiến tranh Lạnh.) Harvard.

Margara, Andreas (2012): Der Amerikanische Krieg. Erinnerungskultur in Vietnam (Chiến tranh chống Mỹ. Văn hóa Ký ức ở Việt Nam). Berlin.

McHale, Shawn F. (2021): The First Vietnam War: Violence, Sovereignty, and the Fracture of the South, 1945–1956. (Chiến tranh của Mỹ ở Việt Nam lần thứ nhất: Bạo lực, Chủ quyền và Sự tan vỡ của miền Nam, 1945–1956.) Cambridge.

McMahon, Patrice C. (2017): The NGO game. Post-conflict peacebuilding in the Balkans and beyond. (Trò chơi NGO. Xây dựng hòa bình sau xung đột ở Balkan và hơn thế nữa.) Ithaka.

Metz, Steven và Cuccia, Philip R. (2011): Defining War for the 21st Century. (Định nghĩa Chiến tranh cho Thế kỷ 21.) Viện nghiên cứu chiến lược. Trường Cao đẳng Chiến tranh Quân đội Hoa Kỳ. Washington.

Münkler, Herfried (2018): Die neuen Kriege (Các cuộc chiến tranh mới). Berlin.

Münkler, Herfried (2019): Gewalt als Wirtschaftsressource. Fünf Gründe, warum die Kriege nicht mehr richtig enden. Ein Essay (Bạo lực như một nguồn lực kinh tế. Năm lý do tại sao các cuộc chiến tranh không còn kết thúc đúng đắn. Một bài luận). Trong: Der Tagesspiegel, 16 tháng 2 năm 2019.

Nguyễn Minh Quang (2017): The Bitter Legacy of the 1979 China-Vietnam War. (Di sản cay đắng của Chiến tranh của Mỹ ở Việt Nam - Trung Quốc năm 1979.) <https://thediplomat.com/2017/02/the-bitter-legacy-of-the-1979-china-vietnam-war>.

Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam (2018): Nghị quyết số 229-NQ / TW, ngày 22/01/1974 của Hội nghị lần thứ 22 Ban

Chấp hành Trung ương Đảng về nhiệm vụ và phương hướng khôi phục và phát triển kinh tế miền Bắc trong hai năm Năm 1974–1975. <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/van-kien-tu-lieu-ve-dang/hoi-nghi-bch-trung-uong/khoa-iii/nghi-quyet-so-229-nqtw-ngay-2211974-hoi-nghi-lan-thu-22-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-ve-nhiem-vu-phuong-huong-khoi-phuc-va-812>.

Parker, Geoffrey (ed.) (2008): The Cambridge Illustrated History of Warfare: The Triumph of the West. Cambridge.

Rousseau, Elise và Sommo Pende, Achille (2020): Humanitarian diplomacy. (Ngoại giao nhân đạo.) London.

Schulz, Günther (ed.): (2006): Geschichte der Sozialpolitik ở Deutschland seit năm 1945. Teil: Bd. 3., Bundesrepublik Deutschland. Năm 1949–1957. Bewältigung der Kriegsfolgen, Rückkehr zur sozialpolitischen Normalität (Lịch sử chính sách xã hội ở Đức từ năm 1945. Phần: Quyển 3, Cộng hòa Liên bang Đức. 1949–1957. Đối phó với hậu quả chiến tranh, trở lại bình thường chính trị xã hội). Baden-Baden.

Strachan, Hew (2013): The Direction of War. (Phương hướng của chiến tranh.) Cambridge.

Tam T. T. Nguyen (2014): Vietnam und sein Transformationsweg: Die Entwicklung seit der Reformpolitik 1986 und aktuelle Herausforderungen (Việt Nam và con đường chuyển đổi: Phát triển từ chính sách Đổi mới năm 1986 và những thách thức hiện nay). Hamburg.

UNDP (2019): Viet Nam: Overcoming war legacies, endeavour for peace and sustainable development. (Việt Nam: Khắc phục di sản chiến tranh, nỗ lực vì hòa bình và phát triển bền vững.) <https://www.vn.undp.org/content/vietnam/vi/home/presscenter/pressreleases/HLSE-MineAction.html>.

Tiến sĩ nghiên cứu Detlef Briesen

Lịch sử đương đại

Khoa Lịch sử và nghiên cứu văn hóa

Đại học Justus-Liebig Gießen

Cố vấn giáo dục của DAAD tại Vietnam

Email: detlef.briesen@geschichte.uni.giessen.de

PGS.TS, GVCC Đào Đức Thuận

Hướng nghiên cứu: Lịch sử thế giới hiện đại, Lưu trữ học

Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội

Email: thuan.ussh@gmail.com

Thế chế và sáng kiến ở Việt Nam

● Nguyễn Thị Thùy Trang

Là một trong những quốc gia chịu hậu quả nặng nề của chiến tranh, trong nhiều năm qua, Việt Nam luôn nỗ lực thực hiện các chính sách khắc phục hậu quả của bom mìn, vật liệu nổ còn sót lại sau chiến tranh; khắc phục hậu quả của chất độc hóa học sử dụng trong chiến tranh; và các hoạt động tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ.

1. Khắc phục hậu quả của bom, mìn, vật liệu nổ sau chiến tranh

- Ngày 21 tháng 4 năm 2010, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 504/QĐ-TTg phê duyệt Chương trình hành động Quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh giai đoạn 2010-2025.
- Ngày 22/12/2010, Thủ tướng Chính phủ đã ký ban hành Quyết định số 2338/QĐ-TTg về việc thành lập Ban Chỉ đạo Nhà nước về Chương trình hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom, mìn sau chiến tranh (gọi tắt là Ban Chỉ đạo 504) và Quyết định số 581 về việc thành lập Cơ quan Thường trực Ban Chỉ đạo 504.
- Ngày 04 tháng 3 năm 2014, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 319/QĐ-TTg thành lập Trung tâm hành động bom mìn quốc gia Việt Nam (VNMAC). Đây là tổ chức đặt dưới sự chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ, giao cho Bộ Quốc phòng trực tiếp quản lý để thực hiện việc điều hành, phối hợp triển khai các nhiệm vụ của Chương trình hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh (Chương trình 504).
- Tháng 11 năm 2014, hội Hỗ trợ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam được thành lập. Hội hỗ trợ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam là tổ chức xã hội, tổ chức, hoạt động theo Điều lệ được Bộ trưởng Bộ Nội vụ phê duyệt, tuân thủ quy định của pháp luật, chịu sự quản lý nhà nước của Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội và các bộ, ngành có liên quan đến lĩnh vực hoạt động của Hội. Mục đích, tôn chỉ của Hội là Tuyên truyền trong nhân dân về chủ trương, chính sách của Nhà nước về nhiệm vụ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam; về các biện pháp phòng tránh nhằm hạn chế tối đa hậu quả của bom mìn, trọng tâm là các địa phương bị ô nhiễm bom mìn nặng.

Máy bay trực thăng Huey của Hoa Kỳ rải chất độc da cam khắp Việt Nam, Lưu trữ Quốc gia: 111-CC-59948; ban đầu được tìm thấy trong Hộp 1 Thư mục 9 của Bộ sưu tập Đô đốc Elmo R. Zumwalt, Jr.; Hồ sơ Chủ đề Chất độc Da cam. Ảnh VA042084.

Nguồn: Admiral Elmo R. Zumwalt (n.d.) Jr Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042084>

- Năm 2016, Nhóm Đối tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh (Nhóm MAPG) được thành lập. MAPG có nhiệm vụ đối thoại để tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau về chính sách, kế hoạch và giải pháp thực hiện Chương trình 504; vận động và phối hợp tài trợ quốc tế để nâng cao hiệu quả quản lý, sử dụng tài trợ cho Chương trình 504; chia sẻ kiến thức và kinh nghiệm quản lý và thực hiện các hoạt động khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh; nâng cao vị thế và tăng cường vai trò của Việt Nam trong lĩnh vực khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh trong khuôn khổ hợp tác khu vực và quốc tế; tham vấn về kỹ thuật với các đối tác khu vực và quốc tế về khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh.
- Ngày 25 tháng 5 năm 2017, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 701/QĐ-TTg về việc thành lập Ban chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam (gọi tắt là Ban chỉ đạo 701) trên cơ sở Ban Chỉ đạo Nhà nước về Chương trình hành động Quốc gia về khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh và Ban Chỉ đạo quốc gia về khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam do Thủ tướng Chính phủ làm Trưởng ban.

Trong những năm qua, Đảng, Nhà nước, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành nhiều chủ trương, chính sách, pháp luật khắc phục hậu quả bom mìn và trợ giúp người khuyết tật, trong đó có nạn nhân bom mìn, đặc biệt như:

- Quyết định số 738/QĐ-TTg ngày 13/5/2013 phê duyệt Kế hoạch thực hiện Chương trình 504 đến năm 2015;
- Quyết định số 213/QĐ-BCĐ504 ngày 11/4/2017 phê duyệt Kế hoạch thực hiện Chương trình Hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh giai đoạn 2016- 2020.
- Quyết định số 701/QĐ-TTg ngày 24/5/2017 về việc thành lập Ban Chỉ đạo quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam.

Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội đã tham mưu, trình Chính phủ ban hành nhiều văn bản, trong đó quan trọng là:

- Nghị định số 20/2021/NĐ-CP ngày 15/3/2021 của Chính phủ quy định chính sách trợ giúp xã hội đối với đối tượng bảo trợ xã hội.
- Quyết định số 1190/QĐ-TTg ngày 5/8/2020 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 2021-2030.
- Quyết định số 753/QĐ-TTg ngày 3/6/2020 của Thủ tướng Chính phủ ban hành kế hoạch thực hiện Chỉ thị số 39-CT/TW ngày 01/11/2019.
- Quyết định số 112/QĐ-TTg ngày 22/1/2021 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình phát triển công tác xã hội giai đoạn 2021-2030.
- Quyết định 1942/QĐ-TTg ngày 18/01/2021 về phê duyệt Chương trình nâng cao chất lượng bảo vệ, chăm sóc sức khỏe người có công với cách mạng, người cao tuổi, trẻ em, người khuyết tật và các đối tượng cần trợ giúp xã hội giai đoạn 2021-2025.

Kết quả thực hiện

Ước tính hiện nay số bom đạn còn sót lại sau chiến tranh tại Việt Nam khoảng 800 nghìn tấn, tổng diện tích ô nhiễm và nghi ngờ ô nhiễm bom mìn khoảng 6,1 triệu ha chiếm 18,82 % tổng diện tích của cả nước. Số bom mìn, vật liệu chưa nổ hiện còn nằm rải rác tại 63 tỉnh, thành phố, trong đó tập trung nhiều tại các tỉnh miền Trung, Tây Nguyên và miền Đông Nam Bộ.

Từ năm 1975 đến năm 2020, bom mìn tồn sót đã làm hơn 40 nghìn người bị chết, 60 nghìn người bị thương, trong đó phần lớn là lao động chính trong gia đình và trẻ em. Tại một số tỉnh miền Trung như Quảng Bình, Bình Định, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Trị, Thừa Thiên Huế và Quảng Ngãi có trên 22.800 người là nạn nhân do vướng bom mìn trong quá trình sinh hoạt, sản xuất, trong đó có 10.540 người chết và 12.260 người bị thương (Cục Bảo trợ Xã hội, 2022).

Giai đoạn 2010 - 2020, toàn quốc đã triển khai khảo sát và rà phá bom mìn vật nổ được 485 nghìn ha (trung bình đạt gần 50.000 ha/năm, tăng 35% so với giai đoạn trước). Tính đến năm 2020, diện tích ô nhiễm bom mìn đã giảm xuống còn 5,6 triệu ha đất đai, tương đương 17,71% diện tích. Đã tiến hành khảo sát, rà phá được gần 500 nghìn ha đất; công bố Bản đồ ô nhiễm bom mìn toàn quốc; hỗ trợ hơn 5.000 nạn nhân và các đối tượng liên quan; tổ chức giáo dục nguy cơ cho hơn 3 triệu người dân và học sinh. Qua 10 năm thực hiện Chương trình hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn, đã huy động được gần 13.000 tỷ đồng, trong đó huy động từ các tổ chức quốc tế gần 100 triệu USD. 100% người khuyết tật nặng là nạn nhân bom mìn được hưởng trợ cấp xã hội hàng tháng, gia đình nạn nhân bom mìn thuộc diện khuyết tật đặc biệt nặng được hưởng 1 định xuất nuôi dưỡng, chăm sóc (Phan Hoạt, 2022).

Hội Hỗ trợ khắc phục hậu quả bom mìn Việt Nam cũng hoạt động mạnh mẽ để hỗ trợ sinh kế cho các nạn nhân bom mìn. Hội đã tiến hành hỗ trợ sinh kế nạn nhân trên địa bàn 21 lượt tỉnh, thành phố, tập trung vào các tỉnh trọng điểm, ô nhiễm nặng bom mìn. Đến nay, tổng số nạn nhân bom mìn đã được hỗ trợ sinh kế trên 5.500 người, với tổng số tiền hàng chục tỷ đồng. Mỗi nạn nhân bom mìn được hỗ trợ sinh kế với các mức khác nhau tùy theo hoàn cảnh và nhu cầu cụ thể bằng nhiều hình thức tặng nhà tình nghĩa trị giá 35 triệu đồng/nhà; hỗ trợ vốn kinh doanh, mua sắm công cụ sản xuất, sửa chữa nhà ở với mức hỗ trợ từ 5-12 triệu đồng/hộ, tặng phương tiện nghe nhìn tivi, radio, hàng trăm chân tay giả, xe lăn và dụng cụ chỉnh hình, phục hồi chức năng cho các nạn nhân (V. Thu, 2022).

2. Khắc phục hậu quả của Chất độc hóa học

- Ngày 15 tháng 10 năm 1980, Ủy ban Quốc gia điều tra hậu quả chiến tranh hóa học của Mỹ ở Việt Nam (gọi tắt là Ủy ban 10-80) thành lập theo Quyết định số 288-TTg và hoạt động đến năm 2000.
- Ngày 09 tháng 11 năm 1987, Hội đồng Bộ Trưởng ra Quyết định số 213-HĐBT đổi tên Ủy ban Quốc gia điều tra hậu quả chiến tranh hóa học của Mỹ ở Việt Nam thành Ủy ban Quốc gia điều tra hậu quả chất hóa học dùng trong chiến tranh ở Việt Nam (gọi tắt là Ủy ban 10-80).
- Ngày 03 tháng 4 năm 1998, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 74/1998/QĐ-TTg tiến hành xác định nạn nhân bị hậu quả hóa chất do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam để có cơ sở cho việc đề xuất chủ trương và giải pháp khắc phục hậu quả. Cuộc điều tra tiến hành trong hai năm 1998-1999 trên phạm vi cả nước. Đối tượng là những người từng công tác, chiến đấu, sinh sống ở những vùng bị rải hóa chất trong chiến tranh mà bản thân hoặc con đẻ của họ bị dị dạng, dị tật, mắc bệnh hiểm nghèo do hóa chất độc gây nên. Sau đó có điều tra bổ sung vào các năm 2002 và 2004.
- Ngày 01 tháng 3 năm 1999, Chính phủ ra Quyết định số 33/1999/QĐ-TTg về việc Ban hành thành lập Ban chỉ đạo Quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong Chiến tranh ở Việt Nam (gọi tắt là Ban chỉ đạo 33). Trưởng Ban chỉ đạo Quốc gia là Bộ Trưởng Bộ Khoa học, Công nghệ và Môi trường.
- Ngày 23 tháng 2 năm 2000, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 26/2000/QĐ-TTg về một số chế độ mang tính bảo trợ xã hội đối với người tham gia kháng chiến và con đẻ của họ bị nhiễm chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam.
- Ngày 17 tháng 12 năm 2003, Bộ Trưởng Bộ Nội vụ ra Quyết định số 84/2003/QĐ-BNV thành lập Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam. Hội chính thức ra mắt hoạt động vào ngày 10/01/2004.

- Ngày 05 tháng 2 năm 2004, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 16/2004/QĐ-TTg về trợ giúp đối với hộ gia đình có từ hai người trở lên không tự phục vụ được do hậu quả của chất độc hóa học.
- Ngày 27 tháng 4 năm 2004, Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Kế hoạch hành động giai đoạn 2004-2010 khắc phục hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh Việt Nam, ban hành theo Quyết định số 67/2004/QĐ-TTg.
- Ngày 5-7-2004, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 120/2004/QĐ-TTg Về một số chế độ đối với người tham gia kháng chiến và con đẻ của họ bị nhiễm chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam.
- Ngày 25 tháng 6 năm 2004, Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam quyết định lấy ngày 10/8 hàng năm là Ngày “Vi nạn nhân chất độc da cam Việt Nam”.
 - Ngày 29 tháng 6 năm 2005, Ủy ban Thường vụ Quốc hội ban hành Pháp lệnh số 26/2005/PL-UBTVQH11 về ưu đãi người có công với cách mạng, trong đó quy định người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học và con đẻ của họ bị dị dạng, dị tật, suy giảm khả năng tự lực trong sinh hoạt hoặc lao động là đối tượng được hưởng chế độ ưu đãi người có công với cách mạng.
 - Ngày 01 tháng 6 năm 2012, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 651/QĐ-TTg phê duyệt Kế hoạch hành động quốc gia khắc phục cơ bản hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam đến năm 2015, định hướng đến năm 2020, đề ra mục tiêu 100% người tham gia kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học và con cháu của họ bị di chứng bởi chất độc hóa học được hưởng chính sách ưu đãi người có công với cách mạng.
 - Ngày 14 tháng 5 năm 2015, Ban Chấp hành Trung ương ra Chỉ thị của Ban Bí thư về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác giải quyết hậu quả chất độc hóa học do Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam.
 - Ngày 28 tháng 12 năm 2021, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 2215/QĐ-TTg ban hành Kế hoạch hành động Quốc gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học sau chiến tranh ở Việt Nam giai đoạn 2021-2030. Theo đó, mục tiêu là hoàn thành xử lý các điểm nóng và các khu vực bị ô nhiễm chất độc hóa học/dioxin sau chiến tranh ở Việt Nam; kiểm soát toàn bộ các nguy cơ ảnh hưởng của chất độc hóa học/dioxin đối với sức khỏe con người để không gia tăng nạn nhân; rà soát, xác định các nạn nhân chất độc hóa học/dioxin ở Việt Nam, hỗ trợ nạn nhân vượt qua khó khăn, hòa nhập cộng đồng; có đủ năng lực để đánh giá, kiểm soát, xử lý, phân tích, quản lý hiệu quả toàn bộ các hoạt động khắc phục hậu quả chất độc hóa học/dioxin sau chiến tranh ở Việt Nam.

Cảnh báo bom mìn,
vật liệu nổ nguy hiểm
Nguồn: iStock/meifeng

Kết quả thực hiện

Đến nay, Hội Nạn nhân CĐDC/dioxin Việt Nam có 63 tổ chức thành viên ở các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương với hơn 400.000 hội viên. Hoạt động của hội nhằm giúp đỡ, bảo vệ quyền lợi cho nạn nhân CĐDC, góp phần khắc phục hậu quả chất độc hóa học trong chiến tranh ở Việt Nam và đại diện cho các nạn nhân chất độc da cam Việt Nam quan hệ với các cơ quan, tổ chức trong và ngoài nước (Duy Thành, 2021).

Phong trào “Hành động vì nạn nhân chất độc da cam Việt Nam” do Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam phát động ngày càng lan tỏa trong đời sống xã hội, khơi dậy và phát huy tình cảm, trách nhiệm của cộng đồng, góp phần tích cực vào việc chăm lo, giúp đỡ, bảo vệ nạn nhân. Đến năm 2020, các cấp hội vận động giúp đỡ nạn nhân và gia đình nạn nhân tổng số tiền hơn 2.660 tỷ đồng; trong đó chi xây dựng gần 6.750 nhà tình nghĩa, trợ cấp 11.900 suất học bổng; trợ cấp khó khăn, lễ, Tết, khám, chữa bệnh, vốn sản xuất... được 3.860.250 suất; xây dựng và duy trì hoạt động của 26 Trung tâm Bảo trợ xã hội nạn nhân chất độc da cam thuộc Trung ương Hội và các tỉnh, thành phố. Đến nay, các trung tâm tổ chức xông hơi, giải độc, phục hồi sức khỏe cho hơn 10.000 lượt nạn nhân CĐDC, đạt kết quả tốt, không xảy ra tai biến y tế... (Nguyễn Văn Rinh 2021).

Cùng với các hoạt động chăm lo, giúp đỡ, bảo vệ nạn nhân, Hội Nạn nhân chất độc da cam/dioxin Việt Nam còn tích cực phối hợp trong các hoạt động khắc phục hậu quả chất độc hóa học tồn lưu sau chiến tranh. Những năm gần đây, trước sự phát triển của mối quan hệ Việt Nam - Hoa Kỳ, Chính phủ Mỹ đẩy mạnh hợp tác với các cơ quan, tổ chức của Việt Nam tiến hành tẩy độc ở các khu vực còn tồn lưu chất độc hóa học. Tại khu vực sân bay Đà Nẵng, Bộ Quốc phòng phối hợp với Cơ quan Phát triển quốc tế Hoa Kỳ (USAID) tổ chức thực hiện và hoàn thành Dự án “Xử lý ô nhiễm môi trường dioxin tại sân bay Đà Nẵng”. Sau 06 năm tiến hành (2012-2018) với kinh phí 110 triệu USD, đã xử lý thành công hơn 90.000 m³ đất trầm tích ô nhiễm bằng phương pháp khử hấp thụ nhiệt và cô lập an toàn 50.000 m³ đất trầm tích ô nhiễm dioxin nồng độ thấp. Các đơn vị thuộc Bộ Quốc phòng và USAID hoàn thành Dự án “Chôn lấp, cô lập đất trầm tích nhiễm dioxin tại sân bay Phù Cát (Bình Định)”; thực hiện Dự án “Xử lý ô nhiễm dioxin tại

sân bay Biên Hòa” với kinh phí 390 triệu USD. USAID còn phối hợp với cơ quan chức năng của Việt Nam triển khai Dự án Hỗ trợ người khuyết tật (trong đó có nạn nhân chất độc da cam) ở 08 tỉnh trong chiến tranh bị phun rải chất độc da cam/dioxin nhiều nhất (Nguyễn Văn Rinh 2021).

3. Công tác tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ

Ngay sau khi chiến tranh kết thúc, Đảng, Nhà nước ta đã sớm có chủ trương, chính sách về công tác tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ, thể hiện qua nhiều văn cụ thể về vấn đề này cũng như các văn bản liên quan đến chính sách dành cho người có công. Những văn bản tiêu biểu bao gồm:

- Ngày 05 tháng 5 năm 1993, Ban Bí thư Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam ra Chỉ thị số 20/CT-TW về Công tác mộ nghĩa trang liệt sĩ, yêu cầu các cấp, các ngành cần có những biện pháp tích cực để trong vài năm tới giải quyết một bước cơ bản việc tìm kiếm quy tập mộ liệt sĩ vào các nghĩa trang liệt sĩ.
- Ngày 30 tháng 12 năm 1993, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 626/QĐ-TTg về việc Quy tập mộ và xây dựng nghĩa trang liệt sĩ theo đề nghị của Bộ Trưởng Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội và Bộ Trưởng Bộ Quốc phòng.
- Ngày 24 tháng 10 năm 1994, Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội, Bộ Quốc phòng và Bộ Tài chính ra Thông tư liên bộ số 25/LB-TT hướng dẫn thực hiện quyết định số 626/TTg của Thủ tướng Chính phủ về công tác mộ và nghĩa trang liệt sĩ.
- Ngày 25 tháng 11 năm 1998, Bộ Công An, Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội và Bộ Quốc phòng ra Thông tư liên tịch số 16/1998/TTLT-BLĐTBXH-BQP-BCA hướng dẫn một số điểm về việc công nhận và giải quyết quyền lợi đối với liệt sĩ và gia đình liệt sĩ, thương binh, người hưởng chính sách như thương binh, bệnh binh.
- Ngày 26 tháng 01 năm 2007, Thủ tướng Chính phủ ban hành Nghị định số 16/2007/NĐ-CP quy định về tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ, quản lý mộ, nghĩa trang, đài tưởng niệm, bia ghi tên liệt sĩ.

- Ngày 14 tháng 01 năm 2013, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 150/QĐ-TTg phê duyệt Đề án xác định hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin Quyết định đưa ra các mục tiêu đến năm 2015 và 2020.
- Ngày 26 tháng 7 năm 2013, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 1227/QĐ-TTg về việc thành lập Ban chỉ đạo cấp Nhà nước về xác định hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin (gọi tắt là Ban chỉ đạo 150) để giúp Thủ tướng Chính phủ thực hiện Quyết định số 150/QĐ-TTg ngày 14/01/2013.
- Ngày 27 tháng 7 năm 2013, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 1237/QĐ-TTg về việc phê duyệt Đề án tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ từ nay đến năm 2020 và những năm tiếp theo. Theo đó, mục tiêu đặt ra là: (1) Đến năm 2015: Tìm kiếm, quy tập được khoảng 10.000 hài cốt liệt sĩ; (2) Đến năm 2020: Tìm kiếm, quy tập được 60% hài cốt liệt sĩ còn lại có thông tin; (3) Từ năm 2021 trở đi: Tiếp tục tìm kiếm, quy tập số hài cốt liệt sĩ còn lại.
- Ngày 30 tháng 9 năm 2013, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 1753/QĐ-TTg về việc thành lập Ban chỉ đạo Quốc gia về tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ từ nay đến năm 2020 và những năm tiếp theo.
- Ngày 10 tháng 5 năm 2018, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 515/QĐ-TTg về việc kiện toàn Ban chỉ đạo Quốc gia về tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ (gọi tắt là Ban chỉ đạo 515) trên cơ sở hợp nhất Ban Chỉ đạo quốc gia về tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ (Ban Chỉ đạo quốc gia 1237) và Ban Chỉ đạo cấp Nhà nước về xác định hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin (Ban Chỉ đạo 150). Ban Chỉ đạo quốc gia là tổ chức giúp Thủ tướng Chính phủ chỉ đạo, triển khai thực hiện Quyết định số 150/QĐ-TTg ngày 14/1/2013 và Quyết định số 1237/QĐ-TTg ngày 27/7/2013 của Thủ tướng Chính phủ.
- Ngày 14 tháng 9 năm 2021, Thủ tướng Chính phủ ra Quyết định số 1515/QĐ-TTg ban hành Kế hoạch tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin đến năm 2030 và những năm tiếp theo, trong đó xác định mục tiêu giai đoạn 2021-2025 là: Hoàn thành xây dựng, vận hành cơ sở dữ liệu quốc gia về liệt sĩ, gắn với cơ sở dữ liệu nền địa lý; cơ bản hoàn thành kết luận địa bàn, lập bản đồ tìm kiếm

hài cốt liệt sĩ trên phạm vi toàn quốc; phấn đấu mỗi năm tìm kiếm, quy tập được khoảng 1.500 hài cốt liệt sĩ. Ban hành, triển khai thực hiện Quy trình xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin. Phấn đấu mỗi năm giám định ADN xác định danh tính khoảng 1.000 hài cốt liệt sĩ. Đến năm 2025, hoàn thành 50% việc xác minh, kết luận thông tin mộ liệt sĩ còn thiếu thông tin trong các nghĩa trang liệt sĩ bằng phương pháp thực chứng.

Kết quả thực hiện

Từ năm 2013 đến năm 2020, toàn quốc đã tìm kiếm, quy tập được gần 17.000 hài cốt liệt sĩ (ở trong nước hơn 8.000, ở Lào hơn 2.000, ở Campuchia hơn 6.000); tiếp nhận hơn 38.000 mẫu hài cốt liệt sĩ và mẫu sinh phẩm thân nhân liệt sĩ; phân tích, lưu trữ ADN được hơn 23.000 mẫu; xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin được hơn 4.000 trường hợp (bằng phương pháp thực chứng được gần 3.000 trường hợp, bằng phương pháp giám định ADN được hơn 1.000 trường hợp); xác định, kết luận bổ sung, đính chính thông tin được 1.260/1.736 ngôi mộ ở Nghĩa trang Liệt sĩ tỉnh Đắk Lắk (đạt tỷ lệ 72,58% số mộ có một phần thông tin; 55,9% tổng số mộ trong nghĩa trang) (Duy Thành, 2022).

Bộ Quốc phòng đã chuyển giao hơn 843.000 bản ghi về liệt sĩ; Bộ Lao động-Thương binh và Xã hội đã chuyển giao gần 1.200.000 bản ghi về liệt sĩ, hơn 300.000 bản ghi về mộ liệt sĩ cho Bộ Thông tin và Truyền thông để xây dựng cơ sở dữ liệu quốc gia về liệt sĩ. Các địa phương trên toàn quốc đã cơ bản hoàn thành công tác kết luận địa bàn; một số địa phương đã lập được bản đồ tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ ở 3 cấp (xã, huyện, tỉnh). Các đơn vị, địa phương đã quản lý chặt chẽ địa bàn; tổ chức đón nhận, bàn giao, truy điệu, an táng hài cốt liệt sĩ trang nghiêm, trọng thị, chu đáo; công bố, trả kết quả xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin đúng quy định (Duy Thành, 2022).

Giai đoạn 2021 - 2025, Ban Chỉ đạo 515 tiếp tục đẩy nhanh tiến độ, hiệu quả công tác tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin; cơ bản kết thúc nhiệm vụ tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ ở ngoài nước; phấn đấu đến năm 2030 hoàn thành tìm kiếm, quy tập và kết luận khu vực, địa bàn có thông tin mộ liệt sĩ tập thể.

Máy bay trực thăng Huey của Hoa Kỳ rải chất độc da cam khắp Việt Nam, Lưu trữ Quốc gia: 111-CC-59948; ban đầu được tìm thấy trong Hộp 1 Thư mục 9 của Bộ sưu tập Đô đốc Elmo R. Zumwalt, Jr.: Hồ sơ Chủ đề Chất độc Da cam. Ảnh VA042084. Trung tâm và Lưu trữ Việt Nam. No Date, Đô đốc Elmo R. Zumwalt, Jr. Bộ sưu tập: Hồ sơ Chủ đề Chất độc Da cam, Trung tâm Việt Nam và Cục Lưu trữ Sam Johnson Việt Nam, Đại học Công nghệ Texas.

Nguồn: Admiral Elmo R. Zumwalt (n.d.) Jr Collection: Agent Orange Subject Files, Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University, <https://www.vietnam.ttu.edu/virtualarchive/items.php?item=VA042084>

4. Hợp tác quốc tế khắc phục hậu quả của bom, mìn, vật liệu nổ sau chiến tranh

4.1. Hợp tác Việt-Mỹ về khắc phục hậu quả chiến tranh

Kể từ năm 1989, Chính phủ Hoa Kỳ và Chính phủ Việt Nam đã hợp tác cùng nhau để khắc phục các hậu quả chiến tranh với các chương trình xử lý ô nhiễm dioxin, hỗ trợ người khuyết tật và tháo dỡ bom mìn chưa nổ. Ngoài các hoạt động này, công tác tìm kiếm, khai quật và định danh hài cốt từ chiến tranh có vai trò cực kỳ quan trọng cả về văn hóa và tinh thần đối với cả hai nước.

Hợp tác khắc phục hậu quả bom, mìn sau chiến tranh

- Mỹ đã chuyển giao cho Công binh Việt Nam các trang thiết bị rà phá bom mìn, vật nổ với tổng giá trị khoảng 10 triệu USD. Từ năm 2004 đến 2009, Bộ Ngoại giao Mỹ hỗ trợ kinh phí để Quỹ cựu chiến binh Mỹ tại Việt Nam (VVAF) phối hợp cùng Trung tâm công nghệ xử lý bom mìn, Bộ Tư lệnh Công binh thực hiện đề án “Điều tra khảo sát đánh giá tác động của bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh” tại 6 tỉnh miền Trung là Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên-Huế và Quảng Ngãi (KVMAP 2020).

- Ngày 16 tháng 12 năm 2013, Ban Chỉ đạo Nhà nước về Chương trình hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh Việt Nam và Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ ký Biên bản ghi nhớ về hợp tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh tại Việt Nam. Bản ghi nhớ nhằm mục tiêu thiết lập một cơ chế lâu dài nhằm tăng cường hợp tác nhân đạo giữa các bên về khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh tại Việt Nam thông qua trao đổi đoàn, tài liệu; tổ chức các hoạt động đào tạo chung; nâng cấp trang thiết bị, công nghệ; hỗ trợ tài chính và kêu gọi sự tham gia của cộng đồng quốc tế với những nội dung hợp tác cụ thể như: tăng cường các kỹ năng kỹ thuật, chuyên môn quản lý; xây dựng năng lực; chuyển giao, tiếp thu kinh nghiệm...

Hợp tác khắc phục hậu quả chất độc hóa học sử dụng trong chiến tranh

- Tháng 3/2000, trong chuyến thăm Việt Nam, Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ William Cohen tuyên bố Mỹ sẽ hợp tác với Việt Nam nhiều hơn trong việc nghiên cứu về ảnh hưởng của chất da cam.
- Tháng 11/2000, trong chuyến thăm Việt Nam của Tổng thống Bill Clinton, hai bên đã thỏa thuận phối hợp với nhau nghiên cứu về ảnh hưởng của chất độc da cam ở Việt Nam.

Viện Hòa bình Hoa Kỳ (USIP) đã khởi động một dự án tìm kiếm hài cốt của các quân nhân Việt Nam đáp lại sự hỗ trợ từ phía Việt Nam.

Nguồn: VnExpress/My Hanh.

- Sau chuyến thăm này, các nhà khoa học Mỹ chính thức được phép phối hợp với các nhà khoa học Việt Nam nghiên cứu về tác động của chất độc hóa học đối với con người và môi trường của Việt Nam. Từ 2001, Cơ quan Bảo vệ môi trường của Mỹ bắt đầu tiếp nhận các nhà khoa học Việt Nam sang Hawaii đào tạo về làm sạch môi trường. Chuyến thăm Việt Nam của Tổng thống Mỹ B. Clinton vào tháng 11/ 2000 đã dẫn đến việc thiết lập Ủy ban Tư vấn hỗn hợp (JAC) để giám sát việc phối hợp thực hiện các chương trình nghiên cứu về chất độc da cam ở Việt Nam. JAC có nhiệm vụ tư vấn cho chính phủ hai nước triển khai phối hợp khắc phục hậu quả CĐDC ở Việt Nam.
- Năm 2002, Hội nghị khoa học Việt-Mỹ về ảnh hưởng của chất da cam/dioxin lên sức khỏe con người và môi trường được tổ chức tại Hà Nội với sự tham dự của các nhà khoa học Việt Nam và Mỹ.
- Tháng 11 năm 2006, sau chuyến thăm Việt Nam của Tổng thống Mỹ G. Bush, Việt Nam và Mỹ ra tuyên bố chung, khẳng định hai bên nỗ lực để giải quyết vấn đề nhiễm độc môi trường gần các kho chứa chất độc dioxin trước đây. Sau chuyến thăm của Tổng thống G. Bush, từ năm 2007 Quốc

hội Mỹ bắt đầu phê duyệt ngân sách hằng năm cho Chính phủ Mỹ tham gia khắc phục hậu quả chất độc hóa học ở Việt Nam, trước hết là nghiên cứu tẩy độc dioxin ở 3 “điểm nóng” là các sân bay: Đà Nẵng, Biên Hòa, Phù Cát.

- Năm 2007, Nhóm đối thoại Việt-Mỹ về chất độc da cam/dioxin được thành lập. Đây là nhóm đối ngoại kênh 2 giúp người Mỹ và chính giới Mỹ có cái nhìn đúng hơn về thảm họa da cam ở Việt Nam.
- Tháng 8 năm 2012, USAID cùng Bộ Quốc phòng Việt Nam khởi động Dự án xử lý môi trường ô nhiễm dioxin tại sân bay Đà Nẵng với nguồn vốn 110 triệu USD từ nguồn ODA không hoàn lại của Chính phủ Hoa Kỳ và 60 tỷ đồng vốn đối ứng của Chính phủ Việt Nam; thời gian thực hiện từ năm 2012 đến năm 2019.
- Từ năm 2013-2015, Viện Khoa học và Công nghệ quân sự Bộ Quốc phòng đã phối hợp với USAID thực hiện việc đánh giá môi trường khu vực sân bay Biên Hòa nhằm xác định phạm vi, mức độ, quy mô ô nhiễm và đề xuất phương án công nghệ xử lý triệt để. Từ năm 2017-2019, Bộ Tư lệnh Phòng không- Không quân thực hiện dự án đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng và tiền xử lý chất độc hóa học tại sân bay Biên Hòa với kinh phí bảo đảm là 270 tỷ đồng. Dự án nhằm chuẩn bị cho việc xử lý tổng thể dioxin tại sân bay này, gồm các hạng mục: Cải tạo đường vận chuyển phục vụ xử lý dioxin; xây dựng công trình chống lan tỏa, cách ly khu vực bị ô nhiễm.
- Ngày 5/12/2019, Bộ Quốc phòng Việt Nam và USAID khởi công thực hiện Dự án xử lý dioxin tại khu vực sân bay Biên Hòa. Dự kiến thời gian thực hiện dự án là 10 năm, kinh phí là 390 triệu USD. Phía Mỹ đã cam kết chi 183 triệu USD cho Giai đoạn 1 (2020-2024).
- USAID đang phối hợp với Trung tâm Hành động quốc gia khắc phục chất độc hóa học và môi trường (NACCET), Bộ Tư lệnh Hóa học xây dựng kế hoạch triển khai thực hiện Dự án hỗ trợ người khuyết tật tại các tỉnh bị phun rải nặng chất độc hóa học ...

Hợp tác tìm kiếm quân nhân mất tích sau chiến tranh

Trong quá trình bình thường hóa quan hệ Việt-Mỹ, vấn đề tìm kiếm người Mỹ mất tích trong chiến tranh (MIA) được Việt Nam coi là vấn đề nhân đạo, sẵn sàng hợp tác với phía Mỹ hoặc đơn phương tìm kiếm MIA Mỹ tại Việt Nam. Có thể thấy hợp tác tìm kiếm quân nhân mất tích trong chiến tranh tại Việt Nam là điểm sáng trong hợp tác Việt-Mỹ và luôn gắn với những sự kiện quan trọng trong lịch sử quan hệ hai nước. Hợp tác MIA được đề cập trong các văn kiện quan trọng như Tuyên bố chung giữa Lãnh đạo cấp cao hai nước, đặc biệt là Tuyên bố chung giữa Việt Nam và Mỹ về xác lập quan hệ Đối tác toàn diện năm 2013. Cùng với sự phát triển của quan hệ hai nước trong 30 năm qua, hoạt động MIA đã luôn được quan tâm, thúc đẩy và thu được những kết quả quan trọng, đóng góp thiết thực vào việc tăng cường hiểu biết giữa nhân dân hai nước, hàn gắn hậu quả chiến tranh và cùng nhau hướng tới tương lai. Có lẽ khi nói về vấn đề MIA trong quan hệ Việt-Mỹ, nhiều người hiểu là việc tìm kiếm quân nhân Mỹ mất tích trong chiến tranh ở Việt Nam, mà chưa biết nhiều về sự quan tâm, giúp đỡ của các cựu chiến binh Mỹ đối với bộ đội Việt Nam hy sinh, mất tích trên chiến trường.

- Năm 1994, Tổ chức “Cựu chiến binh Mỹ tham chiến tại Việt Nam” (VVA) chính thức cử đoàn vào thăm Việt Nam. Năm đó, Hội nghị toàn quốc của VVA thông qua “Chương trình sáng kiến cựu chiến binh” (Veteran Initiative Program-VIP) để đáp lại thiện chí của Việt Nam trong việc giải quyết vấn đề người Mỹ mất tích đã mở cuộc vận động trên toàn Hoa Kỳ, trước nhất là dựa vào thành viên của mình để họ cung cấp thông tin, bản đồ, sơ đồ về các trận đánh liên quan đến bộ đội Việt Nam hy sinh trong chiến đấu để trao cho các cơ quan chức năng của Việt Nam góp phần giải quyết hậu quả chiến tranh.
- Từ năm 1994 đến tháng 02 năm 2020, qua kênh Hội Việt-Mỹ, Liên hiệp các tổ chức hữu nghị Việt Nam, VVA đã cử 28 đoàn thăm tìm hiểu Việt Nam, thực hiện Chương trình “Sáng kiến Cựu chiến binh”, qua đó, đã chuyển giao cho Bộ Quốc phòng, Cơ quan tìm kiếm người mất tích của Việt Nam 304 bộ hồ sơ tài liệu thông tin liên tới hơn 12.000 trường hợp bộ đội Việt Nam hy sinh mất

tích trong chiến đấu, giúp các cơ quan chức năng của Việt Nam tìm kiếm quy tập hài cốt của gần 1.500 liệt sĩ. VVA tích cực ủng hộ quá trình bình thường hóa và phát triển quan hệ Mỹ - Việt, thúc đẩy giao lưu nhân dân, cựu chiến binh hai nước, phản đối mạnh mẽ “Dự luật nhân quyền Việt Nam”, động viên ủng hộ các thành viên quay lại Việt Nam thăm chiến trường xưa.... Các đoàn VVA thăm chiến trường xưa, thăm và thắp hương các liệt sỹ Việt Nam tại Nghĩa trang Trường Sơn, Nghĩa trang Liệt sỹ đường 9, và những nghĩa trang liệt sỹ ở các địa phương đoàn đến và các địa điểm chôn cất tại chiến trường hiện đang xác định, tìm kiếm (Bui Van Nghi, 2020).

- Ngày 8 tháng 7 năm 2020, USAID và Cơ quan Việt Nam tìm kiếm người mất tích (VNOSMP) ký bản ghi nhớ ý định để hỗ trợ phân tích ADN nhằm xác định danh tính hài cốt vô danh từ cuộc chiến tranh Việt Nam. Theo thỏa thuận này, USAID sẽ cung cấp cho Việt Nam công nghệ hiện đại và tốt nhất để phân tích và tách chiết ADN, hợp tác với Việt Nam để tăng cường hiệu quả và hiệu suất của các phòng xét nghiệm của Việt Nam với mục tiêu cuối cùng là tăng số lượng hài cốt được đoàn tụ chính xác với các gia đình của họ. Trong khuôn khổ bản ghi nhớ này, USAID sẽ phối hợp với VNOSMP để tài trợ một dự án mới kéo dài từ 3 đến 5 năm với ngân sách 2,4 triệu USD. Dự án này sẽ bổ sung cho nỗ lực rộng lớn hơn của Bộ Quốc phòng Mỹ nhằm hỗ trợ các nỗ lực của Việt Nam về tìm kiếm và xác định danh tính của hơn 200 nghìn quân nhân Việt Nam mất tích trong chiến tranh (Ngọc Vân, 2020).
- Ngày 29 tháng 7 năm 2021, nhân chuyến thăm Việt Nam của Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ Lloyd Austin, Bộ trưởng Quốc phòng hai nước đã chứng kiến lễ ký kết bản ghi nhớ (MoU) về hợp tác tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sỹ Việt Nam.
- Tháng 8 năm 2021, Viện Hòa bình Mỹ (USIP) ra mắt Dự án khắc phục hậu quả chiến tranh và tìm kiếm bộ đội Việt Nam mất tích trong chiến tranh (VMIA) do USIP phát động. Dự án thể hiện mong muốn của Mỹ đáp lại thiện chí của Việt Nam trong việc hỗ trợ Mỹ tìm kiếm quân nhân mất tích hơn 40 năm qua.

4.2. Hợp tác với các quốc gia và tổ chức quốc tế khác

Hợp tác khắc phục hậu quả bom, mìn, vật liệu nổ sau chiến tranh

Từ năm 1990 đến nay, có gần 40 tổ chức phi chính phủ nước ngoài quan tâm hỗ trợ nhân đạo cho các hoạt động khắc phục bom mìn, vật nổ sau chiến tranh ở Việt Nam, như: khảo sát, lập bản đồ ô nhiễm, rà phá bom mìn, vật nổ, hỗ trợ nạn nhân tái hòa nhập cộng đồng, tái định cư, tuyên truyền giáo dục, với kinh phí hỗ trợ lên tới hàng trăm triệu USD.

Từ năm 2004, UNICEF đã dành cho Việt Nam khoản tài trợ 5 triệu USD trong vòng 5 năm để giáo dục nhận thức bom mìn cho thiếu niên và nhi đồng tại Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên- Huế, Đà Nẵng.

Năm 2010, chính phủ Na Uy và Mỹ thông qua Quỹ viện trợ nhân dân Na Uy (NPA) đã tài trợ xây dựng cơ sở ban đầu cho Trung tâm dữ liệu bom mìn Việt Nam, trị giá gần nửa triệu USD. Ngoài ra, chính phủ các nước Anh, Bỉ, Ấn Độ đã tiếp nhận một số cán bộ của Việt Nam tham gia các khóa huấn luyện nâng cao năng lực về quản lý, điều hành hoạt động rà phá bom mìn, vật nổ.

Năm 2015, Nhật Bản đã viện trợ 83 tỷ đồng không hoàn lại cho Dự án rà phá bom mìn sau chiến tranh ở Hà Tĩnh. Dự án được triển khai thực hiện từ năm 2015 đến năm 2017. Các lực lượng tham gia dự án sẽ tiến hành làm sạch bom mìn, vật nổ trên diện tích 2.550 ha đất bị ô nhiễm bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh tại địa bàn 12 xã của Hà Tĩnh, thuộc các huyện Kỳ Anh, Hương Sơn và Can Lộc. Chính phủ Nhật Bản cũng tài trợ một số thiết bị máy cắt cây, phá mìn phục vụ dự án xây dựng đường Hồ Chí Minh, trị giá gần 11 triệu USD.

Năm 2016, sau khi được sự đồng ý của Ban chỉ đạo Nhà nước về Chương trình hành động quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh, Trung tâm Hành động bom mìn quốc gia Việt Nam (VNMAC) đã phối hợp với Trung tâm Quốc tế Geneva về khắc phục bom mìn nhân đạo GICHD (trụ sở tại Thụy Sĩ) và Trung tâm Quốc tế IC - tổ chức nhân đạo trụ sở tại Mỹ để thử nghiệm Dự án Quản lý rủi ro dài hạn bom mìn, vật nổ còn sót lại sau chiến tranh (Dự án MORE) tại Việt Nam.

Dự án Việt Nam-Hàn Quốc hợp tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh được tiến hành trong giai đoạn 2018-2020, gồm các hợp phần: Khảo sát kỹ thuật và rà phá bom mìn; Hỗ trợ nạn nhân bom mìn; Hỗ trợ hệ thống quản lý thông tin khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh; Tuyên truyền, giáo dục nâng cao ý thức phòng tránh tai nạn bom mìn; Quản lý, điều phối, theo dõi, giám sát và đánh giá dự án. Mục tiêu của Dự án là Nâng cao năng lực cho VNMAC, hướng đến an sinh xã hội và phát triển kinh tế ở hai tỉnh Quảng Bình và Bình Định. Tổng mức đầu tư là 20 triệu USD bằng nguồn tài trợ của Chính phủ Hàn Quốc thông qua Cơ quan Hợp tác quốc tế Hàn Quốc (KOICA), dưới sự giám sát của Chương trình phát triển Liên Hợp quốc (UNDP). Tính đến tháng 6/2020, các hợp phần của dự án đã hoàn thành kế hoạch được đề ra. Trong đó kết quả đáng chú ý là dự án đã khảo sát hơn 16.880ha, diện tích rà phá hơn 5.194 ha. Hàng nghìn người dân tại hai tỉnh Quảng Bình và Bình Định được tiếp cận thông tin giáo dục phòng tránh nguy cơ bom mìn. Ngoài ra, dự án cũng tiến hành đánh giá nhu cầu để xác định 220 nạn nhân bom mìn sẽ được hỗ trợ dụng cụ phục hồi chức năng. Việc lập bản đồ dịch vụ hỗ trợ người khuyết tật và nạn nhân bom mìn là cơ sở cho việc xây dựng các hoạt động can thiệp hỗ trợ người khuyết tật và nạn nhân bom mìn, nâng cao chất lượng dịch vụ hỗ trợ tại Quảng Bình và Bình Định (KVMAP, 2020).

Năm 2018, GICHD hỗ trợ Việt Nam trong quá trình nghiên cứu quá trình già hóa của bom đạn nhằm đánh giá mối nguy hiểm gây ra bởi bom đạn và hiểu được nguy cơ còn sót lại khi các loại bom đạn tiếp tục già đi trong lòng đất. Mỗi loại bom đạn và chất nổ sẽ có đặc tính khác nhau, và nắm được những tính năng chủ chốt giúp cho việc xử lý bom mìn ở Việt Nam đạt hiệu quả hơn và giảm bớt rủi ro với người dân và môi trường xung quanh.

Hợp tác về khắc phục hậu quả của chất độc hóa học/dioxin

Cùng với việc phối hợp, hợp tác nghiên cứu, đánh giá tác hại của chất độc do quân đội Mỹ sử dụng trong chiến tranh, chính phủ và nhân dân nhiều nước, nhiều tổ chức quốc tế đã tích cực ủng hộ, hỗ trợ nhân dân Việt Nam khắc phục hậu quả chiến tranh hoá học, giúp đỡ nạn nhân chất độc da cam.

Chương trình Phát triển của Liên hợp quốc (UNDP) đã hỗ trợ kinh phí để thực hiện dự án xử lý đất nhiễm dioxin ở sân bay Phù Cát và trang bị cho Việt Nam Phòng thí nghiệm phân tích dioxin. Quỹ Nhi đồng của Liên hợp quốc duy trì hỗ trợ hàng năm cho nạn nhân chất độc da cam ở Đà Nẵng... Làng Hữu nghị ở xã Vân Canh, huyện Hoài Đức, Hà Nội được xây dựng từ năm 1998 với sự giúp đỡ của nhiều tổ chức các nước là một biểu tượng của tình đoàn kết và sự ủng hộ quốc tế đối với nạn nhân chất độc da cam Việt Nam.

Nhiều tổ chức quốc tế đã có các hình thức ủng hộ, hỗ trợ nạn nhân chất độc da cam Việt Nam như: Hội nghị Ban chấp hành của Hội đồng Hòa bình thế giới (WPC) họp ở Damas, Syria từ ngày 23-25/10/2009 đã quyết định lấy ngày 10/8 hằng năm là Ngày Vì nạn nhân chất độc da cam Việt Nam. Hội Luật gia dân chủ quốc tế (IADL) đã tổ chức Toà án Công luận quốc tế xét xử 37 công ty hoá chất của Mỹ đã cung cấp chất độc hoá học cho quân đội Mỹ sử dụng trong chiến tranh ở Việt Nam. WPC và AIDL đã phối hợp với VAVA tổ chức nhiều diễn đàn tuyên truyền về hậu quả chất độc da cam ở Việt Nam và vận động ủng hộ nạn nhân chất độc da cam Việt Nam. Đại hội nhiệm kỳ hoặc các hội nghị của WPC và IADL đều có nghị quyết ủng hộ nạn nhân chất độc da cam Việt Nam... Nhiều tổ chức và cá nhân ở Mỹ, Pháp, Nhật Bản, Anh và nhiều nước khác đã có sự phối hợp, hỗ trợ, giúp đỡ nạn nhân chất độc da cam Việt Nam, ủng hộ cuộc đấu tranh đòi công lý của các nạn nhân.

Nhiều quốc gia và tổ chức quốc tế đã hỗ trợ Việt Nam khắc phục những hậu quả của chất độc hóa học sử dụng trong chiến tranh đối với môi trường và con người ở nhiều địa phương.

Chợ lớn bị tàn phá do chiến tranh trong Cuộc tổng tấn công Tết Mậu Thân 1968

Nguồn: CPA Media Pte Ltd/ Alamy Stock Photo

Trên cơ sở kết quả khảo sát đánh giá mức độ ô nhiễm và quy hoạch sử dụng đất trong sân bay, căn cứ vào điều kiện thực tế, năm 2012, Văn phòng Ban Chỉ đạo 33 (Bộ Tài nguyên và Môi trường) phối hợp với Quỹ Môi trường toàn cầu Quốc tế (GEF) thông qua Chương trình Phát triển Liên Hợp quốc (UNDP) tại Việt Nam đã hỗ trợ hơn 5 triệu USD cho Việt Nam sử dụng công nghệ chôn lấp cô lập hơn 7.500m³ đất ô nhiễm có nồng độ ô nhiễm trên 1.000ppt theo tiêu chuẩn quy định của Việt Nam và Cục Bảo vệ môi trường Hoa Kỳ (USEPA). Công trình đã xây dựng Hệ thống quan trắc nước ngầm, nước mặt và không khí, cho thấy nồng độ các chất thải ô nhiễm trong các khu vực dưới ngưỡng cho phép, không còn nguy cơ tác hại đến môi trường, sinh thái và con người.

Năm 2013 - 2014, thông qua UNDP, Tổ chức GEF đã hỗ trợ Việt Nam xây dựng công trình chống lan tỏa tạm thời dioxin trong khu vực có nguy cơ cao chịu tác hại của ô nhiễm với khoảng 120.000 người dân đang sinh sống. Từ năm 2013-2015, cũng trong khuôn khổ dự án GEF/UNDP, Văn phòng Ban Chỉ đạo 33, Bộ Tài nguyên và Môi trường đã xây dựng công trình chống lan tỏa tại khu vực Pacer Ivy (là khu vực tập kết các thùng chứa chất độc da cam đã và chưa sử dụng để đưa về Mỹ, hoặc các nơi khác theo Chương trình Pacer Ivy); hợp tác với Chính phủ Cộng hòa Séc xây dựng hệ thống quan trắc nước ngầm tại các khu vực chôn lấp, cô lập ở sân bay Biên Hòa nhằm quan trắc các thông số về môi trường.

Quan hệ đối ngoại của Hội Nạn nhân CĐDC/dioxin Việt Nam không ngừng được mở rộng. Hằng năm, hội các cấp tiếp hàng trăm đoàn khách quốc tế và hàng trăm cá nhân đến từ các châu lục. Hội duy trì liên lạc thường xuyên với 30 tổ chức quốc tế ở nhiều nước trên thế giới; đón gần 100 đoàn khách quốc tế vào làm việc với Trung ương Hội và thăm nạn nhân ở nhiều tỉnh, thành phố trong cả nước. Hoạt động đối ngoại góp phần vận động được hàng triệu USD ủng hộ nạn nhân CĐDC. Hội Nạn nhân CĐDC/dioxin Việt Nam có quan hệ hợp tác với 15 cơ sở nghiên cứu trong nước và nhiều cơ sở của các nước: Mỹ, Anh, Pháp, Nhật Bản, Liên bang Nga... (Duy Thành, 2021).

Hợp tác tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ

Chính phủ Việt Nam đã ký các hiệp định thỏa thuận song phương với Chính phủ nước Cộng hòa dân chủ nhân dân Lào (năm 1994), Chính phủ Vương quốc Campuchia (năm 2000) về việc tìm kiếm, cất bốc, hồi hương hài cốt liệt sĩ Quân tình nguyện và Chuyên gia Việt Nam hy sinh trong các thời kỳ chiến tranh tại Lào, Campuchia. Việt Nam đã thống nhất việc thành lập Ban Công tác đặc biệt Chính phủ, Ban công tác đặc biệt các tỉnh với Lào và Ủy ban Chuyên trách Chính phủ, Ban chuyên trách các tỉnh với Campuchia, để phối hợp chỉ đạo, tổ chức thực hiện các hiệp định, thỏa thuận.

Những năm qua, Ban Công tác đặc biệt, Ủy ban Chuyên trách Chính phủ Việt Nam và Ban Công tác đặc biệt Chính phủ Lào, Ủy ban Chuyên trách Chính phủ Campuchia thường xuyên trao đổi, quan hệ, phối hợp chặt chẽ, chỉ đạo quyết liệt việc tìm kiếm, cất bốc, hồi hương hài cốt liệt sĩ Quân tình nguyện và Chuyên gia Việt Nam, góp phần đưa công tác này đạt nhiều kết quả tích cực. Đến năm 2017, Ban Công tác đặc biệt của hai Chính phủ Việt Nam - Lào đã hội

đàm, ký kết 21 biên bản kỳ họp; Ủy ban Chuyên trách của hai Chính phủ Việt Nam - Campuchia đã hội đàm và ký 15 biên bản kỳ họp về công tác tìm kiếm, cất bốc, hồi hương hài cốt liệt sĩ Quân tình nguyện và Chuyên gia Việt Nam. Đến cuối năm 2016, Việt Nam đã tìm kiếm, quy tập được hơn 17.500 hài cốt liệt sĩ ở Lào (thực hiện từ 1994) và gần 18.000 hài cốt liệt sĩ ở Campuchia (thực hiện từ 2001) đưa về an táng tại các nghĩa trang liệt sĩ trong nước (Cục Chính sách BQP, 2017).

Để thực hiện mục tiêu của Đề án 1237, Bộ Quốc phòng, Bộ Ngoại giao đã tích cực nghiên cứu, đề xuất với Chính phủ mở rộng hợp tác quốc tế về tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ. Ban Chỉ đạo Quốc gia 1237 đã chủ động xây dựng kế hoạch, tăng cường hợp tác với các nước có liên quan để phục vụ công tác tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ. Từ năm 2014 đến nay, Ban Chỉ đạo Quốc gia 1237 đã tổ chức nhiều đoàn công tác thăm, làm việc với tổ chức chính phủ, bộ quốc phòng và một số tổ chức, cá nhân của Hoa Kỳ, Hàn Quốc, Trung Quốc, Thái Lan. Thông qua đó, thống nhất nghiên cứu thiết lập cơ chế, thúc đẩy quan hệ hợp tác trao đổi, cung cấp thông tin, tài liệu có liên quan đến quân nhân Việt Nam hy sinh, mất tin, mất tích trong chiến tranh mà tổ chức, cá nhân của các quốc gia này còn lưu giữ. Riêng đối với Trung Quốc và Thái Lan, Ban Chỉ đạo Quốc gia 1237 đã đề xuất chủ trương cất bốc, hồi hương số hài cốt liệt sĩ Việt Nam hiện an táng ở hai nước này, v.v.

Giai đoạn 2021 – 2025, Việt Nam tiếp tục huy động và sử dụng có hiệu quả mọi nguồn lực trong nước, quốc tế nhằm khắc phục các tác động, hậu quả của bom mìn và chất độc hóa học sau chiến tranh và tiếp tục thực hiện các mục tiêu trong công tác quy tập hài cốt liệt sĩ và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ còn thiếu thông tin.

5. Tài liệu tham khảo

Bùi Văn Nghị (2020): Hợp tác nhân dân Việt-Mỹ trong tìm kiếm bộ đội Việt Nam hy sinh, mất tích trong chiến tranh (MIA Việt Nam). <https://huuynghi.haiphong.gov.vn/Tin-tuc-su-kien/Hoa-binh-hop-tac-huu-nghi/Hop-tac-nhan-dan-Viet-My-trong-tim-kiem-bo-doi-Viet-Nam-hy-sinh-mat-tich-trong-chien-tranh-MIA-Viet-Nam-61918.html>.

Cục Bảo trợ Xã hội (2022): Việt Nam nỗ lực khắc phục hậu quả bom, mìn, vật liệu nổ sau chiến tranh. http://btvx.gov.vn/danh-muc-tin/cong-tac-xa-hoi/viet-nam-no-luc-khac-phuc-hau-qua-bom-min-vat-no-sau-chien-tranh_t114c40n1605.

Cục Chính sách Bộ Quốc Phòng (2017) Tăng cường hợp tác quốc tế trong tìm kiếm, quy tập hài cốt liệt sĩ. <http://chinhsachquandoi.gov.vn/tin-bai/tang-cuong-hop-tac-quoc-te-trong-tim-kiem-quy-tap-hai-cot-liet-si-676.20170729080105.293393.htm>

Duy Thành (2021): Chung tay khắc phục hậu quả chất độc hóa học trong chiến tranh ở Việt Nam. <https://www.qdnd.vn/xa-hoi/cac-van-de/chung-tay-khac-phuc-hau-qua-chat-doc-hoa-hoc-trong-chien-tranh-o-viet-nam-667961>.

Duy Thành (2022): Hội nghị tổng kết thực hiện Đề án 1237 và Đề án 150 giai đoạn 2013-2020, Quân đội Nhân dân, <https://www.qdnd.vn/quoc-phong-an-ninh/tin-tuc/hoi-nghi-tong-ket-thuc-hien-de-an-1237-va-de-an-150-giai-doan-2013-2020-683087>.

KVMAP (2020): Kết quả 3 năm thực hiện dự án Việt Nam-Hàn Quốc hợp tác khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh. <http://kvmap.vnmac.gov.vn/tin-tuc/ket-qua-3-nam-thuc-hien-du-an-viet-nam-han-quoc-hop-tac-khac-phuc-hau-qua-bom-min-sau-chien-tranh-10813.html>.

KVMAP (2020): Việt Nam không đơn độc trong hành trình khắc phục hậu quả bom mìn, vật liệu nổ sau chiến tranh. <http://kvmap.vnmac.gov.vn/hop-tac-quoc-te/viet-nam-khong-don-doc-trong-hanh-trinh-khac-phuc-hau-qua-bom-min-vat-no-sau-chien-tranh-9810.html>.

Ngọc Vân (2020): Mỹ giúp Việt Nam công nghệ tốt nhất xác định danh tính hài cốt liệt sĩ. <https://laodong.vn/the-gioi/my-giup-viet-nam-cong-nghe-tot-nhat-xac-dinh-danh-tinh-hai-cot-liet-si-818443.ldo>.

Nguyễn Văn Rinh (2021): Đẩy mạnh khắc phục hậu quả chất độc hóa học trong chiến tranh ở Việt Nam. <http://m.tapchiquptd.vn/vi/su-kien-lich-su/day-manh-khac-phuc-hau-qua-chat-doc-hoa-hoc-trong-chien-tranh-o-viet-nam-17492.html>.

Phan Hoạt (2022): Ấn hoạt hơn 800 nghìn tấn bom đạn tồn sót sau chiến tranh-i649104/#:~:text=G%E1%BA%A7n%2013%20ngh%C3%ACn%20t%E1%BB%B7%20kh%E1%BA%AFc,di%E1%BB%87n%20t%C3%ADch%20c%E1%BB%A7a%20c%E1%BA%A3%20n%C6%B0%E1%BB%9Bc.

V. Thu (2022): Khoảng 3,4 triệu đối tượng là nạn nhân bom mìn được nhận trợ cấp hàng tháng. <http://tapchibaohiemxahoi.gov.vn/khoang-34-trieu-doi-tuong-la-nan-nhan-bom-min-duoc-nhan-tro-cap-hang-thang-90995.html>

TS. Nguyễn Thị Thùy Trang
Hướng nghiên cứu:
Quan hệ quốc tế, Nghiên cứu phát triển quốc tế
Khoa Quốc tế học
Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội
Email: trangqt@vnu.edu.vn/ trangntt84@yahoo.com